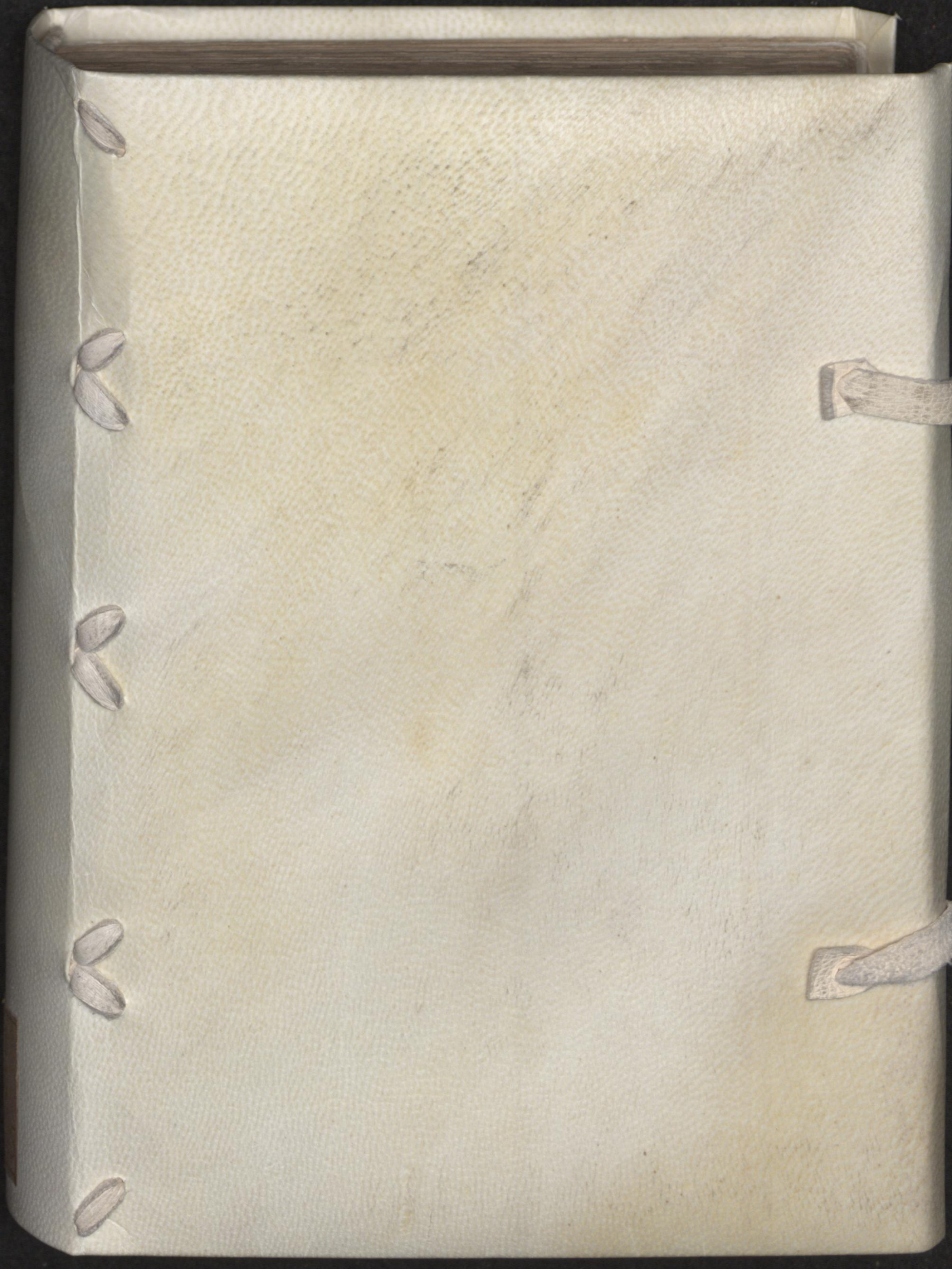

1
6
405

XII

~~XI~~

Mat Mag.

1617

CHALCIDII V. C.

TIMAEVS

De Platonis Translatus.

ITEM

Ejusdem in eundem Commentarius.

IOANNES MEVRSIVS
Recensuit, denuò edidit, &
NOTAS *addidit.*

ÆTERNITATEM COGITA.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ IVSTI COLSTERI.
Anno clↄ Iↄ c XVII.

VIRO. AMPL. ET CLAR

HVGONI. GROTIO

EX. ADVOCATO. FISCI
HOLL. ZEL. ET. WESTFR
ROTEROD. REIP. SYND
IVRIS. VTR. CONSVLTISS
ANTIQVIT. CALLENTISS
PHILOSOPHIÆ. VNIVERSAE
LONGE. PERITISSIMO
MAGNO. BATAVIAE
IMMO. EVROPAE. ORNAM

CHALCIDIVM

PHILOSOPHVM. PRÆSTANTISS
ABS. SE. RECENSITVM
AMICIT. VET. ERGO

LIB. MER

DO. DICO. CONSECRO

IOANNES MEVRSIVS

A. H. M. D. M. A

DE CHALCIDIO

Auguſtini Iuſtiniani, & Iacobi Antiquarij, IVDICIA.

AVG. IVSTINIANVS, ORDINIS Prædicatorij, Epiſcopus Nebienſium, Ioanni Epiſcopo Metenſium, & Tullenſium, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ Cardinali Lotharingo. S.

MOvit, & quodammodo compulit, diligentia me tua, ſacratiſſime præſul, qui nuſquam non veſtigas abſtruſa, & recondita, cùm philoſophorum, tum ſacrorum voluminum, ut lucubrationes illas in Timæum Platonis, antiqui ſcriptoris, Chalcidij ad te darem: quod certò ſcirem, Chalcidicâ lectione multum luminis acceſſurum tuis in primis ſtudiis, quæ à communibus, & vulgaribus, remotiora habentur. Is ſiquidem auctor cuncta

pro dignitate, & rerum pondere, pertractat. Nec est in eo, ut uno omnia verbo dicam, quicquam aut amputandum, aut desiderandum. Liquet verò priscorum omnium sapientum varia illum percalluisse dogmata. Sed ante omnia videre est, quàm ingenuè, quàm non affectatè, & omni remotâ passione, de singulis loquatur; non magis uni, quàm alij, addictus familiæ: adeò ut subinde in dubium mihi venerit, Hebræus ne fuerit, an Christianus, Chalcidius; ita se gerere medium inter utrosque videtur. Itaque visa est mihi hujus lectionis majestas tantum junioribus differre, quantum interest inter prophetarum, & oratorum, libros. Videbis enim illum egregiè reserare principia, de casu, de fortunâ, de fato, de providentiâ, de præscientiâ, de libero arbitrio, de prænotionibus, de divinatione, de eloquentiâ, de honore, de regno, de legitimâ educatione, deque maximis rebus divino consequendis auxilio. Sed & de elementis, de cælo, de stellis, de cometis, de tempore, de ævo, de æternitate, de animâ, de entelechiâ, de primâ materiâ, quam sylvam more Platonicorum vocat, de speculis, de dæmonibus, de angelis, de Hebræis patribus, de eo quid Mosseus scripsit caput rerum, Deus condidit cœlum, & terram, *de his*

inquam

inquam omnibus, doctè & eloquenter differit. Hæc autem scripsit Chalcidius abhinc mille centum & triginta annis, ad Osium Cordubensem Episcopum, qui concilio præfuit Sardicensi: unde non me magna capit admiratio, quod nec genus, nec patriam, hominis reperire potuerim, præsertim cùm liber ejus rarissimus esset inventu. Sed cave, precor, suspiceris, sapientissime Antistes, exiguo hoc munusculo arbitrari me relatam tibi gratiam pro summis tuis erga me beneficiis, quùm superiore anno Antonium illum fratrem tuum, Illustrissimum Lotharingiæ Ducem, tui atque illius salutandi gratiâ, inviserem apud Novam villam, ditionis vestræ oppidum. Vos enim, quæ vestra fuit humanitas, eâ me liberalitate excepistis, quæ illos principes vel maximè decet, qui à non minus splendidis, quàm religiosis, regibus genus duxerunt. Fuerunt namque majores vestri, ut cætera omittam, quibus viri clarissimi aditum sibi ad immortalitatem munierunt, munificentiâ, splendore, gloriâ, ac religione adeò illustres, ut nullis unquam cessisse videantur. Quod cum pleraque alia, tum præcipuè recepta de Barbarorum manibus Hierosolyma, multisque demum possessa annis (facinus certè omnium, quæ unquam attentaverunt Chri-

stiani, præclarissimum) abunde declarant. Quorum vos, ceu legitimi virtutum paternarum hæredes, vestigia secuti, vestrâ munificentiâ ita me vobis devinxistis, ita obligastis, ut facile cognoscã, plus me vobis debere, quàm ullo unquam tempore repositurum sperem. Non enim ita hebeti sum ingenio, quin intuear ut magnificentiam vestram, sic exilitatem ab omni parte virium mearum. Quod solum igitur possum, ut ille inquit, hoc efficere conabor, memoriam scilicet vestrorum erga me officiorum, quæ jam in animo meo penitus insedit, nullâ unquam oblivione elabi sinam. Vale. Parrhisiis, Calendis Martiis. M. D. XX.

IACO.

VII

IACOBVS ANTIQVARIVS AVG. IVSTINIANO S.

NVnquam mehercle tam occupatus ſum, ut non liceat, neque tam negligens, ut reſpondere nolim iis, qui ad me etiam de leviſsimis rebus quicquam ſcripſerint: & tamen tu, homo valde prudens, in optimo genere officij erga me tui, pene aliter ſuſpicari videris. Tam vidi priores literas tuas, quàm nihil. Tam verò cupio, quicquid id fuit, quod interceptum eſt (quoniam plurimi æſtimo erutam nuper in veſtris montibus pulcherrimam vetuſtatis ſpeciem) cernere, ut quieturus animo non ſim, donec repetitâ diligenter curâ deſcriptum ad me miſeris epigramma de veteribus inter Genuates ac Veiturios finibus. hæc enim vocabula à Matthæo Caſtronovenſi cognovi in eâ tabulâ contineri, quæ verſiculos inciſos habebat. vtque tam bellam antiquitatem rurſus ad me deſcribas, quibus maximis poſſum precibus, contendo. De Chalcidio quod ſcire cupis, explicare nequeo.

Auctor

Auctor tamen tam exiſtimari debet opportunus, quam per ignota loca incedenti neceſſarius eſt, qui viam demonſtret. Vetus enim Platonica philoſophia, ut multitudinis contaminationem declinet, atque diſcentium exerceat ingenia, tota, quaſi in quodam involucro poſita, deliteſcit. Quare in Timæum, quod de Prometheo fabulæ canunt, tanquam acceptum de cælo ignem, & lumen quoddam, Chalcidius inferre non dubitavit; adytum ſacrum reſerans; in quo rerum majeſtas incluſa tenebatur. Quâ ille ætate commentarios ſcripſerit, unde ſit ortus; aut quam vixerit vitam; quoniam hactenus non quæſivi, non etiam ſatis teneo. Perveſtigabo verò, quia ita cupis, diligenter, ſiquid de eo ſit traditum memoriæ; ne exoſculari minus hominis laudem, quàm præſtitum ab ipſo beneficium cenſeamur unquam, quando ingratitudine carere volumus, Vale. Mediolani XIV. Septemb. M. D. VII.

CHAL-

CHALCIDII V.C.
In Timæum Platonis
Præfatio.

CHALCIDIVS OSIO SVO SALVTEM.

SOCRATES in exhortationibus suis virtutem laudans, cùm bonorum omnium, totiusque prosperitatis, causam consistere penes eam diceret; addidit, solam esse, quæ res impossibiles redigeret ad possibilem facilitatem. Præclarè. Quid enim generosam magnanimitatem vel aggredi pigeat, vel cœptum fatiget, ut tanquam victa difficultatibus temperet a labore? Eadem est, opinor, vis amicitiæ; parque impossibilium pœne rerum extricatio: cum alter ex amicis jubendi religione, alter parendi voto, complaciti operis adminiculentur effectui. Conceperas animo, florente omnibus studijs humanitatis, excellentique ingenio tuo, spem dignam proventu operis ad hoc tempus intentati: ejusque usum a Græcis Latio mutuandum statueras. Et quanquam ipse hoc cum facilius, tum commodius facere posses; credo propter admirabilem vere-

cundiam, ei potius malueris injungere, quem te esse alterum judicares. Possem ne, oro te, quamvis res esset ardua, tanto honore habito, de quo ita censeres, injunctum excusare munus? & qui nunquam, ne in solennibus quidem, & usitatis, voluntatibus ullum officium recusassem, huic tanto, tamque honesto, desiderio contradicere? In quo declinatio speciosi muneris, excusatione ignorationis, callida esset scientiæ futura simulatio. Itaque parui, certus, non sine divino instinctu id mihi à te munus injungi. Propterea quc alacriore mente, speque confirmatiore, primas partes Timæi Platonis aggressus, non solum transtuli, sed etiam partis ejusdem commentarium feci: putans reconditæ rei simulacrum, sine interpretationis explanatione, aliquanto obscurius ipso exemplo futurum. Causa verò in partes dividendi libri, operis fuit prolixitas: simulque cautius videbatur esse, si tanquam libamen aliquod ad degustandum auribus atque animo tuo mitterem; quod cum non displicuisse rescriberetur, faceret audendi majora fiduciam.

PLATONIS
Timæus,

CHALCIDIO V.C.
Interprete.

Interloquuntur Socrates, Timæus, Hermocrates, Critias.

VNVS, *duo, tres. Quartum è numero, Timæe, vestro requiro; qui hesterni quidem epuli convivæ fueritis, hodierni præbitores, invitatoresque, ex condicto resideatis.* TI. *Languor eum repente, ut fit, ortus moratur. Neque enim sponte se tali cœtu, tantæque rei tractatu, & communione, fraudaret.* SO. *Ergo tui, & item horum, erit officij, complere id quod deest participis absentiâ.* TI. *Æquum postulas; denique enitemur omnes pro viribus: neque enim fas est, lautè acceptos heri, minoris tibi apparatus repræsentare convivium.* SO. *Tenetis certè memoria præscriptam vobis tractatus normulam.* TI. *Partim*

tenemus. in quibus porro nutabit memoria, presens ipse in tempore suggeres: immo, nisi sit molestum, breviter ab exordio dicta demum retexe, quo digestus ordo solidetur. SO. *Ita fiet. Cardo, ni fallor, hesternæ disputationis res erat publica: qualis mihi, quibusque institutis, & civium moribus, videretur optima.* TI. *Nobis certè, qui audiebamus, ô Socrates, ad arbitrium probata.* SO. *Quid illud? nonne inter initia agrorum cultores, cæterarumque artium professores, à destinatâ bellicis negotiis juventute secrevimus?* TI. *Sic factum est.* SO. *Tributo nempe cæteris, quod unicuique eximium à naturâ datum est; solis iis, qui pro salute omnium bella tractarent, unum hoc munus injunximus protegendæ civitatis: vel adversum externos, vel adversum intestinos, ac domesticos, hostes: mitibus quidem judiciis erga obedientes, utpote consanguineos, naturaque amicos: asperis autem contra armatas acies in congressionibus martiis. Biformi siquidem naturâ præditos; in tutelâ patriæ, civiumque, ferociore: porrò in pacis officiis, & religione, sapienti: propatereaque mites suis, adversum alienigenas feroces.* TI. *Memini.*

mini. SO. *Quid? Hujus ipsius ancipitis naturæ magisterium, & quasi quandam nutricationem, nonne in exercitio corporum, gymnasiorumque luctamine; animorum item placiditatem constituebamus in delinimentis, & affabilitate musicæ, cæterarumque institutionum, quas adolescentes ingenuos scire par est?* TI. *Procul dubio.* SO. *At verò hac educatione altis, auri argentique, & cæteræ supellectilis, possessionem cujusque propriam nullā esse, aut existimari licere, prædiximus: sed solâ mercede contentos, exhibentibus quorum salutem tuerentur, uti communiter tanta quanta sit satis: occupatis erga custodiam communis salutis, & à certâ functione operis cessantibus.* TI. *Dicta hæc omnia in hunc modum sunt.* SO. *De fœminis quoque opinor habitam mentionem: quas similes ejusdemq; naturæ maribus conveniat effingi, sine ullâ morum differentiâ: quo uterq; sexus iisdem & communibus institutis regatur. Quid de procreandis suscipiendisque liberis? An verò hoc ita, ut cætera, quæ præter opinionem hominū, consuetudinemque vitæ, dici videntur, memorabile, vivaciorisq; tenacitatis, de existimandis communibus nuptiis, communiq; prole; si suos quisq; minime internoscat affectus, proptereaque omnibus omnes consanguini-*

tatis exhibeant religionem: dum æquales quidem fratrum & sociorum charitate benivolentiaque ducuntur: majoribus verò parentum religio; eorumque antiquioribus, avorum exhibeatur, atque atavorum, reverentia: infraque filijs & nepotibus debita charitas, atque indulgentia, convalescat? TI. *Hæc quoque facilia memoratu; & à nobis retinentur optimè.* SO. *Quid illud, quod sine odio, & sine æmulatione, nubentium, melioribus procis melius moratæ virgines sortito obueniant; inferiores porrò inferioribus. non tenetis saluberrimam sortis fraudem, curantibus in utroque sexu præfectis nuptiarum: quo suam quisq; fortunam sortis improsperam culpet, nec prælationem doleat alterius?* TI. *Hoc quoque memoria tenemus.* SO. *Illud etiam promulgatum puto, lectorum fœtus parentum, summa cura, utpote naturale privilegium bonitatis præferentes, in patriâ alendos.* TI. *Id ipsum.* SO. *Cæteros ablegandos, sed cuidam usui futuros patriæ processu ætatis, nihilo remissiore curâ habendos. Notanda pueritiæ, & item adolescentiæ, merita: quo tam ex secundi ordinis populo provehantur ad primum ordinem propugnatorum, qui merebuntur; quàm ex iis, qui à parentum virtute degenerarint, ad ordinem secundæ dignitatis relegentur. Ecquid*

quid ergo, Timæe, satis videtur factum recepto, cunctis partibus orationis hesternæ, licet strictim compendioque decursis, an aliquid etiam vultis addi? TI. Nihil sanè. SO. Scisne igitur quid ego de ista republica sentiam; quodve, & quantum, animi desiderium feram? TI. Quid illud? SO. Ut si quis visis animalibus eximiæ pulchritudinis, ac venustatis, pictis, vel viventibus quidem, sed immobiliter quiescentibus; motus, actusque, & certamen aliquod eorum spectare desideret: sic ego nunc urbis informatæ adumbratumque sermone populum, agentem aliquid cum finitimis civitatibus in pace, aut bello, dignum tantâ famâ, & educatione, magnâ quadam expectatione deposco. Quippe fateor, o Critia, & Hermocrate, non eum esse me, qui tantam indolem dignè laudare possim. Nec mirum, non posse me; quando nec veteres quidem oratores, vel præsentis sæculi poëtas, posse confidam. Non quod contemnam poëticam cantionem: sed quod evidens perspicuumque sit, imitandi peritos ea demum æmulari posse perfectè, quorum ab ineunte ætate habeant usum experientiamque, & in quibus propemodum sint educati. At verò incogniti moris, peregrinæque institutionis, imitationem, effi-

ctam præsertim oratione, seu versibus, præclaris licet præstantibusque ingeniis esse difficilem. Sophistas, quanquam verborum agmine, atque sermonis inundatione, beatos judico, vereor tamen ne, ut sunt vagi, palantesque, nec certis propriisque sedibus, ac domiciliis, philosophorum mores, & instituta civilis prudentiæ, nec conjecturâ quidem assequi valeant: nec demonstrare cæteris, cujusmodi debeant esse officia pacata; & item in bellis fides provecti ad sapientiam populi. Superest igitur solum vestræ eruditionis ingenium, nutritum curâ publicâ, philosophiæque naturali studio flagrans. Siquidem Timæus iste ex Locris, quæ urbs Italiæ flos est, nobilitate, divitiis, rerum gestarum gloriâ facile princeps: idemque ad hoc tempus arcem obtinet amoris sapientiæ. Critiam verò, utpote civem, scimus in studiis omnibus apprime vigere. De Hermocratis porro naturâ, educatione factâ, & accommodatâ rebus iis, de quibus agimus, explicandis, dubitare nullum puto. Ideoque vobis jubentibus hesternâ die facile parui; quæque mihi visa sunt de publicis rebus differenda, impigrè sum executus: illud cogitans, reliquas partes instituti operis à nullo alio commodius posse explicari. Denique impleto competenter

tenter officio, finitoque sermone, contendi à vobis quoque mutuum fieri; vosque imperatum munus recepistis: & adsum, ut videtis, paratus ad desponsam dapen. HER. *Nos quoque omnes, ut pollicitus est modò Timæus, injunctum nobis à te munus pro viribus exequemur: præsertim cum nulla excusandi competat ratio. Namque & præterito die mox conventu soluto, cùm ad hospitium rediremus, quo suscepti à Critia sumus; & ibidem postea de ipsâ re habuimus tractatum non otiosum. Hic igitur nobis ex historiâ vetere narrationem recensuit: quam velim, Critia, repetas: ut cùm cognoverit Socrates, æstimet, sitne futura utilis ad imperatæ remunerationis effectum.* SO. *Sic fieri convenit, si tertio consorti muneris Timæo non aliter videtur.* CRI. *Audi, ô Socrates, miram quidem, sed plenam fidei, veritatisque, rem: ut è numero septem sapientium primarius ille Solo recensebat: quem avi mei, & consortis in nomine Critiæ, fuisse ajunt admodum familiarem. Quo referente puer ego accepi res gestas hujus urbis memorabiles, diuturnitate interituque hominum adnullatas evanuisse; inter quas unam præter cæteras illustrem, cujus fiet commemoratio: quo tam penes te gratia collocetur, quàm*

debita deæ, cujus hodierna pompa est, instauretur veneratio. Narrabat ergo grandis natu, ut qui ad nonagesimum jam appropinquaret annum, me tunc agente annum decimum, publicis cerimoniis, celebri die, ortâ causâ commemorationis ex Solonis versuum cantilenâ. Erat enim solenne familiæ nostræ, festis diebus nos pueros ad certamen memoriæ propositis invitare præmiis puerilibus. Multis ergo carminibus, tam veterum quàm novorum poëtarum, memoriter pronunciatis, inter quæ Solonis aliquanto pluribus, ut quæ novitas commendaret ad gratiam; memini quendam, sive quod ita judicaret, sive quod vellet Critiam promereri, dixisse plane; Solonem videri sibi non solum prudentiâ cæteris laude dignis, sed etiam carminibus præstitisse. Igitur senex, valde enim memini, lætatus eximiè: quid? si non perfunctoriè, sed deditâ operâ poëticam fuisset, inquit, executus Solo, mi Aminander; vel sermonem, quem ab Ægypto reversus instituerat, adimplesset? à quo quidem, seditionibus, cæterâque intemperie civilis dissensionis impediente, descivit. non opinor minorem Hesiodo, vel Homero, futurum fuisse. SO. *Quisnam iste fuit, ô Critia, sermo:*

mo: vel qua de re institutus? CRI. *De maximo, & famatissimo, titulo eximiæ virtutis, quàm gessit hæc civitas: cujus memoria extincta est, tam morte eorum qui gesserunt, quàm impendio temporis.* SO. *Dic quæso, Critia, quod opus illud, & quatenus actum, & à quibus compertum, Solo tuus recensebat. Est, inquit Critias, regio Ægypti Delta; cujus è vertice Nili scinduntur fluenta. juxta quam Sais nomine ciuitas magna; quàm regit mos vetus, lex Saitica nuncupatus. Ex hac urbe Amasis fuit Imperator. Conditrix verò urbis dea Ægyptiaca lingua censetur Neuht: Græca dicitur Athena. Ipsi porrò homines amatores sunt Atheniensium, istiusque urbis cognomine se nobilitari præ se ferunt. Quo Solo profectum se satis hospitaliter honoratum esse referebat: expertumque liquidò, quod de vetustatis memoriâ nullus nostræ nationis vir ne tenuem quidem habeat scientiam. Denique cum in conuentu sacerdotum, penes quos præcipua sit memoria vetustatis, eliciendi studio quæ scirent, verba faceret de antiquissimis historiis Athenarum, Phoroneo & Niobe; postque inundationem mundi de Pyrrhâ*

& Deucalione doctè studioseque prosequi pergeret: prosapiam renovatæ gentis humanæ usque ad memoriam parentum, annorumque numerum recenseret: irrisum se esse dicebat à quodam ex Sacerdotibus, qui diceret. ô Solo, Græci pueri semper estis: nec quisquam est in Græciâ senex. Cur ita diceret, percunctato Solone; quia rudi novellâque estis memoriâ semper: nec est, inquit, ulla penes vos cana scientia. Nec immeritò. Multæ quippe neces hominum, partim conflagratione, partim inundationibus vastantibus, acciderunt. Denique illa etiam fama, quæ vobis quoque comperta est, Phaëthontem quondam, Solis filium, affectantem officium patris, currus ascendisse luciferos: nec servatis solemnibus aurigationis orbitis exussisse terrena: ipsumque flammis cælestibus conflagrasse: fabulosa quidem putatur, sed est vera. Fit enim longo intervallo mundi circumactionis exorbitatio: quam vastitas inflammationis consequatur necesse est. Tunc igitur ij, qui in siccis, & editis, locis mansitant; magis pereunt, quàm vicini littoribus, aut fluviis. Nobis porrò Nilus cùm in plerisque rebus salutaris, tum adversum hujusmodi pericula meatu irriguo perennique gurgite objectus, arcet exitium. Item cùm terra

terra erit humore abluenda, pastores quidem vestri montium edita capessentes, periculo non continguntur. At verò civitates, in planitie sitæ, cum populis suis rapiuntur ad maria. Quibus periculis regio ista minimè contingitur. Non enim, ut in cæteris regionibus, humor in planitiem supernè manat: sed ex imo per eandem planitiem tranquillo reditu stagnis detumescentibus remeat. Quæ causa monimentorum publicorum & privatorum perseverantiam nutrit: studioseque tam nostræ nationis rerum gestarum memoria, quàm cæterarum gentium, quas vel fama nobis per cognitionem tradit, descripta, templorum custodiis continetur. Apud vos, & cæteros, nunc planè, & nuper, refectæ monimentorum ædes, ictæ cælesti demum liquore procumbunt: involutæque literis publicis cum antiquioris historiæ memoriâ dissipantur; ut necesse sit, novo initio vitæ, novoque populo, novam condi memoriam literarum. Quâ ratione fit, ut neque res vestras proprias antiquas, nec aliorum sciatis. Eaque ipsa, quæ recensere memoriter arbitrabare, non multum distent à puerilibus fabulis. Principio, quod unius modo memineris inundationis, cùm infinitæ processerint: deinde, quod optimum vestrorum genus ma-

jorum nesciatis: ex quo tu, & Athenienses cæteri, facti estis: exiguo semine tunc superstite publicæ cladi. Fuit enim olim Atheniensium civitas longè cæteris præstans morum bonitate, ac potentiâ virium, belloque ac pace memoranda; ejusque opera magnifica, omnem, sicut nos accepimus, quamvis præclaræ gloriæ illustrationem obumbrantia. Tum admiratum Solonem orare, atque obsecrare, ut sibi omnia sacerdos de veteribus civibus revelaret: & respondisse illum. Nulla est invidia, præsertim cum tibi mos gerendus, & honor debitus amicæ civitati referendus: & id cogat me facere veneratio deæ, quæ utramque urbem condidit, educavit, instituit; priorem vestram annis fere mille, ex indigete agro, & Vulcanio sæmine; posteriorem hanc nostram octies mille annis post, ut sacris delubrorum apicibus continetur. De his ergo majoribus vestris audies, ô Solo, qui ante novem millia annorum vixerunt; quibus sint usi legibus, quamque amplis, quàm præclaris facinoribus nobilitati. Si probationem desiderabis, post ex otio sacras literas recensebimus. Ac primùm leges intuere. Forsan enim reperies multa indicia germanitatis, vel quod sacerdotiis præditi,

separa-

separatim à cætero populo manent, ne contagione aliquâ profanâ castitas polluatur: vel quod varia opificij genera ita inter se discreta sunt, ut promiscuè nullus operetur. Pastores verò, & item penes quos est venandi, colendique ruris, exercitandique scientia; disparatas habent sedes à propugnatorum, armatæque juventutis, castris, & insignibus. Ipsorumque insignium idem usus & differentia tam hic, quàm apud vos, etiam nunc habetur; clypeorum tegmen, thoracum indumenta, jaculorum amentata missilia. Prudentiæ verò curam ubi majorem leges habendam sanciunt? aut honestas apud quos tantam dignitatem obtinet in vitæ muneribus, & officiis? Quid divinatio? quid medela? Nonne ad homines instinctu conditricis deæ commeârunt? Hac quippe exornatione priorem urbem vestram sepsit, honestavitque, Numen illud, quod condidit; electo salubri, subtiliumque ingeniorum, & prudentiæ, feraci loco. Quippe bellicosa, & sapiens, dea regionem talem censuit eligendam, quæ sui similes viros esset editura. His ergo legibus, vel honestioribus etiam institutis, ad omnem virtutem eruditi veteres Athenienses; utpote qui divinæ prosapiæ germani, maximis,

& ul-

& ultra humanæ gloriæ captum, titulis laudum nobilitati sunt. è quibus unum eminens, & præcorum, facinus in monimentis veteribus invenimus: immanem quandam injuriis, & inexpugnabilem numero manum; quæ prope jam cunctam Europam, atque Asiam, subegisset, à vestris legionibus esse deletam: ex Atlantico mari bellum omnibus gentibus, & nationibus, inferentem. Tunc enim fretum illud, opinor, erat commeabile: habens in ore, ac in vestibulo sinus, insulam: quod os à vobis Herculis censentur columnæ. Quæ quidem insula fertur major aliquanto fuisse, quàm Libya, atque Asia. Simul ergo per eam, perque contiguas alias insulas, iter tunc illud agentibus, commeatus patebat usque ad defectum insularum, & initium terræ continentis, vicinæ verò mari: quippe hoc intra os, sive Herculeas columnas, fretum angusto quodam littore, in quo etiam nunc veteris portus apparent vestigia, dividitur à continenti. At verò illud pelagus, immensæ atque inæstimabilis magnitudinis, verum est mare. Igitur in hac Atlantide insulâ maxima, & admirabilis, potentia Regum extitit, omnem insulam, finitimasque alias, obtinentium; dominantiumque maximæ parti continentis.

Siqui-

Siquidem tertiæ parti mundi, quæ Libya dicitur, usque ad Ægyptum imperarunt. Europæ verò, usque ad Tyrrhenum mare. Quæ quidem vis potentiaque collecta, & armata, nostram, ô Solo, vestramque regionem, hoc amplius, eas gentes, quæ intra Herculis columnas consistunt, adoriri & expugnare gestiit. Tunc ergo vestræ civitatis virtus ultra omnem gloriam enituit: quæ pro communi omnium salute, ac libertate, desperantibus deserentibusque metu communem custodiam cæteris cunctis, magnitudine animi, bellicisque artibus, adsecuta est; ut per extrema discrimina erumpens, hostes humani generis primò fugaret, deinde funderet; libertatem subiugatis redderet, intactos suâ genuinâque libertate conservaret. Neque ita multo post accidit, ut motu terræ, & illuvione diei noctisque jugi, præclara illa vestra militaris juventus periret: & Atlantis insula tota, sine indicio prioris existentiæ, submergeretur: nisi quod pelagus illud pigrius quàm cætera, crasso dehiscentis insulæ limo, & supernè fluctibus concreto, habetur. Hæc sunt, ô Socrates, quæ Critias vetus à Solone sibi relata, & exposita, narravit. Sed cùm superiore die de rebusp. deque pacatis officiis, militaribusque, tractares, subiit quædam me ex re-

cordatione miratio: non ſine deo dici, quæ diceres. Siquidem quam conſtituebas oratione rempublicam eadem, aut certe proximæ ſimilitudinis, videretur ei, quam ex Critiæ relatione compereram. Reticui tamen veritus, ne, ſi quæſitum aliquid à me foret, dehinc oblivionis incommodo minime expedirem, ridiculus eſſem: maluique de memoria apud memetipſum prius experiri. ex quo factum eſt, ut citò conſentirem imperio tuo: quæ confidebam facile me, ſi recordatione memoriam exercuiſſem, poſſe reminiſci. Itaque, ut hic modo dixit, tam heſterno die poſt digreſſum protinus ad præſentes retuli, quàm nocturnis vigiliis ſcrutabundus omnia recuperavi: certumque illud expertus ſum, tenaciorem eſſe memoriam rerum, quæ in primâ diſcuntur ætate. Quippe haud confidam, quæ pridie audierim, an referre poſſim poſtridie: cum, quæ puer cognoverim, incolumi memoria planè retexam. Niſi forte major in illâ ætate cognitionis delectatio altius infigit mentibus inſita. Fors etiam, quod ſtudioſa ſenis, & aſſidua relatio meracam quandam, & inobſoletam impreſſerit animo notam. Quare ut id, ad quod omnia pertinent, quæ dicta ſunt, eloquar: dicere ſum para-

paratus. Non ut narrationem retexam: sed, ut rempublicam & populum, sermone Socratis hesterna disputatione adumbratum, non picturatam effigiem beatæ civitatis, sed verè beatam civitatem, & unum populum quondam fuisse, propugnatoresque, quos iste instituebat ad tolerantiam laborum, virtutemque animi, gymnasiis, & musica mansuetudine, majores nostros fuisse, quos ille sacerdos Ægyptius prædicaret: quando facta eorum, nutrimentis ab hoc memoratis, institutisque, conveniant. Imperato quippe nobis à Socrate non aliter satisfieri posse arbitror; nisi consensu omnium participum officij recepti probabitur illam, quam vario ipse sermone depinxit, Urbem, veteres Athenas fuisse. Quare, mi Socrates, remuneratione hujuscemodi fieri contentus æstima. SO. *Nullam verò aliam, Critia, magis approbo, quàm istam ipsam, quæ propria est præsentium feriarum. Magnificum verò illud, non fictam commentitiamque fabulam; sed veram historiam vitæ possibilis fato quodam à me vestris animis intimatam. Quare fortuna prosperante pergite iter institutæ orationis: ego, ut probum auditorem decet, attento silentio mentem, atque aures, parabo.* CRI. *Etiam ne considé-*

ras, ô Socrate, si est commoda dispositio debiti apparatus tibi. Placuit enim nobis Timæum quidem, utpote in astronomiâ cæteris eminentem, naturæque rerum arcana rimatum, principe loco dicere, orsum à mundi sensilis constitutione, usque ad hominum genus generationemque. me verò susceptis ad hoc hominibus, ejusdem oratione formatis, tuâ porro ad egregiam frugem imbutis, & eruditis sanctiori legum moderamine; juxta Solonem verò, vel sacros Ægyptiorum libros, revocare cives clarissimos veteres: & ante hos constituere spectaculum venerabile populi, quem inundatione submersum profundo maris, Ægyptiorum monimentorum fama celebravit. atque ita, ut de majoribus nostris, sermonem contexere. SO. *Næ ego magnificè sum invitatus hodie, ut ex ordinatione apparatus intelligi datur. Ergo age, ô Timæe, deliba cœptum; vocatâ, ut mos est, in auxilium divinitate.* TI. *Verè, mi Socrate. Nam cùm omnibus mos sit, & quasi quædam religio, qui vel de maximis, vel de minimis, rebus acturi aliquid sunt, precari ad auxilium divinitatem: quantò nos æquius est, qui universitatis naturæ, substantiæque, rationem præstaturi sumus, invocare divinam opem: nisi planè sævo quodam furore*

rore atque implacabili raptamur amentiâ. Sit igitur meis precibus compræhensum, maximè quidem, ut ea dicantur à nobis, quæ placeant deo: tum ut nobis quoque ipsis convenienter, propositoque operi decenter, profemur. &, quatinus vos quidem facilè assequamini, ego juxta anticipatam animo speciem orationis expediam.

Est igitur, ut mihi quidem videtur, inprimis differendum; quid sit, quod semper est carens generatione: quid item, quod gignitur, nec semper est. Alterum, intellectu perceptibile; ductu, & investigatione rationis, semper idem. Porrò alterum, opinione, cum irrationabili sensu, opinabile; proptereaque incertum nascens, & occidens: neque unquam in existenti conditione constanti & ratâ perseverans. Omne autem, quod gignitur, ex aliqua causa necessariò gignitur. Nihil enim fit, cujus ortum non legitima causa, & ratio, præcedat. Operi porrò dat formam opifex suus, quippe ad immortalis quidem, & in statu genuino persistentis, exempli similitudinem, atque æmulationem, formans operis effigiem, honestum efficiat simulacrum necesse est. At verò ad nativum respiciens, gene-

ratumque contemplans minime decorum. Omne igitur cœlum, vel mundus, seu quo alio dignatur nomine, (Faciendum est enim, quod in omni tractatu fieri decet; ut inter initia consideretur, quid sit quo de agitur: item mundus fuerit ne semper, citra exordium temporis: an sit originis sortitus ex tempore, considerandum) factus est, utpote corporeus; & qui videatur, atque tangatur: meta est siquidem hujusmodi sensilis corporeæque naturæ. Sensilia porrò ea, quæ opinio sensu aliquo commota præsumit: eaque omnia facta sunt, habentque ex aliqua generatione substantiam. At verò ea, quæ fiunt, habere auctorem suum constitit. Igitur opificem genitoremque universitatis tam invenire difficile est, quàm inventum impossibile dignè profari. Porrò non est dubium ad cujusmodi exemplum animadverterit mundani operis fundamenta constituens: utrum ad immutabile, perpetuamque obtinens proprietatem; an ad factum, atque elaboratum. Nam si est, ut quidem est, pulchritudine incomparabili mundus; opifexque, & fabricator, ejus optimus: perspicuum est, quod juxta sinceræ atque immutabilis proprietatis exemplum mundi sit instituta molitio. Sin verò, quod ne cogitari

quidem,

quidem, aut mente concipi, fas eſt, ad elaboratum: quod cùm ſit rationis alienum, liquet opificem deum venerabilis exempli normam in conſtituendo mundo ſecutum. quippe hic generatorum omnium ſpecioſiſſimus, ille auctor maximus, operiſque ſui ratione prudentiaque iis, quæ exiſtunt eadem ſemper, accommodatus, imago eſt, opinor, alterius. Et quoniam rationem originis explicare non eſt facile, diſtinguendæ ſunt imaginis, exemplique, naturæ. Cauſæ, quæ, cur unaquæque res ſit, oſtendunt, earumdem rerum conſanguineæ ſunt. Itaque conſtantis quidem generis, ſtabiliſque naturæ, & intellectus prudentiæque perſpicuæ rei, cauſa & ratio conſtans, perſpicuaque, & inexpugnabilis, reperitur. At verò ejus, quæ ad ſimilitudinem conſtantis perpetuæque rei facta eſt ratio, utpote imaginis imaginaria, ſimulacrumque rationis, perfunctoriam ſimilitudinem mutuatur. Quantoque melior eſt eſſentia generatione, tanto famæ, & opinionis incerto præſtantior veritas. Quare jam nunc, ô Socrate, prædico: ſi, dum de naturâ univerſæ rei diſputatur, minimè inconcuſſas, & inexpugnabiles, rationes afferre valuerim, ne mireris. Quin

potius

potius illud intueare; si nihilo minus, quàm quivis alius, consentaneas rationes afferam. Memento enim tam me, qui loquor, quàm vos, qui judicatis, homines esse: atque in rebus ita sublimibus mediocrem explanationem magni cujusdam esse onus laboris. SO. *Omnes tibi, ô Timæe, veniam largimur volentes: & tamen principium orationis admiror. Superest, ut leges quoque sacri certaminis exequaris.* TI. *Dicendum igitur, cur rerum conditor, fabricatorque genituræ, omne hoc instituendum putaverit. Optimus erat: ab optimo porrò longè relegata est invidia. Itaque consequenter cuncta sui similia, prout cujusque naturâ capax beatitudinis esse poterat, effici voluit. Quam quidem voluntatem dei originem rerum certissimam si quis ponat, rectè eum putare consentiam. Volens siquidem deus bona quidem omnia provenire; mali porrò nullius, prout eorum, quæ nascuntur, natura fert, relinqui propaginem: omne visibile, corporeumque, motu importuno fluctuans, neque unquam quiescens, ex inordinatâ jactatione redegit in ordinem: sciens ordinatorum formam confusis inordinatisque præstare. Nec verò fas erat bonitati præstanti quicquam facere, nisi pulchrum; eratque*

certum

certum divinitati tantæ, nihil eorum, quæ sentiuntur, hebes dumtaxat, nec intelligens, esse melius intelligente. Intellectum porrò non nisi animæ provenire. Hac igitur reputatione, intellectu in animâ, porrò animâ in corpore locatâ, totum animantis mundi ambitum cùm venerandâ illustratione composuit. Ex quo apparet, sensilem mundum animal intelligens esse, divinæ providentiæ sanctione. Hoc ita posito, quæ sequuntur expedienda sunt; ad cujus animantis similitudinem constituerit eum suus conditor. Speciali quidem nemini similem; (siquidem perfectio in genere, non in specie: propatereaque mundus imperfectæ rei similis, minimè perfectus esset:) at verò ejus, in quo omnia genera, & quasi quidam fontes, continentur animalium intelligibilium. Siquidem animalium genera mundus alter complectitur, perinde ut hic nos, & cætera subjecta visui, & cæteris sensibus. Ergo intelligibili substantiæ præcellenti, principalique naturæ, omnifariam quoque perfectæ, deus opifex gigni simile volens, sensile animal unum, & visibile, constituit: naturæ suæ convenientia cuncta, quæ vitâ fruuntur, intrà conseptum, & limitem, suum continens. Nunc utrum rectè unum mundum

dixerimus, an plures dici oportuerit, aut innumerabiles, etiam considerandum est. Unum planè; quoniam juxta unum exemplum formatus est. Id enim, quod universa continet intelligibilia, cùm alio secundum esse non poterat. Utrum enim ex duobus contineret omnia; non, opinor, liquiret: nec esset unum, nec simplex, initium cuncta continens, sed conjugatio copulata. Ut igitur exemplari, cujus æmulationem mutuabatur, etiam in numero similis esset; idcirco nec duo, nec innumerabiles, mundi: sed unicus à Deo factus est. Et quia corpulentus, visibilisque, & contiguus, meritò erat futurus; sine igne porrò nihil visibile sentitur: nec verò quicquam tangi potest sine soliditate; soliditas porrò nulla sine terra: ignem terramque corporis mundi fundamenta jecit Deus. Quoniamque nulla duo, sine adjunctione tertij, firmè, & indissolubiliter, cohærent: nexu enim medio extrema nectente opus est: nexus verò firmissimus ille certè est, qui & seipsum, & quæ secum vinciuntur, facit unum: hoc porrò efficit modus, & congrua mensura partium. Cùm enim ex tribus vel numeris, vel molibus, vel vllâ aliâ potentiâ, medietas

dietas imo perinde quadrat; ut summitas medio: rursumque ut imum medio, sic medietas summo; tum certè medietas à summo, & item imo, nihil differt: rursumque extimis illis ad medietatis conditionem atque ejusdem parilitatem redactis: cum medietas quoque extimorum vicem suscipit: fit, opinor, ut tota materia unâ & eâdem ratione societur. eoque facto, eadem sibi erunt universa membra: quippe cùm eorum sit una conditio. Unis porrò effectis membris, unum erit, atque idem, totum. Quare, si corpus universæ rei longitudinem & latitudinem solas, crassitudinem verò nullam habere deberet; essetque hujusmodi, qualis est solidorum corporum, superficies: una medietas sufficeret ad semetipsam vinciendam & extimas partes. Nunc quoniam soliditate opus erat mundano corpori; solida porrò nunquam unâ, sed duabus medietatibus, vinciunur: idcirco mundi opifex inter ignem & terram aëra & aquam inseruit, libratis iisdem elementis salubri modo: ut quæ cognatio est inter ignem & aëra, eadem foret inter aëra & aquam, Rursum quæ inter aëra & aquam, hæc eadem in aquæ terræque societate

consisteret. Atque ita ex quatuor supradictis materiis præclaram istam machinam visibilem, contiguamque, fabricatus est, amicâ partium æquilibritatis ratione sociatam, quo immortalis indissolubilisque esset adversus omnem casum, exceptâ sui fabricatoris voluntate. Igitur quatuor illa corpora integra, & sine ullâ delibatione, ad mundi continentiam sumpta sunt. Ex omni quippe igni, & item ex totis illis reliquis, aëre, aquâ, terrâ, constructus est; nullâ vel corporis, vel potentiæ, parte derelictâ, contemptâque: propterea ut perfectum animal; utpote ex integris corporibus, perfectisque, conflatum: hoc amplius, ut æternæ compos incolumitatis foret. Videbat enim, eam esse naturam corporis; ut ei facilè importunâ caloris accessione, vel contra frigoris, omniumque hujusmodi, quæ in magnâ sunt violentâque potentiâ, noceretur. Quo consilio, quâque reputatione, unum perfectum ex perfectis omnibus citra senium dissolutionemque composuit, formamque dedit ei congruam. quippe animali cuncta intra suum ambitum animalia, & omnes eorum formas, regesturo; globosam, & rotundam, quæ à medietate ad omnem ambitum extimarum partium spatiis æqualibus distat; quo totus sui similis

milis foret, meliorem similitudine judicans, levem porrò globum undique versum extrinsecus expolivit non otiosè. Siquidem neque videndi necessarius esset usus, cunctis intrà globum visibilibus regestis; nec auditus, nullo extrà posito audiendi sono: nec opus respirandi adjumento, quippe omnis coercebatur spiritus intrinsecus. Ne in membris quidem talibus, per quæ novo admisso cibo vetus liquore posito pelleretur. Neque enim quicquam ex eo recedebat; nec erat accedendi facultas cunctis coercitis: sed corruptela partium, intrà se senescentium, vicem quandam obtinebat cibatus. idemque ut ageret, pateretrà etiam omnia mundi globus, partibus suis intrà se agentibus, ac perpetientibus. Nec verò manus ei necessarias esse duxit, cum nihil superesset comprehendendum. Nec pedes, quoniam ex septem motibus non localis ei quisquam, sed rationabilis, competebat, qui animarum proprius est circuitus. Neque ullum locum ex loco mutans: ideoque in orbem fertur, & velut fixo circumvolat cardine: propterea que rata, & inerrabilis, ejus agitatio est. Hæc igitur æterni Dei prospicientia, juxta nativum & unquam futurum Deum, levem eum, & æquiremum indeclivem-

que; & à medietate undique versum æqualem, exque perfectis universisque totum perfectum progenuit. Animam verò in ejus medietate locavit, eandemque per omnem globum æquabiliter porrigi jussit: quo tectis interioribus partibus, extima quoque totius corporis ambitu animæ circumdarentur. Atque ita orbem teretem in orbem atque in suum ambitum voluit converti & moveri. Solum, præcipuumque qui virtutum præstantia sufficeret conciliationi propriæ: nec extraordinario cujusquam indigeret auxilio: amicumque semper sibi; ideoque summe beatum, divina potentia præditum genuit. Nec tamen eo quo nos ad præsens loquimur ordine, ortum animæ Deus annuit: junioremque & posteriorem corporibus eam fecit. Neque enim decebat rem antiquiorem à postgenita regi. Sed hominibus mos est passim præpostereque & sine observatione ordinis fari. At verò Deus tam antiquitate quàm virtutibus præire animam corporis naturæ jussit: dominamque eam & principali jure voluit esse circa id quod tuetur.

Itaque

Itaque tertium genus animæ excogitavit. Hoc pacto, ex individua semperque in suo statu perseverante substantia, itemque alia quæ inseparabilis corporum comes per eadem corpora scindere se putatur, tertium substantiæ genus mixtum locavit: medium inter utranque substantiam. Eodemque modo ex gemina biformique naturâ: quippe cujus pars idem, pars diversum vocatur: tertium naturæ genus commentus est: quod medium locavit inter individuam & item in conjugatione corporea dividuam substantiam. Tria hæc omnia in unam permiscuit speciem, diversa illa naturâ concretioni atque adunationi generum repugnante. Quibus cùm substantia mixtis & ex tribus in unum redactis: rursum totum hoc unum divisit in partes competenter: quo singulæ partes constarent ex substantia, diversi & item ejus in quod idem ex gemina naturâ vocatur, divisionem instaurans hactenus. Unam sumpsit ex universo primitus portionem: post quàm ejus duplicem quàm sumpserat. Tertiam verò sescuplam quidem secundæ: triplam vero primitus sumptæ. At verò quartam, sumpsit duplicem secundæ. Quintam

Quintam triplicem tertiæ. Sexta fuit assumptio, partibus septem, quàm prima, propensior. Septima sex & viginti partibus, quàm prima, major. Quibus ita divisis, consequenter complebat intervalla duplicis & triplicis quantitatis, ex universitate partes secans etiam nunc: & ex his partibus intervallorum spatia complens: quo singula intervalla binis medietatibus fulcirentur. Medietatum porrò altera, quotâ parte limitis extimi præcellebat unum extimum limitem, totâ pæcellebatur ab alio extimo limite. Altera pari summâ, & æquali ad numerum modo, præcellebat, & præcellebatur ab extimis. Natis itaque limitibus sescuplorum, & item eorum, quibus excedit pars sui tertia, quod genus à græcis ἐπίτριτ@ dicitur; item eorum, quibus accedit pars sui octava: qui numerus ab eisdem ἐπόγδοος vocatur: ex his nexibus illa prima spatia, id est epogdoi, spatiis epitritorum omnium intervalla complebat: ita ut ad perfectam cumulatamque completionem deesset aliquid epitrito, tantum scilicet quantum deest habitâ comparatione ducentis quadraginta tribus adversus ducentos quinquaginta sex. Et jam fere commixtum omne illud genus essentiæ, consumptum erat hujuscemodi sectionibus partium. Tunc

hanc

hanc ipſam ſeriem in longum ſecuit, & ex unâ ſerie duas fecit. eaſque mediam mediæ, in ſpeciem χ Græcæ literæ, coarctavit: curavitque in orbes quoad coirent inter ſe capita; orbemquē orbi ſic interſeruit, ut alter eorum adverſo, alter obliquo circuitu rotarentur. Et exterioris quidem circuli motum, Eundem, quod erat ejuſdem naturæ conſanguineus, cognominavit: interioris autem, Diverſum. Atque exteriorem quidem circulum, quem Eundem cognominatum eſſe diximus, à regione dextrâ per ſiniſtrum latus uſque ad dextrum inflexit: Diverſum verò, per diametrum ad ſiniſtrum latus; eidem & ſimili illi circumactioni virtute pontificioque rotatus dato. Unam quippe, ut erat, eam, & indiviſam reliquit; interiorem verò ſcidit ſexies: ſeptemque impares orbes fabricatus eſt, juxta dupli, & tripli, ſpatia. orbeſque ipſos contrariâ ferri juſſit agitatione. Ex quibus ſeptem, tres quidem pari velocitate; quatuor verò, & ſibimetipſis, & ad comparationem cæterorum, impari diſſimilique, ſed cùm ratione, motu feruntur. Igitur cum pro voluntate patris cuncta rationabilis animæ ſubſtantia naſceretur, aliquanto poſt omne corporeum intrà conſeptum ejus effinxit:

mediumque applicans mediæ modulamine apto jugabat. At illa complectens cœli ultima, circumfusaque eidem exteriori complexu, operiensque ambitu suo, ipsaque in semet convertens, divinam originem auspicata est indefessæ, sapientisque, & sine intermissione, vitæ. Et corpus quidem cœli, sive mundi, visibile factum est: ipsa verò invisibilis, rationis tamen, & item modulaminis, compos, cunctis visibilibus præstantior à præstantissimo auctore facta est. Ut igitur ex ejusdem & diversi naturâ cum essentia mixtis coaugmentata indigete motu, & orbiculata circuitione, in seipsam revertens; cùm aliquam vel dissipabilem substantiam offenderit, vel individuam, facile recognoscit quid sit ejusdem, quid individuæ, quid item diversæ, dissolubilisque, naturæ: causasque omnium, quæ proveniunt, videt. Et ex his, quæ accidunt, quæ sint futura metitur. Motusque ejus rationabilis sine voce, sine sono, cùm quid sensile spectat; circulusque diversi generis sine errore fertur, veridico sensu, & certa nunciante: cunctæ animæ rectæ opiniones, & dignæ credulitate, nascuntur. Porrò cùm individuum genus, semperque idem, conspexerit:

ea quæ

ea, quæ sunt, motu intimo fideliter nunciante, intellectus, & scientia, convalescunt. Quæ quidem omnia in animâ fieri, eidemque insigniri, palam est. Quam cùm moveri & vivere animadverteret, factum à se simulacrum immortalis divinitatis genitor suus hilaratus impendio, multo magis ad exemplum ejus æmulæ similitudinis aliud specimen censuit excogitandum. Ut igitur hæc immortalis, & sempiterna; sic mundum quoque sensilem animal immortale constituit: sed animalis quidem, id quod est generale animal naturâ ævoque exæquaturum. Nam facto nativoque operi cum ævo societas congruere videbatur minimè. Quapropter imaginem ejus mobilem, numeroque serpentem, factæ à se machinæ deus sociabat, eam, quæ tempus dicitur, ævo intacto, & in singularitate perseverante. dies enim, & noctes, & menses, & annos, qui ante cœlestem exornationem non erant, tunc nascente mundo jussit existere: quæ omnia partes sunt temporis. Nosque hæc ævo assignamus, id est, solitariæ naturæ: non rectè partes individuæ rei fingimus. Dicimus enim, fuit, est, erit. At illi esse solum competit juxta veram sinceramque rationem; fuisse

verò & fore deinceps, non competit. Hæc quippe genitura temporis proprie. Motus enim sunt, unus prætereuntis, alter imminentis: non ævi, sed temporis. Ævi quippe mansio est perpetua, & immutabilis. Ergo neque junior, neque senior, nec fuit, nec erit; nec patietur eorum aliquid, quæ sensilis natura patitur. Sed sunt hæc omnia vices temporis imitantis ævum. ac de his quidem fors erit aptior deinceps disputandi locus. Tempus verò cœlo æquævum est; ut unà orta unà dissoluantur: si modò dissolui ratio fasque patietur. Simul ut ævitatis exemplo similis esset uterque mundus. Archetypus quippe omni ævo semper existens est hic sensilis, imagoque ejus. Is est, qui per omne tempus fuerit, quippe & futurus sit. Hâc ergo dei ratione, consilioque, hujusmodi genituram temporis volentis creari, sol, & luna, & aliæ quinque stellæ, quæ vocantur erraticæ, factæ sunt: quo tam partes temporis notarentur certâ dimensione, quàm reditus anfractusque temporarij sub numeri comprehensione venirent. Corporaque siderea fabricatus, assignavit vitalibus diversæ naturæ motibus, numero septem, totidem corpora. Lunæ quidem juxta terram in primâ circumactione.

ctione: Solis verò, in secundâ. Tum Luciferi, & Mercurij, collocat ignes in eo motu, qui concurrit quidem solstitiali circuitioni, contrariâ tamen ab eo circumfertur agitatione. Quare fit, ut comprehendant se invicem, & à se rursus comprehendantur hæ stellæ. Cæteros quoque siderum ortus, & progressiones, divinæ rationis ductu digessit in ordinem. Cujus exornationis causam explicare si quis velit; plus erit opere ipso, quod operis gratiâ sumitur. Verùm hæc si erunt ad id, quo de agitur, utilia, pòst exequemur. Igitur singulis universisque apto, & decenti, sibi motu locatis; videlicet ijs, quæ consequens erat tempore provenire, nexibusque vitalibus ubi constricta corpora facta sunt animalia; imperatumque didicerunt, ea quæ diversæ naturæ motus obliquus per directum ejusdem naturæ motum vertens semet, utpote constrictus, circumferebat; partim majore, partim minore circulo rotabantur, citiùs quidem dimensum spatium peragentia, quæ minore; tardiùs verò, quæ majore; utpote ambitu circumacta prolixiore. Quâ de causâ fiebat, ut ex uniformi ejusdem naturæ conversione, quæ citiùs circumirent, ab ijs quæ tardius circumferebantur com-

prehendentia comprehendi viderentur. Omnes quippe circulos eorum uniformis inerrabilisque illa conversio vertens in spiram, & velut sinuosum achanti volumen: quia gemino & contrario motu ferebantur, tum ipsa etiam, cita, & volucris, ea quæ tardius à se recedebant, proxima sibi semper ex consecutione faciebat. Atque ut rationabilis, & consulta, hæc motuum varietas, & moderatio, visu quoque notaretur, omniumque octo motuum perspicua esset chorea; ignivit lucem clarissimam Deus omnium rerum conditor è regione secundi à terrâ globi: quam lucem Solem vocamus: cujus splendore cœlum infraque illustrarentur omnia: numerusque omnium extaret animantium. Hinc ergo noctis dieique ortus ex eodem semper & inerrabili motu factus, ratâ alternâque lucis, atque umbrarum, successione. Mensis verò proventus, cum lustrato Luna curriculo suo Solem consequitur. Anni, cùm sol item emensis anfractibus renovat exordia. Cæterarum verò stellarum circuitus neque notant, neque dinumerant homines, exceptis paucis: neque intelligunt discursus, erroresque earum, temporis esse genituram. In quo sit admiranda varietas proventuum, cœlestes tramites

mites undique ſtellis variantibus. Eſt tamen intellectu facile: quod perfectus temporis numerus perfectum annum compleat tum demum, cùm omnium octo circumactionum curſus peracti, velut ad originem, atque exordium, circumactionis alterius revertentur: quam ſemper idem atque uniformis motus dimetietur. Quam ob cauſam cætera quoque nata ſunt aſtra, quæ per cœlum meantia converſiones habent: ut quàm ſimillimum eſſet hoc omne perfecto illi, quod mente perſpicitur, animali; ævoque exæquatæ naturæ temporis ſocia natura nanciſceretur imaginem.

Sequitur pars Secunda.

ET jam fere cuncta provenerant uſque ad genituram temporis, ad germanam compoſita ſimilitudinem exempli, & veritatis ſuæ, niſi quod mundus hic nondum cuncta continebat animalia, perinde ut intelligibilis: ad cujus æmulationem fiebat. Hoc igitur, quod deerat, addebat opifex Deus; atque ut mens, cujus viſus, contemplatioque, intellectus eſt, idearum genera contemplatur in

intelligibili mundo, quæ ideæ illic sunt animalia: sic Deus in hoc opere suo sensili diversa animalium genera statuit esse debere, constituitque quatuor. Primum cœleste, plenum divinitatis: aliud deinde, præpes aërivagum: tertium, aquæ liquoribus accommodatum: quartum, quod terrena soliditas sustineret. Et divini quidem generis ex parte maximâ speciem ignis serenâ claritudine perpolibat: ut propter eximium splendorem, nitoremque, videntibus esset, visurisque, venerabilis. Figuram porrò ejus figuræ mundi intelligibilis accommodans indeclinabiliter venustabat. Totumque eum posuit in gremio prudentiæ cœli, undique ineffabilis pulchritudinis ornamentis stipans eum, & convegetans, ad æternitatem: motumque ejus circulis convenientem, & pro cujusque naturâ, commentus est. Alterum circum se, perque eandem orbitam, semper obeuntem, eademque semper deliberantem, ac de iisdem ratiocinantem. Alterum verò talem, qui semper ultra procedere gestiens, ejusdem atque immutabilis naturæ coërctione intrà objectum ejus rotabundus teneretur: quinque illis erraticis, & contrariis sibi invicem, prohibitis motibus; ut uterque circulus esset in optimo, beatissimoque, agi-

tationis

tationis statu. Quâ ex causâ facti sunt summâ præditi divinitate, omnes illi siderei ignes, qui nullos errores, exorbitationesque, patiuntur: propterea que in semetipsos convertuntur æterno circuitu. At verò alij vagi, palantesque, ignes erroris causam habent eam, cujus in superioribus habita commemoratio. Terram verò matrem, & altricem, omnium terrenorum animantium, constrictam limitibus per omnia vadentis & cuncta continentis poli, diei noctisque custodem locavit, antiquissimam, & eximiæ dignitatis deam, ex eorum numero, qui intrà mundi ambitum continentur, deorum. Stellarum verò choreas, & alterius applicationes ad alteram, variosque gyros, quos edunt, admirabili venustate, juxta ambitus circulorum, reditusque, & anfractus, ad eas sedes, ex quibus progressæ sunt; accessus etiam, & recessus: cumque contiguæ sibi invicem fiunt, quales ex contagione sui conditiones accipiant; quamque, & cujusmodi, nanciscantur qualitatem ex variâ designatione: cumque, quod aliquanto intervallo temporis fieri solet, certæ stellæ mersæ, ac latentes, operiuntur, quid significent; & mox, aut pòst aliquantò, futura portendant: vel cùm insolitis horis, curriculis-

que temporum, rursus emergunt, & apparent; quantos denuncient motus ijs, qui rationem motus earum intelligere possunt: cunctaque hujusmodi ratione atque orationibus persequi, nihil agentis, ac frustra laborantis est: maximè, cùm motus earum, descriptioque, sit à visu, atque oculis, disputantis remota. Quapropter ea, quæ de sideribus, visibilibusque divinis potestatibus, dicta sunt; satis superque dicta finem habeant suum.

At verò invisibilium divinarumque potestatum, quæ dæmones nuncupantur, præstare rationem, majus est opus, quàm ferre valeat hominis ingenium. Igitur compendium ex credulitate sumatur. Credamus igitur ijs, qui apud seculum prius, cùm ipsi cognationem propinquitatemque divini generis præferrent, de naturâ Deorum majorum, atque avorum, deque genituris singulorum, æterna monimenta in libris posteritati reliquerunt. Certè Deorum filiis, aut nepotibus, non credi, satis irreligiosum; quamvis incongruis, sed necessarijs, probationibus dicant: tamen, quia de domesticis rebus pronunciant, credendum esse meritò puto. Sit igitur nostra quoque credulitas comes asseverationi priscorum virorum, quod Ter-

ræ (Cœlique filij sint Oceanus, & Tethys. Horum porrò, Saturnus, & Rhea, & Phorcus. Saturni porrò & Rheæ proles, Jupiter, & Juno; & cæteri, qui sunt in ore hominum, ac mentibus: & de quorum fraterniate fama celebratur. Atque ex his alij nati sunt, qui putantur. His igitur omnibus, quæ vel videntur in convexis cœlestibus flammanti corpore, vel non videntur, natis, atque altis, divinitatemque obtinentibus, conditor universitatis Deus observanda jubet sancitque oratione tali.

Dij deorum, quorum opifex, idemque pater, ego. opera siquidem vos mea, dissolubilia quidem naturâ, me tamen ita volente indissolubilia. Omne siquidem, quod junctum est, naturâ dissolubile est. At verò, quod bonâ ratione junctum atque modulatum est, dissolui velle, non est Dei. Quapropter, quia facti generatique estis, immortales quidem nequaquam, nec omni modo indissolubiles; nec tamen unquam dissolvemini, nec mortis necessitatem subibitis: quia voluntas mea major est nexus, & vegetatior ad æternitatis custodiam, quàm illi nexus vitales, ex quibus æternitas vestra coagmentata, atque composita est. Jubendi ergo, quod jubeo, causa hæc est.

Tria etiam nunc mortalium genera desunt universitati, quibus carens universa res perfectione indigebit. Erit porrò imperfecta, si universa mortalium genera intrà conseptum suum minimè continebit. Oportet autem, si erit mundus perfectus futurus, (porrò proveniet hoc idem virtute auctoritatis meæ,) esse plenam universi generis substantiam: quò animalibus singulis suppeditato vivendi vigore, ea, quæ sunt meliora, proximam divinitati formam, dignitatemque, sortiantur. Quapropter, ut & mortalia sint, & universa res perfectione non indigeat; sed sit tota atque universa verè, jubeo aggrediamini secundùm naturam generum mortalium institutionem. Imitantes ergo meam juxta affectum vestrum sollertiam, ita instituite, atque extricate, mortalia, ut cui consortium divinitatis, & appellationis parilitas, competit, divinâ præditum firmitate fingatis. Erit verò tale, quod vobis obsequi, justitiamque colere, prospexeritis. Hujus ergo universi generis sementem faciam, vobisque tradam. Vos cætera exequi par est, ita ut immortalem cœlestemque naturam mortali extrinsecus textu ambiatis; jubeatisque nasci, cibumque ei provideatis, & incre-

menta detis: ac post dissolutionem id fœnus, quod credideratis, factâ secessione animi, & corporis, recipiatis. Hæc dixit, & demum reliquias prioris concretionis, ex quâ mundi animam commiscuerat, in ejusdem crateris sinum refundens, eodem propemodum genere, atque eâdem ratione, miscebat: nec tamen eadem exoriebatur puritas, serenitasque proventuum: nec tam immutabilis perseverantiæ, sed secundæ, ac tertiæ, dignitatis. Coagmentatâque mox universæ rei machinâ delegit animas stellarum numero pares, singulasque singulis comparavit: easque vehiculis competentibus superimpositas, universæ rei naturam spectare jussit. Legesque immutabilis decreti docuit; ostendens, quæ prima quidem generatio uniformis in omnibus, ejusdemque ordinis, esset futura: ne cui competens justum, aliquâ ex parte à se minueretur. Oportebat porrò satas eas certis legitimisque temporum vicibus piæ nationis animalium, quæque præter cæteras animantes deum suspiciant, afferre frugem. Esse autem naturam hominis geminam: cujus quod melius sit genus, censendum fore viri nomine.

Cumque necessitate decreti corporibus inserentur, corporeaque supellex variè mutabitur, qui-

busdam labentibus, & aliis invicem succedentibus, membris, primò quidem sensum ex violentis passionibus excitari: post quem mixtam ex voluptate, tristitiâque, cupidinem nasci.

Tum verò metum, atque iracundiam; cæterasque, pedissequas earum, perturbationes, diverso affectu pro naturâ suâ permoventes: quas quidem si refrenarent, ac subjugarent, justam his, lenemque, vitam fore: si vincerentur; injustam, & confragosam. Et victricibus quidem, ad comparis stellæ contubernium, sedemque, reditum patere: acturis deinceps vitam veram, & beatam. Victas porrò, mutare sexum; atque ad infirmitatem naturæ muliebris relegari secundæ generationis tempore: nec à vitiis intemperantiâque discedentibus, tamen pœnam, rejectionemque in deteriora, cessare: donec instituto, meritisque, congruas immanium ferarum induant formas.

Pausamque malorum non prius fore, quàm consecuta eas rata, & eadem semper, volucris illa mundi circumactio, cuncta earum vitia ex igni, & aquâ, terrâque & aëre contracta, omnemque illuviem, deterserit: inconsultis, & immoderatis, erroribus ad modum rationis, temperiem-

que,

que, redactis: quo positis sordibus expiatæ, purificatæque, demum ad antiqui vultus honestatem pertingere mereantur.

Quibus cunctis fatalium legum promulgationibus in istum modum patefactis, & expositis; ne qua penes se deinceps ex reticentiâ noxæ resideret auctoritas; sementem fecit ejusmodi Deus: ut partim in terrâ, partim in lunâ, generis humani jacerentur exordia; partim in cæteris, quæ instrumenta sunt temporis. Ea porrò officia, quæ sementem sequuntur, factis à se Dijs, ut dixeram, injungit; maximeque formandorum corporum curam mortalium: ac siqua pars etiam tunc hominis animæ residua superesset, cujus constitutioni navanda opera videretur, cæteraque omnia, consequenter aggrederentur hortatus est, quæ operis perfectio, rerumque ordo, deposceret: proque viribus eniterentur, ut quàm optimè natura mortalis regeretur, exceptis improsperitatibus: quarum esset auctoritas, & causa, penes ipsos.

Quibus in istum modum digestis omnibus, cùm in proposito rerum Creator maneret, intelligentes jussionem patris filij, juxta mandatam informationem

mationem immortali sumpto initio mortalis animantis, ex mundi materiis, igni, terrâque, & aquâ, cùm spiritu, fœnus elementarium mutuati; quod redderetur cùm opus foret, ea, quæ acceperant, conglutinabant. Non iisdem quibus ipsi nexibus; sed aliis, ob incomprehensibilem brevitatem invisibilibus, gomfis. Itaque apparatæ materiæ circuitus immortalis animæ circumligabant irriguo fluidoque corpori. Circuitus porrò, ut torrenti rapido, defluoque, obligati, neque tenebant, neque tenebantur; sed vi ferebant, & vi ferebantur invicem: ut totum quidem animal moveretur, præcipiti tamen, & inordinatâ, jactatione: quippe cùm sex sine ratione motibus raptaretur: ultro, citro, dextrorsum, sinistrorsum, & item sursum, deorsumque, pergens, atque oberrans. Immenso quippe irrigante, & immoderatè effluente, gurgite; ex quo cibus, & alimenta, comparabantur; multo major extrinsecus turba conflictatioque vexabat: cùm corpus aliquod in raptatu incurrisset ignis offensionem, vel etiam terrenam complosionem, similiter aquæ lubricas, violentasque ventorum procellas. hisque interpellationibus omnibus per corpus ad animam commeantibus, stimulata mens æstuaret.

æstuaret. Qui quidem æstus propterea & initio, & nunc usque, sensus cognominantur, maximos violentosque motus cientes; cùm naturali derivatione jugiter, & sine intermissione, effluente, circuitus animæ quasi quibusdam turbinibus simul quatiunt. illum quidem providum ejus consultumque motum, scilicet ejusdem circuli, cujus est orbiculata circumvolutatio, statuentes: & contra, quàm illa movetur, operantes, imperiumque ejus respuentes. At verò diversi circuli diversis motibus incertisque famulantes, usqueadeo ut, quia limites duplicis illius & triplicis quantitatis, & item intervalla terna, per utrunque latus epitritorum, sescuplorumque, & item epogdoorum, medietatibus confirmata, dissolui à nullo, quàm ab eo solo, qui junxerat, poterant: omni tamen jactationis genere diu vexarent, adversis motibus sibi invicem animam, totamque ejus substantiam, diversè distrahentes: ut una quidem feratur cùm confirmationis suæ nexibus, verùm sine ratione, utpote motibus discordantibus, & depravante rectum iter sensuum illecebrâ. Propterea varias inclinationes animæ existere, & obliquas, & contrarias, & item

resupinis casibus similes: ut siquis, naturalem membris regionem mutans, caput pro pedibus solo figat; pedes in altum pro capite sustollat: tunc opinor tam ejus qui patitur, quàm eorum qui spectant, dextræ quidem partes, sinistræ; sinistræ verò, dextræ videntur. Invicem idipsum quoque animæ circuitus patiuntur. Propterea que errant in ejusdem diversique generis contemplatione: cùm quod diversum, idem: & quod idem est, diversum, imbecillitate discernendi, autumant. Estque hæc earum plena erroris, & falsitatis, opinio; orta ex depravatione sensuum: nec habet ullum certum ducem talis peragratio. Cumque extrapositi sensus pulsarint animam vehementius, omnemque eam possederint; tunc illa subjugata, & serviens, pontificium aliquod, potestatemque, retinere falsò putatur. eademque passionibus ægra, & initio cùm incorporata est, & quamdiu perinde afficietur, amens erit.

At postquam incrementi nutricationisque tenui jam rivo meatus effluet, animæque circuitus tranquilliore motu viam suam peraget, processuque temporis sedatiores erunt; utpote quæ à naturæ suæ motu competenti minimè exorbitent:

tent: facile jam diversæ naturæ vitia, bonitatemque, & honestatem semper ejusdem cum alterius appetitu; alterius verò, detestatione secernent: hominemque ita institutum plenâ, & incolumi, prudentiâ tuebuntur. At si ad hunc statum accedat auxiliatrix eruditionis honestæ, moderationisque, diligentia; immunis omni perturbatione, atque ægritudine, ducet ævum Si negliget, claudum iter vitæ serpens cum familiari demum stultitiâ revocabitur ad inferna. Sed hæc quidem novissimè provenient, meritis jam vitæ locatis.

Nunc verò divinæ providentiæ pensum spectare convenit ex membrorum rationabili conformatione, quæ, suscipiendo vitali vigori, cœlestis apparabat prospicientia. Principio figuram capitis divinæ potestates, quibus informandi corporis erat officium concreditum, ex mundi figurâ mutuatæ, teretem globosamque finxerunt: eidemque duos circuitus venerandæ divinitatis innexuerunt. Est autem caput præter cæterum corpus honoratius, & optimati quâdam eminentiâ, cui reliqua membra dominananti parent, atque obsequuntur, jure meritoque subjecta; ne sine sede humiliter in imo planè

jacens, asperas, cùm moveretur, terrenarum lacunarum offensiones proclivitatis, & item declivitatis, incurreret: maximè cui necesse esset cuncta motuum genera experiri. Hâc igitur de causâ vehiculo corporis, utpote arx, sustinetur. Addita est circum quoque & brachiorum porrigibilis, & flexuosa, substantia: ut tenendi, vel emittendi, progrediendi, resistendique usus ex arbitrio præsto foret: eminente divino capitis gestamine. Progrediendi porrò commodius officium, quàm recedendi, rata divina mens, ire ulterius mage, quàm recessim voluit moveri. Priores quoque corporis partes meliores posterioribus judicans, in homine primò omnium è regione certâ capitis, personam vultus subdidit: eamque appellavit faciem: eidemque instrumenta, quæ adminicularentur, providis animæ motibus assignavit. Ex quibus primi luciferi oculorum orbes coruscant, hâc de causâ dati.

Duæ sunt, opinor, virtutes ignis. altera edax, & peremptoria; altera mulcebris innoxio lumine. Huic igitur, ex quâ lux diem invehens panditur, domesticum & familiare corpus oculorum divinæ potestates commentæ sunt.

Intimum ſiquidem noſtri corporis ignem, utpote germanum ignis pellucidi, ſereni, & defæcati liquoris, per oculos fluere, ac demanare, voluerunt: ut per læves, congeſtoſque, & tanquam firmiore ſoliditate pandos orbes luminum, quorum tamen eſſet anguſta medietas ſubtilior, ſerenus ignis per eandem efflueret medietatem. Itaque cùm diurnum jubar ſe applicat viſus fuſioni, tunc nimirum incurrentia ſemet invicem duo ſimilia in unius corporis ſpeciem cohærent: quo concurrunt oculorum acies emicantes: quoque effluentis intimæ fuſionis acies contiguæ imaginis occurſu repercutitur. Totum igitur hoc ſimilem eandemque ſortitum paſſionem, & ob indifferentem ſimilitudinem ejuſdem paſſionis effectum, cùm quid aliud tangit, vel ipſum ab alio tangitur, tactuum motu diffundens ſe per omne corpus, perque corpus uſque ad animam porrigens, ſenſum efficit, qui viſus vocatur. At poſtquam in noctem diſceſſerit cognatus ignis, deſertum lucis ejus auxilio, conſortioque, velut viduatum habet. utpote ad diſſimile procedens. propterea immutatum extinguitur; nullam habens cùm proximo tunc aëre naturæ communicationem; utpote ſplendore ignis carenti: videreque deſinit fra-

ctum illecebrâ somni. Etenim divinæ potestates salubre oculis tegmen palpebrarum machinatæ sunt: quibus obductis vis illa ignis intimi conniventiâ tegminis coërcetur, compressaque fundit se per membra; mollitisque, & relaxatis, convalescit quies.

Quæ cum est vehementior motuum reliquijs, cujusmodi erunt, & quibus in locis, reliquiæ; talia, pariaque, somniorum simulacra nascentur: eorumque expergefactos quoque memoria comitabitur.

At verò simulacrorum, quæ in speculis oboriuntur, umbrarum etiam, quæ in humidâ cernuntur superficie, facilis assecutio est. Siquidem utriusque ignis, tam intimi quàm extrapositi, concursu incidente in tersam aliquam lævemque materiæ superficiem, formatique in multas & varias figuras, simulacra ex lævigati corporis conspectu resultant. dexteræ porrò partes quæ sunt, sinistræ videntur in ijsdem speculis, insolito quodam more: propterea quod dextris partibus visus contra sinistram partem speculi, sinistris item contra dextram positis, motu facto corporis ex adverso partis ejus, unde motus fit, gesticulatur motus imago.

At verò dextræ corporis partes dextræ: ita ut sunt, in speculis quoque, sinistræque item sinistræ videntur: cùm ex coitu visus & splendoris è speculo corpulentior conglobata imago renidet. Quod fit, quoties teres speculi serenitas hinc inde tumidioribus, & provectis in molem, lateribus, dextram visus partem in læva speculi, lævam item in dexteriora dejecit. Cujus speculi demum, si talis facta erit conversio, ut elatiores illæ partes, altera superior, altera inferior, locentur, resupini vultus apparebunt videntis, splendore luminis, è superiore margine cùm summis oris partibus, & in ipso capite ad inferiora dejectis: similis porrò, ut mento genisque ad superiora sublatis.

Qui quidem sensus famulantur actibus opificis Dei, summam, optimamque, & primariam, speciem molientis: sed vulgo per semetipsos sentire existimantur, & agere aliquid. ut si quis non opifici, sed serræ, vel asciæ, tribuat effecti operis auctoritatem: cùm à se plurimum distent causæ, & ea, quæ causam sequuntur. Licet enim corporea sint fundamenta omnium sensuum, quod tamen sentit, alienum à naturâ corporis, excipit sensus puro & incorporeo

corporeo vigore. Quippe corpora, frigus, & calorem, astrictionem, & relaxationem recipiunt, non sentiunt. Nec verò rationem intellectumque in rebus ratione, prudentiâque, agendis sciunt. Sed quod ex omnibus, quæ sunt, intellectum prudentiamque habet, sola est anima. Hoc porrò invisibile. At verò ignis, & aqua, cæteræque materiæ, visibilia sunt corpora. Oportet autem intellectus disciplinæ amatorem, prudentissimæ naturæ principalem causam, non adminicula causæ principalis, inquirere. Illas verò, quæ ab aliis motæ movent alias, secundas existimandum. Nobis quoque igitur in eundem modum faciendum est, & de utroque causarum genere differendum. Sed separatim quidem de optimis, quæ cùm intellectu, prudentiâque, cuncta honesta, & bona, moliuntur: Seorsum verò de iis, quæ mente prudentiâque cassæ, temerè, & ut libet, confusa, & inordinata, quæ faciunt, relinquunt. Et de oculorum quidem ministerii causâ, ob quàm nacti sunt eam, quàm habent, videndi virtutem, satis dictum: de præcipuâ tamen utilitate operis eorum mox erit aptior differendi locus.

Visus enim, juxta meam sententiam, causa est

maximi commodi plerisque non otiosè natis, atque institutis, ob id ipsum quod nunc agimus. Neque enim de universâ re quispiam quæreret, nisi prius stellis, sole, cæloque visis. At nunc diei noctisque insinuatâ nobis alternâ vice, menses, annorumque obitus, & anfractus, nati, eorumque ipsorum dinumeratio. Et ex dinumeratione perfectus, & absolutus, extitit numerus. Tum temporis recordatio; quæ naturam universæ rei quæri docuit: curamque investigationis injecit mentibus, quasi quoddam seminarium philosophiæ pandens. Quo bono nihil majus unquam ad hominum genus à divinâ munificentiâ commeavit, Hoc igitur maximum beneficium visus oculorumque esse dico. Minora alia prætereo: quibus, qui à philosophiâ remoti sunt, carentes, debiles, cæcique, mœstam vitam, lugubremque, agunt. Nobis verò causa dicenda demonstrandaque videtur, divini muneris quod providentia commenta est salubriter hactenus. Dedisse Deum idcirco oculos hominibus; ut mentis providentiæque circuitus, qui fiunt in cælo, notantes, eorum similes, cognatosque, in usum suæ mentis redigerent. circuitusque animæ, qui animadversiones, seu deliberationes, vocantur,

H *quam*

quam ſimillimos efficerent divinæ mentis providis motibus, placidis, tranquilliſque, perturbatis licet. confirmatoque ingeneratæ rationis examine, dum imitantur aplanes mundi intelligibilis circumactionem, ſuæ mentis motus erraticos corrigant.

Eadem vocis quoque, & auditus, ratio eſt, ad eoſdem uſus, atque ad plenam vitæ hominum inſtructionem, datorum. ſiquidem propterea ſermonis eſt ordinata communicatio, ut præſto forent mutuæ voluntatis indicia: quantumque per vocem utilitatis capitur ex muſicâ tantùm, totum hoc conſtat hominum generi propter harmoniam attributum. Harmonia verò, id eſt modulatio: utpote intentio modificata, cognatas, & velut conſanguineas, habens commotiones animæ noſtræ, circuitionibus prudenter utentibus muſarum munere; temperantiæque cauſa, potiùs quàm oblectationis, ſatis commoda. quippe quæ diſcrepantes, & inconſonantes, animæ commotiones ad concentum exornationemque concordiæ, muſis auxiliantibus, revocet. Rhythmus autem eſt datus ut medela contra illepidam, numerorumque & modorum neſciam, gratiæque expertem in pleriſque, naturam.

Nunc

Nunc quoniam cuncta, exceptis admodum paucis, executi sumus, quæ providæ mentis intellectus instituit: oportet etiam de illis, quæ necessitas invehit, dicere. Mixta siquidem mundi sensilis ex necessitatis intelligentiæque cœtu consistit generatio: dominante intellectu, & salubri persuasione, rigorem necessitatis assiduæ trahente ad optimos actus. Itaque evictâ, & parente providis auctoritatibus necessitate, prima rerum mundique exordia constiterunt. Siquis ergo verè, juxtaque meram fidem, mundi hujus institutionem insinuaturus erit: hunc oportet erraticæ quoque causæ speciem demonstrare. Quod ita demum commodè fiet, si ad eorum, quæ erroribus implicantur, originem facto recursu, perinde ut in ijs, quæ ex mente sunt, fecimus: genituram, substantiamque, eorum ab exordio retexamus: naturamque ignis, & cæterarum item materiarum, ex quibus mundi sensilis coagmentata molitio est, consideremus. Nec naturam modò veram illam veterem, quæ fuit ante concretionem, sed antiquas etiam ipsorum elementorum perpessiones. Nullus quippe ad hoc usque tempus genituram eorum indicavit: sed tanquam scientibus quid sit ignis,

& cætera: sic loquimur, & dicimus initia universitatis, constituentes ea, quæ ne syllabarum quidem locum, vicemque, pro veri examinis ratione obtinent.

Nostra igitur hæc est professio, nihil ad præsens de universitatis vel initio, vel initijs, ut quidam putant, esse dicendum. Non quod sit ullum impedimentum, præter inextricabilem difficultatem: sed quod, ita instituto sermone, sit impossibile admodum perveniri ad explanationem rei. Neque igitur vos id expectetis, nec ego mihi persuadeam, posse me tantum, & tanti oneris, sustinere. Atque illud potius observabo, quod initio sermonis precario petivi, in rebus imaginarijs, proclivibusque ad fallendum rationibus, rerum earundem verisimilibus assertionibus, imaginarijsque, contentus sim, initia singulorum, & universorum originem pandens.

Deum ergo etiam nunc auxiliatorem invocabimus ante auspicium dictionis, liberatorem ex turbidâ procellosâque cœpti sermonis jactatione. Erit ergo initium tale demum universæ imaginariæ rei, eademque magnificentius dividetur. Etenim tunc duæ modò species veniebant in divisionem; at nunc tertium quoque aliud oborietur genus

genus. Quippe in prioribus duo nobis satis abunde sufficere videbantur. Unum, perpetuum, carens generatione, exemplaris eminentiæ; alterum, simulacrum, & imago ejus, æternitati propagata secundæ generationis, idque visibile: at verò tertium, tunc quidem, minimè divisimus. At nunc impositura nobis necessitatem ratio videtur ire obujam, manumque conserere adversum inexpugnabilem omni ratione, & omni eloquio, fraudem, crassis tenebris involutam.

Quam igitur ejus vim, quamve naturam, esse putandum est? Opinor omnium, quæ gignuntur, receptaculum est; & quasi quædam nutricula. Atque hoc quidem, quod de eâ dicitur, verum est quidem: sed dicendum videtur paulò apertius. Est tamen arduum, eo magis, quod præconfundi mentis aciem necesse est, & æstuare, tam de igni, quàm de cæteris materiis; qui magis aquam jure aquam dici putarique oportet, quàm terram: cùm nulla sit certa, stabilisque, proprietas corporum, quæ cujusque indicet naturalem germanitatem.

Principio, ut de aquâ, cujus modò fecimus mentionem, ordiamur: cùm astringitur in glaciem, certè saxum, terrenæque soliditatis corpus,

& minimè fusile, apparet. Eadem hæc ignita, & diffluens, discretaque variaque variè, in humorem, spiritum, & aëreas auras, dissoluitur. Aër porrò exustus ignem creat, rursumque extinctus ignis aëra, corpulentior factus, instituit; aër item, crassior factus, in nubes, nebulasque, concrescit: quibus elisis, & expressis, pluviæ, stagnorumque & fontium largitas, demumque terrenæ moles, ex aquâ aggerantur. Atque ita circuitu quodam vires fomentaque generationis corporibus invicem sibi mutuantibus, nec in unâ eâdemque formâ perseverantibus, quæ tandem erit certa eorum, & à cunctatione semota, comprehensio? Nulla certè. Quapropter de cunctis hujusmodi mutabilibus ita est habendum. Hoc, quod sæpe alias aliter formatum nobis videtur, & plerunque juxta ignis effigiem, non est, opinor, ignis, sed igneum quiddam; nec aër, sed aëreum: nec omninò quicquam velut habens ullam stabilitatem. Denique ne pronominibus quidem ullis dignanda sunt, quibus in demonstratione uti solemus: cùm dicimus, hoc, vel illud. Fugiunt enim, nec expectant eam appellationem, quæ de ijs, tanquam de existentibus, habetur. Igitur ignem quoque eum verè esse putandum est, qui

qui ſemper idem eſt: & omne, cujus proprietas manet. At verò id, in quo fieri hæc ſingula videntur, & demum diſſolui, pereuntiaque ad alias inde tranſire formas, ſolum illud appellandum puto certo pronomine. Rectè quippe poſſe dici de eo, hoc, vel illud. Porrò, quod recipit qualitatem, vel etiam verti poteſt in contrarias qualitates, calidum dici, vel candidum; proprioque, & certo, nomine appellari, quod ſit incertum, & mutabile, minimè convenire. Sed, opinor, etiam nunc apertiùs de eodem erit diſſertare conandum.

Si quis enim cunctas formas, figuraſque, ex unâ eâdemque auri materiâ fictas, jugiter, & ſine intermiſſiene, in alias, atque alias, reformet; tunc, ſiquis electâ unâ quâlibet figurâ, quærat quæ ſit: opinor, poſſe firmè, & diligenter, ac ſine reprehenſione, reſponderi, aurum illud eſſe: nec addere trianguli, chilindrive, cujuſve alterius formæ videbitur. Eadem & conſimilis ratio, difficultaſque, in eâ naturâ, quæ cuncta recipit corpora, reperitur. hæc quippe minimè recedit à conditione propriâ. Recipit enim cuncta, nec ullam ex iiſdem formam trahit; &, cùm velut

cùm velut intrà gremium ejus formentur, quæ recipiuntur, ipsa informis manet: estque usus ejus similis molli cedentique materiæ, in quam imprimuntur varia signacula: movetúrque, & conformatur, omnimodè ab introëuntibus, ipsa nec formam, nec motus, habens ex naturâ suâ. Quæ verò ingrediuntur, formas mutant; aliasque alia, & diversa, cernuntur: eademque, quæ introëunt, & egrediuntur, simulacra sunt verè existentium rerum, miro quodam, vixque explicabili, modo formata ab iisdem verè existentibus, quemadmodum mox demonstrare enitemur pro viribus.

At verò nunc genus animo sumendum est, quod gignitur; item aliud, in quo gignitur: præterea tertium, ex quo similitudinem trahit, mutuaturque, quod gignitur. Decet ergo facere comparationem, similitudinemque impertiri, illi quidem, quod suscipit, matris; at verò unde obvenit, patris: illi autem naturæ, quæ inter hæc duo est, prolis. Simul ita intelligendum, fieri non posse, ut una existat facies, quæ omnes rerum omnium formas, vultusque, contineat; variaque corporis undique ora demonstret, nisi subjecto informi prius aliquo corporum gremio: perinde, ut quæ in picturis substernitur

sternitur infectio decolor ad colorum lumina subvehenda.

Etenim si erit alicujus eorum, quæ in se recipit, simile receptaculum; cùm quid obveniet dissimile ijs, quibus simile est, discordabit, opinor, vultus ejus cum introgressi corporis vultu, nullamque exprimet similitudinem. Ex quo fit, ut receptaculi sinus, nullam propriam naturaliter expressam habeat figuram, proptereaque informis intelligatur, omni quippa formâ carens. Vt qui odora pigmenta conficiunt, ante omnia curant, ut nullius sint odoris proprij, quæ condentur, susceptura videlicet humidos succos odoraminum. Et qui materijs mollibus, impressionique cedentibus, insignire formas aliquas volunt, purè lævigatas apparant, nec ullam omnino formam in apparatâ lævigatione apparere patiuntur: sic ei, quod omnibus rerum omnium formis, & figuris, æternæ vitæ, mansurisque per secula, rectè insignietur, nulla omnino propria species falsâ opinione tribuenda est. Ideoque facti, generati, visibilis, matrem animalis, corporeæque substantiæ receptaculum, neque terram, neque aquam, nec verò ignem, vel aëra, nec quicquam aliud, quod ex ijs creatum est, nec verò ex quibus hæc ipsa sub-

sistunt, appellandum, sed invisibilem potiùs speciem quandam, & informem capacitatem, mirâ quâdam, & incomprehensibili, ratione inter nullam & aliquam substantiam, nec planè intelligibilem, nec planè sensilem, positam: sed quæ ex iis, quæ in ea commutantur, intelligi tamen posse videatur. Ignis quidem pars ejus ignita, humecta verò pars ejusdem aqua: si modò expertis rei pars ulla dici potest. Terra quoque, & aër, ratione illâ, si forte quâ, simulacra eorum recipit in se. de quibus singulis hujusmodi tractatus instituendus videtur.

Est ne aliquis ignis seorsum positus, & incommunicabilis: Item cæteræ species, quas concipientes mente dicimus separatas à cœtu corporearum specierum fore archetypa exemplaria rei sensilis, an hæc sola sunt, quæ videntur, quæque corporis intentione sentimus. Nec præter hæc ulla sunt uspiam, sed frustra præsumitur esse intelligibiles, quarum sint imagines sensiles, easque nihil aliud esse quàm verba? Quod quidem neque inexaminatum relinqui placet, nec ad prolixum naturâ suâ tractatum minimè pertinens ad rem agmen verborum addendum. At verò, si quis amplæ rei finis disceptationem compendio dirimet,

hunc

hunc certè adſciſcere operæprecium facientis eſt. Ipſe igitur quid de hâc re ſentiam, dicam.

Si intellectus, itemque vera opinio, duæ res ſunt: neceſſe eſt hæc ipſa per ſemet ipſo intellectu, potiùs quam ſenſibus, aſſequenda. Sin verò, ut quibuſdam videtur, vera opinio ab intellectu nihil differt, omnia, quæ corporea ſentimus, certa habenda ſunt. Sed opinor duo eſſe dicenda: propterea quod utraque magnâ differentiâ diſtant. Quippe quorum alterum doctrina nobis inſinuet, alterum perſuaſionis aſſumptio; & alterum quidem ſemper cum ratione verâ, porrò ſine ullâ ratione alterum. Item alterum nullâ perſuaſione traducibile, alterum nutans, incertum ſemper, & deviabile. Quid, quod rectæ opinionis omnis vir particeps, intellectus verò dei proprius, & paucorum admodum lectorum hominum? Quod cùm ita ſit, fatendum eſt, eſſe ejuſmodi ſpeciem ſemotam à ſenſibus, in ſemet locatam, ſine ortu, ſine occaſu: quæ neque in ſe recipit quicquam aliunde, neque ipſa procedit ad aliud quicquam, inviſibilem, inſenſilem, ſoli mentis intentioni, animadverſionique, perſpicuam.

Porrò quod ab hoc ſecundum eſt, nativum, ſenſibile, ſuſtentabile, conſiſtens aliquo in loco,

& rursum cum immutatione, & interitu, recedens: sensibus, & opinione, noscendum. Tertium genus est loci, quod ne ad interitum quidem pertinet; sedem porrò præbet ijs, quæ generantur: sed ipsum sine sensu tangentis tangitur, adulterinâ quadam ratione opinabile.

Denique, cùm idem animo intuemur, patimur quod somniantes. Putamus enim necesse esse, ut omne, quod est, in aliquo sit loco positum, regionemque obtineat ullam. Porrò, quod neque in terrâ, neque in cælo sit, minimè existere. Ob quam depravationem, itemque alias consanguineas, nec in reputatione quidem, & consideratione, verè existentis vereque pervigilis naturæ mente consistimus, propter hujusmodi somnia; cùm ne imaginari quidem ullam hujus lubricæ speciem, formamque, valeamus. Propriam quippe nullam habet, & habere omnes videtur. cùm intrà gremium ejus, conversione ad aliud ex alio formæ, transfigurantur. Idemque hoc inter alteram aliquam, & nullam, substantiam positum invenitur; suam nullam habet, nec tamen nihil est. Atenim verè existentium rerum assertio perspicuâ rationis luce firmatur. dicendum quidem hoc erit aliud, itemque aliud; neutrum in altero

tero

tero posse consistere: nec simul idem unum & duo fieri.

Hæc est meæ quidem sententiæ mens; esse, & ante mundi quoque sensilis exornationem fuisse, tria hæc; existens, locum, generationem. Igitur generationis nutriculam humectatam modò, modò ignitam, terræque item, & aëris, formas suscipientem, cæterasque pedissequas passiones perpetientem, omniformi visu videri.

Quæ tamen privatim neque similibus viribus, neque exæquatis potentijs, instruatur. Nihil esse ejus æquale, sed undique vergentem, & in pronum, vel absonum, præponderantem. Agitari quidem materijs agitantibus, invicemque reciproco impulsu pulsare, atque agitare, materias. Ex quo fluctu turbatas materias in diversa raptari, discernique à se: perinde, ut quæ in frumenti purgatione pistorijs instrumentis motu, & excussione, discerni videmus; gravia quidem, & solida, deorsum: tenuia verò, & levia, in aliam partem. Sic illa quatuor veluti in Euripo fluctuante jactari: vel machinâ quâdam factâ ad motus ciendos dissimillima quæque à dissimillimis plurimum, aliquâ verò similitudine sociata nequaquã

disparari: propter eaque sedibus fuisse divisa, ante mundi scilicet exornationem. At tunc quidem erat hujusmodi rationis expers rerum inordinata confusio.

Sed ubi cuncta redigi ad modum placuit; ignem primò, terram, & aëra, atque aquam, concinnavit opifex Deus: non talia ut nunc sunt, sed quæ præferrent elementorum vestigia, in eo squalore, ac deformitate, quæ apparet in ijs, in quibus deest divina perspicientia. Nunc verò singulis luce ac specie tributâ, numerus quoque illustratorum omnium genituram sequebatur, pulchris omnibus ex non talibus quondam institutis. Nunc jam ordinationem, genituramque, eorum singillatim demonstrari convenit; novo quidem, & invisitato, genere demonstrationis: verùm vobis, qui omnes eruditionis ingenuæ vias peragraveritis, neque incognito, & ex levi admonitione perspicuo.

τέλος.

CHAL-

CHALCIDII V.C.

In Timæum

PLATONIS

Commentarius.

TIMÆVS PLATONIS, a Veteribus Difficilis habitus eſt, atque exiſtimatus, ad intelligendum: non ex imbecillitate, ſermonis obſcuritate natâ, (quid enim illo viro promptius?) ſed quia legentes artificioſæ rationis, quæ operatur in explicandis rerum quæſtionibus, uſum non habebant: ſtyli genere ſic inſtituto, ut non alienigenis, ſed propriis quæſtionum probationibus, id quod in tractatum venerat, oſtenderetur. Illa enim demum certa eſt probatio, quæ congruis accommodatiſque rationibus quæſtiones revelat. Vt, ſi de motu ſtellarum aliqua oriatur cunctatio, ex eâ diſciplinâ, quæ Aſtrologia dicitur, demanet aſſertio. Si de fidium

dium varietate, & de eo, qui ex diversis vocibus sonisque nascitur, concentu, tractatus habeatur: musicæ remediis cunctatio sopiatur. Et prorsus teneatur id institutum, quod à peritissimis medicis usquequaque observari solet, cùm pro naturâ vulnerum auxilia medicamentorum adhibent in medendo. In hoc porrò libro cùm de statu agatur universæ rei, omniumque eorum, quæ mundus complectitur, causa & ratio præstetur: necesse fuit multas, & varias, existere quæstiones; De planis figuris, De solidis corporibus, De incorporatione animæ vivificantis sensilem mundum; De motu ejus, & agitatione perpetua; De stellarum discursibus, ratis, & errantibus. Cunctis certarum disciplinarum artificialibus remediis occurrendum erat, Arithmeticis, Astronomicis, Geometricis, Musicis: quo singulæ res domesticis, & consanguineis, rationibus explicarentur. Ideoque iis, qui in artificialium usu non fuerant, tanquam alienigenum sermonem ignorantibus minimè probabantur. Porrò aliis, qui unam aliquam ex disciplinis perceperant, id solum, quod sciebant, recognos-

cognoſcentibus probabatur; cætera ignorationis obſcuro latebant. Ex quo apparet, hoc opus illis propemodum ſolis elaboratum eſſe, ac videri, qui fuerant in omnium hujuſmodi ſcientiarum uſu, atque exercitatione, verſati: quos cùm oporteret tantam ſcientiæ claritudinem communicare cum cæteris, infelicis invidiæ deteſtabili reſtrictione, largæ beatitudinis fuſionem incommunicabilem penes ſe retinuerunt. Itaque quia jubentibus vobis mos erat gerendus; licet ea, quæ jubebantur, potiora eſſent, quàm ſuſtinere mediocre ingenium valeret, ſolâ tranſlatione contentus non fui; ratus obſcuri, minimeque illuſtris, exempli ſimulacrum ſine interpretatione tranſlatum, in ejuſdem, aut etiam majoris, obſcuritatis vitio futurum. Et ea, quæ mihi viſa ſunt in aliquâ difficultate, ſic interpretatus ſum, ut ea ſola explanarem, quæ incognitarum artium, diſciplinarumque, ignoratione tegerentur. Erat enim arrogantis, & velut ingeniis legentium diffidentis, ea, quæ communi omnium intelligentiæ paterent, ſuperſtitioſâ interrogatione fruſtra retexere. Denique de principio

libri, quo ſimplex narratio continebatur rerum antegeſtarum, & hiſtoriæ veteris recenſitio, nihil dixi. Rationem tamen totius operis, & ſcriptoris propoſitum, & ordinationem libri, declaranda eſſe duxi. Nam cùm pridie Socrates decem libris omnibus de Republica diſputaſſet; ad quem tractatum non ex principali causâ, ſed ex conſequenti, deſcenderat. (Siquidem cùm de juſtitiâ *quæri* cœptum fuiſſet, quam diffinierat Thraſymachus orator, eam eſſe, quæ huic prodeſſet, qui plurimum poſſet: Socrates contra docuiſſet, immo eam potius, quæ iis prodeſſet, qui minimum poſſent;) ut illuſtriore uteretur exemplo, ſi eam non unius hominis ingenio, ſed in urbis alicujus populoſæ frequentiâque populari ſcrutaretur: imaginem quandam depinxit urbis, quæ juſtis moribus, inſtitutiſque, regeretur; & convenienti legibus felicitate frueretur. contra, quod ſi quando degeneraſſet ab inſtitutis, quàm improſpera eſſet ei civitati, quamque exitiabilis, mutatio morum futura. Igitur cùm in illis libris quæſita, atque inventa, videretur eſſe juſtitia, quæ verſaretur in rebus humanis: ſu-

nis: superesset autem, ut naturalis æquitatis fieret investigatio, hujus tanti operis effectum, quod ingenio suo diceret onerosum, Socrates Timæo, & Critiæ, & Hermocrati, delegandum putavit: atque illi munus injunctum receperunt. Ex quo apparet, in hoc libro principaliter illud agi, contemplationem considerationemque institui, non positivæ, sed naturalis illius justitiæ, atque æquitatis, quæ scripta in constituendis legibus, describendisque formulis, tribuit ex geminâ moderatione substantiam. Perindeque ut Socrates, cùm de justitiâ dissereret, quâ homines utuntur, induxit effigiem civilis reipub; ita Timæus Locrensis ex Pythagoræ magisterio astronomiæ quoque disciplinæ profectæ peritus; eam justitiam, quâ divinum genus adversum se utitur, in mundi hujus sensilis & veluti quandam communi urbe, ac republica voluit inquiri. Nunc ordinatio libri, & species, revelanda est.

I. Quæritur primò de geniturâ mundi.
II. Dehinc de ortu animæ.
III. Tum de modulatione, sive harmoniâ.

IV. De numeris.
V. De ſtellis ratis, & errantibus; in quarum numero ſol etiam conſtituitur, & luna.
VI. De cœlo.
VII. De quatuor generibus animalium, hoc eſt cæleſtium, præpetum, nantium, terrenorum.
VIII. De ortu generis humani.
IX. De cauſa, cur hominum plærique ſint ſapientes, alij inſipientes.
X. De viſu.
XI. De imaginibus.
XII. Laus videndi.
XIII. De ſilva.
XIV. De tempore.
XV. De primis materiis ſilveſtribus, & proprietatibus earum.
XVI. De diverſis humoribus corporum, & phlegmate.
XVII. De ſenſibus odorationis, & guſtatus.
XVIII. De colorum varietate, & converſione ex alio in alium; quæque coloribus ſimilia ſunt.
XIX. De principali vitalis ſubſtantiæ.
XX. De animâ, & partibus ejus, & locis.

XXI. De corporis membris, & artubus.
XXII. De nationibus diverſarum gentium.
XXIII. De ægritudine corporis.
XXIV. De ægritudine animæ.
XXV. De medelâ utriuſque materiæ.
XXI. De univerſo mundo, & omnibus, quæ mundus complectitur.
XXVI. De intelligibili deo. Quorum omnium ſigillatim, ſecundùm ordinem libri, expoſitio fiet.

Iam ut doceat mundi corpus perfectum eſſe: (perfecta porrò corpora ſunt ſolida, quæ ex tribus cũſtant, longitudine, latitudine, craſſitudine,) prius epipedas, hoc eſt planas figuras; quæ longitudinem modò, & latitudinem, nullam verò profunditatem habent, exponit. Quibus ait, unam ſufficere poſſe medietatem: quippe duo diſtantia vnâ mediâ interjectione continuari; habente aliquam inter duo illa diſtantia cognationem. Sic dicens; Cùm enim ex tribus, vel numeris, vel molibus, vel potentiis, medietas imo perinde quadrat ut ſummitas medio; rurſumque ut imum medio; ſic medietas ſummo: tunc

certè medietas à ſummo, & item imo, nihil differt. Rurſumque extimis illis ad medietatis conditionem, atque ad ejuſdem parilitatem, redactis: cùm medietas quoque extimorum vicem ſuſcipit, fit, opinor, ut tota materia unâ & eâdem ratione ſocietur: eoque pacto eadẽ ſibi erunt univerſa membra: quippe quorum ſit una conditio. Vnis porrò effectis membris, unũ erit atque idem totum. Vtitur probatione arithmeticâ. Sit ergo deſcripta trigemina figura, quæ oſtendat quatenus ſi duo diſtent à ſe, unâ mediâ continuentur cognatâ interjectione. Quadrati, quod principe loco deſcriptum eſt, ſit unum latus in momentis, verbi cauſa, duobus. Aliud latus in momentis tribus. hoc ſupputatum facit aream totius perfecti quadrati momentorum ſex. bis enim tria ſex ſunt. Vltimi verò quadrati, & diſtantis primo, ſit demum latus unum momentorũ quatuor; aliud latus, momentorum ſex: hoc ſupputatũ facit aream integri quadrati momẽtorum, viginti quatuor. Quater enim ſex viginti quatuor ſunt. *Hæc* autem medietas, quæ eſt in duodecim, & ita adhæret, ut impulſa extima quadrata conti-
nuatura

nuatura videatur; cognata eſt extimis. Siquidem quotâ parte minor eſt imo, id eſt dimidiâ, totâ major eſt ſummo. Siquidem duodecim dimidia viginti quatuor pars ſit; ſumma rurſum quatuor & viginti poſita in imo ſit duodecim: quæ eſt in medio dupla. Summa item mediæ, ſummæ ſuperioris dupla. bis ſex enim, duodecim. Ita dimidietatis, & dupli, ratione ſociantur; & fit extimorum limitum, & medietatis, una eadémque conditio. Quid? quod medietas de extimis naſcitur? ſive enim ſummi limitis minorem ſummam cùm imi limitis majore ſummâ multiplicavero, ſeu contra ſummi limitis majorem ſummam cùm imi limitis minore contulero, multiplicans utraque, hac viâ naſcitur duodecim numerus. Tam enim bis ſex, quàm ter quatuor, duodecim fient. Hæc eadem diſtantium à ſe duûm continuatio unius interjectu medietatis geometricis etiam probationibus reveletur. Sint ergo etiam nunc deſcriptæ figuræ. Duas ex adverſo poſitas lineas, parallelogramas Geometrici appellant, conſequenter etiam planas quadraturas parallelogramma. Propo-

ſitum

situm est probare, quemadmodum duûm parallelogrammorum similium unum medium inveniatur, quod ratione non careat. Sint igitur duo similia parallelogramma, quibus assistunt Græcæ literæ $\alpha\delta\vartheta$, habentia æquales angulos: unum, qui est sub $\beta\gamma\delta$, ei, qui est sub $\eta\gamma\zeta$. Porrò ubi æquales anguli, latera pro competenti erunt: ut enim est $\beta\gamma$ latus juxta $\gamma\zeta$: ita $\delta\gamma$ latus juxta $\gamma\eta$ *latus.* Dico duûm horum similium parallelogrammorum inveniri medium aliud rationabile. Sit quippe directum $\beta\gamma$ latus $\gamma\zeta$ lateri. Erit igitur etiam $\delta\gamma$ latus $\gamma\eta$ lateri directum, & directis lineis $\alpha\delta$ & $\vartheta\zeta$, agantur extimæ lineæ $\delta\varepsilon$ & $\zeta\varepsilon$: compleaturque hoc pacto omnis figura. Vt igitur $\beta\gamma$ latus juxta $\gamma\zeta$ latus, ita $\beta\delta$ parallelogrammum juxta $\delta\zeta$ parallelogrammum. Sunt enim in eâdem quadraturâ $\alpha\varepsilon$, $\beta\zeta$. Rursumque ut $\gamma\delta$ latus juxta $\gamma\eta$ latus: sic & parallelogrammum $\gamma\varepsilon$ juxta $\zeta\eta$ parallelogrammun. Sunt enim hæc quoque in quadraturâ $\delta\eta$ $\varepsilon\vartheta$. Vt ergo $\beta\delta$ parallelogrammum juxta $\alpha\zeta$ parallelogrammum, sic item $\delta\zeta$ parallelogrammum juxta id quod subter est

$\gamma\vartheta$ pa-

γ ϑ parallelogrammum. Inventum eſt ergo unũ medium, id eſt, δ ζ parallelogrammum inter duo ſimilia parallelogramma, quod fieri debuit. Nihilominus etiam in triangularibus formis medietatis inſertio conſideratur in hujuſmodi formâ. Propoſitum eſt probare, quemadmodũ triangulorum ſimilium unum medium competens inveniatur. Sint duo ſimilia triangula limitata Græcis literis α β γ δ, alterum α β ε δ æquis angulis: uno, qui eſt ſub α β γ; altero, qui eſt ſub δ β ε. ubi etiam æquales anguli, etiam latera pro competenti erunt: ut enim δ β latus, juxta β ε latus: ſic γ B latus, juxta B δ latus. Dico horum duûm ſimilium tringulorum unum medium competens inveniri. Sic enim conceſſum directum eſſe α B latus, B ε lateri: erit etiam γ B latus, indirectum B δ lateri: & conjungat ducta linea in directum latus, quod eſt α δ. Ergo ut eſt α B latus, juxta B ε latus: ſic B δ ε B triangulum juxta δ B α δ triangulum. Sub eâdem quippe altitudine ſunt α δ literæ. Vt autem γ B latus juxta B δ latus, ſic δ α B δ triangulus juxta α B τ α triangulum. Sunt enim ſub eâdem hæc quoque altitudine α literæ. Erit

ergo ut αβεδ triangulus, juxta δβαδ triangulum: ſic idem δβαδ triangulus, juxta αβγδ triangulum. Duûm ergo ſimilium triangulorum, id eſt αβγα, & δϐεδ, factum eſt tertium, id eſt δϐαδ triangulum, quod faciendum erat. Igitur inquit, ſi mundi corpus longitudinem & latitudinem ſolam, ſoliditatem verò nullam habere deberet, eſſétque hujuſmodi, qualis eſt perfectorum *corporum*, ſuperficies; una medietas ſufficeret ad ſemet ipſam vinciendam, & extimas partes. Nunc, quoniam ſoliditate opus *erat mundano* corpori, ſolida porro nunquam unâ, ſed duabus medietatibus vinciuntur, idcirco mundi opifex inter ignem, terrámque, aëra & aquam inſeruit, libratis iiſdem elementis ſalubri modo, ut quæ cognatio eſt inter ignem & aëra, eadem foret inter aëra & aquam: rurſum quæ inter aëra & aquam, hæc eadem in aquæ terræque ſocietate conſiſteret. Mundi corpus ſolidum eſſe dicit, & globoſum. Hujuſmodi autem corpora duabus medietatibus vinciuntur, quatenus ut in effigie pila, & in illo ambitu, eſt. (quippe aliqua longitudo eſt etiam latitudo,) quas dimetimur impreſſo

presso puncto in medietate summitatis, ad quam medietatem undique ab ambitu æquales lineæ porriguntur. Vna igitur hæc medietas in superficie sita est, altera in profundo, ad quam punctum illud pervenit, si deprimatur usque ad altitudinem mediam. Quâ de causâ geminis existentibus medietatibus, non, ut in planis figuris, semel est facienda multiplicatio, sed bis. Quippe illic duo latera describebamus, quorum alterum in duobus momentis, alterum in tribus constituebamus; duóque ad tria multiplicantes, inveniebamus nasci senarium numerum. At in his solidis formis, propter geminam medietatem, geminabitur multiplicatio: ut cùm ex duobus & tribus multiplicatis, natus erit idem senarius juxta unius interim medietatis rationem: juxta alterius quoque medietatis, quæ forte erit in numero quaternario, quater sex supputemus: atque ita summa omnis, sive numeri, sive molis, seu qualitatis, in vigintiquatuor partibus inveniatur. Et quoniam mundi summitas, id est ignis, solidum corpus existens habet illa tria, longitudinem, latitudinem, soliditatem: sed non peræque, si-

quidem in illo ignis plus eſt claritudinis, aliquanto minus moderati caloris, exiguum verò ſoliditatis: in terræ autem globo plus ſit ſoliditatis, aliquantum verò humoris, perexiguum lucis, aëris & aquæ duæ medietates quàm habent cognationem cùm ſupra memoratis elementis intelligamus. Sequitur deſcriptio ſolidarum figurarum cùm numeris ſuis juxta arithmeticam diſciplinam.

Harum ſolidarum formarum cognatio, numerorum indicantur conſortio. Siquidem primi limitis ſumma, dimidia pars fit ſecundi limitis ſummæ. Nam vigintiquatuor numerus, quadraginta octo numeri dimidia pars eſt. Secunda item tertiæ, & hæc quarti limitis ſummæ dimidietas. Æquè retrorſum quoque poſtrema tertiæ dupla: tertia item ſecunda dupla, & primæ ſecunda. Atque his mediis duabus, quæ inter duas formas extimas inſeruntur, genitura eſt de hiſdem extimis. eſt enim primi limitis medietas in potiore numero, id eſt ſenario, qui naſcitur ex multiplicatis ſummis minoribus his tribus. Eſt item noviſsimi limitis in minore numero medietas, id eſt, octo. Igitur primi limitis ma-

tis majorem medietatem cùm poſtremi limitis minore medietate multiplicans, creo ſecundi limitis totam in quadraginta & octo numeris poſitam ſubſtantiam. At verò ſi primi limitis minorem, quæ eſt quatuor cum poſtremi limitis majore medietate, quæ eſt in quatuor & viginti ſumma nata ex quater ſenis, comparavero, creabitur omnis ſubſtantia tertij limitis, quæ eſt poſita in nonaginta ſex. Sic duo extremi ſolidorum corporum duabus medietatibus vinciuntur, ut certa, minimeque inficiabilis, arithmeticæ confirmat auctoritas, teſtimonium præbens Platoni. Hæc eadem ſolidorum duûm corporum diſtantia, ſeu duplex medietas, conjungere diſtantia corpora geometricis etiam rationibus pro competenti modo ſic oſtenditur. Sed prius, quia eſt è re, accõmodatumque tractatui, quid ſit hoc quod *Competens* adpellatur, ἀναλογία verò à Græcis, explicabo. Geminum eſt competens, unum continuum, alterum diſtans. Continuum competens eſt, quod communi medio fine conjungit extima, Diſtans, quod duobus mediis finibus ſeparat extima. Ratio verò eſt duûm finium juxta

ſemetipſos habitus, & quaſi quædam conventio. Itaque competens ex complurium rationum comparatione ſubſiſtit: & continuum quidem competens in tribus, ut parum, finibus invenitur: ſicut primus juxta ſecundum, ſic ſecundus juxta tertium; hoc eſt, ut octo juxta quatuor, ſic quatuor juxta duo. Quorum quidẽ finium is, qui eſt medius, in ſe replicatus, æqualis eſt ei, qui de multiplica-tione naſcitur extimorũ, quadrato. Bis octoni ſiquidem ſedecim, & quaterni quater totidem. Diſtans autem competens in quatuor minimum limitibus reperitur; ſicut primus juxta ſecundum, ſic tertius quartum: id eſt, ut octo juxta quatuor, ita ſex juxta tria. Non enim poſſumus repetentes dicere ſic, quatuor juxta ſex. In quibus ęquè, ut in continui competentis finibus, is qui confit ab extimis, æqualis ei, qui naſcitur ex ſupputatione mediorum. Ter enim octo vigintiquatuor ſummam faciunt: æque ſexies quatuor eandem ſummam creant. Vtitur ergo nunc ratione, ac remedio, continui competentis. Propterea quod natura ejus conjugabilis eſt, & adunatrix diſtantium limitum, ſimilis ejus rationis

qua

quâ deus mundi ſenſibilis fabricator uſus eſt, cùm extimis mūdi limitibus ignis atque terræ, aëris & aquæ inſereret medietatem. Deſcriptio parallelepipedorum duûm diſtantium, quæ parallelepipeda continuantur ad unam ſoliditatem inſertis duobus juxta rationem continui competentis, quod à Græcis appellatur ἀναλογία συνεχής. Quatenus ergo hæc deſcriptio demonſtrat ſolida duo corpora, quæ παραλληλεπίπεδα Geometrici vocant, inſertis aliis ſimilibus ſolidis duobus continuari juxta rationem continui competentis, tam ex coagmentatione, quàm ex diſſolutione, fiet palam. Deſcribitur parallelogrammum, id eſt quadratura, quàm limitant Græcæ literæ quatuor hæ α β γ δ, & huic quadraturæ ſuperimponitur aliud quadratum, quod continetur literis ε ζ ϑ η. Et connectuntur ε α literæ. Item ζ β. Item ϑ δ. Item η γ. & hoc facto completur unū ſolidum ſive παραλληλεπίπεδον. Huic aliud ſimile deſcribitur hoc modo per ε ϑ lineam, eiicitur ϑ λ, & item per δ ϑ eiicitur linea ϑ ξ, & per η ϑ eiicitur linea ϑ κ, & ex notâ κ extenditur linea κ μ. Item ex notâ μ deducitur linea μ λ: ex notâ

item

item ξ eiicitur linea ξο, & ex hiſdem ξ item ο notis aguntur in directum duæ lineæ, una ξυ, altera οπ, & ſunt æquales, εϑ quidem lineæ ϑλ linea, λϑ verò lineæ ϑξ linea, ηθ lineæ θκ linea. Item æqualia parallelogramma κϑλμξοπ, & connectuntur νκπμολξϑ. Eritque hoc pacto ſolidum natum aliud ex hac deſcriptione. Dico igitur inter hæc duo ſimilia ſolida duo alia ſimilia ſolida juxta rationem continui competentis inveniri, deduco enim per νξ lineam, ξυ lineam: per lineam πο, οφ lineam: per μλ verò lineam, λτ lineam: per αλ item, δϛ lineam: per ϐγ lineam, γϱ lineam, & ſint æquales νξ linea, ξυ lineæ: πο linea, οφ lineæ: μλ linea, λτ lineæ: αδ linea, δϛ lineæ: ϐγ linea, γϱ lineæ. Parallelogramma item ſunt æqualia, quæ in ijſdem ſunt quadraturis, & connectuntur υηϛλφτψϱ, & ſiqua alia altera, eruntq́ue expreſsè connexa quatuor ſolida. Quatenus hoc probatur? Vt enim eſt εϑ latus, juxta ϑλ latus, ita in longum erit εζϑη parallelogrammum juxta θηγλ parallelogrammum. Erit ergo etiam αβγδεζηθ ſolidum juxa δγϱϛθητλ ſolidum. At enim latera ſupra comprehenſa

prehenſa habent adverſum ſe competentem modum, utpote quæ ſub ijſdem quadraturis ſunt. Quadraturæ item ſibi competunt, quia ſunt ſub eadem altitudine, & ſolida: ergo ſupradicta habebunt adverſum ſe competentem parilitatem. Rurſum ut eſt δϑ latus, juxta ϑξ latus in altitudine, ita erit ϑδγη parallelogrammum juxta ϑξυη parallelogrammum. Erit ergo etiam δγεςϑητλ ſolidum juxta ϑητλξυφο ſolidum. Atenim latera ſupra comprehenſa habent adverſum ſe competentem modum, utpote quæ ſub ijſdem quadraturis ſint. Quadraturæ quoque ſibi competunt, quia ſunt ſub eadem altitudine: & ſolida ergo ſupradicta habebunt adverſum ſe competentem parilitatem. Rurſum ut eſt ηϑ latus juxta θκ latus in altitudine, ita erit ϑηγδ parallelogrammum juxta κϑλμ parallelogrammum. Erit ergo etiam ϑητλςυφο ſolidum juxta κϑλμηξοπ ſolidum. Atenim latera ſupra comprehenſa habent inter ſe analogiam, utpote quæ ſub ijſdem quadraturis ſunt. Quadraturæ quoque ſibi competunt, quia ſunt ſub eadem altitudine: & ſolida ergo ſupradicta habebunt adverſum ſe compe-

tentem parilitatem. Vt ergo α β γ δ ε ζ η θ ſolidum, juxta δ γ ϱ ς θ η τ λ, ſic hoc ipſum ſolidum juxta θ η τ λ ξ ν φ ο ſolidum: & item hoc ipſum juxta κ θ λ μ η ξ ο π ſolidum, Quo pacto oſtenſum eſt duûm ſolidorũ parallelepipedorum ſimilium duo media ſolida parallelepipeda juxta rationem continui competentis inveniri: quod oportebat oſtendi. Dicet aliquis, duo quidem ſolida corpora inter*vallo* longiore diſtantia conjungi duabus interjectis medietatibus juxta rationem continui competentis ſufficienter probari ſibi: *ſed inter* ignem terramq́ue, quæ ſunt ſolida corpora, nullam adparere ſimilitudinem, quando juxta ipſum Platonem ignis quidem forma & figura πυϱαμοειδης eſſe dicatur, id eſt, in modum pyramidis excreſcat: terra verò cubus ſit. hæ porro formæ nullam ex ſe ſimilitudinem mutuentur, quia non ſint æqualibus angulis, quippe cubus omnis rectis eſt angulis. Ergo quia terra in cubica eſt figura, rectos angulos habeat neceſſe eſt. At verò pyramidis anguli productiores ſunt in cacumine. Vbi autem non ſunt æquales anguli, ne latera quidem erunt pro competenti, proptereaque

tereaque similia sui non erunt. Quæ distantia corpora si alia duo solida interjecta continuabunt, impedietur hoc pacto continuatio. Siquidem inter duo non quælibet, sed quæ similia sunt, invicem sibi solida corpora inseri debent. Cui respondebitur hactenus memores nos esse debere eorum quibus Plato hanc ipsam difficultatem multo ante prævidens, eos qui ita sensuri sunt, ab errore revocaverit. Dixit enim, Si meminimus similitudinem, non solum in formis & figuris: sed etiam in potentiis & qualitatibus quæri oportere: cùm ita dixit, Cùm in tribus sive numeris, seu molibus, seu potentiis, perinde erit medietas imo quemadmodum summitas medio. Quare si inter ignem & terram nulla est in specie & velut in vultu similitudo, quærenda erit in naturis ac qualitatibus ipsorum elementorũ, juxta quas faciunt aliquid ac patiuntur, & in his proprietatibus ex quibus utriusque elementi vis & germanitas adprime designatur. Sunt igitur tam ignis quàm terræ multæ quidem & aliæ proprietates, sed quæ vel maximè vim earum proprietatum declarant, nimirum hæ. Ignis

quidẽ acumen, quod eſt acutus & penetrans, deinde quod eſt tener & delicata quadã ſubtilitate, tum quod eſt mobilis & ſemper in motu. Terræ verò, quod eſt retuſa, quod corpulenta, quod ſemper immobilis. Hæ verò naturæ licet ſint contrariæ, habent tamen aliquam ex ipſa contrarietate parilitatem. Tam enim ſimilia ſimilibus, quã diſsimilia diſsimilibus cõparantur: & hæc eſt analogia, ideſt *ratio*, continui competentis. Quod enim eſt acumẽ adverſũ obtuſitatẽ, hoc ſubtilitas juxta corpulentiam, & quod ſubtilitas juxta corpulentiã hoc mobilitas adverſus immobilitatẽ. & ſi verteris ut id quod mediũ eſt, extimum fiat, quæ verò ſũt extima, ſingulatim in medio locentur, ſervabitur analogiæ norma. Quatenus igitur inter hæc duo ſolida corpora, quorum eſt talis ſimilitudo, qualem demonſtravimus, alia duo ſolida interjecta faciẽt cõtinuationẽ juxta rationẽ continui competentis, docet arithmetica diſciplina. Si enim vicinũ igni elementũ quod ſit, & ex quibus conflatum voluerimus inquirere, ſumemus ignis quidem de proximo duas virtutes, ſubtilitatẽ & mobilitatem: unã verò terræ, id eſt obtuſitatem:

tatem: & invenietur genitura secūdi elementi, quod est subter ignem, id est aëris. Est enim aër obtusus, subtilis, mobilis. Rursumq; si ejus elementi quod est vicinum terræ, id est aquæ geniturā consideremus, sumemus duas quidē terræ virtutes, idest obtusitatem, & corpulentiā: unā verò ignis id est motum, & exorietur aquæ substantia, quæ est corpus obtusum, corpulentū, mobile. Atq; ita inter ignem & terram, aër & aqua de extimorum concretione nascentur, ex quibus constat mundi continuatio. Conservatur autem hoc pacto analogia quoque geometrica juxta rationem continui competentis. Vt enim ignis adversus aëra, sic aër adversum aquā, & demum aqua juxta terram: retrorsumq;, ut terra adversus aquam, sic aqua adversus aëra: & aër adversus ignem. Hactenus de constitutione mundani corporis, & de matariarum ex quibus constat, germanitate differitur. Quem cum factum esse, quia sit corporeus, affirmet, & eundum indissolubilem, cùm quæque fiunt quæque nascuntur, facta dissolvantur, nata occidant: ut huic quod est præter opinionem hominum medeatur, dicit à quo factus sit, ex

quibus constet, ad quod exemplum constitutus, quâ de causa, quatenus æternitati propagatus. Omnia enim quæ sunt, vel Dei opera sunt, vel naturæ, vel naturam imitantis hominis artificis. Operum naturalium origo & initium semina sunt, quæ facta comprehenduntur: vel terræ visceribus ad frugis arboreæ cerealisve proventum: vel genitalium membrorum fœcunditate conceptum *animalium* germen adolentium: quorum omnium ortus in tempore. par enim & æquævum natale naturæ ac temporis. Ita *naturæ* opera, quia ortum habent ex eo quo esse cœperunt tempore, finem quoque & occasum intra seriem continuationemque ejus sortita sunt. At verò Dei operum origo & initium incomprehensibile. Nulla enim certa nota, nullum indicium temporis ex quo esse cœperunt. Sola si forte causa, & hæc ipsa vix intelligitur, cur eorum quid, quámve ob causam existat. certum est siquidem nihil à Deo factũ esse sine causa. Vt igitur illis quæ lege naturæ proceantur, fundamenta sunt semina, ita eorũ quę Deus instituit, fundaméta sunt causę, quæ sunt perspicuæ divinæ providentiæ. Deus autem

tem ante institutionem tẽporis, & per ævum, simulachrum est enim tempus ævi. Causæ igitur operum omnium Dei, tempore antiquiores: & sicut Deus per ævum, sic etiã causæ per ævum. Quod sequitur, ut quicquid à Deo fit, temporarium non sit: quod temporarium non sit, nulla temporis lege teneatur. Et tempus immutationẽ ætatis, morbo, senectutem occasu invehit. His ergo omnibus quod à Deo instituitur, immune est, origóque ejus causativa est, non temporaria. Et Mundus sensibilis est opus dei: origo igitur ejus causativa, non temporia. sic mundus, sensibilis licet & corporeus, à Deo tamen factus atque institutus, æternus est. Constat porro ex materiis inlibatis atque integris: Ex omni, inquit, igni & ex universo spiritu, & ex ceteris, sine ullius partis imminutione. Ita fit ut nulla ne mininima quidem pars cujuslibet corporis extra ambitum mundi relicta sit. Quæ quia omnia corpora, partim frigida, partim calida sunt, nulla importuna frigoris calorísve extrinsecus accessione moveant ægritudinẽ mundo. Igitur extra necessitudinẽ incommodi positus, æternus est. Sed naturâ corporis fluida est, & Mun-

& Mundus constat ex corpore: sed & detrimentum & interitus partium non in fluxu est, sed in effluendo, id est extra fluendo. Amittitur quippe id quod ex universitate defecerit. Intra mundum verò regestis omnibus, nihil certe extra mundi ambitum est. Ita quod secundum naturam corporis fluit, quo effluat non habet. Influit ergo, non effluit & ad summam universitatis jactura demũ recurrens fatigatarum diuturnitate partium recreatio est. Quid, quod institutus est ad exemplũ alteris intelligibilis & immutabilis perenitatis? Iam illud nemo dubitat, quę ad similitudinem instituuntur exempli sempiterni, habere similitudiné perpetuitatis, & perpetuitas in ævo est. Quare exemplũ est intelligibilis mundus per ævum: id verò quod ad exemplum institutũ est, sensibilis scilicet mundus per tempora. Et temporis quidem proprium, progredi: aut propria mansio, semperque in idem perseveratio. Temporis item partes, dies, menses, noctes, & anni: ævi partes nullæ. Temporis item species, præteritũ, præsens, futurum. Ævi substantia uniformis in solo perpetuoque præsenti. Mundus igitur intelligibilis semper est.

Hic

Hic ſimulachrum eius ſemper fuit, eſt, & erit. Hinc ad animæ mundi tractatum pergens Plato, prius illud curat quod præpoſtere de corprris eius conſtiturione, antequam de inſpiratione animæ diſputatum ſit: cum aninam corpore omni conſtet antiquiorem. Nec recedit ab inſtituto, ut quia mundum à Deo factum adſeruit, animam quoque eius factam eſſe à Deo dicat. Quod in hoc ſolo libro facere animaduertitur, æternarum rerũ genituras comminiſci: credo propterea, ne ſi audiant homines eſſe quædam quæ fuerint ex origine nata, nunquam principatui ſummi Dei derogari putent, ſi pari atque eadem ſint qua Deus, antiquitatis præſtantia, neſcientes longe aliter dici originem rerum æternarum, & itẽ caducarum. Siquidem mortalium auctoritas & origo illa eſt quæ præcedit ortum ceterorum, ut origo eſt pater filij, & populorum atque urbium, conditores earum. At uero divinorum generum æternarũmque gentium origo & ars, non in anticipatione temporis, ſed dignitatis eminentia conſideratur. Vel quod effecti operis pontifi-

cium & auctoritaté, manibus magis quàm dispositioni mentis soleamus adscribere: quod pleriq; ex mortali naturâ suâ divinã naturã æstimantes, nasci omnia, neque esse quicquã, quod non natum sit, existiment. Quorũ animis sic institutis difficile persuadeatur mundi esse auctoré Deum, nisi eum tanquã opifex aliquis manib;, ceterarúmque artium molitione construxerit. *Certè* propositum scriptoris considerandum puto: nam si id ageret in hoc libro principaliter, vt immortalem esse animam probaret, non conveniret animæ genituram comminisci, propterea quod cuncta, quæ gignuntur, intereunt: at verò cùm de mundi, hoc est vniversæ rei, constitutione tractetur, ad præsens è re fuit, nascentem, & velut in lucem proditam, inducere animam eius, quo audientes imaginarentur animæ formam aliquam, perinde ut eorum omnium, quæ nascuntur, vident.

Itaque Deus, inquit, tertium genus animæ excogitavit, hoc pacto. Ex indiuiduâ, sempèrque in suo statu perseverante, substan-

ſubſtantiâ, itemque aliâ,quæ, inſeparabilis corporum comes, per eadem corpora ſcindere ſe putatur, tertium genus ſubſtantiæ mixtum locavit, medium inter vtranque ſubſtantiam, & cætera. Quid eſt quod ait? docet nos ſubſtantiam,ſive,ut Cicero dicit, eſſentiam duplicem eſſe: unã individuam, alteram per corpora dividuam. Et individuam quidem eſſe eam, cuius generis ſunt omnia æterna,& ſine corpore, quæ intelligibilia dicuntur: dividuam verò, quæ corporibus exſiſtendi cauſa eſt, unũquodque enim corpus eſt certè:quod verò eſt, habet eſſentiam. Et corpora multa ſunt,una verò dividua eſſẽtia, quæ in cunctis corporibus invenitur. Quę igitur una in multis invenitur,rectè ſcindere ſe putatur,rectéque dividua. Igitur ex his duab; ait opificẽ Deũ tertiũ eſſẽtiæ genus miſcuiſſe, idq; mediũ locaſſe inter vtranq; eſſentiã. Similiter docet naturã quoque nõ eſſe ſimplicẽ: ſed bimẽbrẽ, & his duobus facit opificis iuſſu tertiũ naturæ genus extitiſſe, quod æquè medium poſitũ eſſet inter vtranque eſſentiã,indiuiduã videlicet atq; dividuã. Quatenus ergo

bimenbris est natura? Omnia inquit, naturalia, uel eadem sibi, vel diversa sunt: eadem genere, diversa specie, utputa homo, & item equus idem sunt. nam & hoc & illud animal est. At vero specie diversa sunt. alterum enim eorum rationabile animal est, alterum inrationabile & mutum: & alterũ bipes, alterum quadrupes. Hæc igitur omnia exsistentia, idem, & essentiam, & *diversum*, in vnam, inquit, Deus speciẽ commiscuit, & effecit ex tribus vnum, idem diversum dividuum. diversa illa natura difficile se commodante concretioni atque adunationi generum. Rursùmque vnum illud ex tribus concretum, divisit in partes, ita ut singulæ partes tres illas potentias obtinerent, hoc est ut idem non solum idem esset, sed etiam substantia, & haberet aliquid ex diversitate: essentia quoque & essentia esset, & idem, & diversum. Diversum quoque, & diversũ esset, & essentia, & haberet aliquid ex eo quod idem vocatur. Disceptatum est tamen à veteribus quæ sit quæ à Platone dicitur individua, quæ item dividua substantia, ex quibus mundi sensibilis fabricator

Deus

Deus tertium ſubſtantię geuus, quám ue ob cauſam conflaverit. Num ſpeciem intelligibilis mundi, ad cuius ſimilitudinem formas mente conceptas ad corpora transferebat, individuam ſubſtantiam nuncupaverit? Dividuam vero, ſiluam quæ velut exordium & fons eſt corporum, ita ut tertium illud mixtum ſubſtantiæ genus, formam eſſe intelligendum ſit, qua informata ſint tam mundi quam cetera quæ mundus complectitur, corpora? an potius individuam Plato ſubſtantiam cenſeat, eminentiorem animam, quæ nulli ſit corporationi obnoxia, cuiúſque veneranda puritas nulla corporis contagione violetur? dividuam vero ſubſtantiam, illam animam dicat, quæ non ſolum cunctis animalibus, ſed etiam ſtirpibus & arboribus dat vigorem vitalem, ut ſit ex duabus conflatum tertium animæ genus rationabile? idcircóne omnia muta eſſent, & ratione carerent, quæ vitam ſortirentur corpora, videlicet animalia, ſed eſſet præterea genus animantium huiuſmodi quod rationis diſciplinæque & intellectus capax, divini operis ad-

 miran-

mirandam rationem diſpoſitionémque intelligens, veneraretur mundani operis auctorem? Quod itaque ij qui ſpeciem intelligibilis mundi, quod ſemper eadem ſit, nec immutetur unquam, putabant à Platone individuam ſubſtantiam dici: dividuam porrò ſilvam, negabant habere rationem, cùm mundi eſſet inſtituta generatio, animantique quaſi mox futuro quæreretur *cõ*petens anima, illam animam, quæ tam mutis animalib;, quàm ſtirpib;, & arboribus, vitam daret, eſſe uſpiam dici à *Platone nõ*dum natis animalibus, nec verò arboribus, & ceteris, quibus datura vitas foret. droptereàque individuam quidem ſubſtãtiam, mundi intelligibilis ſpeciẽ, ad cuius ſimilitudinem formatus ſit ſenſibilis mundus, Platonem cognominaſſe dicebant: dividuam porrò, ſiluam. At verò ij, qui ex dividuâ ſubſtantiâ, id eſt immuni ab incorporatione animæ, item aliâ inſeparabili corporum comite, id eſt ſtirpeâ conflatum tertiæ animę genus, id eſt rationabile adſerebant, ſic adſiſtebant ſententiæ propriæ. Primò omnium præpoſterum eſſe, cùm de conſtitutione mundani corporis in ſupe-

rioribus tractatum esset, finitòque eo tractatu perventum foret ad animæ genituram, quæ vivificaret sensibilem mundum: rursum ad priorem tractatum retrorsum iri, ut de silvâ, & corporibus mundi, formáque eorum, tractatus de integro fieret, & à geniturâ animæ recederet: deinde frustra dici animam stirpeam mundi esse posse, nondum esse posse, propterea quia quæ vivificatura erat animalia, nondum essent. fuisse enim semper tam animæ, quam corporis, vim; nec Deum ex his, quæ non erant, fecisse mundũ sed ea, quæ erant, sine ordine, ac modo, ordinasse. Itaque potius ea, quæ exsistebant, exornasse, quàm generasse ea quæ non erant. Inordinatos quippe animi errores, & agitationem fluctibus similẽ, intellectu adsignato ex inordinatâ jactatione ad ordinem redegisse. Corporis etiã motũ instabilem salubri moderatáque agitatione frænasse, & eidẽ formã & figurã congruam & convenientem ornatũ dedisse, vt ipse in superioribus dixit, meliorem ordinatorum fortunã inordinatis ratus. Quare cum sensibili mũdo cõveniẽs anima instituatur, ortũ eius

eius ex indiuidua unà, quæ mẽs intellectúsque est, & alia quæ per vniversa corpora dividitur & scinditur, provenire: eàmque inter individuam & dividuam mediam animam locatam, scilicet ut immunis quidem ab incorporatione in mundo esset intelligibili semper, stirpea mutis & item nihil sentientibus opitularetur. Hæc vero media, quia necesse erat in mundo *fore* genus animalium quod ratione vteretur: huic eidem generi vitam & spiritum ministraret, intérque duas posita naturas eandem diuersámque modo eiusdem naturæ contemplaretur divinitatem, adtollens aciem ad sublimia, modo ab ima, sedémque diversæ naturæ vergens: hæc etiam iuxta opificis scita dispensaret, terrenisque impertiret providentiam.

Deinde progrediens vltra Plato demonstrat ipsam partitionem. *Vnam*, inquit, *sumpsit ex vniverso primitus portionem: post quam duplicem eius quam sumpserat: tertiam vero sescuplam quidem secundæ, triplam vero primitus sumptæ: at vero quartam sumpsit duplicem secundæ: quintam, triplam tertiæ: sexta fuit adsumptio*

parti-

partibus ſeptem quàm prima propenſior: ſeptima ſex & viginti partibus quàm prima major. In hac formâ virium animæ è ſpeculo ſimulacrum reſultat. Partitio quippe conſideratio eſt uirium, ordinatioque veluti membrorum, actuum ejus, officiorumque, & omnium munerum deſignat congruentiam, tribus hoc daſerentibus præcipuis diſciplinis, geometria, arithmetica, harmonicâ: ex quibus Geometria iAcem obtinet fundamentorum, ceteræ verò ſubſtructionis. Etenim quod nullas partes habet, propterea que ſub nullos ſenſus venit, eſt tamen, & animo cernitur, geometræ notam adpellant: lineam verò, ſine latitudine prolixitatem, quæ in notas ſuas deſinit: porrò eam, in quâ eſt latitudo aliqua, ſuperficiem vocant; ut ſit ſuperficies, nacta latitudinem longitudo. Quod verò ex tribus conſtat, id eſt longitudine, latitudine, profunditate, ſolidum corpus cognominant. Iſta ergo deſcriptio, quæ partium, ex quibus anima dicitur conſtare, genituram ſeu coagmentationem delineat, oſtendit rationem animæ, corporiſque, cõjungi: quippe corpus animalium, quod inſpiratur animæ vigore, habet certè

ſuperficiem, habet etiam ſoliditatem. Quæ igitur cùm vitali vigore penetratura erat tam ſuperficiem quàm ſoliditatem, ſimiles ſoliditatis, ſimiles etiam ſuperficiei vires habere debuit. Siquidem paria paribus congregantur. Vnam igitur primitus ſumpſit, inquit, ex univerſo portionem. Quo univerſo? Quod ex tribus in unam ſpeciem redactum, ſicut ſupra demonſtravit, eſſentia vide*licet &* eodem & diverſo dividebat. Portionis quoque elocutio notanda eſt. non enim partem quippe ſimplicis & incorporeæ rei, ſed portionem, id eſt partis inſtar, dixit eſſe ſublatum, quod eſt geometricæ illius notæ ſimile. Poſtea duplicem ejus ſumpſit quam ſumpſerat, hoc eſt duo, quæ ſubter unum poſita ſunt in læva parte formulæ. Tertio ſeſcuplam quidē ſecundæ, triplam veró primitus ſumptæ. Merito. Tria enim adverſum duo ſeſcupli ratione præcellunt. Conſtant enim tria ex duobus, & item uno, quod duûm dimidia pars eſt. Quarto duplicem ſecundæ, ideo quia bis duo quatuor. Quinto triplam tertiæ, id eſt novem. Ter enim tria novem ſunt. Sexta fuit ſumptio partibus ſeptē quàm prima propenſior,

penſior, id eſt in numero octonario, qui eſt ultimus in eo latere, quod ex paribus numeris eſt ordinatum. Septima ſex & viginti partibus quàm prima major, hoc eſt, vigintiſeptem, qui numerus tantundem valet quantum octonarius, ut docebo. Apex ergo numerorum, ſingularitas ſine ullis partibus, ut geometrica nota: cujus duplum, linea, ſine latitudine longitudo: lineæ duplum, ſuperficies, quæ eſt prolixitas cùm latitudine, cujus duplum cubus. Corpus per longum, latum, profundumq; diviſum, bis duo bis quod eſt octo. Eodemque modo juxta rationem tripli in altero latere numerorum germanitas reperitur. Cubuſque, qui eſt in ſumma vigintiſeptem primus, eſt imparis numeri cubus. Ter enim tria ter, conficiunt ſummam ſupradictam. Igitur ſecundum rationem continui competentis, quæ eſt ratio geometrica, quod valent octo adverſum quatuor, hoc quatuor adverſum duo, & duo adverſum unum. Quæritur hoc loco, primo quidem cur intantum produxerit diviſionem, ut ſeptem conſtitueret limites: terna autem in utriſque lateribus intervalla tam in eo quod ex

duplicibus & paribus numeris est ordinatum; quàm in eo, quod ex triplicib; , & imparibus. Deinde quos oporteat numeros imponere partibus. Si enim partem primam singularitatem semper posuerimus, & deinceps cetera, secundùm descriptionem, inter hos numeros duos alios, qui compleant universam intervallorum continuationem, sicut jubet fieri, minimè inveniemus. Tertiò, qualis *debeat* esse forma descriptionis. Quod igitur ex tribus principe loco diximus quæri solere, hoc primum demonstrandum erit; rationabiliter septem limites esse digestos, quibus intervalla sex continentur. Erit autem probatio auctoritatibus nixa. Etenim septenarius numerus laudatur à Pythagoreis, ut optimus, & naturalissimus, & sufficientissimus. Nam perfectus quidem numerus est decem: ideo quòd à singularitate orsi usque ad decem numerum numeramus: residua verò numeratio non tam numeratio est, quàm eorundem numerorum, quibus antè usi sumus, in numerando replicatio. Vndecim, & duodecim, & cæteri tales, nascuntur ex præcedentium replicatione. Quem quidem

quidem decumanum numerum Pythagorici adpellant Primam quadraturam, propterea quod ex primis quatuor numeris consit, uno, duobus, tribus, quator. Symphoniæ quoque ratio ex eorumdem numerorum, qui decumanum numerum complent, quasi quodam fonte demanat. Siquidem ex his epitriti, & sescuplares, & duplices, & triplices, & quadruplices numeri, sonique nascuntur. Epitriti quidem, ut quatuor adversum tres: habent enim totum numerum ternarium, & ejus tertiam partem, id est unum. Sescuplares verò, ut tres adversum duos: habent enim tres totum numerum dualem, & ejus partem dimidiam, id est unum. Duplices verò, ut sunt duo adversus unum. Triplices verò, ut sunt tres adversus unum. Et quadruplices, ut sunt quatuor ad unum. Epitritus autem in calculando idem est qui διὰ τεσσάρων dicitur in canendo. Sescuplaris verò idem est qui διὰ πέντε dicitur in canendo. Duplex verò, qui διὰ πασῶν. Quadruplex, qui δὶς διὰ πασῶν. Deinde alia quoque septenarij numeri proprietas cõsideratur

quam cæteri numeri non habent. Si quidem cum alij, qui finibus decumani continentur, partim alios ipsi pariant, partim ab alijs pariantur, partim & pariant alios, & pariantur ab alijs; solus septenarius numerus, neque gignat ex se alium numerum infra decumanum limitem, neq; à quoquam ipse nascatur: etenim duo duplicati pariunt quatuor numerũ. Tria nullo duplicato nascuntur: ipsa duplicata, pariunt senarium numerum. Quatuor numerus, & paritur, & parit. Paritur quidem à bis duobus, parit autem duplicatus octonarium numerum. Rursum quinque numerus à nullo nascitur bis supputato: ipse autem bis supputatus parit decem. Et item sex numerus, nascitur quidem ex duplicato ternario, parit autem infra decumanum limitem neminem. Octavus nascitur ex bis supputatis quatuor, ipse neminem parit. Nonus nascitur ex ter tribus, ipse autem neminem parit. Decimus nascitur ex duplicato numero quinque, ipse porrò neminem parit. Itaque omnibus partim nascentibus, partim parientibus, partim & nascentibus & parientibus, solus septenarius numerus, neque ex duplicatione nascitur al-

tur alterius alicujus, nec infra decumanum limitem parit quenquam. propterea que Minerva est à veteribus cognominatus. Item ut illa, sine matre perpetuoque virgo. Naturalis verò atque optimus habetur, idcirco, quia multa eorum, quæ naturæ lege proveniunt, juxta hunc numerum fieri notantur. Principio septimani partus ante ceteros legitimi sunt in generis humani fœtibus. Deinde quod post partum septimo mense dentes aguntur; septimo deinceps anno mutantur. Idem quoque secunda hebdòmada pubertatem adfert utrique sexui gignendi & pariendi maturitatem. Tertia verò hebdomada ostendit se flos & lanugo circa genas. Quarta verò hebdòmada definiuntur incrementa staturæ. Quinto plenam juvenilis ætatis adfert perfectionem. In ægritudinibus quoque juxta eundem numerum motus fieri usus experientiaque docuit: & Hippocrates cùm sæpe alias in plerisque libris suis, tum etiam in his evidenter quos de Hebdomadibus instituit, dinumerat quoque sensuum omnium qui sunt in capite, septem meatus, oculorum, aurium, narium, atque oris. Vitalia

quoque

quoque paris numeri, lingua, pulmo, cor, lien, hepar, duo renes. Vocalium quoque literarum numerus idem, ex quibus conſonantium confragoſitas lævigatur. Lunæ quoque creſcentis & ſeneſcentis multiformis illa transfiguratio in eodem numero ponitur. Siquidem de obſcurâ, creſcente lumine, fit bicornis, dehinc ſectilis, deinde dimidiato major, dehinc plena: retrorſumque, *major dimidiato*, ſectilis, bicornis. Quid? quod in mundo ſeptem ſunt planetæ, diſtantes à ſe muſico modulamine, ſicut ipſe teſtatur, cùm dicit; Deum ſexies ſcidiſſe diverſæ naturæ circulum, ſeptemque orbes impares eſſe fabricatum, qui contrariis motibus agitationibuſque vertantur, juxta dupli & tripli ſpatia, in quibus ſolem, & lunam, & ceteros erraticos ignes conlocat. Et limitum quidem ſeptem ſic ratio præſtatur. Intervallorum verò ternorum hanc dicunt eſſe rationem. Rurſus enim tria numerus alio quodam genere habetur optimus. Primus enim, & ante omnes perfectus eſt, habens initium, finem, medietatem, quibus creſcunt corpora, & juxta quæ corporea incrementa progre-

menta progrediuntur. Quippe cum inter vallum vnum lineam faciat, duo superficiem, tria corpus divisum, atque dividuum, quo nihil est perfectius. Tria enim hæc intervalla corpus absolvunt, longitudo, latitudo, soliditas. Certè tria primitùs dicta sunt omnia, quod de duobus dici non potest. vtrunque enim dicitur de duobus. Hæc igitur terna intervalla in vtroque latere descriptionus sita, sex intervalla conficiunt: & senarius numerus plenus, & perfectus, merito habetur: quippe qui sit æqualis his partibus, ex quibus ipse constet. habet enim dimidietatem in tribus, habet tertiam portionem in duobus, habet sextam in vno, quæ, simul atque in vnum collecta, complent eundem. Denique qui ab eo quadratus nascitur, id est triginta & sex numerus, secunda dicitur quadratura, constans ex quatuor quidem imparibus numeris, hoc est vno, tribus, quinque, septem: & ex alijs paribus numeris quatuor æquè, id est duobus, quatuor, sex, octo. Rursum quinquaginta quatuor numerus, qui nascitur ex triangulo supra descripto. Tertia

quadratura cognominatur, quia continet quatuor quidē limites in duplici latere, hoc est, unum, duo, quatuor, octo: quatuor uerò alios in eo latere, quod ex triplicibus compositùm est, uno, tribus, novem, uiginti septem, communi videlicet acceptâ singularitate, quæ est vtriusque lateris caput. Ideóque singularitas par atque impar habetur. Iure igitur septem quidem *limites* constituuntur. Terna uerò per utrunque latus intervalla cernuntur. nam singularitas initium est numerorum paris & imparis, propterea quod par & impar habetur, & omnes in se formas numerorum creditur continere, epipedam, triangularem, cubum. Quæ singula prosequi longum est. Sufficiat ergo demonstrasse rationem nascentis animæ, quæ incorporationi erat destinata, quod orsa à singularitate individuâ, atque incorporeâ re, gradatim per lineam & superficiem increverit usque ad perfectum corpus, prolixitatis, latitudinis, profunditatisque intervallis: propteràque tam subtilia quàm solida penetret mundi sensibilis corpora. Nunc præstanda est ratio

formæ

formæ istius triangularis, in qua sunt limites septem, & sex intervalla duplicis & triplicis quantitatis. Nullam dico esse aptiorem figuram, quàm est hæc, in quâ singularitas cacumini superimposita, summitatem atque arcem obtinere consideratur, ut per eam, uelut emissaculum quoddam, tãquam è sinu fontis perennis providæ intelligentiæ, quasi quidam largus amnis efflueret: ipsaque singularitas, mens, sive intelligentia, vel ipse Deus opifex intelligatur esse. Cùm enim sit origo numerorum, omnibusque ex se substantiam subministret, rationésque eorum tam simplices quàm multiplicatas ipsa contineat, ceteris numeris, incremẽtis, imminutionibúsque mutatis, atq; ex propriâ naturâ recedẽtibus, sola incõcusso iure est, atq; in statu suo perseverat; semper eadẽ, semper immutabilis, & singularitas semper, quẽ admodũ divina omnia, quæ nullâ tẽporis progresione mutantur, suntque sẽper impatibili felicitate.

Deinde prosequitur Plato: *Quibus ita divisis consequenter complebat intervalla duplicis & triplicis quantitatis, ex universita-*

te partes ſecans etiam nunc : & ex his intervallorum ſpacia complens , quo ſingula intervalla binis medietatibus. Medietatum porrò altera quotâ parte limitis extimi præcellebat vnum extimum limitem, tota præcellebatur ab alio extimo limite. Altera pari ſummâ & æquali, ad numerum modò præcellebat, & præcellebatur ab extimis. Vt harmonici modulantes organa, inter duos extimarum fidium limites graviſsimæ ὑπάτης & acutiſsimę νήτης alias internectunt medias diſpari ſtrepitu tinnitúque chordas , quæ mediæ ſunt acutiores quidem primo limite, graviores autem vltimo : atque ita per accentum ad acuminis poſtremi ſonum pervenitur, quà pererrant digitorum & pectinis pulſus, ſic deus animam mundi modulans, inducitur ſex illa intervalla duplicis & triplicis quantitatis , ſingula binis medietatibus ſtipans , ita ut una ex duabus medietas potior ſit minore limite tertiâ parte eius , maiore autem limite inferior eâdem tertiâ parte maioris limitis. Deſcribenda eſt itaque figura ſimilis eius quæ paulo ſuperius exſcripta eſt, ſolis ab eâ numeris diſtans, ita vt maiores numeri contineaN-

neantur: quorum intervalla binam medietatum capiant intereiectionem.

Quia ſex numerus facit vnum limitem, & item duodecim ſecundum efficit limitem, iuxta rationem duplicis quantitatis, & à ſe diſtant, interponuntur duæ medietates, vna octonarij numeri, altera novenarij. Ergo octo numerus adverſum ſex limitem comparatus, præcedit eum tertiâ eiuſdem ſenarij limitis portione, id eſt duobus: ipſe autem præceditur tertiâ portione duodecim limitis, id eſt quatuor. Sic vna medietas octo numeri quotâ parte præcedit ſenarium limitem, totâ præceditur à duodecim limite. Rurſúm novem medietas altera præcedit ſex limitem tribus numeris, & præceditur á duodecim limite ijſdem æque tribus: nec immerito. octo enim adverſus ſex comparata, epitrito potiora ſunt. Epitritum auté dicunt, intervallúm, quoties numero ad numerum comparato, maior minorem totum in ſe continet, & eius tertiam portionem. Atque duodecim limes adverſus novem, vnam ex medietatibus, comparatus, epitritus eius eſſe inveni-

tur. continet enim totũ novem, & eius tertiam portionẽ. Rursumque duarum medietatum intervallum epogdoum est. novenarius enim numerus totum octonarium in se continet, & eius octavam portionem, id est, vnum. Sic duæ medietates præcellunt limites, & à limitibus præcelluntur duplici diversaque ratione, altera partibus, altera númeris, sicut ostensûm est. Hæc eadem ratio etiam in triplicibus numeris invenitur. Sex enim limes vnus distans à decem & octo altero limite, intervallum quod interiacet, triplum esse demonstrat in altero formulæ latere. Sunt hic quoque duæ medietates, vna in novem, altera in duodecim, numeris. Novenaria medietas, adversum sex limitem comparata, sescuplo superat. Habet enim totum sex, & eius dimidiam portionem, id est, tria. Eadem adversum decem & octo limitem comparata, duplo præceditur. bis enim novem decem & octo sunt. Rursum alia medietas, id est duodecim, si adversus sex limitem comparetur, duplo præcellit: sin verò adversum alium, qui maior est,

id est octodecim, sex numeris minor invenitur, qui sex numeris æque potior erat senario limite. Hæc eadem ratio invenitur inter alios quoque duos limites, dupli ratiõe distantes, id est, duodecim, & vigintiquatuor: nã & hic medietas sedecim, duodecim limitẽ epitriti ratione præcedit. Vigintiquatuor quoque limes octodecim medietatem epitriti ratione præcellit: & rursum vigintiquatuor limes adversum quadragintaocto dupli ratione distat: & medietates habet, vnam trigintaduo, alteram trigintasex. Trigintaduo medietas, adversum vigintiquatuor limitem comparata, facit intervallum epitritæ quantitatis. habet enim totum vigintiquatuor, & eius tertiam portionem, id est, octo: quadraginta octo verò limes trigintasex numeri, quæ medietas est altera, eptritus est. Continet enim in se totũ trigintasex numerũ, & eius tertiã portionẽ, id est, duodecim. Trigintasex enim, & duodecim, cõplent numerũ quadragintaocto. Hæc eadẽ ratio invenitur etiã in eo latere, quod ex triplicibus numeris est ordinatũ. Quia igitur novẽ, & octo, epogdoũ faciunt

spacium,

ſpacium,& ex his duo limites dupli ratione diſtantes,id eſt ſex & duodecim complentur,rectè dixit, epogdoi ſpacio epitritorum omnium intervalla compleri. Rurſum enim decem & octo numerus adverſum decem & ſex numerum epogdoi rationem obtinet: ex quibus duabus medietatibus epogdoum ſpacium habentibus duodecim limitis,& vigintiquatuor æquè limitis intervallum completur. Rurſum vigintiquatuor limitis & quadragintaocto ſpacium complent duæ medietates epogdoæ, id eſt trigintaduo. Euidenter itaque epogdoi ſpacio epitritorum intervalla complentur.

Deinde proſequitur. *Ita vt ad perfectam cumulatamque perfectionem deeſſet aliquid epitrito, tantum ſcilicet quantum deeſt habitâ comparatione ducentis quadraginta tribus adverſum ducentos quinquagintaſex.* Quid eſt quod vult intelligi? dicam: ſed quæ ante dicenda ſunt,prius explicabo.Etenim quémadmodum articulatæ vocis principales ſunt & maximæ partes, nomina & verba: horum autem ſyllabæ, ſyllabarum literæ, quæ ſunt primæ voces individuæ atque elementariæ

mentariæ : ex his enim totius orationis constituitur continentia, & ad postremas easdem literas dissolutio pervenit orationis: ita etiam canoræ vocis, quæ à Græcis ἐμμελὴς dicitur, & est modis numerisque composita, principales quidem partes sunt hæ, quæ à musicis adpellantur συστήματα. hæc autem ipsa constant ex certo tractu pronunciationis, quæ dicuntur διαστήματα. Diastematum porrò ipsorum partes φθόγγοι sunt, qui à nobis vocantur soni: hi autem soni, prima sunt fundamenta cantus. Est autem in sonis differentia, iuxta chordarum intensionem. siquidem acuti soni vehementiùs, & citiùs, percusso aëre excitantur: graviores autẽ, quoties leniores, & tardiores, pulsus erunt. Et accentus quidem exsistunt ex nimio incitatóque pulsu: succentus vero, leni & tardiore. Ex accentibus porrò, & succentibus, variatâ ratione musicæ cantilenâ, συμφωνία dicitur. Prima igitur symphõia quæ in quatuor primis modulis inuenitur, quæ διὰ τεσσάρων dicitur: secunda vero, quæ ex quinque primis modulis constat, διὰ πέντε cognominata

eſt. Quibus compoſitis in ordinem, naſcitur ea cantilena, quæ ἐπόγδοος διὰ πασῶν vocatur. propterea epogdous, quia veteres muſici octo ſolis chordis vtebantur: quarum princeps erat ὑπάτη, edens graviſsimum ſonum: vltima uerò νήτη, edens acutum. Qui duo diverſi ſoni habent inter ſe miro quodam genere concentum, & conſonantiam. Poſt verò aucta muſica eſt, adſumptis in vtranque parté pluribus fidibus: priores tamen ſymphoniæ perſeverant in ſuo nomine, & ex his hæ, quæ addebantur, cōponebātur; ut, διὰ πασῶν. adiunctâ ſibi eâ; quę διὰ τεσσάρων dicitur, adiunctâ quoq; aliâ διὰ πέντε accepit duplicem perfectionem, propterea que διὰ πασῶν vocatur. Hos igitur concinentes ſibi invicem ſonos, primus dicitur Pythagoras notaſſe, & intellexiſſe, habere aliquam cum numeris germanitatem. Itaque διὰ τεσσάρων cantilenā dixit eandem habere rationem, quam habet epitritus. Rurſum διὰ πέντε ſymphoniam habere rationem ſimilem eius quantitatis, quæ eſt ſeſcuplaris in numeris: διὰ πασῶν verò vim obtinere duplicis quātitatis. Itaq; cōparationem

tionem fecit huiusmodi, ut diapason, & diatessaron symphonias tãtam habere differentiam diceret, quantam habent inter se octo & tria. octo enim & duplex est, & bis epitritus trium numeri. Rursum diapason, & diapente, rationem dixit habere tripli; at verò disdiapason, quadrupli: tonon verò, epogdoi. Hemitonium quod dicitur, à veteribus autem δίεσις adpellabababatur, λεῖμμα cognominavit. limma verò est, cùm aliquid deest integritati. Hoc ipsum quod deest, id est, ἡμιτόμιον, sive λεῖμμα, dixit hanc habere rationem, quam habẽt inter se numeri, id est, ducentorum quinquaginta sex summa, adversus summam ducentorum quadraginta trium: experiendo ad disciplinam harum rerum atque intellectum vocatus. Suspendit enim, opinor, momenta ponderum certa chordis æqualibus, tam in prolixitate, quam in crassitudine: & invenit eum qui τόνος dicitur, in octo esse momentis. Ita symphonia musicæ, symphoniæ numerorum concinere invenitur. Quia igitur diapason ex duabus

primigenis cantilẽis, diateſſarõ & diapente cõſtat: ratio autẽ diapaſon quidẽ in duplici quantitate poſita invenitur, diateſſarõ vero in epitrito, diapente autem in ſeſcuplo. etiam is numerus, quẽ in duplici quantitate diximus inveniri, cõſtet neceſſe eſt ex epitrito, & ſeſcuplo. Etenim octo numerus ſex numeri epitritus eſt, octo verò numeri duodecim numerus ſexcuplaris. duodecim igitur numerus, ſex numeri duplex; qui dividitur in epitritam rationẽ, ſcilicet duodecim adverſũ novẽ: & aliam ſecuplarem, ſcilicet novẽ adverſus ſex. Rurſũ diapente adverſũ diateſſaron ſymphoniam præcellit vno tono. quippe diapente cõſtat ex tribus tonis, & hemitõio. Ex quo adparet, tonõ in epogdoâ ratione inveniri: & ſeſcuplum modum epitrito modo potiorẽ eſſe ratione epogdoâ. Siquidem ex ſeſcuplo, vtputa novem adverſum ſex, ſublato epitrito octo adverſũ ſex, ſupereſt epogdous modus, id eſt novem adverſum octo. Item quia diapaſon ſymphonia in duplici modo poſita invenitur, diateſſaron autem in epitritâ, quod ex his confit, in eâ ratione poſitum dinoſcitur,

ſcitur, in quâ eſt octo numerus adverſum tria numerum: etenim trium epitrita ſunt quatuor, horum duplicia octo: diapaſon autem, & diapente, in ratione tripla. ſeſcuplaris enim, & duplex, ſimul compoſiti, efficiunt hunc eundem, id eſt, decem & octo. quippe novem adverſum ſex comparatus, ſeſcuplaris invenitur; cuius decem & octo numerus, duplex eſt: triplex verò, adverſum ſex comparatus. Similiter etiam ea ſymphonia quæ diſdiapaſon appellatur, rationem obtinet quadrupli. additus enim triplex numerus epitrito numero, complet quadruplam quantitatem: & diapente ſymphonia, addita diapaſon ſymphoniæ, triplam efficit quantitatem. Diateſſaron verò ſymphonia, epitrita eſt, vt ſæpe iam diximus. Ex his autem diſdiapaſon conſtat ſymphonia. etenim decem & octo numerus ſex numerum triplo anteit. Hunc ipſum autem decem & octo numerum epitritâ ratione præcellit vigintiquatuor numerus. vigintiquatuor autem numerus, adverſum ſex comparatus, quater tantus eſt. Rurſùmque ſex numeri epi-

tritus eſt octonarius numerus: huius autem ipſius triplus eſt is, qui in viginti quatuor momentis invenitur. Idem autem vigintiquatuor numerus, ſex numeri quadruplus invenitur. His ergo hunc in modum peragratis, ad ordinationis ipſius conſiderationem revertamur. Natis itaque limitibus ſeſcuplorum. & item eorum, quibus accedit pars ſui tertia, quod genus à Græcis ἐπίτριτον dicitur; & item eorum, quibus accedit pars ſui octaua., qui numerus ἐπόγδοος ab eiſdem vocatur, ex his nexibus illa prima ſpacia, id eſt epogodoi, ſpacijs epitritorum omnium intervalla complebant. Quæ igitur ſunt illa prima ſpacia? Illa ſcilicet, quæ continentur in primitus deſcripta formâ, quæ ex duplicibus numeris eſt ordinata; in quâ naſcuntur ſeſcuplares, & epitriti. In hac verò quæ ſecundo loco deſcripta eſt, inveniuntur naſci epogdoi numeri, qui toni ſunt. Deinde ait, epogdoi ſpacijs epitrita omnia compleri; hoc eſt, illa etiam epitrita, quæ ſunt in ſeſcuplaribus numeris. Nam & in his epitrita ratio continetur, propterea quod epogdoâ ſupputatione

maior

maior eſt ſeſcuplaris numerus epitrito numero, id eſt, vno tono. Eadem epitrita ratio etiam in duplici, & triplici, quantitate contineatur neceſſe eſt; nec immerito. prima enim ſymphonia eſt hæc ipſa, quæ adpellatur diateſſaron, in epitrito modo poſita; & quia epitritus non ſolum ex duobus epogdois conſtat, ſed etiam ex alio quoque aliquantulo ſcilicet, ſicut diateſſaron non ex ſolis duobus tonis conſtat, ſed ex hemitonio, quod veteres λεῖμμα adpellabant. Huius quoque rationis tractatum habens, dixit, ſingulorum epitritorum eſſe quandam portiunculam reliquam, hanc ipſam ſcilicet rationem hemitonij deſignans, quod ait tantum eſſe, quantum deſit ducentis quadraginta tribus adverſum ducentos quinquaginta ſex, quo minus ſit plenus epogdous numerus. Quare rurſum tertia eſt facienda deſcriptio, quæ ſubeſt; vt nõ ſolum intelligendo, ſed videndo etiam adſequamur, quid ſit, & quantũ, illud quod epitritis deeſt epogdoâ ratione. Sumuntur itaque maiores numeri, ut totius vocis denſitas, & omnis quaſi quædam conſtipatio,

proce-

procedat, admittente id fieri maiorũ summarum capacitate. Descriptio tertia, quę est harmonica, iuxta epogdoam rationẽ modulans utrãque symphoniã diatessarõ & diapẽte. Quis igitur primæ portiõis numerus conveniet institutæ ratiocinationi? Nimirũ centũ nonagintaduo, quẽ sic invenio. Sumo eũ, qui ante omnes numeros ex tribus partibus cõstat, id est ternariũ. Hunc octies sibi cõplico: nascetur uigintiquatuor numerus. Hunc ipsum vigintiquatuor numerũ octies supputo. Invẽitur is, qui quęritur, numerus nonagintaduo, cuius tertia pars est sexagintaquatuor, dimidia vero nonaginta sex. Sed quia epogdoi rationẽ discutere instituimus, adhibeo alium limitem, distantem ab eo, duplicem eius qui est in summâ; trecenti octoginta quatuor dico numerum, ducentis quinquaginta sex epitritum esse eius numeri, quem constituimus summum limitem, id est, centum nonaginta duorum. habet enim hunc ipsum centum nonaginta duos & tertiam partem eius sexaginta quatuor, cuius limitis centũ nonagintaduo epogdous numerus est ducẽtisexdecim. habet

bet enim in ſe totum limitem centum nonaginta duos, & ejus octavam partem viginti quatuor. Hujus ipſius ducentorum ſexdecim numeri epogdous eſt is, qui eſt in ſummâ, ducenti quadraginta tres. Continet enim ducentos ſexdecim, & eorum partem octavam, id eſt, viginti ſeptem. At verò ducenti quinquaginta ſex, quem epitritum diximus eſſe centum nonaginta duorũ numeri, epogdous eſt ei, qui ſummam complet ducentorum octoginta octo. Habet enim eundem, & octavam partem ejus, hoc eſt, triginta duo. Hujus ipſius numeri, qui eſt in ducentis octoginta octo, epogdous numerus eſt trecentorum vigintiquatuor, habens ipſum, & octavam partem ejus, hoc eſt, tringinta ſex. Rurſus ipſius numeri trecentorum vigintiquatuor epogdous numerus eſt is, qui habet ſummam trecentorũ ſexaginta quatuor ſemis. habet enim ipſum, & ejus octavam portionem quadraginta ſemis. Superſunt duæ ſummæ; una, quæ eſt in ducentis quinquaginta ſex: alia, quæ eſt in ducentis quadraginta tribus. Non poſſum dicere, ducentos quinquaginta ſex ducentorum quadraginta trium epogdoum eſſe. Non

enim numero ducentis quinquaginta ſex numerus. ducenti quadraginta tres totus continetur, & ejus octava pars. Eſt etenim octava pars ducentorum quadraginta trium, triginta & prope ſemis. At inter ducentos ſexaginta ſex, & item ducentos quadraginta tres ſoli interſunt tredecim numeri. Non igitur epogdoi ratio inter hos numeros cõſervari poteſt. Et quoniam epogdous in numeris idem eſt, qui eſt in muſicâ tonus, perſpicuum eſt quantum ad complendum tonum deſit ſupradictis inter ſe numeris comparatis. Nec verò integrum hemitonium conſervari poteſt, unde rectè addit, Ita ut ad perfectam cumulatamque perfectionem deeſſet aliquid epitrito, tãtum ſcilicet quantum, deeſt habitâ comparatione ducentorum quadraginta trium adverſum ducentos quinquaginta ſex. Quæ ratio invenitur etiam in cæteris numeris, qui ſunt in formulâ. Certè conveniens oratio diſputanti. Iſte enim Timæus, qui in hoc libro tractat, ex Pythagoræ magiſterio fuit, quem rationabiliter inducit Plato domeſticis, & familiaribus ſibi, probationibus utentem, docere animæ naturam congruere numeris,

hominum temperatur. Quod quidem verum esse testatur eminens quædam doctrina sectæ sanctioris; & in comprehensione divinæ rei prudentioris, quæ perhibet Deum absoluto illustratoque, sensibili mundo, genus hominum instituentem, corpus quidem, ejus parte humi sumptâ, juxta hanc effigiem ædificasse, formasseque, vitam verò eidem ex convexis accersisse cælestibus, post quam intimis ejus inspirationem proprio flatu intimasse, inspirationem hanc Dei consilium, animæque consilium, significans. Et ratio Dei, Deus est, humanis rebus consulens. quæ causa est hominibus bene beateque vivendi, si non concessum sibi munus summo à Deo negligant. Ac de animâ quidem mundi, ex duabus essentijs, ejusdemque & item naturæ diversæ concretione conflatâ, deque divisione ejus juxta rationes, harmonicam, arithmeticam, geometricam, factâ, quove modo natura ejus numeris sonisque conveniat, satis dictum est. Nunc quemadmodum animæ sectio sectioni cælestium membrorum inflexionique conveniat circulorum, quorum motibus concurrat animæ conversio, prosequemur.

quemur. Artificialiter quippe ſatis agit, ut oſtendat animam pari, quâ cæleſtia, ratione inſtitutam, facilè cognationem ſuam recognoſcere: vel quia dogma ejus hujuſmodi eſt. Vniverſi motus initium penes id eſſe, quod ex ſeipſo movetur; nec eſt quicquam, niſi anima, quod ex ſe movetur. Vnde perſpicuum eſt, eandem eſſe mundi quoque motus originem, & cauſam. Fertur porrò mundus in gyrum. Primus igitur animæ motus gyri circuit anfractibus: ut omne cæleſtis convexi corporeum ijſdẽ orbitis circunferatur. Quia autem ex ſeipsâ moveatur anima declarat, cùm differentiam faciens opinionum, & ſciẽtiæ, dicit hæc; Vt igitur ex ejuſdem & diverſi naturâ cùm eſſentia mixtis coagmentata, indigete motu, & orbiculatâ circuitione, in ſeipſam revertens, cùm aliquam vel diſsipabilem ſubſtantiam offenderit, vel individuam, facile recognoſcit quid ſit ejuſdem individuæque, quid item diverſæ diſſolubiliſque naturæ: cauſaſque omnium, quæ proveniunt, videt, & ex ijs, quę accidunt, quę ſint futura metitur, motuſque ejus rationabilis, ſine voce, ſine ſono, cùm quid ſenſibile ſpectat: circuluſque

lusque diversi generis sine errore fertur veridico sensu, & certa nunciante, cunctæ animæ rectæ opiniones, & dignæ credulitate, nascuntur. Porrò cùm individuum genus, semperque idem, conspexerit ea quæ sunt, motu intimo fideliter nunciante, intellectus & scientia convalescunt. Quæ quidem omnium in animâ fieri, eidemq; insigniri, palam est. Hoc idem aliquanto apertius significat in Phædro, dicens ita. Omnis anima immortalis: quia, quod semper movetur, semper in vita est. At verò quod aliud, movet aliunde sumpta virtute motus, pausam movendi patiens, pausam quoque vitæ patiatur necesse est. Solum ergo quod seipsum movet, ut quod nunquam motum suum deserat, nunquam movere se desinit: quin ceteris etiam, quæ motum ex natura sua non habent, fons & initium motus sit. Initium porrò sine ortu, quando, quæ gignuntur, ex initio creantur, ipsum porrò ex nullo initio: nam si ex aliquo, initium non erit initium, quando cuncta, quæ gignuntur, ex initio sint oportet. & quia caret generatione, caret etiam morte. Quippe, initio sepulto, neque ipsum ex aliquo reparabitur,

rabitur, nec quicquam ex eo. Nimirum enim ex initio cuncta quæ, sunt in generatione, subsistunt. Sic ergo motus quidem initium, quod intimo & genuino motu movetur; hoc porrò neque nasci, neque emori, fas est. Aut omne cælum omnemque genituram labefactatam consistere, nec ullum remedium fore, quo demum, quæ moveri conservationis rerum exigat causa, recreentur. Quare ostensâ immortalitate ejus, quod ex se movetur, animæ mentisque immortalitas revelata est. Etenim omne corpus, quod quidem habet intra se motuum vigorem, cùm animâ est: quod verò extra, sine animâ: siquidem hæc animæ natura sit. Quod cùm ita sit, adparet, animam solam esse quæ, ex seipsâ moveatur, propterea que positam extra ortus, interit, usque necessitatem. Hanc igitur, inquit, constitutionem Deus tanquam seriem in longum scidit, & ex unâ duas fecit, easque mediam mediæ, in speciem X literæ Græcæ, coarctavit, curvavitq; in orbes, quoad coirent inter se capita: orbemque orbi sic inseruit, ut alter eorum adverso, alter obliquo circuitu rotarentur. Et exterioris quidem

dem circuli motum Eundem, quod erat ejuſdem naturæ, cognominavit; interioris autem, Diverſum. Et exteriorem quidem circulum, quem Eundem cognominatum eſſe diximus, à regione dexterâ per ſiniſtrum latus uſque ad dexterum inflexit: Diverſum verò, per diametrum in ſiniſtrum latus eidem illi circumactioni virtute pontificioque rotatus dato. Vnam quippe, ut erat, eam, & indiviſam, reliquit. Interiorem verò ſcidit ſexies, ſeptemque impares orbes fabricatus eſt, juxta dupli, & tripli, ſpacia: orbeſque ipſos contrariâ ferri juſsit agitatione. Ex quibus ſeptem, tres quidem pari velocitate, quatuor verò & ſibimetipſis & ad comparationem ceterorum diſpari diſsimilique, ſed cùm ratione, motis. Rurſum quo etiam ex partibus aſtronomiæ adſecutio tradatur, aliquatenus ea quæ, ad præſentem tractatum perinent, breviter, dilucideque, prout natura eorum eſt, explicabuntur. Ait Plato, mundi formam rotundam eſſe, & globoſam; terram item globoſam, in medietate mundi ſitam, eamque puncti quidem inſtar obtinere, quod

ad positionem pertinet: quod verò ad exiguitatem, notæ, cum universæ rei magnitudine comparatam. Sed, opinor, dixisse hoc eum non sufficit, nisi hoc ita esse evidentibus ostendatur rationibus. Quatenus igitur mundi forma teres & globosa? Principio cælestium ignium ortus, velut emergentium ex imo, peragrationesque cùm certis exaltationibus, & deinceps descensionibus, usque ad occasuum submersionem, eorumque rursum ipsorum ortus ex eodem loco, & item occasus in occiduum mare, testantur ambire diebus & noctibus cæli extimam superficiem. Dehinc quod ex qualibet regione terræ dimidia, & in summitate posita, mundi pars videatur à nobis, inferior verò non videatur, nisi dierũ & noctium vicibus, & successione, superior reddita, objectâ, & visui nostro obsistente, terrâ. Tum quod ex omni visu omnes lineæ undique versum porrectæ, usque ad extimos ambitus cæli æquales videantur, similiter ut circuli ejus à puncto radij pervenientes, usque ad extimam circumactionem, æquali mensura sunt. Præterea quod signifer circulus obliqua vertigine levans in ortu signa,

ſigna, certa ex adverſo conſiſtentia, diametroque diſtantia, ſigna alia ſignis orientibus condat, & premat in occaſum. Item ut in rotæ vertigine, cujus cùm certa pars aſcendat, deſcendit ejus adverſa: quod in alia formâ, niſi in ſolâ rotunditate, non provenit. Sphæræ autem ſimilitudo in effigie terræ multimodè comprehenditur, vel quod non ijſdem momentis temporum dies ubique inluceſcit, noxque ſuccedens umbras facit, ſed tam ortus quam occaſus in eois quidem citius fiunt, in occiduis verò regionibus tardius, ut perſpicuum ſit eſſe aliquam elatiorem eminentiam inter utramque cœli plagam, quæ objecta, priuſquam ſol fiat excelſior, teneat noctis umbras. Vel quod lunæ defectus, idem ubique eodemque momento accidens, diverſis temporibus notatur. Orienti quidem vicinis regionibus tardius, ceteris verò pro locorum diverſitate, propter anfractus, metaſque, & naturales eminentias terræ, non ijſdem ubique curriculis inluſtrante ſole terræ plagas: ideoque luci ejus è diverſo terrenis umbris etiamnum obſtantibus, & à lunæ inluſtratione prohibenti-

bus, cùm lunæ labor nocturnâ tempeſtate fiat. Quid, quod globoſitas terræ liquido adparet, item aquiloni, ſeptentrioniq́ue, & item auſtro meridieique ſubjecta, cùm ex utrâque regione huc atque illuc nocturnis itineribus commeantes incognitas ſibi ſtellas ſpectant cùm admiratione novitatis; cùm ſit evidens non regionum ſtellas eſſe proprias, ſed homines impediri, quo minus omnes videant, ſciantq́ue, terræ molibus, atque exaggerationibus, viſui objectis? Ex quo concluditur, terram ſphæræ globo ſimilem eſſe, cujus ex omnibus regionibus creſcere in molem ſuperficies comprehendatur. Idem hoc etiam naturaliter intelligi, & comprehendi, poteſt. Siquidem omnia quæ in aliquo ſunt pondere, undique, & ex qualibet parte, directo tenore deſcendentia, ad unum punctum medietatis commeant, omnia deſcenſus rigidi tractus faciunt, in modum, & speciem, linearum, à latiore exordio profectarum, & anguſtiore ſemper tramite uſque ad puncti ſedem pervenientium, eandem puncti ſedem æqualibus undique circunſiſtentibus angulis, quæ eſt imago rotunditatis. Porrò

 quod

quod omnia in qualicunque pondere festinent ad medium, sic probatur, quod etiam vi extrinsecus adhibitâ sibi pleraque pondera, ubi primum vis recesserit, secundum naturam prona in terram ferantur: ut in jaculorum tormentis, quæ quam diu viget pulsus suspensus, volitare, & secare auram, videntur: ubi porrò vis illa, quæ impellebat, defecerit, converso mucrone descendunt, ad terram quæ medietas mundi est, festinantia. Maris etiam, & totius aquæ, cùm est in tranquillitate stabili, forma, & species, adparet globosa. Quæ enim stantes in littore videmus ultra fretum, ut arborem, turrémve, aut etiam in eodem freto navem: hæc jacentes exæquatâ facie, visúque, cùm dorso & superficie maris, aut omnino non videmus, aut multo certè minora, quàm prius videbantur, obsistente videlicet contemplantibus marinâ incurvitate. Atque etiam in navigando sæpenumero, cùm de navi terra nondum videretur, ascensa arbore viderunt nautæ, scilicet ut prætexto oppositæ molis emenso, libero jam ex altiore despectu subjecta undique considerentur.

Artifi-

Artificialiter quoque considerantes, invenimus aquæ placidæ, & quiescentis, globositatem. Siquidem natura tributum sit, ut ex superioribus locis humor in depressiora defluat. Sunt porrò celsiora quidem, ea quæ à puncto terræ plurimum distant: humiliora verò, quæ minimum. Quare si ponamus aquæ superficiem planam, & in directa linea positam $\alpha\beta\gamma$, dehinc à puncto terræ, utpota κ, sursum versum ducatur linea $\kappa\beta$: conjungantur autem extimæ superficiei partes duabus lineis his $\kappa\eta$, & $\kappa\gamma$, majores erunt utræque lineæ $\kappa\beta$ lineæ comparatæ: quàm si exæquare voluerimus, perveniet incrementum usque ad $\beta\eta$. & erit vera superficies in $\alpha\eta\gamma$. Itaque ex superioribus partibus tam α quam γ fluet aqua in humiliorem β, usque eo quod completo vase à fundo κ contegatur incremento aquæ etiam β, & perveniatur usque ad η, quoad æquabiliter se per omnia membra fundat aqua cùm ambitu cumali. Ex quo perspicuum est, marinam quoque, & totius aquæ, superficiem globosam esse. Siquidem una eademque sit ratio universitatis & partium. Quia si quis

ſi quis ad cacumina montium, prolixitatémque, & ſaxoſam aſperitatem diſpiciens, ſimilem dicet eſſe ad tornum lævigatæ pilæ, hoc eſt, deformitatem aſperorum montium, non rectè ſentit. Non enim nos terram globum eſſe dicimus, ſed globoſam: nec pilam, ſed ſimilem pilæ. Certè totius terræ magnitudinem animo rationabiliter concipientes, veritatem non viſu & ſenſibus inveſtigamus, ſed ad rationis, intelligentiæque, remedia potius examinationem deducimus. Nunc iam, quo pacto mediam mundi ſedem obtineat, conſiderabitur. Opinor, ſi media non eſt, atque à medietatis rigore deflectit, non ex omni, & ex qualibet ſui parte, dimidietatem cæli ſupra ſe, dimidietatem verò alteram infra ſe habebit: nec lineas porrectas ex quâlibet notâ, & vſque ad extremum ambitum mundi pervenientes, ęquales invicem, & æqualia ſpacia linearum non eſſe, nullus docet. minimè ergo à medietate deflectit. Quia verò, cum amplitudine vniverſæ rei comparata, notæ obtineat modum, declaratur acie verutorum, qui γνώμονες adpellātur

à mechanicis, ad faciendam ſolarijs vmbrã quâ declarantur horę. Quippe mechanici horologia inſtituentes, per omnes provincias, omnéſque etiam plagas habitabiles, ſumunt ſibi promiſcuè, atque indifferẽter, horum ipſorum gnomonum mucrones pro puncto, & medietate, ſolſtitialis pilę: nec errãt. Ergo, ſi eſt vna, & vera, medietas ſolſtitialis pilæ, omnes autem notæ; atque omnia puncta, ex omni regiõe terrarũ adſequũtur veram iſtam ſolis medietatẽ: perſpicuum eſt, quod omnis terra puncti vicẽ habeat, adverſum ſolis globum comparata. Sed de formâ quidem totius mundi, & etiã terræ, hoc amplius de eiuſdem mediâ poſitione, cõparatione quoqúe adverſum vniverſi corporis immenſitatẽ, hactenus dictũ. Sed enim cælite ſphærâ vertẽte ſemet circa fixos, & manẽtes ſemper, polos, cõtinuantémque eoſdem polos axẽ, cui adhęret medio media tellus, comitatur vertiginem cęleſtis ſphæræ ſtellarũ omnium populus, & promiſcuè ſigna cæleſtia, gyris æquabiliter ex propriâ cõverſione diſtãtibus depingẽtia circulos adverſos, atq; obnios axi. Quorum

rum multitudo vincit dinumerationem. Pauci tamen nobili celebres adpellatione, quos ſcire vtile eſt, ad ſpectaculum cæleſtis choreæ. Vnus, qui excelſo, cognitóque nobis, & perſpicuo, polo vicinus eſt ſeptentriõalis adpellatur, ob conſtellatum ſibi ſidus ſeptentrionis. Alter adverſus, qualis huic iuxta ſubmerſum latentémque ſemper polum, ipſe etiam latens, Antarcticus. Medius, & maximus omniũ, bis dividẽs ſphęram, Æquidialis, quem ἰσημερινὸν adpellant, propterea quod ſubiectis ſibi regionibus terræ noctes omnes diebus omnibus æquales exhibet. Nihiloque minus in aliis quoque minimè ſubiectis ſibi regionibus, quæ Solis ortus & occaſus vident, cùm idem ſol ad hunc ſe applicuerit circulum, pares horas diei noctiſque metitur. Inter hunc porrò, & arctoos, hac atque illac duo tropici; æſtivus, & brumalis: hic è regione noſtrâ, vicinus aquiloni, æſtiuus: brumalis, auſtro propinquus. Per quos obliquus curuatur ſignifer, & ipſe maximus circulos contingens tropicos ſingulis ſignis, æſtiuũ quidẽ cancro, brumalem autem capricorno. Idẽ-

que æquidialem bis secat circulum, & ipse ab eo secatur toties per chelas & arietem, sub quem luna & sol feruntur, ceterique ignes, qui vocantur πλάνητες. Phænon, idémque Saturnus, & Phaetō, Iovis; Pyrois quoque Martis: item Lucifer Veneris, qui alio quoque censetur Hesperi nomine: præterea Stilbon Mercuriale sidus. Dicitur etiam circulus finalis, quem noster visus imaginatur, ὁρίζων Græco nomine, limitans mundum, dividénsque in duas partes iuxta hominū visum, quando, obiectu terrę, solum id hemisphęriū, quod supernè fuerit, videtur: alterum interim lateat sub australi polo, quem, ut ait poeta.

Sub pedibus styx atra videt, manèsque profundi.

Magnus & ipse, & maximus, secās geminâ sectione æquidialem, atque zodiacum. Vnde fit, ut signorum, diametro à se distantium, alterum quidem in ortu, alterum adpareat in occasu. Hunc autem ipsum bifariā dividit meridialis, qui μεσημβρινὸς dicitur. maximus hic quoque per ambos curvatus

vatus polos. Sed qui rectus intelligitur adversus finalem, quẽ vrget, meridialis appellatur, quia medio die per eum Sol, excelso itineris elatior, terrã directo despicit nutu. Sed æquidialis quidem, & qui latera eius circunsistunt, tam magnitudine, quàm positione, fixi confirmatíque. Zodiacus autem, magnitudine quidem fixus, & firmo cardine, positione etiam iuxta cælum rata: iuxta nos tamen præponderat, pro obliquitate variè nutans, alitérque nobis, atq; aliter alijs insistens. Meridialis quoque, & item finalis, quod ad magnitudinem spectat, vigorati sunt, quippe maximi, sed positione nutant per diversas terræ plagas, his, & item alijs, se adplicantes. At verò vicini polis, id est septentrionalis, & huic diversus, antarcticus, neque magnitudine, neque positione, solidati sunt; sed pro differẽtiâ regionum, aquilonianæ, itémque australis, apud quosdam maiores, apud alios minores putantur: contra meditullium tamẽ terræ, vbi sub meridialem circulum zona se porrigit, exusta ardore flammãti, propteráque inhabitabilis est: vtrisque polis illic vi-

ſibilibus & perſpicuis, per quos limes it, partes mundi determinans. Etiã illud addendum, ceteros circulos idipſum eſſe circulos; iuxta definitionem, quæ docet: Circulum eſſe planã figuram, quam vna linea circunducta contineat. Itaque ſingulos ſingulis lineis circunductis contineri. Signiferum verò ex multis conſtare, in ſpeciẽ circuli tympanorũ, in cuius latitudine ſignorũ adumbrantur figuræ. Secat porrò latitudinẽ eius circulus, qui inter ſigna medius adpellatur, exſiſtens maximus, contingens vtrunque tropicum, & æquidialẽ bis ſecans. Reliqui extimi duo ſigniferę latitudinis circuli huius ipſius, qui inter ſigna medius vocatur, breuiores ſunt. Igitur fixæ quidẽ ſtellæ, nec errãtes, & item poli, cum maximâ, cunctáq; amplexu proprio cõtinẽte, ſphęrâ, quæ ἀπλανὴς vocatur, circunferuntur vnâ ſimplicique circa illã agitatione, adhærẽtes ei, quáque circumegerit circumactæ, vnã & eãdem ſemper poſitionem obtinentes, ordinémque immutabili tenore ſervãtes, neque vnquam in cõformatione, vel in ortu, vel in quantitate, vel etiã in colore admit-

tentes

tentes vllam mutationem. Sol verò,& Luna,& ceteri quinque, qui vocãtur planetes, vnâ quidem maioris globi conversione rapiuntur ab oriente in occidentem per dies singulos, itẽ vt illæ ratæ, atque inerrabiles, stellæ. Varias tamen alias agitationes facere videntur, cùm vel in prætereuntis signi locum migrant, tanquam vniversi globi motus agentes, vel cùm ab aquilonianis ad australia, & contrà, latiore deflexione oberrant, atque ab æstivo ad brumalem tropicum, & inde demum ad æstiuum revertuntur. Cuius quidem causa esse signiferi orbis latitudino æstimatur. Atque etiam in ipsius zodiaci latitudinem obliquam, modo ad aquilonem, modo ad austrum, revertentes, cùm quidem aquiloni se applicant, elatiores; cũ verò austro, humiles cognominantur: idque ipsũ nõ omnes peræquè, sed aliæ magis, quædam minus. Videtur etiam nonnulla intuentibus in quantitate diversitas. Siquidẽ è longinquo minores de proximo, cũ ad ima vergunt, maiores videãtur necesse est, proptereaque etiã in motu non æqua velocitas: quod æqua signorũ dimensa non

æquis videantur conficere temporibus: ſed citius quidem tunc, cùm ex proximitate maiores adparent: tardiùs verò, cùm, longiùs à terrâ remoti, minores videntur. Evagatio tamen in latum, quæ fit in Zodiaco, nō æqua eſt omnium. Quippe ſolis minor, quàm ceterorum ignium: tota enim evagatio ſub vnius portionis æſtimationem venit. Lunæ verò, & Luciferi, iuxta opinionem veterum virorum, longè maior ad duodecim fere portiones: Mercurii, fere ad octo partes: Pyrois, & Phaetontis, ad quinque: Saturni, ad tres portiones. Obeunt porrò ſigniferi orbis circulum in longum, id eſt, qua finis, exordiíque, confinium eſt; Luna quidem, dierum & noctium ſpacijs xxvij, & tertiâ parte nocturni diurnique dimēſis. Sol itē anno, id eſt ccclxv. diebus, & propemodum quartâ diurni & nocturni ſpacij. Lucifer, & Stilbō, imparibus quidē greſsibus, ijſdem tamen pene temporibus, quib; ſol, curſus cōficiunt; modò incitato volatu cōprehēdentes eū, modò pigro tractu demū ab eodē cōprehenſi: Pyrois, pene biennio. Phaetō, prope annis xij. Phænon,

triginta

triginta annis modico minus. Propterea que Solis peragrationibus, effulsionibusq; , & obscurationibus, quas ortus & occasus vocamus, minimè concurrunt. Quippe Luna quidem, post conventum coitumque solis, quia prior convenit ad destinatum, prior vesperi semper adparet: & exoriens matutina conditur in occasum. Contra Phænon, Phaëthõ, & Pyrois, quia tardiùs, quàm Sol, signorũ spacia peragunt, tanquam ab eo comprehensi, & præteriti, semper vespere occidentes, exoriuntur matutinæ lucis auspicio. Lucifer porrò, & Stilbon, concurrentes Soli, juxtaque eum plerumque comitantes, comprehendentes etiam, & ab eo invicem comprehensi, si quidem vespere orientur, condentur in aliam vesperam: si matutino inlucescent, in aliud mane mergentur. Etenim ceteris erraticis stellis, à Sole longo intervallo recedentibus, ut plerumque diametro distent, Stilbon & Lucifer circa Solem semper videntur. Stilbon quidem xx. momentis non amplius, id est, duabus unius signi partibus vel ad aquilonem, vel nonnunquam ad austrum, propensior. Veneris verò prope L. momentis

ad orientem, occidentemque, diſcedens. Ortus autem variè dicitur. Propriè quidem, prima ſtellarum & Solis effulſio: & ultra finalem circulum elatio. Promiſcuè verò, primus ſplendor Solis invehentis diem. hunc poëtæ jubar, & interdum auroram, cognominant. Tertia, quæ adpellatur achronicos, cùm Sole occidente aſtrum, diametro diſtans, in parte orientis videtur. Similiter occaſus, quippe equidem primus deſcenſus infra circulum limitantem. Aliter tamen etiam prima ſtellæ alicujus obſcuratio, Sole obumbrante. Tertia achronicos, cùm Sole occidente diametro diſtans mergitur ſtella. Ortuum verò, & occaſuum, quorum Sol auctor eſt, hoc eſt, effulſionum & occultationũ, quidam matutini, quidam veſpertini ſunt. Matutinus ortus dicitur, quoties Solis ſplendore prævento ſtella quæpiam ante ortum eius adparet, ut canicula. Veſpertinus, cùm poſt occaſum Solis primitus exoriens aſtrum videtur, ut Lunam novam dicimus exoriri. Similiter occaſus matutinus quidem, quoties ſtella ea, quæ pridie ante Solem orta erat, proximante ſibi Sole, ſplendore ejus obumbrata, obſcu-

obſcuratur, & latet, ut Lunam videmus. Veſpertinus verò, cùm in occaſu poſitam ſtellam aliquam Sol conſecutus primam eam coruſco ſplendore condit. Poſitionem verò atque ordinem collocationis globorum, vel etiam orbiũm, quibus collocati feruntur Planetes, quidam ex Pythagoreis hanc eſſe dixerunt. Citimum quidem terræ prçcipuè eſſe Lunæ globum, poſt quem Mercurij ſecundo loco, ſupra quos Luciferi, ſuperque eum Solis, ultra quos globum Martium, ulterius Iovium, ultimum verò, & vicinum aplani, ſtelliſque adhærentibus ei, Saturnium ſidus. Scilicet ut inter planetas Sol medius locatus, cordis, immo vitalium omnium, præſtantiam obtinere intelligatur. Conſentit his Alexander Mileſius, ita dicens;

Sortitos celſis replicant anfractibus orbes:
Vicinum terris circumvolat aurea Luna:
Quam ſuper invehitur Cyllenius: alma ſupernè
Nectareum ridens latè ſplendet Cytherea.
Quadrigis invectus equis Sol igneus ambit
Quartus & æthereas metas, quem deinde ſupernè
Deſpicit armipotens: ſextus Phaëtontius ardor

Suspicit excelsum brumali frigore sidus,
Plectricanæ citharæ septem discriminibus quos
Adsimilans genitor concordi examine junxit.

Pythagoreum dogma est, ratione harmonicâ constare mundum, cælestiaque distantia congruis & consonis sibi invicem intervallis, impetu nimio & velocitate raptatus, edere sonos musicos. Quem secutus Eratosthenes, motu quidem stellarum sonos musicos edi consentit; sed ordinem collocationis non eundem esse dicit. Statim quippe post Lunam secundam altitudinem à terrâ dat Soli, memorans fabulosè, Mercurium commentâ recens à se lyrâ cùm cælum ascenderet, primitus transeuntem per ea, quæ motu planetum ad organicum modum personabant; à se inventæ similem miratum; quod imago à se inventi operis in cælo quoq; reperiretur stellarum collocatione, quæ causa esset concinentiæ, recensere primùm, se à terrâ transmisisse Lunæ globum, post quem superasse Solis, dehinc Mercurij Stilbontis, & ceterorum, cum aplani summâ, & excelsâ. Mathematici tamen neque hanc, neque unam omnes, ordinationem stellarum errantium ponunt;

nunt; ſed Solem quidem poſt Lunam: ultra hunc autem, quidam Mercurium; quidam autem alium aliquem ex reſiduis collocant. Plato etiam, in hoc ipſo Timæo, primam altitudinem à terrâ uſque ad Lunarem circulum; ſecundam uſque ad Solem liquidò dimenſus eſt: etiam in Politiâ, non ordinationem modò commemorans planetum, ſed ſingulorum magnitudines, velocitates, etiam colores, hoc eſt ſplendores, ac ſerenitates notans, axem cælitem fuſo, circuloſque axem ambientes, tam extimos, & vicinos polis, quã medios tres, verticulis comparans. Supereſt ut tractatui, qui eſt habitus de ſtellis errantibus, illud addatur; quaſdam earum ſequaces eſſe, quas adpellant ὑπολειπτικὰς mathematici, ut ſol & luna ſunt. hi quippe ignes nunquam ad præcedentia ſigna tranſitum faciunt, ſed ad ea ſemper, quæ ſequuntur; proptereaque nec ſubſiſtunt in motu, nec regradantur unquam. Alias verò ſtellas nonnunquam præire, nonnunquam deſeri, ut ceteræ, quæ interdum ſtare, interdum redire, pro ſpiſſo motu videntur. Eſt quippe ſequacitas viſum imaginatioque ſtellæ, velut ad ſequentia ſigna

pergentis, atque ad orientem transeuntis, ut à cancro ad leonem. Statio verò, visum, & imaginatio stellæ, diumanentis in eodem loco, juxta aliam fixam stellam, nec errantem. Porrò regradatio, visum, & imaginatio stellæ post stationem, quasi ad contrarium iter prioris itineris provectio. Quæ omnia ita fieri nobis videntur, sed reapse non ita fiunt ut videntur. Causa verò erroris in contemplando ea est, quod cùm per proprios orbes ferantur, seu globos, ijdem planetes, infraque aplanos orbis excelsa, nobis è regione terræ videntibus, objectu aërij corporis impediente aspectum, Zodiacum exteriorem orbem peragrare videantur. Faciendum ergo est, ut expositis, demonstratisque, errorum causis, falsa opinio conquiescat. Est igitur totius mundi talis constitutio, ex corporibus materiisque integris, providentię gubernaculis, ad motum æternitati convenientem directa: motuique proprio similem formam præferens globeá. Verùm ad dinumerationem conversionesque temporum, immutationesque & diversitatem terrenorum, stellarum errantium varius motus necessarius omnibus, qui nunc accidunt

dunt, proventibus auctoritatẽ dedit. Quippe simplex atque uniformis aplanos, utpote ejusdem naturæ, rata, atque eadem semper, conversio æqualis & ordinata: errantium verò orbiculata quidem & ipsa, sed neque æqualis, & inordinata, & varia, nec una, sed multiformis. At verò sub Luna usque ad nos, omne genus motuum, omne etiam mutationum, prorsus ut est in vetere versu Nævij,

Exuviis rabies furiarum examina mille.

Namque generatio, & item mors, in isto loco; incrementa quoque, & imminutiones: & omnifaria commutatio, transitioque ex locis ad loca. Quæ cunctæ passiones originem trahunt ex motu planetum. Quod tamen hactenus hac ratione dicitur, ne quis putet illa de æternâ & beatâ generatorum & occiduorum causâ, sic esse disposita, quin potius illa quidem habere congruum felicitatis suæ cursum: hæc verò ex accidenti quodam, & aliquatenus consentienti cùm illis consortio, imitari, quoad possunt, divinam felicitatem. Vt enim universæ rei motus similis esset, semperque in orbem rotaretur, ipsa hæc agitatio,

vita,

vita, actus, atque operatio mundi exsistens, & vita divina: necesse fuit terram mediam manere, circa quam, quæ per medium ferrentur, irent. Terrâ porrò manente, ignem diversam regionem capessere, levem, altivagam, quæ materiam sequebatur. Hisque latè distantibus, ratio poscebat, ceteras quoque aëris, & item aquæ, materias inseri medias, continuandi totius corporis causâ. His porrò ad unam veluti seriem continuatis, demum erat necesse, fore aliquam ad aliud ex alio elemento transfusionem, cùm eorum silva sit utrobique mutabilis, ipsarum autem materiarum vis, & natura, contraria. Causa itaque *mutationum ex vario motu planetum.* Nam si una eademque esset, perinde ut fixarum stellarum, circumvectio; unum semper eundemque modum observantibus omnibus stellis, ne ista quidem ulla proveniret diversitas. At nunc conversiones, & æquinoctia, processusque, & regradationes, per latitudinem, perque altum, maximè quidem Solis, & Lunæ, tum ceterorum quoque siderum, vices temporum mutant, & omnem istam important commutationem, atque inconstantiam. Quę quidem

dem inconſtantiam, non ita ut nobis videtur, provenit. Nulla enim in divinis actibus incõſtantia, ſed, ut vita videatur, fit ex eo, quod illis poſitis, & immobiliter adhærẽtibus proprijs circulis, per quos feruntur, æquales ſemper, ordinatoque greſſu, noſter viſus ferri ea per altiora convexa ſigniferi orbis imaginetur, ex ordinatione rati & æquabilis motus naſcente motu præpoſtero juxta viſum hominum conſequenter. Eſt enim æqualis quidem motus, qui æqualia ſpacia ęqualibus curriculis temporum conficit, ſine pigritiâ, vel incitatione. Ordinatus verò, in quo neque reſiſtitur, nec retrorſum reditur, ſed ad proxima quæque moderato inceſſu pervenitur. Videntur tamen nobis omnes quidem planetes non æquali motu, quidam tamen inordinatâ quoque agitatione ferri. Quam igitur cauſam dicemus hujus erroris, & præitionis? Supra memoratam, à Pythagora intellectam, quod cùm in globis ſuis conſiſtentes ferantur, per zodiacum ferri, languente viſus acie, putentur. Id adeo in aliquo ex errantibus, immo in eo, per quem videntur omnia, Sole conſideretur. Sit enim Zodiacus circulus per

$\alpha\beta\gamma\delta$ notas circumactus: cujus, & universi mundi, in medietate posita, juxta quod stipatam manere dicimus terram, litera sit θ: per quam lineæ duæ dirigantur, bis secantes circulum in æqualia dimensa quatuor, hæ $\alpha\gamma$, $\beta\delta$. diametros utraque intelligatur, α in exordio arietis locatum, β in exordio cancri. Item γ in regione libræ, δ capricorni. Ergo Sol accedens ad α, facere videtur æquinoctium vernale: ad β autem, æstivam conversionem. Item ad γ, autumnale æquinoctium: ad δ, hiemalem conversionem. Æquales ergo partes mundi quatuor has $\alpha\beta$, $\beta\gamma$, $\gamma\delta$, $\delta\alpha$, iniquis, & imparib;, temporibus videtur circuire. Siquidem ex æquinoctio verno usque ad æstivam conversionem, spacium cæli, quod interiacet, fere nonaginta quatuor & semis diebus & noctibus conficit. Ex conversione verò æstivâ usque ad autumnale æquinoctium nonagintaduobus & semis diebus & noctibus pervenit. Ab autumnali porrò æquinoctio pergens ad brumalem conversionem octoginta octo diebus pervenit, & octavâ parte unius diei. Residuum item spacium, quod inter brumalem

lem conversionem & vernum æquinoctium interiacet, nonaginta fere diebus, & parte octavâ diei, conficit. Proptereaque omnem circuli meatum trecentis sexaginta quinque diebus, ac noctibus, & parte quartâ diei, propemodum obire consensu omnium creditur. E regione geminorum tardissimus, è finibus sagittarij volucer. Medius in transitione tam virginis quàm etiam piscium. Fieri tamen non potest, ut contra naturam suam, divinitate præditam, faciant aliquid, vel patiantur, inordinatum. Ex quo adparet, per suum circulum & solem & ceteras stellas meantes, ęquabiliter, & ordinatè, nobis è regione terræ spectantibus videri per $\alpha\beta\gamma\delta$ circulum, qui est non solstitialis, sed zodiacus, meare. Quia igitur non per zodiacum hunc circulum sol, sed per alium solstitialem, qui est ejus proprius, incedit, si quidem utriusque circuli punctum unum & idem esset in ϑ: eâdem ratione divisus solstitialis quâ zodiacus, in ijsdem vitijs, & iniquitatibus, inveniretur. Eodemque modo $\alpha\beta\gamma\delta$ circuli partes quatuor, pluribus has, paucioribus alias, obiret diebus. Sed si hæc contra naturam

ſiderum falsò putare homines ratio monſtraverit, certè perſpicuum erit, illius globi, per quem ſol movetur, punctum in ϑ non eſſe. Ergo circulus vel intrà ſe continebit ϑ, ſed non ut punctum vel medietatem: vel per idem ϑ tranſiet, vel excludet omnino à gremio ſuo. Atenim per ϑ, id eſt terram, ire ſolem impoſsibile eſt. conflagrabunt enim terrena ſolis ardoribus, ſemperque ſolis globo ſuperiore exiſtente, dies erit perpetua: nec eidem ſuccedet nox, nunquam ſcilicet mergente ſole. Supereſt igitur ut ϑ vel intra ambitum ſolſtitialis circuli ſit, vel extra. utrunque enim adſumptum rationem habere mõſtrabitur, id eſt, aut ϑ intra ſolſtitialis circuli ambitum eſſe, aut extra, modo epicycli. Quæ quidem res inter mathematicos diſceptationem creavit. Siquidem alij ſphæris eccentris, id eſt, quę terram intra ſe contineant quidem, ſed non ut punctum ſuum, vehi planetas adſerunt: alij epicylis potius, hoc, eſt à terrâ ſeparativis, nec imminentibus ei globis. Sit igitur ſolſtitialis eccentrus circulus ε ζ η κ, & habeat punctum ſub ε ζ ambitu immediate, ſcilicet ubi eſt μ. Hoc igitur circulo in trece-

trecentas sexaginta quinque partes cum quartâ parte unius portionis diviso, ad earundem partium exæquationem, ε ζ quidem ambitus nonaginta quatuor semis portionib; cõtinebitur. ζ η verò nonaginta duûm semis erit partium. Item η κ octoginta & octo partes habebit, & unius partis octavam. Residuus ambitus κ ε ex nonaginta constabit partibus, & octavâ unius partis. Necesse ist itaque, ut cùm Sol accedat ad eam partem, in qua est ε, nobis in puncto agentibus mundi totius θ, id est, terrâ, & inde, quoad possumus, intuentibus, super α tunc ferri videatur: cùm *illa* regio non solstitialis circuli, sed zodiaci, sit multo altioris summitatis, ad quam visus non potest pervenire. Atque ita per θ ζ ambitum means æquabiliter, qui ambitus tribus ceteris major est, pluribus, ut necesse est, diebus majorem ambitum conficiens, ubi ad ζ peivenerit, ad β pervenisse videbitur: & tanquam α β peragrato ambitu, æqualem quartam partem zodiaci circuli pluribus, quàm ratio æquabilitatis exigit, diebus obisse creditur. Rursumque ζ η ambitu sui circuli secundæ magnitudinis pera-

grato æquabiliter diebus nonaginta duobus semis (tot enim partium est idem ambitus) ubi ad η pervenerit, videtur nobis ad γ pervenisse: & β γ ambitum, velut æqualem priori, paucioribus diebus emensus. Eodemque modo η κ minimum ambitum lustrans, utpote qui sit in octoginta partibus, & octavâ; ubi totidem diebus obierit, perveneritque ad κ, è regione ϑ spectantibus, videbitur quidem ferri supra δ, putabitur autem γ δ ambitum æqualem ceteris paucioribus diebus obisse. similique erroris perseverantia κ ε ambitu emenso nonaginta diebus, & octavâ parte, juxta numerum portionum, repræsentatusque demum in ε, finito anniversario anfractu, δ α ambitum putatur emensus, æqualem cæteris iniquo, & impari, gressu; nec in ε exordium sui circuli repræsentatus, sed in α alieni, id est, zodiaci circuli summitatem. Quia si duûm circulorum, id est, majoris zodiaci, & minoris solstitialis eccentri, duo puncta conjungantur, & fiat μ ϑ: deinde per hanc ducta perrexerit ν ξ linea, quia ε ζ η κ circuli punctum & medietas est μ, æquales erunt lineæ ν μ, μ ξ. Major igitur est ν μ linea,

nea, quam ξϑ. multo igitur major ηθ quam ϑξ. Cum ergo Sol ι feretur longius à terra remotus, id eſt à ϑ, minor nobis videbitur è longinquo, etiam tardior: quod fit juxta quintam ſemis fere partem geminorum. Cum verò per ξ feretur, proximus terræ, major putabitur, velociorque intuentibus: quod demum ſit juxta quintam ſemis partem ſagittarij. Mediæ verò, tam ſtaturæ, quàm velocitatis, cùm aut piſces, aut virginem, tranſiet. Et quoniam ſolis motus intemperiem falsò putari demonſtravimus in eccentris circulis, nunc ſi, ut quidam putant, per epicyclos globos fertur, nihilominus moderatis eum greſsibus, temperatiſque, conficere annuos curſus, expoſitâ epicyclorum formâ, docebimus. Epicyclus dicitur globus, qui per aliquem circulum fertur. Sit igitur etiam nunc zodiacus circulus, quem limitant notæ αβγδ: ſolſtitialis verò, excludens zodiaci circuli punctum, id eſt εζκη, habens ipſe proprium punctum μ. & à puncto quidem ϑ, intervallo autem μ, deſcribatur circulus μονξ: & εζηκ epicyclus intelligatur cum univerſi

mundi

mundi vertigine rapi, ſimiliter ut ceteri ignes, ab oriente in occidentem, raptatu quotidiano, ferri tamen naturaliter adverſum totius mundi volatum: ſolq́ue rurſus in eodem epicyclo conſtitutus, juxta totius mundi verſionem moveri. Ergo ε ζ η κ epicyclus per deſcriptum μ ο ν ξ circulum naturali motu meâs, contrà quam movetur totius mundi raptatio, moderatè, & æquabiliter, anni ſpacio curſum iſtum conficiat. Solque item, in hoc eodem epicyclo conſtitutus, epicycli quidem ſui motui contrarium motũ moliatur, mundi verò totius comitatum ſequatur. Ibit ergo ε ζ η κ epicyclus per μ ο ν ξ circulum gradiens: & cùm pervenerit ad ο literam, quartam mundi partem obibit. Tunc Sol ab ε ad κ perget. Erit ergo Sol, ubi & ο litera. Nobis tamen à terrâ, id eſt ϑ, ſpectantibus directâ viſus acie, videtur eſſe apud notam β. Ita, cùm quartam confecerit mundi partem, minorem quartam confeciſſe videtur. Ac rurſus idem epicyclus, è regione ο literæ profectus, perveniat ad ν, & ſol à κ ad η perget, erit ubi eſt ν. Nobis tamen, directo viſu intuentibus, videbitur eſſe, ubi γ litera. Ita, cùm

cùm æqualem quartam mundi partem confecerit, à litera β vsque ad γ literam, maiorem quartam citiùs, & incitatiùs, videbitur peragrasse. Rursum idem epicyclus conficiat aliam mundi æqualem partem, id est γξ. Sol quoque item, ut in prioribus, ab η ad ζ pergat, erit vbi est ξ: nobis autem videbitur, vbi est δ litera. Ita, cùm æqualem quartam mundi partem peragraverit, maiorem peragrasse putabitur γδ zodiaci circuli. Residuum demum quadrantem ξμ idem obeat epicyclus, &, cùm pervenerit ad ε, repræsẽtatus post annum loco suo, videbitur tunc esse sol vbi est α, & putabitur zodiaci circuli obrepisse metam δα. Quâ ratione palam fit, etiam secundum epicycli motum, ea, quæ videntur nobis, aliter, quàm reabse fiant, videri. Tardior enim, & minor visu, videtur sol, cùm velut in geminis erit. Maximus verò, & incitatissimus, cùm velut in sagittario. nec immeritò. quippe ο ζ η κ epicyclo moto per μ ο η ξ circulum, sol ab ε ad κ pergens, contrà quàm feratur epicyclus suus moram faciens, tardiùs ad ο deferetur, tardiusque μ ο obibit ambitum, multóque

tardius zodiaci circulus α β regionem existimatur obisse. Et rursū, epicyclo supradicto moto ad ο ν ambitum, sol demum ab κ ad η pergēs, incurrere videbitur mundi circumactioni, &, adiutus ab eâ, propere, & citius, obire zodiaci quadrantem. Eodémque modo, epicyclo moto per η ξ ambitum, sol demum ab η ad ε pergens, tanquam præcurrens epicycli sui motum, præcipitare cursum per zodiacum videtur. Rursúmque, eodem epicyclo moto per ξ μ ambitum, sol à ξ ad ε pergens, contrà quàm fertur epicyclus suus moram faciens, tardiùs ad μ deferetur, tardiusq; ξ μ obibit quadrātem, multóque putatur tardiùs δ α zodiaci circuli quadrantem peragrasse. Sic & epicyclus anno vertente conficiet cursum suum, & sol naturalē. Estque in solis circuitu maximum intervallum α θ, ad ε, id est, à terrâ ad summum limitem solstitalis epicycli, minimum verò ad eiusdem infimum limitem. Eodem modo ceteri planetes, cùm in globis suis consistentes ferantur, per zodiacum ferri nobis, ob supra demonstratas causas, videntur: tarditatisque, & celeritatis, idem

idem intellectús, in omnibus erraticis, rationem adſequetur: licet diverſis temporibus ceteri, nec in ijſdem, quibus ſol, curſus ſuos peragant: vſque adeò, vt quidam eorum, propter nimiam tarditatem, interdum conſiſtere, interdum repedare videantur. Sol enim minorem, vtpote anniverſarium circulum luſtrans, minores evagationes vel cùm exaltatur, vel cùm humiliatur, vel cùm à medietate ad diverſas cæli plagas diſcedit, incurrere nobis videtur, eámque omnem intemperiem anni vertentis termino claudit. Ceteri planetes, quia ſingulatim vniuſcuiuſque eorũ, pro magnitudine circulorũ, quos obeunt, & prolixitate temporũ, quibus confecto curſu ad exordia revertuntur, fit reditus ad exordia, varias, & multiformes, motuum conditiones pati non immeritò putantur. Quippe vnus biennio, alter duodecim annis, tertius prope triginta, orbes ſuos obeunt. Ex quo fit, vt viſus noſter, motum ſtellarum notans, ſine intellectu & recordatione alterius ſtellæ, conpendii, ex brevitate circuli provenientis, aliarum item tarditatis, quæ provenit ex ampliſsimorum orbium peragrati-

agrationibus, præire alios planetas, alios ſubſiſtere, alios regradare, id eſt, ferri retrorſum, imaginetur. Quod in circuitu ſolis, Luciferique, & Stilbontis, minimè adparet, propter brevitatem circulorum, anguſtiaſque temporis, intrà quod conficiunt curſus ſuos: multóque etiam magis in lunæ motibus. Quippe in horum motibus, vel ſtatio, vel regradatio, nulla cernitur, ſed in illis ſolis, quorum maiores ambitus, competenti temporis prolixitate, peragrantur. Ariſtoteles tamen, contra opinionem, neque quieſcente corpore æthereo ferri ſtellas, veluti ſoluto ac libero motú, nec ſecundùm vniverſæ rei motum, vel conttà, moveri docet; quin potiùs omnes eas trahi vnâ, & eâdem, naturali mundi circumactione. Idémque & eccentrorũ, & epicyclorum, tollit opinionem; propterea quod circulis, hoc eſt, lineis, picturatis, & carentibus corpore, vehi ſtellarum vera, & ſolida, corpora non poſſe dicat. Quatenus enim corpus incorporeæ rei nexu vinciri poſsit? Sed ſphæras eſſe quaſdam quinti illius corporis naturæ congruentis, eadémque per

omne

omne cælum ferri, vario diverſóque motu: earum alias eſſe maximas, alias minimas; quaſdam verò ex alio moveri, quaſdam ad ima eſſe depreſſas. Iámque alias caſas, ſolidáſve, alias ſtellarum corpora continentes, eaſdémque omnes, perinde vt ceteras ſtellas, minimè errantes, infixas eſſe cælo: atque ex diverſis regionibus, depreſsiſque & elatioribus locis, ad occidentem meare: eámque eſſe cauſam, cur circulorum effigies depingatur, quia concurſus ad vnum locum ex diverſis cæli plagis tanquam veſtigia variorum delineet tramitum, vt ſi naves ex omnibus maris regionibus ad vnum eundémque portum varijs temporibus deferantur. Ac de ſtellarum quidem errantium inconſtanti diſcurſione dictum ſatis. Sequitur vt, quoniam videntur quædam nobis earum modò ſtare in progreſſu, modò regradari, & interdum percurrere certa ſigna zodiaci circuli, interdũ remanere, ac relinqui; quæ cauſa ſit huius imaginis, conſideretur. Sit ergo Zodiacus αργδ, cuius punctum in medietate ο epicyclus autem erraticæ cuiuſlibet ſtellæ εζη, cuius item

punctum in medietate ſit litera μ, per quam medietatem, velut axem proprium, feratur idem epicyclus, cum ſtellâ in ſemet locatâ, Zodiaci circuli pari motu, hoc eſt, ab oriente in occidentem. Agantur etiam è regione θ obliquæ duæ lineæ, ſtringentes vtrinque extremos ambitus epicycli $\theta\zeta\beta$, $\theta\eta\delta$: pérque epicycli punctum μ ducatur in altum linea $\theta\mu\alpha$. Ergo ſtella, cùm erit in ζ, nobis è terrâ directo viſu ſpectantibus videbitur conſiſtere in regione zodiaci, in qua eſt β, & cum $\xi\varepsilon$ luſtraverit ambitum, putabitur zodiaci $\beta\alpha$ ambitũ obiiſſe, & ad præcedentia ſigna verſum progreſſa eſſe. Similiter $\varepsilon\eta$ ambitu luſtrato, videbitur $\alpha\delta$ zodiaci ambitum obiiſſe, & ad præcedentia ſigna verſum etiam nunc feſtinaſſe. Rurſum $\eta\xi$ regione peragratâ, videbitur nobis per $\alpha\delta$ ad β demum repedaſſe, obuia facta ſignis ſequacibus, proptereáque eſſe regradata. Cúmque non multum ſpacij ab ξ recedet, etiam nunc, tanquam in β, diu in eodem loco morari putabitur. At verò, cùm receſſerit longiùs, tranſitóque ε limite ad η pervenerit, rurſũ conſiſtere in δ, & præce-

dentia

dentia ſigna exiſtimatur percurriſſe: recedénſque ab η longius, per ηζ ad β repedaſſe. Mathematicorum tamen non eadem eſt opinio, quæ philoſophorum; qui nõ ad ea, quæ videntur, ſed ad naturalem ſtellarum motum animaduertunt. Nullã quippe ſtellã diverſo contrariove motu moveri contra vniverſæ rei motum, circumactionémque, adſerunt; ſed omnes vniformiter ferri, ſecundùm naturam ſuam. Faciã ergo, vt etiã iuxta Mathematicos εζη epicyclus cõtra totius mundi motũ feratur. Ergo ſtella, cùm erit in η, videbitur eſſe penes δ; & cum εη luſtrauerit ambitum δα, zodiaci orbis ambitum obiiſſe credetur, iuxta ſignorũ ſequentium ordinem pergens. εζ autem ambitu luſtrato, ſimiliter etiã nunc ad ſequentia ſigna putabitur progredi. ζη porrò ambitum emenſa, rurſũ cõſiſtere putabitur in δ, per β α ambitũ ad δ retrorſũ reverſa, proptereàq; regradata. Atqúe ita tam phyſicorum, quã mathematicorum, rationibus, ſtationum, præceſsionúmq;, & regradationũ, viſa pateſiãt. Longũ eſt demõſtrãdo perſequi quæ ſit, & quatenus accidat, maxima ſtellarum

erran-

errantium altitudo, quæ minima, ſeu per eccentros ferantur, ſeu per epicyclos circulos. Itaqué veniemus ad demonſtrationem cœtuum, quos etiam alio nomine concurſus ſolemus vocare: item obſtaculorum, effulſionúmque, & repentinarum obſcurationum. Erit porrò diſſertationis initium tale: Quia naturaliter viſus noſter in directum porrigitur, eſt porrò longè excelſa, & eminens, ſphæra, quæ ἀπλανὴς dicitur, ſubter quam ſunt poſitæ ſphæræ planetum, ita, vt ſupra demonſtravimus, ordinatæ: perſpicuum eſt, lunæ globum, qui eſt infimus, proximúſque terræ, ceteris, vltra ſe locatis, obſtare ſideribus; omniáque, tam rata, quàm errantia, cùm inter viſum noſtrum, & aliquod ex ſideribus, ad directam lineam ſe obiecerit, obumbrare. Sol autem, cui luna nonnunquam obſtat, alias ſtellas ſuperiores diverſâ ratione condit, vel cùm, proximus factus, lucis ſuæ claritudine ceterorum luces tegit: vel cùm obiectu ſuo viſui noſtro reſultat. Stilbon verò, & lucifer, & ſuperiores à viſu noſtro ſtellas interpoſiti removent, & plerúnque ſibi invicem obſiſtunt,

obſiſtunt, propter menſuras non æquas, obliquationeſque orbium, & poſitionum diverſitates, ſuperiores invicem humilioreſque facti. Merà enim prehenſio difficilis eſt in ipſis, propter inſeparabilem prope occurſum, comitatumque. Solus quoque Mercurius, minimo corpore, exiguoque igne, ſoli magis proximus, adhærenſque, ejuſdem inflammatione obumbratur. Mars duos ſupra ſe planetes plerumque condit. Phænon quoque ſummus ab obſiſtente ſibi occultatur Phaëtonte: & omnes planetes imminentes ſibi ad directam lineam ratas ſtellas obumbrant. Luna item, diametro à ſole diſtans, & incurrens umbram terræ, obſcuratur; nec tamen omnibus menſibus, ſicut ne omni quidem coitu, hoc eſt, omni novâ Lunâ, Solis obſcuratio intervenit, aut omni plenâ perfectâque lunâ lunæ labor fit, atque obſcuratio, propterea quod circuli eorum nimiâ obliquitate à ſe invicem differant. Quippe ſol, ſub ipſam libram medietatis ſigniferi omnis, modico dicatur ferri deflexior, ad dimidium fere momentum declinans, vel in auſtrũ, vel in aquilonẽ. At verò luna, ut adſeverat Hipparchus,

decem utrinque momentis devia reperitur. Igitur, ſi utroſque orbes epipedos, id eſt planos, & ſine ullâ ſoliditate, tam ſolis, quàm lunæ, conſideremus animo poſitos adverſum ſe ita directâ poſitione, ut una, per medios orbes ducta, linea ſpinam duobus planis orbibus inſigniat: erit diametros amborum eadem linea. Et ejus ſumma pars, ſcindens proximũ circulum, καταβιβάζον, hoc eſt, ſubdividens, adpellatur. Ima verò ſecans æquè ſurſum verſum majorem orbẽ, ἀναβιβάζον, id eſt, ſupradividens. Quare, ſi cœtus Solis, & Lunæ, fiet directus, & velut ad perpendiculi deſtinationem, utpote proximis ſibi factis ex concurſu corporibus, objiciet ſe ante viſum noſtrum, & obſtabit anguſtum videndi obſidens tramitem lunæ, lucemque ſolis à nobis arcet: minor licet multo majorem objectans, ob directum, proptereaque anguſtum, noſtrorum oculorum tramitem. Si verò non ad perpendiculum cœtus eorum factus erit, ſed prolixitas quidem intervalli; latera porrò à rigore declinabunt aliquatenus, ita ut alter ignium ad aquilonem, alter verò ad Auſtrum vergat, obſcuratio nulla fiet. Lunæ

verò

verò labor, ſive defectio, ſic demonſtratur: Quia quidem, cùm incurrerit umbram terræ, deficere videatur, conſtat apud omnes: ſed cur non ſemper, aut omnibus menſibus, hoc dicendum. Ignium lucem præbentium radij directi feruntur, umbras objectorum corporum formantes in varias figuras. Ergo cùm ignis, lucem præbens, æqualis erit corpori, ex quo emicant umbræ; ſi tam ignis, quàm corporis, globoſa erit forma, umbræ naſcentur in modum cylindri: utpota, ſit lucem adferens, & luminans, $\alpha\beta$: quod verò inluminatur, $\gamma\delta$. Hæc verò æqualia ſint, & globoſa utraque. Perſpicuum eſt, radios, unum $\alpha\gamma$, alterum $\beta\delta$, in directum exaltatos, juxta ſe eſſe diſpoſitos æquali diſtantiâ. Merito: quia circuli $\alpha\beta$ diametrus, circuli $\gamma\delta$ diametro æqualis eſt. Ijdem radij creſcant in altum; erit $\alpha\gamma\delta$ radius, radio $\beta\delta\zeta$ diſtans æquali rigore, hoc eſt, ſine inclinatione. Et $\gamma\delta$ ergo adverſum $\delta\zeta$ radium ſine inclinatione diſtabit, & uterque radius, in immenſum licet auctus, æquali creſcet rigore: nec eorum cacumina conjungentur unquam, vel contingent ſe invicem. Quod cùm ita ſit,

 dubium

dubium non eſt, γ δ ſphæræ umbram in effigiem cylindri formari, creſcentem per immenſum licet. Si tamen, quod inluminat, brevius erit, ut η θ; quod verò inluminatur, majus, ut κ α: manifeſtum eſt, umbram orbis κ α, quæ eſt κ μ, α ν, in formâ quidem effigiari calathi, nec tamẽ hanc ſpeciem mutari, etiam ſi creſcat umbra in immenſum. Nam cùm ſit major κ α diametros κ θ diametro: perfectò tam η κ μ radius, quam θ α ν in immenſum porrecti, latiorem, quo plus creſcent, effigiant opacitatem. Ergo ſive umbra κυλινδροειδὴς, ſive καλαθοειδὴς erit, contingat neceſſe eſt, ut multæ ſtellæ, quæ ſupra nos imminebunt, per noctem non videantur à nobis, hac aut illâ aliâ umbris objectis, & obſtantibus: ſed hoc rationem non habet: oportet igitur, ſemper majorem eſſe inluſtrantem globum ijs, quæ inluſtrantur. Itaque ſi lucem advehens præſtabit magnitudine, ut ζ ο; minus verò erit, quod inluſtratur. ut π ρ: utraque autem globoſa: τ ρ circuli umbra, quæ eſt π ρ σ, naſcitur, in modum coni deſinens in acumen, ibidemque finita ξ π, ο ρ radijs porrectis in altum, & contingentibus ſe invicem

apud notam σ. Quod fit ex eodem, quia πρ diametros minor eſt diametro ξο, propte-reáque umbræ ſpecies conoides erit. Quia igitur Hipparchus in eo opere, quod ſcribitur *De ſeceſſibus atque intervallis ſolis & lunæ*, docet; magnitudinem ſolis mille octingentis octoginta partibus potiorē eſſe quàm terram, terram verò demum viginti ſeptem partibus potiorem eſſe quàm lunam, multóque ſolem altiorem eſſe quàm luna ſit: adparet, umbram terræ coni ſimilem effici. Quippe radij ſolis ξπ, & item ορ anguſtant ſe juxta diametrum terræ πρ, & dextrâ, lævá-que, omnia inluminant. Terra verò, objecta lumini ſolis, circumfluente lumine, umbram terræ efficit, à diametri ſui latitudine in anguſtiam provectam, & uſque ad finem ultimum anguſtiarum adtenuatam. Quam cùm inciderit nocturna luna diametro à terrâ, & ſole, diſtans; ut quæ propriâ luce indigeat, atque à ſole ſemper mutuetur, & ſit minor quàm terra, obſiſtente ſibi eâ, in tenebras conditur. Porrò, cùm non ad directum rigorem ſolis, terræque, & lunæ, poſitio conveniet; ut per puncta medietatem tranſeat diametra linea:

ſed Sol in aquilonem, Luna in auſtrum vergat, vel contrà: evasâ terrenâ umbrâ, nullam patitur obſcurationem. Ac de his quidem hactenus. Nunc verò, jam peragratis omnibus, veniamus ad orationem. Et jam fere omne commixtum illud genus eſſentiæ conſumptum erat hujuſmodi ſectionibus partium. Tunc hanc ipſam ſeriem in longum ſecuit: & ex unâ ſerie duas fecit, eaſque mediam mediæ, in ſpeciem χ Græcæ literę, coarctavit; curvavitque in orbes, quoad coirent inter ſe capita. Ex tribus his, eſſentiâ ſcilicet, & eodem, & diverſo, miſcuerat animam, & eam ſecuerat in numeros, partim duplices, uſque ad cubum, qui primus ex duplicibus naſcitur: partim triplices, uſque ad cubum, qui primum ex triplicibus naſcitur. Horum numerorum intervalla numeris alijs contexi volebat, ut eſſet in animæ textu corporis ſimilitudo. Itaque limitibus conſtitutis, uno ſex, altero duodecim, qui eſt duplex, duabus medietatibus octo & novem, ſex & duodecim limitum intervallum continuavit, epitritâ item ſeſcuplari potentiâ, perindeque, ut inter ignis limitem, & terræ alterum limitem,

mitem, inſertis aëris & aquæ materijs, mundi corpus continuatum eſt, ita numerorum potentijs inſertis, tanquam elementis, materiiſque, membra animæ intelligibilia connecterentur, eſſetque inter animam, & corpus, ſimilitudo. Hanc igitur ſeriem, non materiam, neque corpus, ſecuit, inquit, Deus: ut ſi quis α β rectam lineam in longum findat, & de ſegminibus duobus χ facit γ δ ε ζ: idipſum incurvet denuum, & duos innexos ſibi invicem circulos faciat: hoſque ipſos exteriore alio circulo, cujus motus, converſioque, idem ſemper & uniformis ſit, circumliget, id eſt aplani. Hujus quippe orbiculata eſt agitatio ſemper eadem, ſemper æquali velocitate, ne locum quidē ullum deſiderans extra conſueti ambitus ſemitam. Et exterior quidem circulus, quem dicit Eundem, is eſt, qui in aplani globo ſummus eſt, quem Meridialem nos, Græci μεσημβρινὸν adpellant, utrunque complectentem polum: cumque ijſdem vertilabundum aplanis effigiem globi delineare. Interior verò circulus intelligi debetis, in quo ſignorum circumfertur ordo, ſubter quem planetes feren-

ferentur. Ideoque exteriorem motum, Eundem cognominavit, quia idem semper, minimeque differens, est aplanus volatus: interiorem verò, Diversum: cuncti enim, qui subter zodiacum oberrant, planetes, licet in orbem referantur singuli, diversas tamen, varijs de causis, & compugnanter accidentibus casibus, faciunt agitationes, vel facere potius videntur, dum exaltantur, & humiliantur, tardiùs tamen, & interdum incitatiùs, pergunt. Proptereaque rapiuntur ab universæ rei motu; & tamen, ut possunt, renituntur, interdum etiam latius evagantur: sæpe etiam præcurrere signa, sæpe remanere, sæpe *subsistere* putantur, sæpe repedare. Quia autem de nullis alijs, sed de his ipsis sentiat, ac loquatur, ipse manifestat, cùm ita dicit, *Exteriorem quidem circulum, quem Eundem cognominatum esse diximus, à regione dexterâ per sinistrum latus usque ad dextrum inflexit: Diversum porrò per diametrum, in sinistrum latus.* Eadem quippe semper, & constans sibi, circumvectio, id est aplanes, per quam meridialis circulus voluitur, dexterâ mundi parte movetur. Dexterâ porrò mundi pars,

oriens

oriens esse docebitur. *Diversum porrò*, inquit, *per diametrum*, id est, interiorem motum, quo subter obliquitatem orbis signiferi planetes moventur. Latera verò, cùm sit mundi corpus sphæræ simile, & globosum; & vndique versum simile, nec differens: itémque dexteræ læuæ partes mundi non rectè dici videntur sphæram cogitantibus, & ad solam eius speciem respicientibus: quia tamen idem mundus animal est, & animal intelligens, dexteras partes habebit profectò eas, in quibus est initium motus, & ex quâ parte, perinde ut cætera animalia, moventur primitùs. Hæc porrò mundi pars in eois est, proptereáque Homerum puto lapsum alitis augurantem dixisse:

Dexter ad eoum volitans solémque diémque.

Nec verò summum quid aut erit imum in effigie pilæ; sed in viuente, atque animali, pilâ verè dici hæc nihil impedit. Demus enim corpori nostro quædam extrinsecus ex luto cærâve additamenta, vsque ad tumorem globi; certè mutata forma erit. ac

vndique versum membris omnibus similibus effectis, & ad indeclivem rotunditatem radactis, nullum dextrum, nullũ sinistrum videtur latus, nec imi pedes, nec summum caput, cùm sint membra condita involucris. Vitalis verò substantiæ ratio imas, summas, dextrásque, & sinistras, partes scit intus latere. Sic mundi partium diversa interficies, quanuis indifferenti membrorum similitudine occultatur in superficie, motu tamen, & spirabili proditur convegetatione, ut corpus, animálque, formatum. Deinde prosequitur. *Et simili illi circumactioni virtute pontificióque rotatus dato.* Vnam quippe, ut erat, eam, & indivisam reliquit, meritò. nam sphæra vna, quæ aplanes dicitur, multas, & innumerabiles, stellas circumagit, cùm planetas singulos multæ sphæræ circumferant. Potest tamen & alio genere virtus eius, quam obtinet adversum motum omnium planetum, intelligi, quod eadem semper, atque indifferens, eius conversio tā ipsos planetas, quam ceteras stellas, cohærentes sibi, curriculo noctis dieique circumagat ab oriente in occidentem. Ex quo

aiunt, planetas mutabilis illius naturæ, quæ diversa cognominatur, esse participes, vtpote qui, rapti vertigine vniversę rei ab eois ad occidua, referantur demum ab occiduis ad eoa: ut in navigando, cùm ad destinatã venti pulsu navi volante è regione prorę quidam ex navigantibus ad puppim recurrunt. Deinde ait, *Interiorem verò scidit sexies.* Interiorem, id est, diversum circulum, septémque impares orbes fabricatus est iuxta dupli, & tripli, spacia. Tenemus memoriâ psychogoniæ descriptioné sic esse formatam, vt vnum quidem latus ex duplicibus, alterum verò ex triplicibus numeris sit ordinatũ, septémque vtrinque limites factos, quorũ per singula latera sint intervalla terna. Huic ergo adumbrationi, quâ depinxit animam, imaginem similitudinis æmulæ, speciémq; mundi, delineat. Septémque circulos instituit planetum, eosdemque adversum se distare facit intervallis musicis, ut iuxta Pythagoram motu harmonico stellæ rotatæ musicos in vertigine modos edant: similiter ut in Politiâ, sirenas singulos insistere circulis. quas rotatas cum circulis

vnam ciere mellifluam cantilam, atque ex imparibus octo ſonis vnum concordem concentum excitari. Erit ergo animæ aplanes, ratio: planetes, vt iracundia, & cupiditas, ceteríque huiuſmodi motus. Quorum concentu fit totius vita mundi modificata. Sectioni quoque partium, ex quibus animam conſtituit, poſitio planetum conveniens videtur; cùm vnam ab vniverſo facit primitus ſumptam portionem, & minimã à terrâ ad lunam, cuius duplicem ſecundam, id eſt, quæ interiacet inter Lunam Solémque, cuius triplam tertiam, ſcilicet Veneris; quartam duplicem ſecundæ, id eſt, quadruplam primæ, Mercurij: octuplam vero Martis, quæ quinta ſectio eſt, triplam tertiam poſuit, id eſt, regionem, ſeu circulum, Iovis. ſeptem porrò & viginti partium Saturni nouiſsimam ſectionem. Quod verò dicit, Deum ſeptem illos contrariâ ferri agitatione iuſsiſſe, plerique ſic intelligunt, vt omnes contra mundi totius moveantur agitationem, quoniam quidem ſemper eiuſdem motús converſio à dextro latere incipiat moveri, vt

hæ

hæ ſeptem converſiones vni rapienti ſemet intelligantur occurrere. Alij non ita, ſed, vt ipſorum planetum ſit diverſa contrariáque converſio, ijdémque inuicem ſibi occurſus obuios faciant, proterer quod in anfractibus eorum varia, & multiformis, inveniatur diverſitas. Siquidem ſolis, & lunæ, converſiones, comites vniverſitatis motus eccentri ſui, vel etiam epicycli, quatenus poſſunt, ab inſtituto, naturalíque, curſu remorentur progreſsionem. Aliorum verò quinque naturalis motus is eſſe comprehendatur, qui totius mundi converſioni reſiſtat, licet eam præpotens illa vertigo corripiat. Ex quo fit, vt ſubſiſtere, nonnunquam etiam repedare, videantur. Hoc amplius, quod quędam é ſtellis errantibus veſperi ſemper occidunt, interdiu ſub claritudine ſolis latentes, & exactâ demum nocte, ante Solis ortum adpareſcentes, vt Saturni ſtella, & Martis, & Iovis. Contrà autẽ, cùm veſpere luna ante omnes ſtellas adpareat, mane cõditur in occaſũ: Lucifer, & Stilbon, vtroq; genere & oriuntur, & occidunt. Quid, quod ceteri planetes longiùs à Sole diſcedunt,

dunt, vsq̀ue adeò, vt certis temporibus diametro distét? Stilbo porrò, & Lucifer, nunquã diametro distant à solis orbitis, ex vtrâq; regione mundi eos, aut occidentalis, satis proximi facti; sed soli semper proximi cursus suos peragunt, proptereáque dixisse eos Plato, tres quidé pari atque eadem velocitate, illos verò alios quatuor & sibimet invicé, & his tribus, dissimiliter incedere. Quos tamen omnes diversos motus, contrariasq; agitationes, planetũ, ratione subnixos esse dicit, eâ videlicet, quam iugi tractatu manifestare curavit. Is deinde prosequitur: *Igitur cum pro voluntate patris cuncta rationabilis animæ substantia nasceretur, aliquanto post omne corporeum intra conseptum eius effinxit: mediúmque adplicans mediæ, modulamine apto iugabat. Ast illa complectens cæli vltima, circunfusaque eidem exteriore complexu, operiénsque ambitusuo, ipsaque convertens in semet, divinam originem auspicata est indefessæ, sapientísque, & sine intermissione, vitæ.* Cælum diversè & dicitur & accipitur. Partim mundi superficies, quam οὐρανὸν Græci adpellant: velut visus nostri limitem, vltra quem porrigi nequeat,

queat, quasi ὁρατὸν: partem ſphæræ, quæ aplanes vocatur. Propriè verò omne, quod à lunari globo ſurgit; communiter autem, quicquid ſupra nos eſt, in quâ regione nubila concreſcunt, & aliquanto ſuperiùs, vbi aſtra ſunt. Nam & pluuias ex cælo dicimus demanare, & ſtellas in cælo adparere, quæ adpellantur cometæ; & cætera, quæ adparent infra Lunæ globum. Cælum quoque vſurpantes mundum omnem vocamus. Animam ergo mundi dicit orſam ex medietate vſque ad extremitatem mundani corporis, & inde vſque ad aliam extremitatem circunfuſam omni globo corporis operuiſſe vniverſum eius ambitum. Ex quo adparet, à vitalibus mundi per extimas partes complexum eſſe circundatum; hoc eſt, vt infra, atque extra, vitali vigore foveatur. Neque enim vniverſum corpus alterius corporis, quod nullum ſupererat, auxilio complexúque indigebat, ſed incorporeæ naturæ viribus totus vitali complebatur ſubſtantiâ. Illud verò, quod à meditullio porrecta

anima esse dicitur, quidam dici sic putant: ut non tanquam à medietate totius corporis factâ dimensione porrecta sit, sed ex eâ parte membrorum vitalium, in quibus pontificium vivendi situm est, ideoque Vitalia nuncupantur. Non ergo à medietate corporis, quæ terra est, sed à regione vitalium, id est à sole, animæ vigorem infusum esse mundano corpori potiùs intelligendũ pronunciant. Siquidem terra immobilis, sol verò semper in motu. Itémque vteri medietas immobilis, cordis semper in motu, quando etiam recens extinctorum animalium corda superstites etiam tunc motus agant. Ideóque solē cordis obtinere rationem, & vitalia mundi totius in hoc igni posita esse dicant. Ipsam verò animã in semet convertere, non vtique corporali conversione factâ intelligendum, sed cogitationis recordationísque gyris, & anfractibus, parente sibi corpore, sicut quoq; nostrę animæ motib; corpus obsequitur, idque mundo fuisse intium, inde auspiciũ indefessæ, ac sine intermissione, vitæ. Præclarè quandoquidem indefessa, & sine intermissione,
vita

vita tempori, curriculiſque ejus, propagata ſit. Ævi tamen alia quædam eſt, & in ſublimiore majeſtate, perſeverantia. Temporis enim partes, anni, menſes, dies, horæ: at verò ævi neque initium, neque finis ullus, propterea indeterminatus, & perpetuus. Cùm ergo mundum generatum introdaret, conſequenter temporis quoque generationē, mundo æquævam, commentus eſt. Atque hæc quidem mox ipſe latius explicabit. Nunc animam docet eſſe incorpoream, cùm dicit:

Et corpus quidem cæli, ſive mundi, viſibile factum: ipſa verò inviſibilis, rationis tamen, & item modulaminis, compos. Cùm enim dicit inviſibilem, ſenſui minimè ſubjacere pronunciat. Et quod nec viſu nec ceteris percipitur ſenſibus, hoc corpus eſſe minimè poteſt; rationis tamen compos: ut declaret naturam rationabilem carétem corpore, quæ quidem eſt animæ rationabilis propria, & cōveniens, adumbratio. Porrò quidem eandem modulatam eſſe adſerit, originem ejus, & quaſi quędam elementa, ex quibus eandem inter initia conſtituit, recordatur & repetit, ut externis originibus idem individuæque ſubſtan-

tiæ, itemque eadem diversaque naturis coagmentata, similitudinemque & dissimilitudinem rerum, bonitatisque & malitiæ diversitatem, optandæque & execrandæ naturæ disparilitatem, facilè ipsis in rebus recognoscat: utpote quæ diversa sit numeris, composita analogiis, stipata medietatibus, ordinata rationibus musicis, scissaque adeo sexies, & rursum devincta immortalibus vinculis, convenientibus diverso varioque totius mundani corporis motui, omnia sciat, & omnia juxta naturam propriam adsequatur. Denique addit, *Ut ergo ex ejusdem & diversi natura cùm essentia mixtis coagmentata indigete motu, & orbiculatâ circuitione in seipsam revertens, cùm aliquam vel dissipabilem substantiam offenderit, vel individuam, facile recognoscit, quid sit ejusdem, individuæque, quid item diversæ, dissolubilisque naturæ; causasque omnium, quæ proveniunt, videt: & ex iis, quæ accidunt, quæ sint futura metitur.* In his enim clarè manifestat, nihil esse, quod animam lateat, ejusdemque intelligentiam manifestè revelat, cùm dicit *motum ejus rationabilem, sine voce, sine sono, cùm quid sensibile spectat, circulusque diversi generis sine er-*

rore fertur, veridico ſenſu, & certa nunciante, cunctæ animæ rectæ opiniones, & dignæ credulitate, naſcuntur. Porrò cùm individuum genus, ſemperque idem, conſpexerit, ea quæ ſunt motu intimo fideliter nunciante, intellectus & ſcientia convaleſcunt. Sine voce, ac ſono, motus ratio eſt, in intimis mentis penetralibus reſidens. Hæc autem differt ab oratione. Eſt enim oratio interpres animo conceptæ rationis. Quæ ratio, cùm ſe exerit in iis, quæ naſcuntur, & occidunt, vel manu fiunt; & prorſus omnibus, quæ ſentiuntur, & rectè tamen movetur idem hic motus intimæ mentis, naſcuntur veræ opiniones, & credulitate dignæ. Nec tamen ſatis certa provenit, & firma, cognitio; ſi quidem inter ſcientiam, & opinionem, ſit ampla diſtantia. Cùm autem conſtituerit ſe ſpectatricem rerum immutabilium, quæ ſunt eadem ſemper, intelligibilemque naturam ſuſpexerit, & in ijſdem ſpectaculis perſpicacem mentis contemplationem convegetaverit: tunc motus, ſimilis ejus globi motui, qui aplanes vocatur, ſine errore circumactus, verã menti cognitionem divini generis creat.

Nunc venit ad ævi, temporiſque, diſcre-

tionem; & docet, quia mundus intelligibilis exemplum eſt mundi ſenſibilis, utpote principatum obtinens animal inter ceteras intelligibilis divinitatis animantes, per omne ævum manet inconcuſsâ ſtabilitate. Imago quoque ejus hic ſenſibilis, ſimulacro ævi facto, atqne inſtituto, jungetur. Imago enim demum ævi tempus eſt, manentis in ſuo ſtatu. Porrò tempus minimè manens, immo progrediens ſemper, & replicabile. imago itaque ut intelligibilis mundus per ævum, ſic ſenſibilis per omne tempus. Alia quippe exemplorum, alia imaginum vita: rectéque uno eodemque momento mundus exædificabatur ſenſibilis, & dierum noctiumque inſtituebantur vices, elementa ſerieſque temporis, ex quibus menſes, & anni, partes ejus ratione, ac ſupputatione, dividuæ. Noſque hæc cùm ævo adſignamus, inquit, id eſt, ſolitariæ naturæ, non rectè partes individuæ rei fingimus. Dicimus enim, Fuit, Eſt, Erit. aſt illi eſſe ſolum competit. Propter eos qui addubitant, num tempus, quod dicitur eſſe, nullum ſit, hæc proceſsit adſertio. Dicunt enim, præterita quidem omnia jam eſſe. Si quid porrò

porrò immineat, hoc nondum eſſe: præſentia verò neque planè eſſe, neque omnino non eſse, propter inſtabile, atque infrænabile, momentorum agmen. fluere enim, & tranſire, omnia oſtendit. Ergo præteritam quidem temporis partem ſic dicit eſse, ut intelligatur fuiſse, non ut ad præſens exiſtere; ut, cùm Homerum eſse dicimus divinum poëtam. Futurum verò ſic eſse dicit, ut non jam exiſtat, atque ad præſens habeatur; ut, cùm dicimus, ad annum proximum luſtri fore cõcluſionem, vel certamen Olympicum. Porrò quod ad præſens fiat, ita eſse, non ut per aliquam diuturnitatem manſurum eſse videatur, ſed ut tanquam fluat, atque prætereat: ut cùm dicimus, Compitalia eſse hodie, ullam ve aliam publicam, privatamq̃ue, celebritatem: quippe cùm ejuſdem diei quædam jam exacta momenta ſint, aliquanta verò adhuc maneant. Eodemq̃ue modo menſem nunc eſse Ianuarium, vel alium quenquam, vel ſacrum certamen agi, cùm puerorum certamine exacto adoleſcentes citantur, & poſt eos deinceps perfectæ ætatis juvenes manus cõſerunt. Quid, quod etiam illa, quæ non ſunt, eſse

dicimus, cùm eadem non esse volumus ostendere? ut, cùm dicimus, quadrati latus esse dispar lateribus ceteris, vel diametrum lateribus esse majorem: ita enim dicentes, probamus minimè esse æqualem lateribus, proptereaque absonam. Vel, cùm idem Plato silvam esse dicit in nullâ substantiâ, propterea quod nulla silvestria habeant perfectionem: dum enim sunt adhuc silvestria, informia sunt, ac sine ordine, ac specie, ut saxa: quorum tamen est naturalis possibilitas, ut accedente artificio simulacrum fiat, vel quid aliud ejusmodi. Quod verò solâ possibilitate, & sine effectu, videtur esse, minimè est, utpote carens perfectione. Verùm hæc disputatio, quia nihil pertinet ad naturalem tractatum, cùm sit rationalis, differetur.

Genituram verò temporis necessariò dicit esse institutam, ut tam eadem tempora sub dimensionem venirent, quàm dierum, mensiumque, & annorum, dinumerari spacia possent. Proptereaque solis lunæque inlustrationes & occasus necessarios fuisse, ceterasque erraticas stellas superimpositas esse gyris circulorum, jussasque agere motum septemplicem,

cem, diverſis, & diſsimilibus, mæandris; in eâ regione, quæ ſub zodirci orbis circunflexu jacet: lunæ quidem, juxta terram in primâ circumactione: ſolis verò, in ſecundâ, diametro à Lunâ diſtantis. Tunc Luciferi, & Mercurij, conlocat ignes, in eo, inquit, motu, qui concurrit quidem ſolſtitiali circuitioni, contrariâ tamen ab eo circumfertur agitatione. Quare fit, ut comprehendant ſe invicem, & à ſe rurſum comprehendantur hæ ſtellæ. Cur has ſtellas pari eſſe dicat velocitate, manifeſtat ipſe, cùm adſerit, anni vertentis ſpacio curſus ab omnibus peragi. ſed ita, ut modò tardiùs, modò incitatiùs, euntes comprehendant ſubinde ſolem, & ſubinde à ſole comprehendantur. Ait tamen, hos ignes contrariam quoque habere vim; quam rem alij aliter accipiunt. Quidam enim contrarietatem hanc naſci putant ex eo, quod ſol quidem, cùm naturaliter ab eois ad occidua ſemper feratur, perinde ut omnis mundus movetur, epicyclum tamen ſuum peragat anni ſpacio, cujus epicycli contraria eſt converſio mundi converſioni; Lucifer verò, & Mercurius, contrarios ſemper motus exerant

mundi circumactioni. Quidam verò putant, contrariam vim esse in his stellis, propterea quod comprehendant solis incessum Mercurius & Lucifer: & interdum remorantes eos sol comprehendat, cùm ortus, & item occasus, effulsionesque, & adumbrationes, interdum mane, interdum vesperascente, patiantur; præcedentes modò, modò relicti: sic enim fere semper juxta solem comitari videntur. Quod iis usu accidit ex eo, quod una medietas, atque unum punctum, est tam solstitialis circuli, quàm cujuslibet alterius stellarum harum. Denique Heraclides Ponticus, cùm circulum Luciferi describeret, item *Solis*, & unum punctum, atque unam medietatem, duobus daret circulis, demonstravit, ut interdum Lucifer superior, interdum inferior, sole fiat. Ait enim, & solem, & lunam, & luciferum, & omnes planetas, ubi eorum quisque sit, unâ lineâ à puncto terræ per punctum stellæ exeunte demonstrari. Erit ergo una linea directa ex terræ medietate solem demonstrans: duæ vero aliæ dextrâ lævaque nihilominus directæ lineæ, à Sole quidem distantes quinquaginta momentis, à se autem invi-

invicem, centum: quarum altera linea orienti proxima demonſtrat Luciferũ, cùm Lucifer plurimum à Sole diſtabit, factus vicinus orientalibus plagis. Proptereáque idem Heſperi nomen accipiens, quod in eois veſpere, poſtque occaſum Solis, appareat. Altera verò occidenti proxima, cùm plurimum diſtabit idem Lucifer à Sole, factus vicinus occiduis: proptereáque Lucifer nominatur. Et enim perſpicuum eſt, heſperum quidem dici tunc, cùm in partibus orientis videtur, ſequens Solis occaſum; Luciferum verò, cùm ante Solem mergitur: & rurſus, exactâ propemodum nocte, oritur ante Solem. Sit igitur punctum terræ, cælíque, ubi eſt litera χ; Zodiacus verò circulus, ſuper quem ſunt $\alpha \beta \gamma$ notæ: & ſit $\alpha \beta$ ambitus momentorum quinquaginta, item $\beta \gamma$ ambitus totidem momentorum, & per $\chi \beta$ lineam punctum ſit Solis in litera κ. Erit ergo linea $\chi \kappa \beta$, quæ demonſtrat Solem, id eſt, literam β: tantum autem moveatur huc eadem linea, quantum Sol movetur prope quotidiana momenta ſingula. Similiter ceteræ lineæ $\chi \alpha$ & $\chi \gamma$, di-

 vidan-

vidantur in quinquaginta momenta. Sit porrò ξα linea, in parte orientis; ξγ verò linea, in parte occidentis. Hæc quidem, id eſt, linea prior occidens, & prior oriens, quàm Sol. Illa verò alia ξα, poſteriùs occidens, & poſteriùs exoriens. Neceſſe *eſt* igitur, vt hæc quidem, id eſt, ξα, & ξγ linea demonſtret luciferum, litera heſperum; eo videlicet tempore, quo eadem ſtella longiùs à Sole diſceſſerit. Illa verò alia linea, id eſt ξγ, eandem ſtellam demonſtret eſſe luciferum temporibus matutinis in ſigno literæ γ. Hoc autem fiet apertius, ſi per ξκβ lineam circunducatur circulus, qui *contingat* duas à ſe diſtantes lineas, id eſt ξα, & ξγ, quod demonſtrant modum diſceſsionis à Sole, Luciferi. At verò Plato, quique huius indaginis diligentius examen habuere, adfirmant, aliquanto quàm Solis eſſe clariorem Luciferi globum, qui limitatur notis διζη, contingens κα quidem lineam per ι literam, κγ verò per η. Quare, cùm Lucifer luſtrans circulum proprium perveniet ad ι, videbitur in α locatus, à Sole plurimum, vtpote momentis quinquaginta omnibus, ſepara-

paratus; & ad orientem, ac diem, vergens. Quippe Sol non, nisi vbi est β litera, indifferenter videtur. Porrò, cúm in η erit Lucifer, videbitur in excelsitate γ consistere, eisdem quinquaginta demum momentis ad Solem, & ad occidua, remotior. Cùm vel penes δ, vel penes ξ consistet, dubium non est, proximum Soli factum visum iri, concursúmque fecisse vnum excelsiorem procul à regione terræ penes α: alterum citimum, terræque proximum, in ξ. Iam illud observatione diligentiore perpendendum, stellam ipsam, in maximâ secessione, sive orientalis, sive occidua erit illa secessio, dieb; fere quingentis octogintaquatuor, ad id, in quo pridem fuerat, vel ε, vel η, remeare; vt sit perspicum, totum obire circulum suum, qui est δεξη, memoratã stellam memorato numero dierum, ita vt maiorem quidem discessionis ambitum, qui est ab eois ad occidua, hoc est ηδε, quadringentis quadragintaocto peragret diebus: minorẽ verò, depressiorémque id, est ξεη, reliquis centũ & triginta sex. Maximæ siquidẽ discessionis ab occiduis ad eoa prolapsio, hoc

dierum numero revocatur, vt frequens veterum virorum obſervatio palam fecit.

Rurſum ſubtexit hæc: *Igitur ſingulis, vniverſiſque apto & decenti ſibi motu locatis, videlicet iis, quæ conſequens erat tempore provenire nexibus vitalibus, vbi conſtricta corpora facta ſunt animalia, imperatúmque didicerunt:* Cæleſtia corpora conſtricta vitalibus nexibus, id eſt, ſtellas animalis facta eſſe adſerit, & cognoviſſe quæ à Deo iubebantur, ſcilicet vt planetes quiq; in globos proprios redacti, nõ ſolum animâ vitâque fruerentur, ſed cum ijſdem omnibus etiam mundus & anima vteretur, & rationis particeps eſſet. Quatenus enim carens quid ratione poterit, intelligere quæ iubentur ? *Ea quæ diverſæ naturæ motus obliquus per directum eiuſdem naturæ motum vertens ſemet, vtpote conſtrictus circunferebat, partim maiore, partim minore circulo rotabantur; citiùs quidem dimenſum ſpacium peragentia, quæ minore, tardiùs verò, quæ maiore, vtpote ambitú circumacta prolixiore.* Diverſa natura quæ ſit, ſæpe iam oſtenſum eſt in ſuperioribus, quóque motus eius ab occidente ad orientem feratur. Hæc ergo, cùm

cùm ſit interior, contineatur neceſſe eſt ab exteriore orbe, qui ἀπλανὴς dicitur: tardáque ipſo in progrediendo ab aplanis velociore rapitur ad contrarium motum, & comprehenſa ſequi ſequentum, comprehendere etiam compehendentem videtur. Planetum verò quidam citiùs, alij tardiùs, curſus ſuos peragunt. meritò; circulorum enim minorúm compendia, adverſum maiorúm anfractus comparata, modicis temporum impendiis circulorum ſpacia complent: vt Luna, quæ iuxta cubicum numerum viginti ſeptem diebus circulum ſuum luſtrat, cùm Saturnium ſidus triginta prope annis redeat ad priſtinum exordium. *Quâ de cauſâ fiebat*, inquit, *vt ex vniformi, eiuſdémque naturæ, converſione, quæ citiùs circuibant, ab iis, quæ tardiùs circumferebantur, comprehendentia comprehendi viderentur.* Vniformis eiuſdem naturæ con. verſio rapit ſtellas, motu nitentes contrario, ad volatum ſuum quotidianis diebus. Illæ autem naturaliter incedunt per ſuos circulos, quarum motus, atque agitatio, diſſentit rapientis ſe motui. Itaque

quoniam planetes partim minores, partim maiores circulos obeunt, qui minores circulos obeunt in illâ diei noctiſque vertigine, conſequuntur eos, qui pigriùs progrediuntur, quia per prolixiores orbes feruntur, proptereáq; comprehendentes, & tranſeuntes, comprehendi ab iis, quos præterierint, putantur. Comitata enim, verbi gratia, iuxta primum momentum arietis luna cum ſole diebus viginti & novẽ totum circulum tranſit, octauóque & vigeſimo momento ſigni eiuſdem ſolem comprehendens, quia tranſit eum, atque progreditur, velut fugere eum, & comprehendi ab eo, videtur. Eadem iſta ratio etiam in cæteris aſtris, quorum diſpar curſus eſt, invienitur. Deinde proſequitur. *Omnes quippe circulos eorum vniformis, & inerrabilis, illa converſio vertens in ſpiram, & velut ſinuoſum achanti volumen.* Cum fixo cardine circini caſu, vel etiam voluntate noſtrâ, oppreſſo, aut relaxato circino, deſcribuntur circuli tales, vt poſtremitas circunductæ lineæ non ſolum non perveniat ad exordium, ſed deflectens à competenti rigo reinfra, vel ſupra, circun-

circunducta linea sæpius arctiores, laxio-résve, circulos faciat, hoc genus circulorum Spiram solemus vocare, vel achanti volumen. Igitur quia planetes sic aplanes rapit quotidianâ vertigine, vt non patiatur eos in eundem locum, & velut sedem, ex quâ progressi fuerant, repræsentari, sed vel transire cogat, vel leniore progressione minimè occurrere ad destinata, rectè dixit, errantes stellas in spiram, & velut sinúosum achanti volumen, rotari, ob inconstantem, atque inæquabilem, circunuectionem. Vt, si stella fortè Veneris sit in arietis signo, deinde rapiat eam mundi conversio, ita vt eam longius à pridianâ progressione protrahat, certè tunc aliqua fiet ab ariete discessio. quantóque plures conversiones fient, tanto longiùs ab ariete ad præcedentia signa discedet, & ad postremum ad pisces, atque inde ad aquarium, provehetur. Contra, si remissior erit raptatio, ab ariete ad taurum versus recedet, & ad geminos, atque cancrum, iniquis semper gyris, & deflectentibus ab exordiis, atque aberrantibus à cõvenienti rigore. Quos quidem

quidem gyros Græci ἕλικας adpellant; quorum incrementa ab imminutionibus, imminutiones porrò ab incrementis notantur.

Deinde ait. *Atque vt rationabilis, & consulta, hæc motuum varietas, & moderatio, visu quoque notaretur, omniúmque octo motuum perspicua esset chorea, ignivit lucem clarissimam Deus rerum conditor è regione secundi à terrâ globi; quam lucem Solem vocamus.* Cùm proter ceteras ineffabiles vtilitates, quas vniverso mundo sol invehit; cùm etiam propterea ignis eiusmodi dicit extitisse genituram, vt tanta rerum designatio nullâ tegeretur obscuritate: ut cùm idem rebus colorem daret, cùm etiam numeri, quo temporis spacia notantur, commoditas, proveniret; atque ut dierum, & noctium, vicissitudo succederet. Mensis verò designavit esse genituram, cùm Luna, peragrato circulo suo, solem convenit. Anni quoque, cùm sol ad idem signum, ex quo progressus erat, revertitur, numero dierum trecentorum sexaginta quinque, & parte quartâ. Quare factum, vt pru-

prudentiſsimis viris, & juxta cæleſtium rerum obſervationem exercitatiſsimis, quarta illa portio, quarto poſt anno in unum collecta, & adcorporata, ſpacium diei, ac noctis, compleret.

Eſt tamen intellectu facile, quod perfectus temporis numerus perfectum annum compleat tunc demum, cùm omnium octo circumactionum curſus, peracti velut ad originē, atque exordium, circumactionis alterius revertuntur, quàm ſemper idem, atque uniformis, motus dimetietur. Perfectum temporis numerum, qui perfectum compleat annum, adpellat eum, quo tam ſeptem planetes, quàm ceteræ ſtellæ, quæ dicuntur ratæ, repræſentatæ originalibus ſedibus, quæ fuit initio rerum, principioque mundi, conſtitutionis efficiunt deſignationem; ita ut & prolixitas prolixitati, & intervallorum priſtinorum latitudini latitudo, & profunditati profunditas quadret. Hoc autem tempus continet annorum innumerabilem ſeriem, quippe cùm ſtellarum errantium circuitus impares ſint; neceſſarioq; diverſis temporibus curſus ſuos compleant; præterea latiùs aliæ à medietate

mundi evagentur, anguſtiùs verò aliæ ad auſtri ſeptentrioníſve convexa, celſiores aliæ à terrâ ſint, aliæ non adeò longo altitudinis intervallo diſtent à regione terræ, diverſos quoque inter ſe motus agant, ut citæ tardioribus, ultra progredientes retrorſum recedentibus, humilibus excelſæ, dexteræ ſiniſtris, ſiniſteriores dexterioribus occurrant in unum. nihilque omnino ſit, quod in deſignatione differat à ceterorum aſtrorum habitu, ſpecie, figuris. Atque ut omnes omnibus æquis diametris diſtent, unumq́ue nutum, atque unam efficiant ſtellarum omnium conformationem, cùm ſit neceſſe, ſi unus aliquis ex ignibus repræſentatus fuerit in antiquæ conſtellationis ſtatum juxta rationem forte altitudinis, latitudini tamen non ſit repræſentatus antiquæ; vel, ſi perfectè per omnia momenta unus revocatus ad antiquum ſtatum fuerit, ceterorum tamen, quorum eſt diverſa conditio, perfecta repræſentatio minimè pervenerit, neceſſe ſit etiam ejus ſtellæ, quæ in repræſentatione perfecta invenietur, rurſum fieri aliam mutationem, quoad opportunitas illa proveniat, quæ unam faciem, atque eandem,

repræ-

repræsentet, quæ fuit ab initio mundi. Quem quidẽ motum, & quam designationem, non est putandum, labem dissolutionemque adferre mundo, quin potius recreationem, & quasi novellam viriditatem, positam in auspicio motus novi. Haud sciam, an in quibusdam regionibus terræ proventura sit ulla ex innovatione jactura. Hactenus de mundi sensibilis constitutione tractavit.

Mundi totius perfectionem, ab opifice absolutam deo, præteriti operis textu secrevimus, Platonicis dogmatibus, quoad mediocritas ingenij passa est, inhærentes, juxta naturæ contemplationem, generationis artificiosasque rationes. Deinde ante omnes res primam pertractat cælestium omnium, qui sunt infixi tergo ratæ atque inerrabilis conversionis, generationem, eorum etiam, quæ mundus complectitur, quo sit plena, perfectaque, universa res, animalque sensibilis mundi proximam similitudinem nanciscatur, perfecto, intelligibilique, & exemplari, ex se genito mundo; quatuorque sensibilium animalium species, tam cælestium, quàm terrenorum, naturali contemplatione dinume-

rat: cæleſtium quidem ſtellas, terrenorum verò volatilia, & item natantia, quæque per terram feruntur, jure dicta terrena, quippe quæ terrâ nutriantur, & in ejuſdem terræ gremio quieſcant: quoque corpora eorum, ex majore parte terrena, ex obtinentis materiæ vocabulo cognominantur: perinde ut cæleſtia, quæ ex majore parte ignis puri liquidique concreta, æterni adpellantur ignes.

Nec contentus ſupradictorum animalium demonſtratione, porrigit diligentiam uſque ad angelicæ naturæ, quos dæmonas vocat, extricationem. Quorum quod eſt prius, in æthere ſedes habet, alterum in aëre, tertium in regione eâ, quæ humecta eſſentia nominatur, quo interna mundi congeſta ſint animalibus ratione utentibus, nec ſit ulla ejus regio deſerta. Quem quidem tractatum, quòd ſit elatior, & ultra naturæ contemplationem, neceſſariò differt, & ait deum poſt generationem ſtellarum ratarum, cùm unaquæque earum divinum animal eſſet, utens corpore mixto ex ſinceriſsimis materiis quatuor, & ex majore patte ignis ſereni,

reni, coruſcum quiddam animal, & formatum in modum ſphærę, infixiſſe ſummo cum modulamine aplani globo, eumque omnem hujuſmodi luminibus exornaſſe. Vbi verò movendi uſus eſt neceſſarius viſus, ex omnibus motibus duos hos tribuiſſe præcipuos, unum ex accidenti, quo rapit ſtellas aplanes ad occidua, quem motum nunc vocat in antecedentia: alterum verò principalem, qui eſt circumactio, circaque ſemet vertitur, ſimilem deliberativæ animæ motui, quinque cæteris ceſſantibus. Etenim loculares motus ſeptem ſunt, opinor; duo quidem juxta longitudinem, id eſt, ante & poſt: duo item alij per latitudinem; in dexteram, & in ſiniſtram: duoque alij juxta profunditatem, ſurſum & deorſum: & ultimus ſupra memoratæ circumactioni ſimilis, qui fixo circumvolat cardine. Quia ergo ex iis ſeptem motibus duorum tantummodo ſingulis ratis ſtellis uſum tribuit Deus, principalem quidem circumactionem, ex accidenti verò qui fertur in dexteram; rectè dixit, quinque præterea motus alios vacare. Deinde concludit

commemorans, se stellarum de motibus errantium disputasse. Et cælum quidem ita exornatum est sapientibus, & æternis animalibus inquilinis.

Quod verò consequens videretur mortalium quoque, & obnoxiorum passionibus, animalium demonstrari genituram, hæc sunt porrò terrena: jure meritoque priùs, quæ de terrâ ipsâ dicenda existimabat, exponit. Dicit autem, quòd hanc quoque Deus constrictam limitibus per omnia vadentis, & cuncta continentis, poli, constituerit noctis dieique custodem. Sed polum nuncupat axem eum, qui omne mundi corpus pervadit. Constrictam verò dupliciter intelligendum, vel juxta Pythagoram vertentem se circum axem, placet quippe Pythagoreis ignem, utpote materiarum omnium principem, medietatem mundi obtinere, quem Iovis custodem appellant, per hunc porrò moveri circumactas in gyrum, tanquam stellas, terram, & ἀντίχθονα. quare vel sic intelligendum, vel aliquanto verisimilius, medietati mundi adhærentem quiescere terram, proptereaque & à Platone, & à multis aliis, Vestam cognominari.

minari. Denique in Phædro idem ait: Manet enim Vesta in divino domicilio sola. Custodem verò,& opificem,diei & noctis propterea dicit esse, quia per eandem, id est, terram vectus Sol partes ejus subjectas sibimet illustrans diem facit. Cùm verò objecerit se ex aliquâ parte Solis anfractibus terra ipsa, obumbratur. Itaque ex umbris crassa noctis caligo succedit, simul quia immobilis terra est, significanter eam custodem noctis & diei cognominavit. neque enim pereunte die nox nascitur, vel noctis amissione dies oritur, sed utrâque salvâ succedit altera. Quia verò hoc fit per eam, indefessè ipsâ manente semper in suâ sede; spectatrix est, opinor, eorum, quæ velut ante conspectum suum geruntur: meritoque custos. Antiquissimam verò deorum dici opinor; vel, quia locus est animalium capax; regio porrò, & locus, præcogitetur ijs, quæ in loco sunt, necesse est: vel, quia puncti rationem obtinet. Hoc porrò antiquius esse omni magnitudine, atque omnibus quantitatibus, naturali quâdam mentis conceptione prænoscitur, velut ait Hesiodus,

Prima hæc est caligo, dehinc post terra creata est
Spirantum sedes firmissima pectore vasto.

Post Chaos enim, quàm Græci ὕλην, nos silvam vocamus, substitisse terram docet in medietate mundani ambitus, ut fundamenta, fixam, & immobilem. Nobis autem naturâ tributum est, id quod stat, ijs, quæ moventur, mente præire. Omnis motus post stationem sumit exordium.

Stellarum verò errantium opera, quæ propter modulatam & consonam celebrantur agitationem, quàm iidem appellant χορείαν, in progressibus, & anfractibus, earundem stellarum perspicuè videntur, ut cùm apparent nimio quodam incitatoque motu progressæ longiùs, vel cùm diu stare in uno atque eodem loco, & item cùm retrorsum ferri putantur: tum in cœtibus quoque, & effulsionibus, & absconsionibus, vel in eois, vel in occiduis, conversionibus quoque, & æquinoctiis, omnibusque transfigurationibus: hoc amplius, in defectionibus, & reparatis illustrationibus, deque cæteris hujusmodi si quis deditâ operâ disputet, hunc frustra dicit

terere

terere ſupervacuum laborem: proptereaque excuſat, ratus tractatum iſtum ad aſtronomiam, potiùs quàm phyſiologiam, pertinere. Parabolas enim quaſdam appellat, quæ comitatus ſunt ſiderum, ut juxta Solem individui ſemper Mercurius & Lucifer reciprocos circuitus, quos Aſtrologi regradationes vocant: progreſſus item ad præcedentia, profectionem, etiam conjugationem. Duplex verò eſt conjugatio. Altera per κάθετον, altera per διάμετρον. Atque ea, quæ per κάθετον fit, ſignificat cujuſmodi ſtellæ qualibus coeant, quæve ſit earum cœtus ſignificatio. Per diametrum verò, contra diſtantium à ſe ſtellarum poſitionem vult intelligi, cùm ex medietate ſtellæ ad alterius contrapoſitæ ſtellæ medietatem directa linea connectit, & continuat, utramque. Quos verò defectus Mathematici vocant, Plato obſtacula appellat propriè magis, & aliquanto ſignificantiùs: non quo ſibi invicem obſiſtant, ſed quo nobis contrà ſpectantibus inferioris objectu viſus arcetur ſtellæ ſuperioris: proptereaque deficere, ac laborare, propter objectum inferioris ſuperior exiſtimatur. Item inquit quæ longo inter-

vallo rurſus apparent, metus & quædam portenta ſignificant, vel mox futura, vel ſeriùs. Signficationem verò pertinere ad eos, qui de iis rebus ratiocinari poſſunt, putat. Ex quo intelligi datur, non ſtellas facere, quæ proveniunt, ſed futura prænunciare. Quam rationem ſecutus vates etiam Homerus, ortum caniculæ, canem Orionis appellat. Cùm hanc eandem ſtellam ἀϛρόκυνυον quidam, Ægyptij verò σωλεχλὼ vocent. Cujus completur annus, qui κυνικὸς vocatur, annis mille quadringentis ſexaginta. Dicit autem Homerus de hoc ſidere hactenus.

Iſte quidem clarus, ſed triſtia fata minatur.

Tunc, opinor, cùm fuerit intervallo temporis viſus, videtur porrò interpoſito quadriennio, ſed non in ijſdem locis. Quater porrò trecentis ſexagintaquinque quadrienniis completur Cynicus annus. Ægyptiorum quoque prophetę ſtellam quandam aliquot annis non viſam verentur, quàm vocant Ahc. Porrò ſidus exoriens, morbos populorum, multorumque optimatum mortes, denunciat. Homerus denique, qui idem fuerit Ægyptius, ſiqui-

ſiquidem Thebanus fertur, quæ civitas eſt apud Ægyptum nobiliſsima, idipſum latenter exequitur in Iliadis exordio, cùm dicit; Propter iram Achillis, cujus pater Peleus, mater verò maritima fuerit dea, morbum atque interitum non modo clarorum virorum ſed aliorum quoque animalium, & pecorum bello neceſſariorũ, extitiſſe: quo quidem ſumpto exordio cætera poëticâ licentiâ finxit. Eſt quoque alia ſanctior, & venerabilior, hiſtoria; quæ perhibet, ortu ſtellæ cujuſdam, non morbos morteſque denunciatas, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanæ conſervationis, rerumq́ue mortalium, gratiam. Quam ſtellam cùm nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldæorum profectò ſapientes viri, & conſideratione rerum cæleſtinum ſatis exercitati, quæſiſſe dicuntur recentem ortum Dei: repertâque illâ majeſtate puerili veneratos eſſe, & vota, Deo tanto convenientia, nuncupaſſe. quæ tibi multò melius ſunt comperta, quàm cæteris.

At verò naturæ demonum præſtare rationem, majus eſſe opus dicit, quàm ferre valeat hominis ingenium; non quo diſputatio

hæc à philoſophis aliena ſit, quibus enim aliis magis competat? ſed quòd inquiſitio rei iſtius primariæ ſupervectæque contemplationis ſit, quæ applatur ἐποπτεία, altior aliquanto quàm Phyſica. Propterea que nobis, qui de rerum naturâ nunc diſputamus, nequaquam conveniens eſſe videtur. Item tamen breviter, & ſtrictim, de iis poteſtatibus, quæ dij putantur, locutus; propterea, credo, ne mundi conſtitutio imperfecta relinqueretur ex quotacunque parte, ſi ſileret de hujuſmodi rebus, credulè magis, quàm perſuadenter, & probabiliter, oſtendit oportere credulitatem omnes doctrinas præcedere, maximè cùm non quorumlibet, ſed magnorum, & prope divinorum, virorum ſit adſertio. Denique non fruſtra de Pythagora dictum, *Ipſum dicere*, propterea que ultra quæri non oportere. Ergo, inquit, neque probationes ſemper adhibendæ, nec perſuadens adſertio iis, quæ dicuntur à priſcis, divinâ quâdam ſapientiâ prçditis. Simul exponit ea, quæ Orpheus, & Linus, & Muſæus, de divinis poteſtatibus vaticinati ſunt; non quó delectaretur, aut crederet: ſed quòd tanta eſſet auctoritas vaticinantium,

tium, ut iis adſeverantibus parciùs credi non oporteret. At verò in eo libro, qui *Philoſophus* inſcribitur, ſummâ diligentiâ, præcipuaque curâ, omnes exequitur hujuſmodi quæſtiones; priſcorum hominum genus omnia, quæ adverſum hominum vitæque agendam facultatem divino conſilio providentiaque demanant, auxiliantibus atque operantibus tam potentiis, quàm rationibus, hæc ipſa quæ auxiliantur, deos exiſtimaſſe, propterea quòd rudibus animis nondum inſediſſet veri Dei ſcitatio. Erant enim paſtores, & ſylvicædi, cæterique hujuſmodi, ſine ſtudiis humanitatis, quos cladi publicæ ſuperſtites fecerat opportuna habitatio ex tempeſtatum, atque illuvionis, incommodo. Quæ poëtæ poſtea blandientes humanis paſsionibus, propter cupiditatem lucri, verſibus ſuis firmata, membratimque effigiata, amplis & reconditis nominibus exornavere, uſqueadeo, ut etiam vitioſas hominum illecebras, turpiſsimoſque actus, Deos cognominarent, obnoxios paſsioni. Itaque factum, ut pro gratiâ, quæ ab hominibus debetur divinæ providentiæ, origo, & ortus, ſacrilegio pan-

deretur. Cujus erroris opinio crevit inconſultorum hominum vanitate.

Hæc ad præſens Plato quidem de dæmonum genere diſſeruit. Tamen oportet, etſi non uſquequaque veram, eorum breviter rationem explicare, quæ eſt hujuſmodi: Quinque regiones, vel locos, idem Plato eſſe dicit in mundo, capaces animalium, habentes aliquantam inter ſe differentiam poſitionum, ob differentiam corporum, quæ inhabitent eoſdem locos. Summum enim eſſe locum ait ignis ſereni, huic proximum æthereum, cujus corpus eſſe ignem æquè, ſed aliquanto craſsiorem, quàm eſt altior *ille* cæleſtis; dehinc aëris: poſt humectæ ſubſtantiæ, quam Græci ὑγρουσίαν appellant, quæ humecta ſubſtantia aëre eſt craſsior, ut ſit aër iſte, quem homines ſpirant: imus verò, atque ultimus, locus terræ. Quæ porrò in locis differentia eſt, eadem & in magnitudinibus invenitur; cæleſtis maximus, quippe qui omnia intra complexum ſuum redigat: breviſsimus terræ, quia cæteris omnibus corporibus ambitur, juxtaque rationem continui competentis, cæteri medij. Cùm

igitur

igitur extimi limites. id eſt, ſummus atque imus, celebrentur convenientibus animalibus naturæ ſuæ, ſcilicet ratione utentibus, cæleſtis quidem ſtellis, terreſtris autem hominibus; conſeqnens eſt, etiam cæteros locos, regioneſque interjectas, plenas eſſe rationabilibus animalibus exiſtimari, ne quis mundi locus deſertus relinquatur. Etenim eſt abſurdum, homines quidem, unam mundi regionem inhabitantes, fragili corpore, animo cum amentiâ, & ſine ſinceritate, pleno pœnitudinis, ob inconſtantiam commotionum ſuarum, alias aliis atque aliis placentibus rationabiles animantes putari; ſtellas verò, prudentis naturæ, ob æternam actuum ſuorum conſtantiam, nulli pœnitudini obnoxias, puro minimeq; diſſolubili corpore, utpote quæ extimas ignis cuncta ambientis regiones incolant, ſine animâ fore, carere etiam vitâ putare. Cui quidem rei Hebręorum quoque ſententia concinit, qui perhibẽt exornatorẽ mundi Deum, mandaſſe provinciam, Soli quidem, ut diem regeret; Lunæ verò, ut noctem tueretur: cæteras quoque ſtellas diſpoſuiſſe, tanquam temporũ limites, annorumq; ſigna, indi-

indicia quoque futurorum proventuum. Quę cuncta certè tam moderatè, tam prudenter, tam jugiter continueq́ue agi, ſine rationabili, quin potius ſine ſapientiſsimo, rectore non poſſent. Quare cùm ſit divinum quidem, & immortale, genus animalium cæleſte, ſidereum; temporarium verò, & occiduum, paſſioniq́ue obnoxium, terrenum: neceſſe eſt, eſſe inter duo hæc medietatem aliquam, connectentem extimos limites, ſicut in harmoniâ videmus, & in ipſo mundo. Vt enim ſunt in ipſis materiis medietates, quæ interpoſitæ totius mundi corpus continuant jugiter, ſuntq́ue inter ignem, & teram, duæ dietates, aëris, & aquæ: quæ mediæ tangunt, connectuntq́ue, extimos limites: ſic cùm ſit immortale animal, & impatibile, idemq́ue rationabile, quod cæleſte dicitur, exiſtente item alio mortali, paſsionibuſq́ue obnoxio, genere noſtro, neceſſe eſt, aliquod genus medium fore, quod tam cæleſtis, quàm terrenæ, naturæ ſit particeps; idq́ue & immortale eſſe, & obnoxium paſsioni. Talis porrò natura dæmonum eſt, opinor, habens cum divinitate conſortium propter immortalitatem;

tem; habens etiam cum occiduis cognationem, quia eſt patibile, nec immune à paſsionibus, cujus affectus nobis quoque conſulit. Hujus porrò generis eſt illud æthereum, quod in ſecundo loco commemoravimus poſitum, quos Hebræi vocant ſanctos Angelos, ſtareq́ue eos dicunt ante dei contemplationem venerabilis, ſummâ atque acri intelligentiâ, mirâ etiam memoriæ tenacitate, rebus quidé divinis obſequium navantes ſummâ ſapientiâ, humanis verò prudenter opitulantes, iidemq́ue ſpeculatores, & executores, dæmones, opinor, tanquam δαήμονες dicti. δαήμονας porrò Græci ſcios rerum omnium nuncupant. Quos quidem præfectos ſenſibili mundo primò quidem vicem imitari aliquam putandum. Vt enim Deus juxta angelum, ſic angelus juxta hominem. Dehinc quód uſui nobis ſint interpretantes, & nunciantes Deo noſtras preces, & item hominibus Dei voluntatem intimantes; illi noſtram indigentiam, porrò ad nos divinam opem deferentes. Quam ob cauſam appellati ſunt angeli, ob aſsiduum officium nunciandi. Teſtis eſt hujus beneficij cuncta Græcia, omne

Latium, omnisque Barbaria, gratulationesque populorum libris conditis ad memoriam perpetuitatis. Indiget quippe natura generis humani, nimium imbecilla, suffragio melioris, præstantiorisque, naturæ. Quam ob causam creator omnium & conservator Deus, volens esse hominum genus, præfecit his, per quos rectè regerentur, angelos, sive dæmonas. Nec nos terreat nomen, promiscuè bonis, & improbis, positum; quoniam nec angelorum quidem terret, cùm angeli partim Dei sint ministri, & qui ita sunt, Sancti vocantur: partim adversæ potestatis satellites, ut optimè nostri. Igitur juxta usurpatam penes Græcos loquendi consuetudinem, tam sancti sunt dæmones, quàm polluti, & infecti; de quibus mox erit aptior disputandi locus. Nunc de eo genere fit sermo, quod ait Plato, admirabili quâdam esse prudentiâ, memoriaque & docilitate felici; quòd omnia sciat, cogitationesque hominum introspiciat: & bonis quidem eximiè delectetur, improbos oderit, contingente se tristitiâ, quæ nascitur ex odio displicentis: solus quippe Deus, utpote plenæ perfectæque divinitatis,

neque tristitiâ, neque voluptate, contingitur. Cunctis ergo cæli regionibus sortitis dæmonas inquilinos, agi mutuos commeatus mediam mundi sedem incolentibus, potestatibus obsequium cælo præbentibus, etiam terrena curantibus: quæ potestates ætherei aëreique sunt dæmones, remoti à visu nostro, & cæteris sensibus, quia corpora eorum neque tantum ignis habent, ut sint perspicua; neque tantum terræ, ut soliditas eorum tactui renitatur, totaque eorum compago ex ætheris serenitate, & aëris liquore, connexa, indissolubilem coagmentavit superficiem. Ex quo nonnulli regionem hanc nostram ἅδην merito, quòd sit ἀειδής, hoc est, obscura, cognominatam putant. Multos porrò esse dæmonas etiam Hesiodo placet. Ait enim item esse eorum decem milia, eosque esse tam in obsequio Dei, quàm in tutelâ mortalium; non certam summam conficiens numeri eorum, sed juxta vim pleni numeri trium multiplicans decem milia. Erit ergo definitio dæmonis talis. Dæmon est animal rationabile, immortale, patibile, æthereum, diligentiam hominibus impertiens. Animal

quidem, quia est anima corpore utens; rationabile verò, quia prudens: immortale porrò, quia non mutat corpus aliud ex alio, sed eodem semper utitur: patibile verò, propterea quia consulit. Neque enim delectus haberi potest sine affectus perpessione: æthereum item ex loco, vel ex qualitate corporis, cognominatum: diligentiam verò hominibus impartiens, propter Dei voluntatem, qui custodes dedit. Eadem hæc erit definitio aërei quoque dæmonis, nisi quòd hic in aëre mansitat, & quanto est terræ propinquior, eo passioni affectus accommodatior. Reliqui dæmones neque ita probabiles, neque ita commodi, nec invisibiles semper; sed interdum contemplabiles, cùm in diversas convertuntur figuras: exanguium quoque simulacrorum umbraticas formas induuntur, obesi corporis illuviem trahentes, sæpe etiam scelerum & impietatis ultores, juxta justitiæ divinæ sanctionem: ultro etiam plerumque lædunt. Tanguntur enim ex viciniâ terræ terrenâ libidine, habentque nimiam cum silvâ communionem, quam malignam animam veteres vocabant. Hos quidam, & hujus-

hujuſmodi dæmonas, propriè vocant deſertores angelos, quibus nulla quæſtio referenda eſt ſuper nomine. Plerique tamen ex Platonis magiſterio, dæmonas putant, animas corporeo munere liberatas: laudabilium quoque virorum æthereos dæmonas, improborum verò nocentes, eaſdemque animas anno demum milleſimo terrenum corpus reſumere. Empedocleſque non aliter longævos dæmonas fieri has animas putat. Pythagoras etiam in ſuis aureis verſibus,

Corpore depoſito cùm liber ad æthera perges,
Evades hominem factus Deus ætheris almi.

Quibus Plato conſentire minimè videtur, cùm in Politiâ tyranni animam facit excruciari poſt mortem ab ultoribus. Ex quo apparet aliam eſſe animam, alium dæmonem. ſiquidem quod cruciatur, & item quod cruciat, diverſa eſſe neceſſe ſit. Quodque opifex Deus ante dæmonas inſtituit, quàm noſtras animas creavit; quodque has indigere auxilio dæmonum, his volverit illos præbere tutelam. Quaſdam tamen animas, quę vitam eximiè per trinam incorporationem

egerint, virtutis merito aëreis, vel etiam æthereis, plagis consecrari putat, à necessitate incorporationis immunes.

Hactenus de naturâ dæmonum; deinde de mortalium genere disserit. Ac primò de hominibus, eorumque ipsorum sexu virili, rationabilem partem duplici virtute præditam docens; alteram, quæ contemplatur, eandem semper, immutabilemque naturam, ex quâ intensione mentis convalescit sapientia: alteram item, quæ mutabilium, generatorumque, opinatrix est, cui prudentiæ vocabulum congruit. Vtranque porrò hanc animæ potentiam à summo, & intelligibili, deo dicit universi corporis mundi sensibilis videlicet animæ datam: cæteras ratione carentes, & occiduas, animæ portiones; id est, appetitum sensuum, locularem motum, quo quæque corpora nutriuntur, totumque corpus, jussu & ordinatione architecti Dei, à generatis ab ipso potestatibus assignata esse mortalibus. propterea, ne si hæc etiam ab opifice, & intelligibili, Deo forent, unius essent fortunæ omnia, immortalibusque existentibus cunctis, nullo existente mortali

tali ſemine, claudicaret univerſitatis perfectio, cùm in exemplari, hoc eſt, intelligibili mundo inferioris naturæ ſemina intelligibiliter extent.

Videamus nunc ſermonis textum. *Dij deorum, quorum idem opifex, paterque, ego.* Dramatica eſt dialogi, quod ad diſpoſitionem pertinet, adumbratio: ſermo verò ſpeciei auguſtioris. Decet denique hoc in genere orationis arcanorum interpretatio fabuloſa. Nihil ergo inconvenienter facit auctor, quod opificem Deum inducit concionantem, ſancientemque à ſe genitis, quæ obſervari vellet, multis rationibus. Primò recreationis legentium cauſâ, quippe res difficilis, lepido ſermone condita, faciliùs ad intima mentis admittitur: deinde inopinatæ locutionis varietas, mixta religioni, raptis animis ad imaginem concionantis, præſentem laborem ſentire non ſinit. tum immutatio magiſterij, novo inſtituto operis exordio, novas vires excitat audientis: ſiquidem & deficit omnis auditor adverſus moleſtiam uniformis eloquij; porrò attentior fit, cùm novæ ſpes diſpo-

ſitionis

ſitionis oſtenditur. Hoc in loco dogmata etiam ſua ſtudioſè adſerit, ut non tam à ſe inventa, quàm à Deo prædicta, videantur. Prædicta autem, non illo ſermone, qui eſt poſitus in ſono vocis, ad declarandos motus intimos, propter humanæ mentis involucra: Deus enim nullo obſtaculo prohiberi poteſt ab intellectu ſcientiaque omnium rerum lege divinâ, quam Plato inevitabilem appellat promulgationem. Quid ergo dicit Deus? *Dii deorum, quorum idem opifex, paterque, ego.* Præclarè. facit enim regem optimatibus ſancientem, ut lex illis etiam ad cæteras poteſtates, atque animas, commearet; opificem ſe, & parentem, eorum commemorans. Opificem quidem, utpote à quo facti ſunt: patrem verò, ut qui conſulat providè, quatenus æterni, ac beati, ſint. Opera ſiquidem vos mea, quia pater eſt, & opifex, non ſubſtantiæ, ſed generationis. Illi enim optimates, id eſt, ſtellæ non ſunt intelligibiles, ſed ſenſibiles. At verò fabricator eorum intelligibilis apprime. Deinde docet eos cujus naturæ ſint, quòdque ex compoſitione ſubſiſtant. Porrò quæ ex compoſitione ſubſiſtunt,

ſtunt, diſſolubilia ſunt hiſdem rationibus quibus ſubſiſterent, ipſi tamen indiſſolubiles. Meritò. non enim ſunt ex ullo ortu temporario, ſed ex voluntate ſummi Dei, emenſa omnem temporum antiquitatem. Qui verò indiſſolubiles eos eſſe confitetur, ſine ullo quoque ortu concedat neceſſe eſt. Quod verò initium non habet, ſine fine certè eſt: & quod finem non habet, ſine ortu eſt. Divinum autem, & immortale, cognomentum vocat rationis potentiam, id eſt, rationem. Mortalia porrò, & aſſociata, immò, ut ipſe ait, attexta; quæ ſunt, opinor, in vitiis; iram videlicet, & voluptatem.

Deinde genituram humanarum proſequitur animarum, ut natura ejus liquidò comprehendatur: & perſeverat in fabulâ, quam interpoſuit, propterea ut, quæ dicuntur, manifeſta ſint. Rurſus enim cratera proponit, & mixturam, cõcretionemq́ue, earum potentiarum, ex quibus mundi anima concreverat, exq́ue reliquiis earum noſtras machinatur, videlicet ex illâ duplici naturâ Ejuſdem & item Diverſi, dividuæq́ue ſubſtantiæ: quæ non, ut antea, ſinceræ puritatis erant. Ne-

que enim anima, quæ ex ſincerisſimis excuderetur, in tanta ſilvæ vitia poſſet incidere, nec congruere cum mortalis corporis fragilitate. *Miſcebat autem*, inquit, *eodem propemodum genere, nec tamen eadem exoriebatur puritas, ſerenitaſque, proventuum.* Meritò. quoniam in his animis, quæ vivificant morti obnoxia genera animalium, non pura ratio, intellectúſve ſincerus, ſed aliquantum tam iracundiæ, quàm libidinis, invenitur. Mixta igitur, inquit, anima ipſa etiam in longum ſecatur, eiuſque una pars integra relinquitur, juxta naturæ, quæ vocatur, circumactionem eandem. Ex quo intelligunt divina omnia, ſapienteſque fiunt, qui intelligunt. Diverſæ verò naturæ partem ſecat ſexies, juxta modum irrationabilem planetum, harmonicis, & arithmeticis, & geometricis medietatibus, ut ſupra demonſtratum eſt. Hæc eſt animæ virtus, quæ opinio dicitur, quâ duce, quæ naſcuntur, & occidunt, noſcimus. Quæ conſtitutio animæ facta eſt propterea, ut eſſet, opinor, eadem anima ſcia tam intelligibilium quàm ſubſtantiæ ſenſilis, utpote quæ rationes utriuſq; habeat in ſemetipſâ naturæ. Hæc eſt ani-

est animæ rationabilis institutio, à venerabili Deo facta, in hominis innexa vultum, cùm occasiones vitiorum percipit æternæ legis providâ moderatione.

Deinde ait; *Delegisse animas stellarum numero pares, singulasque singulis comparasse, easdemque, vehiculis competentibus superimpositas, universæ rei naturam spectare jussisse.* Antequam sementem faceret animarum, superimposuit stellis singulis singulas animas, quo, ijsdem vehiculis usæ, in circuitu stellarum cunctam mundi naturam considerarent: illud docens, quòd sine divinitatis adminiculo ipsa per se anima nihil valeat spectare, atque intelligere, divinum; legesque immutabilis decreti docuit. Hîc jam magnam, & difficilem, rationem commovet; de quâ multa disceptatio habita inter veteres, perseverat etiam nunc. Perfunctorium ergo tractatum haberi non convenit, juxta Platonicum dogma. Longum est enim persequi cæterorum, quorum plerique nihil fato fieri putant; alij omnia, nec quicquam arbitrio, ac voluntate: quidam alia esse, quæ fato, nihiloque minus alia esse, quæ vo-

luntate fiant. Iuxta igitur Platonem præcedit providentia, ſequitur fatum. Ait enim, Deum poſt mundi conſtitutionem diviſiſſe animas, ſtellarum numero pares, ſingulaſque ſingulis comparaſſe, univerſique mundi monſtraſſe naturam, atque univerſam fatorum ſeriem revelaſſe. Horum enim, quæ prima ſunt, providentiam indicant; ſecunda, leges fatales: proptereaque juxta Platonem prænoſcitur providentia. Ideoque fatum quidem dicimus ex providentiâ fore, non tamen providentiam ex fato. Fatum ergo *juxta* Platonem, dupliciter intelligitur, & dicitur: Vnum, cùm ſubſtantiam ejus animo intuemur: alterum, cùm ex his, quæ agit, & eſſe id, & cujuſmodi vim habeat, recognoſcimus. Idem fatum in Phædro quidem ſcitum inevitabile, in Timæo leges, quas Deus de univerſæ rei naturâ dixerit celeſtibus animis: porrò in Politia Lacheſeos appellat orationem, non tragicè, ſed more theologorum. Poſſumus ergo inevitabile quidem ſcitum interpretari, legem minimè mutabilem ex inevitabili cauſâ: leges verò, quas de univerſâ naturâ dixit

animis

animis Deus, legem, quæ mundi naturam ſequitur, & quâ reguntur mundana omnia. Lacheſeos verò, hoc eſt neceſsitatis orationem, divinam legem, quâ præteritis; & item præſentibus, connectuntur futura. At verò in ſubſtantiâ poſitum fatum, mundi anima eſt tripartita, in ἀπλανῆ ſphæram; inque eam, quæ putatur erratica, & in ſublunarem tertiam. Quarum elatam quidem ad ſuperna dici Atropon, mediam Clotho, imam Lacheſin. Atropon, quòd aplanes in nullâ ſit deflexione; Clotho, propter variè perplexam tortuoſamque vertiginem, quâ proveniunt ea, quæ diverſæ naturæ devius motus importat: Lacheſin verò, quaſi ſortitam id munus, ut omnia prædictarum opera, effectuſque, ſuſcipiat. Itaque nonnulli putant præſumi differentiam providentiæ, fatique, cùm res una ſit; quippe providentiam Dei eſſe voluntatem, voluntatem porrò ejus ſeriem eſſe cauſarum: & ex eo quidem, quia voluntas, providentia; porrò quia eadem ſeries cauſarum eſt, fatum cognominatum. Ex quo fieri, ut quæ ſecundùm fatum ſunt, etiam ex provi-

dentiâ sint. Eodemque modò quæ secundum providentiam, ex fato, ut putat Chrysippus. Alij verò, quæ quidem ex providentiæ auctoritate, fataliter quoque provenire: nec tamen, quæ fataliter, ex providentiâ, ut Cleanthes. Sed Platoni placet, neque omnia ex providentiâ fore, neque omnia uniformem naturam esse rerum, quæ dispésantur: ita quædam ex providentiâ tantùm, quædam ex decreto, nonnulla ex voluntate nostrâ. nonnulla etiam ex varietate fortunæ, pleraque casu, quæ, ut libet, accidunt. Et divina quidem, atque intelligibilia, quæque ijs proxima sunt, secundùm providentiam solam; naturalia verò, & corporea, juxta fatum: ea porrò, quæ nostri arbitrij, nostrique juris sunt, sponte nostrâ. Porrò quæ extra nos posita, sine ratione, atque inopinatè, accidunt; si quidem manifestiùs disposito cœpta erunt, fortuita: si sine nostrâ institutione, casu provenire dicuntur. Quæ cuncta manifestius in Timæo digerit, ita dicens, *Quibus ita ordinatis, cùm in proposito rerum Creator maneret.* Quænam ordinaverat? scilicet, quòd universæ rei animam, corpusq; omne, modulamine

apto jugaverat. Intelligentes, inquit, jufsionem patris filij, juxta mandatam informationem immortali ſumpto initio mortalis animantis, ex mundi materiis, igni, terraque, & aquâ, cum ſpiritu, fœnus elementarium mutuati, quod redderetur cùm opus foret; ea, quæ acceperant, conglutinabant, non indiſſolubilibus illis nexibus, ex quibus ipſi cohæſerant. Etenim juſsum Dei, cui parent Dij ſecundi, ratio eſt, opinor, continens ordinationem perpetuam, quæ fatum vocatur, idque trahit originem ex providentiâ. Quid cùm dicit? *Coagmentataque mox univerſæ rei machinâ, delegit animas, ſtellarum numero pares, ſingulaſque ſingulis comparavit, eaſdemque, vehiculis competentibus ſuperimpoſitas, univerſæ rei naturam ſpectare juſſit, legeſque immutabilis decreti docuit.* Mundi quippe machinam abſolvere, deligere animas, ſtellarum numero pares, vehiculis aptis ſuperimponere, univerſæ rei monſtrare naturam, leges immutabilis decreti docere, cuncta hæc officia providentiæ ſunt. Ipſæ verò leges, quæ dictæ ſunt fatum, idque divina lex eſt, mundi animę inſinuata, ſalubre rerum omnium regimen.

Sic

Sic fatum quidem ex providentiâ est, nec tamen ex fato providentia. Nunc jam de fato, quod in munere, atque actu, positum est, loquemur. Quippe de hoc plurimæ disceptationes habentur morales, naturales, logicæ. Nam cùm omnia, quæ fiunt, infinita sint, & ex infinito per immensum tempus, infinitumque, proveniant, cuncta undique complectens fatum tamen ipsum finitum, ac determinatum. Neque enim lex, neque ratio, neque quid omnino divinitate præditum, indeterminatum. Idque ipsum manifestatur ex statu, ac conformatione, cæli, sub id tempus, quod perfectum annum vocant. Denique Plato sic ait, *Est tamen intellectu facile, quòd perfectus temporis numerus perfectum annum compleat, tunc demum, cùm omnium octo circumactionum cursus peracti velut ad originem, & caput, circumactionis alterius revertentur: quam semper idem, atque uniformis, motus dimetietur.* Hoc quippe omni tempore finito, ut cujus determinatio certi circuitus spatio consideretur, omnia, quæ vel in cælo, vel in terris, proveniunt, rursum de integro ad præteritas conditiones redeant necesse est:

vtputa qui nunc eſt habitus conſtellationis poſt prolixam temporis ſeriem inſtaurabitur. Eodémque modo qui ſequitur, deinceps eſt hoc ſemper. Ex quo apparet, in actu poſitum fatum infinitâ varietate accidentium,& ex infinito in infinitum tempus quæ accidunt, ipſum tamen eſſe determinatum, & immutabili, ſempérque eâdem, proprietate. Vt enim circularis motus,& item, quod dimetitur eum, tempus, vtraque ſint circuli; ſic ea omnia, quæ in gyros circunferuntur, circuli ſint neceſſe eſt. Ergo ſcitum ineuitabile vocat ille fatū, ineuitabilem vim, potentiámque, intelligens, principalem cauſam omnium, quæ in mundo conſequenter, continuéque, fiunt. Hoc porrò anima eſt tripertita mundi, quod in ſubſtantiâ poſitum fatum in ſuperioribus diximus. Scitum porrò Dei lex eſt, quam inexcuſabilem eſſe aſſeruimus ob ineuitabilem cauſam. Huic porrò lex & oratio eſt, & ſanctio, quam ſanxit Deus animæ mundi ad perpetuam rerum omnium gubernationem. Neque enim vt eſſet mundus modò, ſed vt æternus, & in-

dissolubilis, esset, curauerat. Quæ sanctio cuncta intrà se contineat; alia ex aliquâ præcessione, quædam secundum concessionem: scilicet, ut in geometricâ initia ex præcessione sunt, theoremata verò secundùm concessionem. Concessis quippe initiis: ut nota, & item lineæ, cæterorúmque huiusmodi velut originibus, elementísque, theoremata secundùm concessionem aperiuntur: quasi quæ habeant consequentiam concessæ præcessionis. Sic etiam sanctio, ordinatio existens, & lex, omnia, cõplexa causas pręcedentes ex meritis nostris, habet vt initia quædam. Quæ porrò necessitatibus constricta proveniunt, iuxta præcessionem, necessitatémque, eius consequenter eueniunt. Ergo initium diuinæ legis, id est fati, providentia. Fatum verò, quod & parendi sibi obsequium, & non parendi contumaciam, velut edicto complectitur. Animaduersiones porrò, vel præmia, exoriuntur secundùm collati meriti præcessionem. Collati autem in alterutram partem meriti præcessio animarum nostrarum motus est; iudiciúmque, &

consen-

consensus earum, & appetitus, vel declinatio, quæ sunt in nobis posita, quoniam tam horum, quàm eorum, quæ his contraria sunt, optio penes nos est. Igitur in hâc rerum ordinatione, atque rerum lege, antiquissima quæque ex præcessione dicuntur fore, & sunt nostræ potestatis. Quæ verò post illa sunt secundùm præcessionem, & necessitatem, constricta: atque, ut aliud lex; aliud, quod legem sequitur, id est, legitimum: sic aliud fatum, & alia, quæ fatum sequuntur ex ineuitabili necessitate, fatalia. Est igitur vniversæ rei anima fatum, in substantiâ positum. Est item data huic informatio rem omnem rectè gerendi. Lex, quæ in munere, atque actu, posita fatum continet, habet textum & consequentiam talem. Si hoc erit, sequetur illud: ergo, quod ex his præcedit, in nobis est; quod sequitur, secundùm fatum. Quod alio nomine fatale dicitur, à fato plurimum differens. ut sint tria; quod in nobis positum est, & ipsũ fatum, & quod secundùm fati legem pro meritis imminet. Deinde ipsius legis verba ponit, quâ se comitem Deo fecerit.

Anima eorum, quæ aliquid viderit, quæ verè ſunt, vſque ad alterius circuitus tempus erit incolumis. Ac ſi ſemper hoc faciet, ſemper incolumis manebit. Eſt igitur totum hoc lex, & edictum, quod fatum propriè vocatur. Secutum verò Socratem legis edictum Deo ſe comitem præbuiſſe, proprium Socratis opus. Porrò quòd, cùm ita viueret Socrates, anima eius vſque ad alterius circuitus tempus incolumis perſeverat, iuxta decretum fatale provenit. Ac ſi ſemper hoc faciat, quod eſt in Socrate, ſemper incolumis erit iuxta fatum. Hac ratione Laio prædictum eſt ab Apolline.

Caue ne vetitos liberûm ſulcos ſeras.
Generatus ille te mactabit impie.
Et omnis aula reſpergetur ſanguine.

His quippe oraculis oſtendit, penes Laium fuiſſe, ne ſereret: quæ præceſsio eſt. Quod porrò inſecutum eſt, iam non in poteſtate Laij, ſed potiùs in neceſsitate fatali, iuxta meritum præceſsionis. Quòd ſi neceſſe eſſet Laio ſortem incurrere, aut iamdudum immineret clades illa ex ineuitabili neceſsita-

necessitate, vacaret sciscitatio, vacaret etiam prædictio. Sed ille quidem, vtpote præscius quæ sequerentur, sementem iuxta fatum fieri vetabat: sciens in potestate eius positum, si abstinere vellet. Laius verò, vt homo nescius futurorum, ab eo qui sciret, quid agendum sibi esset, sciscitabatur. Sevit autem, non fato eliciente, sed victus intemperantiâ. Eodémque modo Thetis prædixerat filio, si bellaret apud Troiam, amica sibi paratura necem, maturum exitium cum ingenti famâ futurum: si rediret ad patriam, longa vitæ spatia portendi sine gloriâ. Bellavit tamen, nullâ fati cogente violentiâ; nulla quippe in optione ancipiti, sed tanquam bilis violentiâ: sed propenso iuxta gloriam favore. Quibus concinit etiam illud Platonis. *Causa penes optantem. Deus extra culpam.* Item, *Liberam esse virtutem, nec vlli obnoxiam necessitati.* Vel cùm ait animis Lachesis, *Nullam earum sortito sub ditionem dæmonibus esse venturam: sed ipsas sponte lecturas sibi dæmonem, quem quæque putaverit deligendum.* Iuxtáque Moysea Deus vitæ primigenis interdixit, ne edulibus ar-

borum, ex quibus notitia boni, malíque, animis eorum obreperet, vescerentur: quia, cùm & abstinendi, & non abstinendi, potestas penes eos esset, qui consultum his vellet Deus, quid cauendum esset, ostendit: non prohibiturus frustra, si id fieri esset necesse. Nunc iam de his agemus, quæ in hominis potestate sunt. Omnia, quę sunt, in tres partes à veteribus divisa sunt: possibile, necessarium, ambiguum. Possibile, vt genus; necessarium, & dubium, ut species: ergo omne possibile, vel dubium, vel necessarium est. Necessarium porrò dicitur, quod necessitate constrictum est. Et quia possibilium pleraque obstari, quo minus proveniant, non possunt; quædam prohibentur, declinantúrque consilijs, definitionibus adumbrantur huiusmodi. Necessarium est possibile, cuius contrarium est impossibile: vt est, omnia orta occidere, & aucta senescere. Necesse est enim omne, quod sit natum, emori: &, quod vsque ad senectutem provectum, senescere. Nec est contrarietati locus, scilicet quod ortum sit, non occidere. Dubiorum verò

definitio talis eſt. Dubium eſt poſsibile, cuius etiam contrarium poſsibile: vt, hodie poſt occaſum Solis pluuiam futuram. hoc enim poſsibile : æquè etiam contrarium eius poſsibile, vt poſt occaſum ſolis omnino non pluat. Iam verò dubiorum proventuum plures differentiæ. Quædam enim frequentia ſunt ; quædam peræquè frequentia: ut barbire, vtque ſcire literas, vel agere cauſas. Adverſantur porrò frequentibus, quæ quidem rari exempli ſunt: his porrò, quæ peræquè proveniunt, quæ nõ ſunt peræquè. Erit ergo eorum, quę peræquè dubia ſunt, optio penes hominem: qui, vtpote rationabile animal, cuncta revocat ad rationem, atque conſilium. Ratio porrò, & conſilium, motus eſt intimus eius, quod eſt in animâ principale ; hoc verò ex ſe movetur : motúſque eius aſſenſus eſt, vel appetitus. Igitur aſſenſus, & appetitus, ex ſe moventur : nec tamen ſine imaginatione, quam φαντασίαν Græci vocant. Ex quo fit, ut perſæpe, fallente imagine, motus ille principalis animæ poteſtatis, vel conſenſus, depravetur, & eligat vitioſa pro

opti-

optimis. Cuius rei multiplex cauſa eſt: vel agreſtis in conſultando inelegantia, vel ignoratio, vel nimiù dedita mens importuno favori, vel falſæ opinionis anticipatio, vel conſuetudo praua, vel certè alicuius vitij tyrannica quædam dominatio: propterea que vi, aut violentis delinimentis, potius quàm voluntate, peccare dicimur. Quæ cùm ita ſint, ſalua eſt, opinor, divinatio; ne præſagio derogetur auctoritas. Poteſt quippe præſcius, tali factâ informatione fati, conſilium dare aggrediendi, vel non aggrediendi. Rectéque, & rationabiliter, mathematicus originem captabit inſtituendi actus ex proſperitate ſiderum, atque ſignorum: vt ſi hoc factum erit, proveniat illud. Hæc porrò, & huiuſmodi, remedia ſunt dubiorum proventuum; in quibus conſilij ſalubritas medicina eſt. Habent etiam diſciplinæ locum, maximéque legum latio. Quid eſt enim lex, niſi iuſſum ſciſcens honeſta, prohibens contraria? Idcirco, quia horum electio in noſtrâ poteſtate eſt, laudíſque honor, & vituperationis nota, præmiique gratia, & ſuppliciorum ani-

animadversio, cætera item exhortamenta virtutis, malitiæque retinacula, vitæ prospecta sunt. Nunc quoniam quid rerum sit providentia, quídve fatum, in substantiâ positum; & item, quid in munere atque actu invenitur, quídve in potestate hominis sit; quid item, quod juxta fati decretum provenit, prosecuti sumus; de fortunâ, deque ijs, quæ casu proveniunt, differemus. Fortunæ potestatem omnem in rebus hominum dicit esse; Casus aliam quandam jurisdictionem. Quæ enim vel rebus vitâ carentibus, vel sine ratione viventibus animalibus accidunt, non ex naturâ, vel arte, hæc omnia casu facta dicuntur: quæ verò hominibus accidunt, vel faventia negotiis eorum, vel adversantia, fortuita, & ex fortunæ arbitrio putantur. Causarum verò altera principalis est, altera accidens. Principalis causa est itineris faciendi, vel negociatio, vel ruris inspectatio, vel aliqua generis hujus. Accidens, ut cùm iter ingressos Sol atque æstus adurunt; quæ sequitur infectio vultus, & coloratio: quippe non infectionis causa iter fuerat institutum. Communiter ergo tam fortunam, quàm casum,

principali causæ accidentes causas esse dicemus: ut sit causa quidem principalis in fato, in fortunâ verò, & casibus, causa accidens. Et quia, quæ fiunt, partim ex necessitate habent auctoritatem; partim usitati, & frequentis, exempli sunt, partim ex raro accidunt: & fortuna, & casus, in ijs inveniuntur, quæ raro accidunt. Et fortunæ quidem irrationabilis & cum admiratione proventus inopinus ex hominum proposito sumit originem. Casus verò citra propositum hominis fit. Siquidem, quod casu accidit, vel in rebus vitâ carentibus, vel in mutis animalibus, invenitur. Breviter ergo, cùm duæ causæ, initium habentes ex proposito nostro, ita concurrunt, ut non, quod propositum est, & longe secus, præterque opinionem, accidat, fortunæ ludus est: ut, si quis occultè thesaurum terræ mandet, dehinc agricola, propositum habens vitem, aliámve quamlibet stirpem, propagare, thesaurum illum, dum scrobem molitur, inveniat: certè neque qui condidit, ut alius inveniret; sed ut ipse, cùm prolato opus esset, reportaret: nec agricola, ut thesaurum inveniret, sed ut scrobem faceret, laboraverat: &

rat: & tamen uterque uſus fortunâ eſt inopinâ. Quare ſic etiam fortuna rectè definiri poteſt. Fortuna eſt concurſus ſimul cadentium cauſarum duûm, originem ex propoſito trahentium; ex quo concurſu provenit aliquid præter ſpem cum admiratione. Vt ſi creditor, ob diu fruſtra repetitum debitum, procedat ad forum, inſtruendorum gratiâ patronorum: eodem etiam debitor, mercandi cauſâ: dehinc conventus debitor, arbitris patronis, diu tractum debitum repræſentet. Diverſa quippe cauſa utriſque procedendi fuit: & illud potius actum, quod propoſitum non erat, quàm quod jam pene agebatur. Erit ergo etiam Caſus, concurſus ſimul atque unà accidentium ſine ratione cauſarum in vitâ carentibus, vel mutis, animalibus: ut cùm clauſæ feræ, ſtabulis evaſis, rurſum ad eadem ſtabula revertuntur ultro: cumque ultro dicimus ſaxum concidiſſe. Ac de fato quidem; deque ijs, quæ in hominis poteſtate ſunt, Fortunâ quoque, & Caſibus, ſatis dictum. Sed quia ſunt aliqua, quæ contra hæc è diverſo dicuntur, proponenda ſunt, & diluenda. Tunc demum enim firmis erit fundamentis

locata Platonis ſententia. Ajunt ergo, Si Deus cuncta ex initio ſcit, antequam fiant; nec ſola cæleſtia, quæ felici neceſsitate perpetuæ beatitudinis, quaſi quodam fato, tenentur, ſed illas etiam noſtras cogitationes, & voluntates, ſcit: ſcit quoque dubiam illam naturam, tenetque & præterita, præſentia, & futura, & hoc ex initio: nec poteſt falli Deus: omnia certè ex initio diſpoſita atque decreta ſunt, tam ea, quæ in noſtrâ poteſtate poſita eſſe dicuntur, quàm fortuita: nec non ſubjecta caſibus. Porrò cùm hæc omnia jamdudum decreta ſint, cuncta, quæ proveniunt, ex fato provenire concludunt. *Leges* etiam, & exhortationes, & obiurgationes, & diſciplinas, quæque hujvſmodi ſunt, omnia teneri fatalibus conditionibus. Quando ſicui quid accidere decretum eſt, unà etiam decretum ſit, cujus ope, vel beneficio, debeat provenire: ut ſi cui ſalus proventura erit in navigando, proveniat ei non alio quoquam, ſed illo gubernatore, navim regente. vel ſi cui civitati proventurum erit, ut bonis utatur inſtitutis, & moribus, ut Spartæ, Lycurgi legibus hoc debeat provenire.

Item si quis erit justus futurus, ut Aristides, huic educatio parentum adjumento sit, in justitiæ, atque æquitatis, obtentu. Artes quoque sub fati cadere decretum, manifestum esse ajunt; nam & hinc jamdudum esse ordinatum, quis æger, quo medente, revalescat: denique fieri frequenter, ut non à medico, sed ab imperito, curetur æger; cùm talis erit conditio decreti. Similis ratio est laudum, vituperationum, animadversionum, prœmiorum. Fit enim frequenter; ut, adversante fato, quæ rectè gesta sunt, non modò nullam laudem, sed contra reprehensionem, suppliciaque, afferant. At verò divinationem dicunt clarè demonstrare, proventus jamdudum esse decretos. Neque enim, nisi decretum præcederet, ad rationem ejus accedere potuisse præsagos. Animorum verò nostrorum motus nihil aliud esse, quàm ministeria decretorum fatalium. Siquidem necesse sit, agi per nos, agente fato. Ita homines vicem obtinere eorum, quæ dicuntur, sine quibus agi non potest: sicut sine loco esse non potest motus, aut statio. Adversum quæ tam pugnaciter, & ipso fato vio-

lentius instituta, quid respondebimus? Quòd Deus sciat quidem omnia, sed unum quodque pro naturâ suâ ipsorum sciat: necessitati quidem subjugatum, ut necessitati obnoxium, anceps verò, ut quod eâ sit naturâ præditum, cui consilium viam pandat. Neque enim ita scit ambigui naturam Deus, ut quod incertum, & necessitate constrictum: sic enim falletur, & nesciet: sed ita, ut pro naturâ suâ verè dubium sciat. Quid ergo dicimus? Deum scire omnia; scientiamque ejus ex æternitate solidari. Porrò, quæ sequuntur, partim divina esse, & immortalia: partim occidua, & ad tempus. Immortalium rerum substantiam fixam, & stabilem, fore: mortalium mutabilem, & dubiam, aliasque aliter se habentem, ob naturæ inconstantiam. Ergo etiam scientia Dei, de divinis quidem, quorum est certa, & necessitate perpetuâ munita, felicitas, certa, & necessaria, scientia est: tam propter ipsius scientiæ certam comprehensionem, quàm pro eorum, quæ sciuntur, substantiâ. At verò incertorum necessaria quidem scientia, quòd incerta sint: & in eventu ambiguo posita. Nec enim pos-
sunt

ſunt aliter eſſe, quàm eſt natura eorum: ipſa tamen in utranque partem poſsibilia ſunt, potiùs quàm neceſsitatibus ſubjugata. Non ergo etiam dubia ex initio rigidè diſpoſita, atque decreta, ſunt: niſi forte idipſum, quòd incerta eſſe, & ex ancipiti eventu pendere, debeant. Quare quòd animæ quoque hominis natura talis ſit, ut interdum ad virtutem ſe applicet; interdum ad malitiam præponderet, perinde ut corpus, modò ſoſpitati, modò ægritudini proximum: fixum planè eſt, & decretum ex origine. Quis porrò malus ſit futurus, aut bonus, neque decretum, neque imperatum. Proptereaque leges, magiſteria, deliberationes, exhortationes, revocationes, inſtitutiones, nutrimentorum certa obſervatio, laus, vituperatio, quæque his ſimilantur: quia rectè vivendi optio penes nos eſt. Si igitur, eorum quæ ſunt, pleraque juris noſtri ſunt; alia extra noſtram poteſtatem: noſtra quidem appetitus, judicium, voluntas, conſenſus, præparatio, electio, declinatio; aliena verò, divitiæ, gloria, ſpecies, fortitudo, cæteraque, quę potius optare poſſumus, quàm vindicare:

rectè dicitur, ſi quis fortè velit, quæ non ſunt in poteſtate noſtrâ, noſtri juris eſſe præſumere, nihil ſapere. Conſequenter ergo etiam is qui, quæ noſtra propria ſunt, præſumit aliena, nihil, opinor, ſapit. Denique nullus laudatur ob adeptionem ſecundorum, quæ in hominis poteſtate non ſunt, niſi fortè putatur beatus. proſperitas enim non eſt in ejus arbitrio. At verò in juſtitiæ contractibus, temperantiæque negotiis, in cæterarum virtutum obſervantiâ, jure laudamur, ſiquidem virtus libera: contraque agentes reprehendimur, quòd dare operam, ut peccemus, exiſtimemur. Dicunt porrò, non ſpontanea eſſe delicta; ideo quòd omnis anima, particeps divinitatis, naturali appetitu bonum quidem ſemper expetit: errat tamen aliquandò in judicio bonorum, & malorum. Namque alij noſtrum ſummum bonum voluptatem putant, divitias alij, plerique gloriam, & omnia magis, quàm ipſum verum bonum. Eſt erroris cauſa multiplex. Prima, quam Stoici duplicem perverſionem vocant. Hæc autem naſcitur tam ex rebus ipſis, quàm ex divulgatione famæ. Quippe

mox

mox natis, exque materno viſcere decidentibus, provenit ortus cum aliquanto dolore, proptereo quòd ex calidâ atque humidâ ſede ad frigus, & ſiccitatem aeris circumfuſi, migrent. Adverſum quem dolorem, fotúſque puerorum, oppoſita eſt medicinæ loco artificioſa obſtetricum proviſio: ut aquâ calidâ confoueantur recens nati, adhibeantúrque vices & ſimilitudo materni gremij ex calefactione, atque fotu quo laxatum corpus tenerum delectatur, & quieſcit. Ergo ex vtroque ſenſu tam doloris quàm delectationis, opinio quædam naturalis exoritur; omne ſuaue, ac delectabile, bonum: contráque, quod dolorem afferat, malum eſſe, atque vitandum. Par atque eadem habetur ſententia de indigentiâ quoque, & exaturatione, blanditiis, & obiurgationibus, cùm ætatis fuerint auctioris: protereáque confirmatâ eâdem ætate in anticipatâ ſententiâ permanent: omne etiam laborioſum, etiam ſi commoditatem afferat, malum exiſtimantes. Conſequenter divitias, quòd præſentiſsimum ſit in his inſtrumentum voluptatis, eximiè

 diligunt:

diligunt: gloriámque pro honore amplexantur. Naturâ quippe omnis homo laudis, atque honoris, eſt appetens. Eſt enim honor virtutis teſtimonium. Sed prudentes quidem, verſatíque in ſciſcitatione ſapientię, viri ſciunt quam, & cuiuſmodi, debeant excolere virtutem. Vulgus verò imperitum, propter ignorationem rerum, pro honore gloriam, popularémque exiſtimationem, colunt; pro virtute verò vitam conſectantur voluptatibus delibutam; poteſtatem faciendi, quæ velint, regiam quandam eſſe eminentiam exiſtimantes. Naturâ ſiquidem regium eſt animal homo; &, quia regnum ſemper comitatur poteſtas, poteſtati quoque regnum obſequi ſuſpicatur: cùm regnum iuſta ſit tutela parentum. Simul, quia beatum neceſſe eſt libenter viuere, putant etiam, qui cum voluptate viuant, beatos fore. Talis error eſt, opinor, qui ex rebus ortus hominum animos poſſidet. Ex diuulgatione autem ſuccedit errori ſupradicto ex matrum, & nutricum, votis de divitijs, gloriáque, & cæteris, falſo putatis bonis, inſuſurratio; terriculis etiam,
quibus

quibus tenera ætas vehementiùs commovetur: nec non in ſolitis, & omnibus huiuſmodi, perturbatio. Quinetiam corroboratarum mentium delinitrix poëtica, & cætera ſcriptorum, & auctorum, opera magnifica, quantam animis rudibus inuehunt iuxta voluptatem, laborémque, inclinationem favoris? Quid pictores quoque, & fictores? nónne rapiunt animos ad ſuavitatem ab induſtriâ? Maxima verò vitiorum excitatio eſt in corporis, atque humorum animi, concretione. Quorum abundantiâ, vel indigentiâ, propenſiores ad libidinem, aut iracundiam, ſumus. His accedunt vitæ ipſius agendæ, ſortíſque diſcrimina, ægritudo, ſervitium, inopia rerum neceſſariarum. Quibus occupati à ſtudiis honeſtis ad conſentanea vitæ inſtitutæ officia deducimur, atque à cognitione veri boni revocamur. Opus ergo futuris ſapientibus tam educatione liberali, præceptíſque ad honeſtatem ducentibus, quàm eruditione à vulgò ſeparatâ: iubendáque eis, & ſpectanda, ſunt lecta omnia, quæ pertinent ad ſapientiam.

Ante omnia diuino præſidio opus eſt ad præceptionem bonorum maximorum. Quæ cùm ſint propria diuinitatis, cum hominibus tamen communicantur. Corporis quoque obſequium ſufficiens animæ viribus eſſe debet ad tolerandum exercitij laborem. Oportet autem ſufficere præceptores bonos, propoſitúmque id, quod ſortiti ſumus ſinguli, numen. Quippe Socrati dicitur à pueris comes dæmon, rerum agendarum præceptor, fuiſſe; non ut hortaretur eum ad aliquem actum, ſed ut prohiberet, quæ fieri non expediret. Propterea quoque, quæ in hominis poteſtate ſunt, ſi per imprudentiam agantur, cùm agi ea ſit inutile, cladem afferunt: quod à Socrate arcebat benivolum numen. Diuinatio verò neceſsitati quidem ſubiectarum rerum, ambiguarum etiam, ſed quarum iam ſtatilis completus ſit exitus, vera eſt, & cõplexibilis: ſi modò divinatio dicenda eſt. Quippe quæ ſemel acciderunt, infecta eſſe non poſſunt. Ambiguarum verò, quarum exitus adhuc pendent, nondũ pręcedentbus meritis, eſt, & obliqua: vt eſt ambigua illa Apollinis,

Perdet

Perdet Crœsus, Halyn transgreßus, maxima regna.

Istic enim tria erant, nisi fallor, ambigua. Vnum. vtrum Cyri, & Persarum, regnum esset periturum; alterum, an ipsius Crœsi potius, & Lydium: tertium, vtrum conditionibus iustis bellum deponeretur. Hoc quippe fieri poterat; & depositorum bellorum aliquot exempla præcesserant: sed quia voluntas vtriusque adversabatur armorum depositioni, cùm & Cyrus ferâ quâdam esset naturâ, & gloriosâ; Crœsus verò confidens, potentiæque præcupidus: decretum, quod sequebatur, ratum erat, factum ex vtriusque proposito, pacem inter eos minimè futuram. Supererat igitur ex reliquis alterutrum, idque erat dubium; cuiusnam regnum extingueretur: proptereáque dubia sors, dubiique intellectus processit oraculum; ut quodcunque accidisset, id prædictum ab Apolline videretur. Sunt aliæ prædictiones consi-

ſiliorum examini ſimiles. Quia cúm ſit in noſtrâ poteſtate deligere ex incertis alterum, ne in delectu peccetur ex ignoratione, ſuadet hominibus, quid ſit optandum, propitia divinitas: ut Argiuis, per oraculum quærentibus, an adverſum Perſas bellum ſuſcipi conueniret, reſponſum eſt.

Vicinis offenſa Deo chariſsima plebes,
Armorum cohibe munimina, corporis omne
Diſcrimen ſola capitis tutabitur vmbra.

Sciebat enim, quid eſſet eligendum, quódque optio penes hominem; id verò, quod ſequitur optionem, penes fatum. Hebręis quoque conſilium datum eſt à Deo cum prædictione rerum futurarum, in iſtum modum. Si præceptis meis parebitis, bona terrarum omnia penes vos erunt. Lac itaque, & melliflui fluctus, non deerunt. Si contempſeritis, pœnarum imminentium ſeriem divina vox proſecuta eſt. Quippe quòd eſſet dubium id, quod erat poſitum in hominis poteſtate, parere, vel contemnere iuſſa cæleſtia. Quòd ſi optionem

tionem eorum præcederet decretum inevitabile, neceſſarióque contemnendum eſſet; abundaret prædictio, abundarent etiam promiſſa, & minæ. Eſt igitur aliquid in hominis poteſtate, nec ſunt homines, ita vt à contraſentientibus aſſerebaturr, materiæ rerum earum, quæ aguntur, per quas aguntur: ſed cauſa præcedens, quam ſequitur, id quod ex fato eſt. Sed præter ſpem aiunt aliquanta provenire. Scimus; & horum omnium duplex genus. Vnum eorum, quæ perrarò accidunt; quæ vel fortè proveniunt, vel caſu aliquo importantur: ut ex hominibus portenta naſci. Alterum, quod frequentius quidem provenit, ſed originem ſumit ex humani iudicij depravatione: cùm vel à potentibus iratis, vel ab inimicis, res iudicantur: vt accidit Socrati: eiúſque populi iudicio cùm vir iuſtiſsimus condemnatus eſt Ariſtides, vel cùm prophetæ à conſceleratis vnus membratim ſectus, alter obrutus ſaxis. Num quid etiam horum cauſa eſt penes fatum? nec intelligunt diverſas ſe contrariáſque potentias, id

eſt virtutem, & item vitia ſimul, quod fieri non poteſt, aſsignare decreto: cùm huiuſmodi crimina fati propria eſſe dicunt. Conſtituant denique, quid eſſe fatum velint. Virtutém ne divinam? ſed non eſſet cauſa malorum. An verò animam malignam? Sed demum à malitiâ nihil boni fieri poteſt; & fato dicuntur etiam bona provenire. Dicent fortaſſe mixtam quandam eſſe ſubſtantiam. At quî fieri poteſt, ut vnum & idem quid malitiâ ſimul & bonitate ſit præditum, intemperantiamque & caſtitatem creet, cæterámque virtutum vitiorúmque importet contrarietatem? Quæ porrò erit de fato exiſtimatio? quòd velit certè omnia eſſe bona, nec tamen poſſit. Erit igitur imbecillum quiddam, & ſine viribus. An poteſt quidem, nec tamen vult? Hæc verò iam fera eſt quædam, & immanis, invidia. An verò neque vult, neque poteſt? At hoc dicere, de fato præſertim, flagitioſum. An & poteſt, & vult? Erit ergo cauſa bonorum omnium, nec malorum auctoritas pertinebit ad fatum. Vnde ergo mala? Motu ſtellarum cau-

ſarum. Sed ipſe motus unde ? & utrum volentibus ſtellis motus ipſe talis ſit, ut ex eodem motu & mala proveniant, & bona, an invitis? Si volentibus, animalia ſunt ſtellæ, & juxta propoſitum moventur. Si invitis, nullus eſt earum actus. Certè aut omnes ſtellæ divinæ ſunt, & bonæ, nec quicquàm faciunt mali: aut quædam maleficæ. Sed maleficas eſſe in illo ſancto, & pleno bonitatis, loco quatenus convenit? Cumque omnia ſidera plena ſint cæleſtis ſapientiæ, malitiam porrò ſciamus ex dementiâ naſci, quatenus convenit maleficas eſſe ſtellas dicere? Niſi fortè, id quod fas non eſt, interdum eaſdem bonas, interdum malignas eſſe, exiſtimandum: proptereaque promiſcue beneficia, & maleficia, præbere. Sed hoc abſurdum eſt putare, cæleſtem ſubſtantiam, unâ eademque naturâ præditam, non in omnibus ſtellis eandem eſſe: ſed pleraſque tanquam à propriâ degenerare naturâ. Sed nimirum hoc invitæ ſtellæ patiuntur: & quænam erit illa tanta neceſsitas, quæ invitas cogat delinquere? & hæc ipſa utrum divina erit anima, an maligna? An verò ratio quædam eſt, ut

ajunt, quâ omnia fiunt, quæ ad præsens aguntur, quæque futura erunt, provenient? Sed nimirum monstri est simile dicere, ratione fieri mala, quæ multò veriùs dicentur nullâ ratione. Iniquus est etiam, vel libidinosus. Series verò illa causarum inevitabilis unde accipiet exordium, nisi priùs merita nostra in quamcunque partem locentur. Illud verò quis ferre possit, quòd præter cætera, quæ irreligiosè dicuntur, atque existimantur, providentia quoque Dei tollitur hac eorum assertione: simulque omnis divinitas exterminatur? Quid enim faciet Deus, si omnia secundùm hanc versutorum hominum affirmationem fient, atque impulsu rapido ferentur pro necessitatis distinctu? Facit tamen hæc vana præsumptio faciliorem causam nocentibus, quibus licebit, non animi sui perversitatem condemnare, sed de fatali violentiâ conqueri, facit bonorum vota juxta laudabilem vitam, & impetus prudentiæ, pigriora. Quare missum faciendum est genus hominum, ex versutiâ, & vanitate, concretum; qui, ut ipsi putant, adverso fato nati sunt: quibus hæc, & talia, opinari fato

prove-

provenerit. Nos verò divinam legem ſe-
quentes repetemus ab exordio, digeſto or-
dine, quæ de fato Plato, veritatis ipſius (ut
mihi quidem videtur) inſtinctu, locutus
eſt. Principio cuncta, quæ ſunt, & ipſum
mundum contineri, regiq́ue, principaliter
quidem à ſummo Deo, qui eſt ſummum bo-
num, ultra omnem ſubſtantiam, omnem-
q́ue naturam, exiſtimatione intellectuq́ue
melior; quem cuncta expetunt, cùm ipſe
ſit plenæ perfectionis, & nullius ſocietatis
indigus: de quo plura dici nunc, exorbitare
eſt. Deinde à Providentiâ, quæ eſt poſt il-
lum ſummum ſecundæ eminentiæ, quam νοῦν
Græci vocant. Eſt autem intelligibilis eſ-
ſentia æmulæ bonitatis propter indefeſſam
ad ſummum Deum converſionem. Eſt-
q́ue ei ex illo bonitatis hauſtus, quo tam ipſa
ornatur, quàm cætera, quæ ipſo auctore ho-
neſtantur. Hanc igitur Dei voluntatem, tam-
q́ue ſapientem tutelam rerum omnium, pro-
videntiam homines vocant; non, ut pleri-
que exiſtimant, ideo dictam, quia præcurrit
in videndo, atque intelligendo, proventus fu-
turos: ſed quia proprium eſt divinæ mentis,

intelligere; qui eſt proprius mentis actus, & eſt mens Dei æterna. Eſt igitur mens Dei de intelligendo æternus actus. Sequitur hanc providentiam Fatum; lex divina promulgata intelligentiæ ſapienti modulamine ad rerum omnium gubernationem. Obſequitur huic ea, quæ ſecunda mens dicitur, id eſt, anima mundi tripertita, ut ſupra comprehenſum eſt: ut ſi quis periti legum latoris animam legem vocet. Iuxta hanc legem, id eſt, fatum omnia reguntur, ſecundùm propriam quæque naturam: beatâ quidem neceſsitate, incommutabiliq́ue conſtantiá, cuncta cæleſtia, quippe quæ ſint providentiæ vicina, atque contigua. Frequenter verò accidentia naturalia; propterea quia oriuntur, & occidunt, omnia, quæ naturæ lege proveniunt. Simul, quia imitantur naturam ars & diſciplina, etiam hæc, quæ artibus efficiuntur, ſunt frequentia, proventuſque crebri: quæ verò reguntur hac lege, ratione, ordine, ac ſine vi reguntur. Nihil enim, ratione, & ordine, carens, non violentum. Quod verò tale eſt, non diu perſeverat: utpote, quod contra naturam ſuam diſtrahatur. Sequuntur

tur

tur ergo Deum proprium ſingula; &, ut ait Plato, regem imperatoremque cæli, principem agminis, & ducem ſublimem volucri curru, diſpenſantem omnia, & moderantem, legiones cæleſtium angelicarum poteſtatum, in undecim partes diſtributæ. Solam ſiquidem Veſtam manere ait in ſuâ ſede; Veſtam ſcilicet, animam corporis univerſi, mentemque animæ ejus, moderantem cæli ſtellantis habenas, juxta legem à providentiâ ſanctam. Quam legem ſæpe diximus eſſe fatum, ſerie quadam conſequentiarum, atque ordinum, ſancientem. Volucris verò currus imperatoris Dei aplanes intelligenda eſt: quia & prima eſt ordine, & agilior cæteris omnibus motibus, ſicut oſtenſum eſt. Vndecim verò partes exercitus dinumerat hactenus. Primam, aplanem; deinde, ſeptem planetum; nonam, ætheris ſedem; quam incolunt ætherei dæmones, decimam, aëream; undecimam, humectæ ſubſtantiæ; duodecimam, terram, quæ immobilis ex converſione mundi manet. Verum hoc fortaſſis extra propoſitum, quanuis inſtituto ſermoni concinat: quòd fatum ſine vi, ac ſine

ullâ necessitate inextricabili, modo salubri, atque ordine, administretur. Ex harum ordine rerum demanant illa, quæ rari exempli sunt; quorum partim fortuna potestatem habet, partim improvisa, & suâ sponte, proveniunt: quibus omnibus casus dicitur imperare, quæ fatalia quidem sunt. continentur enim edictis fatalibus, nec tamen sunt necessitate violentia, perinde ut quæ à nobis fiunt. Continentur quippe legibus nostris; nec tamen secundùm leges proveniunt, quibus utimur. Vtputa, jubet lex interfici patriæ proditorem. Quid ergo? Quia proditorem vocat eum, cui pœnam statuit, necesse est ut lex faciat proditorem? Non opinor. Nam proditor quidem suâ malâ mente, quin potius amentiâ, prorumpit ad facinus: punitur verò juxta legem. Rursumque lex est: ut qui fortiter bellaverit, præmio afficiatur. Hæc lex jubet; non tamen victorem, aut victoriam, lex facit: & tamen lex præmium dat. Proptereaque lex generaliter jubet omnibus quæ facienda sint, prohibetque omnes ab inconvenientibus. Sed non omnes obtemperant, nec omnes faciunt, quæ jubentur.

bentur. Quæ res oſtendit, optionem quidem eſſe in hominibus, nec eandem in omnibus. Ea verò, quæ ſequuntur, id eſt, legitima, id eſt, animadverſiones, vel præmia, ex lege ſancta. Talis eſt, opinor, etiam lex illa cæleſtis, quæ fatum vocatur, ſciſcens hominibus honeſta, prohibens contraria. Sequi porrò noſtrum eſt, & à fati jugo liberum: laudare verò agentem bene, tam juxta legem, quàm juxta commune judicium. Similiter ergo etiam contraria, mentiri quidem, & peſſimè agere vitam, continetur edicto: & eſt in hominis arbitrio, ut præcedens. Male porrò vitam diſponere, proprium eſt hominis, proptereaque puniri planè eſt ex neceſsitate fatali; utpote quod legem ſequatur. Hæc porrò omnia ſedem habent in animis hominum; quæ anima libera eſt, & agit ex arbitrio ſuo. Optima porrò pars animæ ea eſt, quam deſcripſit Plato, duplicem habere virtutem: unam, in comprehenſione divinarum rerum, quæ ſapientia eſt: alteram, in diſputatione mortalium rerum, quæ prudẽtia nominatur. Quòd ſiquis ad humores corporis, naturalemque illam concretionem, reſpiciens, pleroſque

rosque intemperantes, alios porrò moderatos homines esse non sine fato putat: & intemperantes quidem, ex humorum intemperie laborare; moderatos autem, ex felicitate concretionis levari: eaque omnia decreto fieri. Vera sentit quidem. Est enim naturâ tributum, ut imbecilla hominum natio, vel laboret improsperâ concretione, vel adjuvetur moderatâ in proventu honestatis. Ideoque adversum hujusmodi vitia rationis consiliique salubritas opposita est providentiæ lege. Siquidem avaritia, libido, crudelitas, cæteræque hujusmodi pestes, nihil in pueritiâ grande designent; sed sint confirmatâ jam ætate, noxia: tunc, opinor, cùm etiam salubritas consilij confirmatur. Cui auxiliatur decus studiorum honestiorum, prodest benivolorum reprehensio, medetur animadversio. Contraque adversis rebus obtunditur pravitas mentis, atque insolescit. Ideoque ob consortium corporis est inter homines, bestiasque, & cætera vitâ carentia, societas, communioque, corporeorum proventuum. Siquidem nasci, nutriri, crescere, commune est hominibus cum cæteris; sentire

tire verò, & appetere, commune demum hominibus, & mutis tantùm, ac ratione carentibus, animalibus. Cupiditas verò, atque iracundia, vel agrestium, vel mansuetorum, appetitus irrationabilis est. Hominis verò, cujus est proprium, rationi mentem applicare, ratiocinandi tamen, atque intelligendi, sciendique verum, appetitus proprius est hominis, qui à cupiditate, atque iracundiâ, plurimum distat. Illa quippe etiam in mutis animalibus, & multo quidem acriora cernuntur. Rationis autem perfectio, & intellectus, propria Dei, & hominis, tantum. Atque inter ipsos homines non peræquè. Compugnant quippe in hominum commotionibus invicem cupiditas, iracundiaque, & item ratio, obtinetque adversum se vicissim. Ratio, ut apud Homerum, cùm Laërtius juvenis,

Pectore pulsato mentem castigat acerbè.
Quin toleras mea mens? etenim graviora tulisti.

Quippe in illius animo ratio tunc iracundiam subjugabat. Apud Euripidem contrà

 in Me-

in Medeæ mente ſæva iracundia rationis lumen extinxerat. Id enim nec me latet nunc quàm cruenta cogitem, ſed vincit ira ſanitatem pectoris. Vſque adeò ſalubri conſilio viam clauſerat immoderatus calor pellicatus. Ergo in animo continentis viri ſemper plus conſilium poteſt: intemperantis imbecillitas adverſum rationem vitioſis animi partibus ſuffragatur. Sæpe etiam hæc ipſa vitia ſe invicem impugnant: ut in adoleſcente Terentiano, qui, adverſum accerrimas amoris flammas reſiſtens, honeſtâ iracundiâ nititur; cùm negat iturum ſe ad conſpectum *amicæ* ultro arceſſentis: ut excluſum indignè revocet lenocinio, blanditijſque meretricijs. Ergo hæc, de quibus intrà arcana pectoris diſceptamus, quæque, utrum facienda nec ne ſint, deliberamus, & poſtremum, tanquam latâ ſententiâ, decernimus, quatenus non ſunt propria noſtra, niſi fortè ideo, quia commoti, vel depravati, libidine diſceptatores idonei non ſumus: cùm æquum judicium carere tanquam gratiæ, miſericordiæque, anticipationibus debeat? Sed prædictio, inquiunt, futurorum jamdudum diſ-

poſita, atque ordinata, eſſe teſtatur. Hæc porrò diſpoſitio, atque ordinatio, fatum vocatur. Immo hæc ipſa prædictio fatalem neceſsitatem dominari negat uſquequaque. 'Siquidem prædictio rationabilis ſit exiſtimatio ſortis futuræ; quæ non in rebus certis, & neceſsitate conſtrictis, ſed incertis, atque ambiguis, prævalet. Quis enim præſagum conſulat de recens nato, utrum mortalis, an immortalis, ſit futurus? Sed illud potiùs, quod eſt dubium, quæri ſolet; quàm prolixa vitæ ſpatia ſortitus eſſe videatur: & utrum dives, an pauper, elataque an plebejâ ſit, atque humili, fortutâ futurus. Quæ cuncta obſervatione, ſcientiâ, artificioſâ quoque ſolertiâ, colliguntur. Aut enim alitum volatu, aut extis, aut oraculis homines præmonentur: prædicente aliquo propitio dæmone, qui ſit eorum omnium, quæ deinceps ſequuntur, ſcius; perinde ut ſi medicus juxta diſciplinam medendi prædicat vel exitium, vel ſanitatem: aut etiam gubernator, cæli conditionum non ignarus, ex aliquâ nubeculâ prænunciet tempeſtatem futuram. Quæ cuncta non fato, ſed artificioſis rationibus,

 vſúque,

vſuque, & experientiâ, comprehenduntur. Æquè cùm ex motu ſiderum prædictio habetur, ſigna obſervari ſolent. Ortuſque, & obitus, ſtellarum, & conformationes, ad rationem redactæ, juxta quam fertilitas, ſterilitaſque, provenit. Omniſque hujuſmodi ratio nihil eſt aliud, quàm conjectura rerum earum, quæ vel ad corpus pertinent, vel ad ea; quæ corporis propria ſunt: vel ad animam ſatis corpori ſervientem. unde opinor Platonem animarum quidem ædificationi Deum opificem præfuiſſe dicere; eorum verò, quæ animis ſubtexuntur, aliis divinis poteſtatibus inferioribus munus, *atque officium*, eſſe mandatum: ita ut puræ quidem animæ, ſijnceræque, & vigentes, florenteſque rationibus, à Deo factæ ſint: vitioſarum verò partium ejus auctores habeantur hæ poteſtates, quibus ab opifice Deo talis cura mandata ſit. Vitioſæ porrò partes animi, quæ ſubtexuntur, ira eſt, & cupiditas, ſatis idonea vitæ agendæ inſtrumenta. multa quippe ſunt, quæ per virilem animi commotionem rectè in hâc vitâ fiunt, & vindicantur; quoties juſta iracundi comitem ſe,

& auxi-

& auxiliatricem, rationi præbet. Multa etiam ex cupiditate honestâ, vel mediocri, præter libidinum sordes. Sicut igitur puræ mundi animæ regnum in perpetuâ mundi agitatione permissum est; ita ijs animis, quæ homines inspirant, opus fuit ratione, iracundiâ & cupiditatibus interpolatâ; ut cùm quidam se ad rationem totum animal convertisset, curaret, intueretur etiam cælestia: cùm verò ad terrena despiceret, despectus æquè non esset otiosus, sed ex eâdem inclinatione, cura rerum terrestrium nasceretur. Vt igitur brevi multa complectar, istius rei dispositio talis mente concipienda est. Originem quidem rerum, ex quâ cæteris omnibus, quæ sunt substantia ejus, ministratur, esse summum & ineffabilem Deum, post providentiam ejus secundùm Deum, latorem legis utriusque vitæ, tam æternæ quàm temporariæ. Tertium esse porrò substantiam, quæ secunda mens, intellectusque, dicitur; quasi quædam custos legis æternæ. His subjectas esse rationabiles animas, legi obsequentes; ministras verò potestaees. Naturam, Fortunam, Casum, & Dæmones

inſpectatores ſpeculatoreſque meritorum. Ergo ſummus Deus jubet, ſecundus ordinat, tertius intimat. Animæ verò legem agunt. Lex porrò ipſum fatum eſt, ut ſæpe diximus. Cui legi qui pareat, ſequaturque principis Dei veneranda veſtigia, beatam ſemper vitam agit: juxta legis perpetuæ ſanctionem, quòd eſt juxta fatum. At verò, quæ Dei comitatum animæ neglexerint, rurſum & ipſæ, alio quodam, contrarioque, genere ſecundùm fatum vitam exigunt: donec pœniteat eas delictorum ſuorum, expiatiſque criminibus deinceps ad immortalis Dei, & æternarum divinarumque poteſtatum, choros revertantur: & ille legis rigor ex deteriore fortunâ tranſitum fieri ſinat ad beatam. Quòd fieri certè non poſſet, ſi omnia conſtricta eſſent uniformi quâdam, & rigidâ, atque irrevocabili, neceſsitate. Ex quo apparet, providentiam quidem omnia intra ſe circumplexam; tenere quippe omnia, quæ ſecundùm eandem rectè adminiſtrantur; at verò fatum providentiæ ſcitum eſt. Continet autem ea, quæ ſunt in noſtrâ poteſtate, ut præcedentia: continet

etiam

etiam meritorum collationem. Sequuntur animadversio, & approbatio, quæ sunt fatalia: eaque omnia, quæ casu, fortunáve, fiunt. Quid igitur sibi voluit tractatus hujus tam larga prolixitas? Quia multi nullâ curâ veri sciendi, sed potiùs veris rationibus renitendi, & ipsi falluntur, & cæteros in erroris ineluctabilis implicant lubrico: quippe qui ad unam aliquam partem mundanæ administrationis respicientes, tanquam de solidâ, atque universâ, dispensatione pronuntient: quodque in unâ parte invenerint, id esse in omnibus quoque mundi partibus asseverant: propter eaque cùm aliquid verum dicunt, verisimiles habentur, quamvis compugnantia invicem dicant. Cùm autem de parte sentientes perinde habent, tanquam de solido, universoque, sentiant; redarguuntur invicem. Namque fato quędam agi, verum est; & quòd quædam in nostrâ potestate sint, hoc quoque verum esse monstratum est. Quare, qui omnia fato fieri dicunt, meritò reprehenduntur ab ijs, qui probant esse aliquid in nostrâ potestate. Demum, qui omnia in nostrâ

pote-

potestate constituunt, nec quicquam fato relinquunt, falli deteguntur. Quis enim ignoret esse aliquid in fato, & extra nostrum jus? Sola igitur vera illa ratio est, fixaque & stabilis sententia, quæ docet, quædam fato fieri, alia porrò ex hominum arbitrio, & voluntate, proficisci.

Deinde subnectit leges ipsas, & jura fatalia. Principalem quidem legem, quâ cunctis animis ob vniformem naturam ad virtutis vindicationem æquabilis fato tribuitur facultas sine cujusquam præclaratione. Addit secundam legem, quâ sanctum est, omnes animas, quæ comitatæ divinum agmen spectaverint æternarum, vereque existentium, rerum naturam, formam hominis induere ad tuenda terrena. Piæ nationis animal hominem significans; ideo quòd in mutis animalibus nulla sit cognitio de Deo. Porrò ex ijs, quæ ratione instructa sunt, præstantissimum quidem animal id esse, quod cæteris cælestibus animalibus substantiam ex se largiatur, colat autem aliud, multo præstantius, in quo sit origo rerum. Siqui verò, quasi per ordinem quendam, inferioris eminentiæ

pote-

poteſtates : quæ ſingulæ potiora quæque venerentur numina. Quia igitur vltimus eſt homo ex his, quæ ratione vtuntur, animalibus? cunctáque meliora, & elatiora, veneratur; iure præcipuâ religione præditum eſſe dixit. Cúmque ſit duplex natura hominis, altera melior, altera inferior, lege opus fuit tertiâ, quæ merâ diſtingueret. Eſt porrò melior ſexus virilis, muliebris inferior; non quo ſit aliqua in animis differentia: vna eſt quippe natura: ſed diverſitas tamen in ſexu eſſe debuit, caduca mortalitate partus, ſubſtitutionéſque, deſiderante. Denique cùm vna eadémque virtus ſit maris & fœminæ, corporum tamen ipſorum diverſæ vires ſunt; cùm eorum alterum calidius, denſiúſque, alterum ſit frigidius, & rarius.

Sequitur alia lex, quam deſignat his verbis. *Cúmque neceſsitate decreti corporibus inſerentur, corporeáque ſupellex variè mutabitur, quibuſdam labentibus, & aliis invicem ſuccedentibus, membris.* Neceſsitatem nunc vocat vſum inexcuſabilem, munúſque incorporationis: neque enim aliter poterant regi

terrena, rationabili animâ regente, nisi corporis adhibitâ coniunctione. Corpus enim terrenum hoc non diu constat; sed torrentis more præcipitis & ipsum effluit, & ab effluentibus inundatur. Sunt quippe in eo multi meatus, multáque item emissacula, tam in promptu, & visibilia, quàm latentia, & cœca: per quæ fertur humor, atque spiritus, aliæque superfluæ reliquiæ cibi, & potus: quibus egressus, conservationis animalium causâ, natura commenta est, & adversum detrimenta egestionis, pro competenti modo, vicem reparat ex humido, & sicco, cibatu, atque extrinsecus circunfusi aëris respiratione. Meatus igitur, ingredientibus omnibus, pro modo, próque magnitudine, eorum natura fabricata est. Idque ipsum est, quod dicit idem Plato: *Quibusdam labentibus, & aliis invicem succedentibus, membris.* Hæc ergo lex illud effecit ante omnia, sensum ex violentis paßionibus excitari. Meritò. Vita quippe sine sensu esse non potest. Siquidem inter ea, quæ viuunt, & quæ vitâ carent, hæc sit, opinor, differentia: ut sentiant hæc, illa sine sen-

ſenſu ſint, naſcentiáque ſimul cum vitâ ſenſum auſpicentur: & in diiugio corporis, atque animæ, ſentire deſinant. Certè ſiue paſſio, ſiue potentia, ſiue aliquis affectus eſt, ſenſus hic animantis eſt proprius, ex corporis, animæque, copulatione conflatus. Ex violentis verò paſsionibus, rectè. nam eâdem, ac ſimili, facilitate anima contemplatur. Contemplatio quippe facilis intentio eſt. Senſus verò naſcitur ex conſortio corporis, atque animæ, paſsionum: & ſunt multæ corporis pulſationes eiuſmodi, vt neque contingant animam, & ſenſum, latentérque vaneſcant; qualis eſt lapſus in videndo, vel audiendo. Quidam tamen pulſus corporis violentiores ſunt, qui ad animam vſque permanant. Eſt ergo ſenſus paſsio corporis, quibuſdam extrapoſitis, & pulſantibus variè; eâdem paſsione vſque ad animæ ſedem commeante, Quæ paſsio, cùm eſt lenis, mollitérque palpando, potius quàm pulſando, corpus movet, conſentit anima corporis titillationi. Atque hoc genus ſenſus voluptas cognominatur. Porrò ſi erit aſperitate quadam prædita

paſsio, doloris nomen accipiet. Vt ſit perſpicuum voluptatem, ac dolorem, ſpecies eſſe ſenſus: ſenſum verò, ipſum genus. Omnis porrò talis cupiditas mixta eſt cum voluptatis, & doloris, affectu. Conſequentérque amor huiuſmodi rerum inter dolorem, voluptatémque, poſitus invenitur. Spes quippe fruendi voluptatem creat; dilatio triſtitiam, ac dolorem. Quare ſequitur ſentiendi legem lex amandi; amor porrò conſervationi corporis plurimum confert: idémque eſt auctor ſucceſsionum. Idem hoc in irâ quoque reperitur, quoties ſine ratione, ac ſine modo, commovemur, agreſti quodam ardore mentis. Adverſum quem inſtruitur anima cautionis ſalubritate. Quæ nimia facta, tranſit ad formidinis vitium. Itaque cùm animi vigor, qui, factus immoderatior, progreſſus eſt ad iracundiæ limitem, & item cautio ſit animæ data ob tutelam corporis, immoderatè creſcentia perturbant animum, potiùs quàm regunt.

Cæteráſque, inquit, *pediſſequas earum perturbationes diverſo affectu pro naturâ ſuâ permoventes.*

ventes. quoadusque congruas immanium ferarum induant formas. Pedissequas quidē cupiditati, dolorique, cognatas & consentaneas paßiones dicit, æmulationem, invidiam, obtrectationem, & cætera huiusmodi; voluptati verò, in alienis malis gaudium, iactantiam, gloriæ vanitatem: metui porrò, fugam, formidinem: iracundiæ nihilominus, sævitiam, feritatem, calorem, quæque his sunt proxima. Diverso, inquit, affectu pro naturâ suâ permoventes, ea videlicet, quæ sunt hisipsis contraria virtutum ornamenta, quæ virtutibus fiunt. Quæ quidem vitia si frænarent, inquit, iustam eis, lenémque, vitam fore. Apertè, & ita, vt dubitare nequeamus, sui iuris esse animas docet in delectu, atque optione.

Horum omnium præmia etiam constituit. Victricibus vitiorum animis reditum ad cælestem sedem, perpetuámque immunitatem. Quæ verò se libidine commaculaverint, in munere vitæ secundæ asperiorem, congruámque moribus, & instituto, vitam futuram. Siquidem ex virili sexu transeant in fœminæ formam, non

quòd id ipſa anima ſexum mutet, ſed deterius corpus accipiat. Quæ vitam meliorem temperantémque delegerit, ad meliorem fortunam revocabitur. Porrò ſi deterior facta erit, deteriuſque vivet, propter nimiam corporis amplexationem, vitæ deſtinabitur infeliciori, quoaduſq, ad feræ naturæ perveniat immanitatem. Empedocles tamen, Pythagoram ſecutus, ait eas non naturam modò agreſtem & feram ſortiri, ſed etiam formas varias, cùm ita dicit,

Nanque ego iandudũ vixi puer, & ſolida arbos,
Et tali ſexu inde animal, tum lactea virgo.

Non iuxta ſexus ſylueſtrem conuerſionem, ſed in diverſorum animantium, vt ipſe alijs teſtatur verſibus, quibus abſtineri oportere cenſet animalibus.

Mutatos ſobolis mactat pater impius artus,
Diis epulum libans; ſæuâ prece territa mente
Hoſtia, luctificâ funeſtatur dape menſa.
Natus itẽ vt pecudes cædit matrémq; partémq;
Nec ſentit charos mandens ſub dentibus artus.

Item alio loco.

Comprimite ô gentes homicidia, nónne videtis
Mandere vos proprios artus ac viſcera veſtra?

Sed

Sed Plato non putat rationabilem animam vultum atque os ratione carentis animalis induere, sed ad vitiorum reliquias accedente corpore incorporationem, auctis animæ vitiis, efferari ex instituto vitæ prioris, & iracundum quidem hominem, eundémque fortem, prouehi vsque ad feritatem leonis, ferum verò, & eundem rapacem, ad proximam luporum naturæ similitudinem pervenire, cæterorum item. Sed cùm sit reditus animis ad fortunam priorem, hoc verò fieri non potest, nisi priùs reditus factus erit purus, ac clemens, & homine dignum institutum, rationabilis porrò consilij correctio, quæ pœnitudo est, non proveniat in iis, quæ sine ratione viuunt, Anima quondam hominis nequaquam transit ad bestias iuxta Platonem. Deinde ait. *Pausámque malorum non prius fore, quàm consecuta eas similis eadémque semper volucris illa mundi circumactio cuncta earum vitia ex igni & aqua terráque & aëre contracta, omnémque inluuiem deterserit, inconsultis & immoderatis erroribus, ad modum rationis temperiémque redactis.* Eandem

dem ſemper circumactionem motus intelligentis animæ ſignificans, ſimilem verò eius cùm deliberat vt intelligat. Hæ quippe virtutes ſunt animæ rationabilis. Inconſultos porrò, & immoderatos, errores animæ dicit eſſe, qui ex igni, terráque, & cæteris corporeis elementis, oboriuntur. Adverſum quos obnitens anima revertetur ad antiquam divinitatem ſuam, & habebit naturam bonis meritis competentem.

Has leges ait à magno opifice Deo animis eſſe intimatas: cauſamque intimationis oſtendit: *nequa penes ſe deinceps ex reticentia noxæ reſideret auctoritas:* volens oſtendere, malitiam non ex decreto, ac voluntate, Dei provenire hominibus, ſed ipſorum vel imprudentiâ, vel depravatione. Deinde poſt expoſitionem legum fatalium ſementem facit animarum noſtrarum Deus, partim in lunâ, quæ inſtrumenta temporis eſſe dicit, iuxta Pythagoram quidem, quòd ita vt in terrâ, ſic etiam in lunari globo conſiſtant homines, & etiam in cæteris errantibus ſtellis: iuxta ſe verò, quòd in alijs libris

libris idem afferat, alternâ vice fungi munere animas, quibus rerum terrenarũ tutela mandatur, ita ut quæ jam fungentur munere primæ, ferantur in terrâ: quæ post has, in lunari globo, ac deinceps alios globos consequenter. Deinde jubet factis à se dijs, id est stellis, fingere humana corpora animarum competentium receptacula, ijsdemque adhibere cuncta adminicula vitalis substantiæ. Principio appetitum, qui dividitur in iracundiam & cupiditatem, sine quibus corpus mortalis animantis neque esse, neque verò administrari potest. Deinde artes, quæ victum necessarium largiuntur, cæteraque omnia juxta vires, ut quàm optimè mortalis natura regatur. Iuxta vires videlicet non efficientium, sed eorum quæ efficiebantur: propterea quòd homines tam ad bonitatem, quàm ad malitiam, inclinationes habent. Ex quo fit, ut sæpe ipsi sint sibi auctores malorum. Talis ergo fuit ordinatio summi opificis Dei: ut quod erat in corpore mortali minimè mortale, sed divinum potius, & sempiternum, ipse construeret. Porrò quæ dissolubilia unquam essent futura, minoribus afficienda

mandaret. Denique completâ dispositione in suo, inquit, affectu manebat. Quid est? Nimirum ut providentia sua cunctis tam ex æternitate, quàm natis, generatisque, consuleret: divinis quidem, & æternis, immortalitatem propagant, temporarijs verò perennitatem, non jugem, & integram, sed ex successione.

Deinde docet ipsam humani corporis ædificationem, sentiendique causam, & cætera, quæ sensum sequuntur. *Ex mundi*, inquit, *materiis igne, terraque, & aqua cum spiritu, fænus elementarium mutuati, quod redderetur cùm opus foret*, & cætera. Corpora nostra ex quatuor materijs esse composita, in promptu est. Est enim quiddam contiguum in ijs, quod tactui resistit, idque sine terrenâ soliditate non est. Est etiam calidum aliud, idemque visibile: porrò, quæ talia sunt, sine igni esse non possunt. Est præterea plenum Spiritus, ut sunt hæ venæ, quæ arteriæ nuncupantur. Est etiam humor, ut sanguis, & cætera, quæ manant ex corpore. Sed neque humor sine aquâ, neque Spiritus sine aëre consistet unquam. Est igitur in corpori-

pori-

poribus noſtris aquæ portio, & item aëris, necnon ignis, & terræ. Vnde opinor hominem mundum brevem à veteribus appellatum, nec immeritò. Quia totus mundus, & item homo totus, ex ijſdem ſunt omnibus, corpore quidem eaſdem materias habente, animam quoque unius ejuſdemq́ue naturæ. Inviſibiles porrò conjunctiones Gomphos appellat; vel minorum corpuſculorum coacervationem, ut Diodorus; vel eorundem ſimilium inter ſe conglobationem formabilem, ut Anaxagoras; vel ſupradictorum multiformem implicationẽ, ut Democritus, & Leucippus; vel interdum concretionem, interdum diſcretionem, ut Empedocles; concretionem quidem amicitiam, diſcretionem porrò, & ſeparationem, inimicitiam vocans. Vel, ut Stoici, corporum diverſorum uſquequaque concretionem. Quorum omnium quendam nodum, concatenationemq́ue, dicit eſſe in minutis, ſolidiſq́ue, corpuſculis, quæ γόμφυς cognominat. Tali igitur humani corporis exædificatione æternæ animæ duos circuitus addidiſſe dicit Deum; qui circuitus

animæ opera ſunt, quorum alter intelligentia eſt, alter opinio. Porrò omne quod operatur, ſit neceſſe eſt. Subſtantia ergo animæ minimè eſt otioſa. Vndique igitur corpus humanum duabus immortalis animæ circumactionibus obligatum, totum atque ex omnibus vitali ſuſtentatur vigore. Irriguum porrò fluidumque corpus vocat, ob prædictas egeſtionis & exſaturationis vices.

Circuitus porrò, inquit, *ut torrenti rapido, defluoque, obligati.* Torrentem vocat ſylvam corpoream, propterea quòd defluere non deſinat, neque unquam maneat in certâ & inſtabili conſtantiâ, nec teneatur. Animas, ait, corpora non tenuiſſe, nec verò ipſas à corporibus potuiſſe cohiberi. Quare animæ corpora non regebant? quia nutu ſuo & velut refrænationi pro arbitrio corpora tunc non obſequebantur. Animæ porrò à corporibus demum non tenebantur, quippe cùm ipſa corpora ambitu animæ circumtenerentur, & ſine complexu ejus mox diſſiparentur. *Sed vi ferebant*, inquit, *& invicem ferebantur.* Ferebantur quidem, ad vitia cogente indigentiâ corporis. Ferebant verò eadem corpora,

pora, vitam ſalutemque ijſdem procurando, quod eſt proprium munus animarum. Hoc autem utrunque non eſt ſine violentiâ: quoniam nec animæ voluntate propriâ in vitia recidebant: nec corporibus placebat naturales indigentias ferre ac ſuſtinere patienter, utpote quæ naturæ ſuæ diſſolutionem, diſsipationemque, ferrent. Contingebat ergo, ut totum animal moveretur, præcipiti tamen, & inordinatâ, jactatione. Præclarè. Neque enim quod movet ſine eo quod movetur motum poteſt edere; neque demum quod movetur ſine movente: ſed utriuſque opus eſt præſentiâ. Et eſt, opinor, quod quidem movet, anima: quod verò movetur, corpus. ex quibus & animalia conſtant, & motus eorum. Et prorſus hæc omnia ſpectant eo, ut concipiatur animæ puerilis amentia: quoque modo ſenſus excitetur omnibus animalibus ſecundùm naturam eorum. Sex illi motus familiares ſunt. Eſt quippe in his ignis; cujus natura ſumma, & alta, ſemper capeſsit. Eſt etiam terræ aliquantum; quæ mediam mundi ſedem obtinet: aëreum quiddam, & humectum; quæ duo

huc atque illuc latè, & prorſus ad omnia, naturâ ſuâ feruntur. Quorum motuum compos eſt animal. Mobilior porrò anima puerilis, & inquieta, maximè quidem, ob irrationabilem mentis imbecillitatem, nondum ratione firmata. Deinde ob nimium calorem, humoremq́ue in illâ ætate abundantem, ſicut ipſe ait in Legibus, pueros nimio ignis luctari calore: proptereaq́ue inordinatè, ſine judicio, improbeq́ue omnino, motus in pueris naturales celebrari. Vnde ait, *Immenſo quippe gurgite irrigante, & immoderatè effluente.* Irrigante quidem, cum nimio calore citò confectus cibus reſumitur ſæpius: effluente verò, juxta neceſsitatẽ egeſtionis. Teſtatur Hippocrates, cibo nimio recreanda eſſe puerilia ſanciens corpora, ne conſumantur damnis egeſtionis. Sed adhibito cibo tenera ætas delectatur, imminuto, aut denegato, dolet. Ex quo fit, ut voluptatem quidem amplexetur, tanquam bonum; offendatur autem dolore, tanquam malo. Etiam quæ extrinſecus accidunt, frigus, & ſiccitas; aſperior, & durior, tactus. Quæ omnia ſenſus excitant aſperos; quæque his contraria

ſunt,

ſunt, jucundos, & voluptarios, in tactu, odoratione, guſtatu. Quos idem ſenſus ait & initio & nunc uſque maximos, & violentos, motus ciere. Quippe ſenſus, auxiliante ſylvâ, nimio inordinatoque fluxu totam animam, actuſque ejus omnes, violentâ concuſsione turbare. Cumque ſit animæ pars altera ſanctior, diviniorque, quæ mens atque intellectus eſt, nunquam exorbitans, neque ullis erroribus, falſiſvé opinionibus derivabilis; hujus quidem motum cohibuerunt, dominationemque ejus in totâ animâ compeſcuerunt, contrarios motus agentes: ut eſſet quidem intellectus in animâ, ſed nihil ageret, impedientibus ſenſibus. At verò illam alteram partem animæ, quæ eſt opinio, perdere quidē omnino non poterant (nam hæc quoque erat prædita divinâ potentiâ) nec ſolvi, niſi ab eo ſolo, qui connexuerat, valebat ante fatale animæ corporiſque dijugium. Coëgerunt tamen adverſum naturam ſuam niti, atque agere actus incongruos; cogentes falſis opinionibus credere.

Deinde admonens eorum, quę in pſychogoniâ docuerat; medietates illas ait, & analo-

gias,

gias, tanquam regione suâ, & loco, pulsas: quæ cōsentaneos motus, animæ cælestibus tramitibus dirigebant. Illud significans, quòd in pueris mens quidem intellectusque ejus omnino sit otiosus, & velut constrictus vinculis, motum ejus prohibentibus. Ratio tamen agat aliquid, cùm vel appetit quid tenera ætas, vel judicat, vel imaginatur, non rectè licet, ad hæc trahentibus eam sensibus, atque eo genere circunscribentibus, ob supradictas causas, rerumque ignorationem. In quo etiam Aristoteles consentit, dicens; initio pueros, & in annum etiamnum lactentis ætatis, omnes quidem viros putare patres; omnes autem fœminas, matres: ætatis tamen accessu discernere, & nonnunquam in discretione falli. Sæpe etiam falsis captivos imaginibus porrigere ad imaginem manus. Easque omnes opiniones supinas vocat, cùm ea quæ lædunt commoda, quæque prosunt noxia esse arbitrantur; id est, cùm ad voluptatem perniciosam feruntur, offenduntur autem salubri labore. Quod profectò nunquam contingeret, nisi nimium sensibus crederent, qui naturâ in decipiendo plurimum vigent.

tudinis. Summa dementia eſt, cùm quis non ſolum ignoret, ſed idipſum, quod ignoret, neſciat, proptereáque falſis conſentiat imaginibus; quæque vera ſunt, falſa eſſe præſumat: vt cùm malitiam quidem prodeſſe, virtutem verò obeſſe, perniciémque afferre arbitrantur. Quę quidē opinio vſque ad noviſsimam ætatem pleroſque comitatur, qui facere iniuriam commodiſsimum; rectè, damnoſum putant: proptereáque execrantur. Hos Ariſtoteles ſenes pueros vocat: quod mens eorum à mente puerili minimè differat. Exemplum, quod diximus, latè eſt. Ex adverſo ſtantes in læuâ noſtrâ certè habemus contra ſtantium dextras partes; item illi ſimiliter noſtras: rurſúmque læuas partes in dextras. Si igitur, inquit, alter ex duobus rectè, & ſecundùm naturam, ſtet: alter verò ita, vt caput ſolo ſigat, pedes pro capite ſuſtollat, & ſint ex adverſo: tunc ſe inſpicientes, invicē opinabuntur dextras partes ſiniſtras, ſiniſtras dextras invicem. Tale aliquid pati dicit animas quoque, iuxta rerum contemplationem, inter initia, & recens

incorporatas. Cùm igitur ita se habebit, & audiet, intelligibilem esse naturâ, & sine corpore, quæ sola verè, perpetuóque, eadem sit: rursum de iis, quæ nascuntur, & occidunt; id est, de corporeis, atque sensibilibus, quòd fluida sint, & mutabilia· opinor, tunc advocatis sensibus, puerilis anima, testimoniis eorum facilè credens, intelligibilem quidem naturam nullam esse confidit, vtpote quam sensus ne somniet quidem. Sola autem sensilia pro certóque esse præsumit: quæ videri, tangi, cæterísque sensibus percipi, queant. Itaque præsumens non, opinor, mentis intellectúsq; compos erit. Ideóque addidit. *Nec habet vllum certum ducem talis peragratio.* Neque enim intellectus ducem se præbet cæteris animæ partibus; vt qui sit tunc otiosus: neque vlla illa alia pars animæ, in quâ sunt opinationes: quam subegerint, atque in servitium redegerint, sensus: vsque adeò vt, cùm serviat, dominari se putet, & aliquid ex pristino splendore, ac dignitate, retinere. Ac ne quis eum putaret de animâ cuiuslibet animalis hæc dicere, addidit.

Crescente

Crescente verò homine, posteaquam incrementi, nutricationisque, tenui iam riuo meatus effluet, animæque circuitus tranquilliore motu viam suam peraget: processúsque temporis sedatiores erunt. Meritò. fit enim melior in dies, quanto fit perfectior, & in cognitione rerum exercitatior. Tunc quippe nuncij sensus minoris erunt auctoritatis, minorísque apud animam fidei, deprehensâ fallendi consuetudine. Maximè, si sit studiis, inquit, elegantioribus erudita, immunis omni perturbatione, atque ægritudine, deget æuum. Si negliget, claudum tunc vitæ serpens iter cum familiari demum stultitiâ revocabitur ad inferna. Consequenter; namque sibi hominem componit ex animâ & corpore. Quotusquisque igitur vtrunque curabit, erit incolumis, & fortis. Qui neutrum; mancus, & debilis. Qui alterum ex duobus, claudus. Ergo indocilis, & corpori tantum diligentiam impertiens, claudam habebit vitam proculdubiò. Claudam quoque illius animam forè, cuius rectæ quidem sint opiniones, sed nequaquam sacris intel-

ligibilium arcanorum ſit initiatus. Simul quia de totius hominis diſſeruit integrè per partes conſtitutione : nunc membratim, ſicut in mundani corporis conſtitutione fecerat , vtilitatem cuiuſque membri revelat: causáſque reddit viſus noſtri, & auditus. Senſuum quoque vtilitatem perſequitur, & eorum membrorum, quæ ſenſum adiuuant. dicit etiam de memoriâ; dicit de ſomniis. Eorum quoque cauſas reddit, quæ in ſpeculis ſimulacra cernuntur: & eorum omnium cauſas, rationéſque, ſubdiuidit. Demonſtrat etiam , quæ principales cauſæ ſint , quæ item principalibus accidant: quæ item ſint ipſa quidem immobilia, moueant tamen alia; quæ demum ab his ipſis moventur ex aliquâ neceſsitate: quæ cum ratione movent affectum rei vtilis alicuius; quæque ſine ratione, & vt libet.

Orditur denique à capite; quam partem corporis principali quâdam eſſe eminentiâ dicit. Proptereáque oportuiſſe in excelſo atque eminenti loco , tanquam arcem totius corporis , collocari : vt domicilium eſſet partis animę principalis, quod ἡγεμονικὸν à phi-

à philoſophis dicitur, id eſt ratio. Cuius duplex virtus; altera intelligens, opinatrix altera: iuxta quas ſapientia cum diſciplinâ, & item prudentia cum rectis opionibus convaleſcunt. Quas duas divinas circumactiones animæ idem auctor appellat; iuxtáque eas divinas poteſtates, quæ fingebant corpora hominum ad ſimilitudinem mundani corporis, formaſſe dicit caput rotundum, & globoſum: cuique ita informato connexuiſſe rationabilem motum. Qui rationabilis motus principalis animæ poteſtas eſt; proptereáque principalem animę poteſtatem aſſerit in capite ſedem habere. Sed quoniam de hoc diverſæ opiniones philoſophorum tam veterum quàm novorum exſtiterunt, recenſendæ nobis ſingulæ ſunt; vt, habitâ comparatione, quantò cæteris ad veritatem præſtet Platonis, fiat palàm. Qui dividuam eſſe ſyluæ ſubſtantiam cenſuerunt, interponentes immenſo inani modo ex tertiâ, modo partes quidem, ſed indifferentes, ſui ſimiles; tunc atomos, vel ſolidas moles: nullum locum certum, definitúmque, principali animæ, vel ſolidas

moles: nullam locum certum, definitúmque, principali animæ parti dederunt. Spiritus quippe, vt ipsi asseverant, per fauces ad pulmonem commeans, in respiratione attenuatus, ad cordis sedem facit transitum. Deinde per arterias, quæ sunt à corde porrectæ, pervenit ad caroticas, ita appellatas venas, quòd eædem vulneratæ mortem afferant soporiferam, per quas idem spiritus ad caput fertur per tenues nervorum, & angustos, meatus: atque ibi primúm nasci dicunt initium sentiendi, & intermanare ad cæterum corpus. isque communis sensus est tactus, sed fit proprius, ob diversitatem membrorum, quibus sentimus. Qualia enim fuerint organa sentiendi, talis sensus existit, vt per oculos, visus, auditus, per aures, atque in eundem modum cæteri. Vnus tamen est spiritus, qui in multis deformatur. Aut enim moles quædam sunt leves, & globosæ, eædémque admodum delicatæ, ex quibus anima subsistit, quod totum spiritus est, vt Asclepiades putat, aut ignitæ atomi iuxta Democritum, qui ex iisdem corporibus & ignem

ignem & animam censet excludi; vel id ipsum atomi casu quodam, & sine ratione, concurrentes in vnum, & animam creantes, vt Epicuro placet, ob similitudinem atomorum, quarum vnâ commotâ omnem spiritum, id est, animam, moveri simul. Vnde plerunque, auditâ niue, candorẽ simul, & frigus, homines recordari, vel, cùm quis edit acerba quædam, qui hoc vident, assiduè exspuunt incremento saliuæ, & cum oscitantib; simul oscitent alij, & in consonis rhythmis moveri nos iuxta sonos. Quæ cùm ita sint, quærunt, qui magis capite, quàm pedibus, sapiamus: quando scientiæ, disciplinæque, assiduo sensus exercitio corroborentur: prudentiæque initium ex aliquo temperamento orsum, vsúque assiduo promotum, perveniat ad perfectionem, dum frequens observatio rudimenta creat: rudimenta item artem, quæ tempore, atque vsu, confirmata fit disciplina. Idem negant anmæ vim principalẽ consistere in capite; propterea quòd pleraque animalia, capite secto, viuant ad tempus, & agant solita, tanquã nullo damno allato corporis vniuersitati,

tati, vt apes, & item fuci, quæ licet capitibus abſciſsis ad momentum viuunt, & volant: aculeíſque ſecundùm naturam ſuam ſe defendunt. Quæ non facerent, ſi in capite conſiſteret, quod eſt in animâ principale. Illud etiam in corde negant; crocodilos enim, auulſis cordibus, aliquandiu vivere, & reſiſtere adverſum violentiam. Hoc idem in teſtudinibus obſervatum marinis, & terreſtribus capris. Adverſum quæ reſpondetur ab alijs; nihil eſſe mirum, ſi cùm initia, & quaſi quædam fundamenta, dogmatis imbecilla, & minus idonea, iacta ſint, totum eorum dogma nutet. Quæ eſt enim de animâ opinio eorum? Nempe quòd ex minutis corpuſculis conſtet: ergo corpus initium eſt animæ, & erit animæ propria nulla ſubſtantia, ſed potiùs corporis. Corpus enim animam creat iuxta ipſos, vitámque animæ. Contingit ergo ſecundùm hanc eorum opinionem, vt nunquam ſit eadem anima: ſed diverſa habeatur, atque mutabilis. Cùm enim dicant, corpus eſſe antiquius animâ, dant corpori principatum. Id porrò ſemper fluit, atque

immuta-

immutatur. Et anima igitur, quæ ſecundæ conditionis eſt, eadem patietur quæ corpus. Mutabitur ergo tempore, & ſenio; cæteris item, quæ fert natura corporis, attentabitur. Atque ita malè fundata ſententia honeſtum invenire non poteſt exitum. At verò ex illis qui jugem putant eſſe ſylvam, & adunatione quâdam ſibi continuatam, Empedocles quidem principalem animæ vim conſtituit in corde, ſic dicens.

Sanguine cordis enim noſter viget intellectus.

Siquidem intimis noſtris ſenſibus ſentimus ea, quæ ſunt extra nos, propter cognationem. Ideoque ait.

Terram terreno ſentimus, at æthera flammis,
Humorem humecto, noſtro ſpirabile flatu.

Sed de his omnibus qualia ſint, quantámve inter ſe habeant differentiam, cordis ſanguine dijudicamus. Hebræi quoque videntur ſecundùm hunc opinari de animâ principali, cùm dicunt: *Clamat apud me ſanguis fratris tui.* Et item alio loco, *Non edetis carnem cum ſanguine, quia omnium animalium ſanguis anima eſt.*

Quæ si ita intelliguntur ut debent, animam esse animalium sanguinem, quia sit vehicucũ irrationabilis animæ, cujus partes sunt importuni appetitus, habet planè rationem talis assertio. Si autem confitentur animam hominis rationabilem esse, credant sibi, quòd Deus à se hominibus factis inspiraverit divinum spiritum, quo ratiocinamur, quoque intelligimus, & quo veneramur piè Deum, estque nobis cum divinitate cognatio, dijque esse dicimur, & filij summi dei. Quam cognationem cum Deo, & omnino rationem, quâ ratiocinamur, sanguinem putare esse, non rectæ opinionis est. Quæ omnia nobis adversum Empedoclea quoque dicta sint.

Stoici verò, cor quidem sedem esse principalis animæ partis consentiunt, nec tamen sanguinem, qui cum corpore nascitur. Spiritum quippe Zenon quærit hactenus. Quo recedente à corpore moritur animal, hoc certè anima est. Naturali porrò spiritu recedente moritur animal. Naturalis igitur spiritus anima est. Item Chrysippus. Vnâ & eâdem, inquit, certè re spiramus, & vivimus.

mus. Spiramus autem naturali ſpiritu. Ergo etiam vivimus eodem ſpiritu. Vivimus autem animâ. Naturalis igitur ſpiritus eſſe anima invenitur. Hæc igitur, inquit, octo in partes diviſa invenitur. Conſtat enim è principali, & quinque ſenſibus, etiam vocali ſubſtantiâ, & ferendi, procreandique potentiâ. Porrò animæ partes velut ex capite fontis cordis ſede manantes, per univerſum corpus porriguntur; omniaque membra usquequaque vitali ſpiritu complent, reguntque, & moderantur: innumerabilibus, diverſiſque, virtutibus nutriendo, adolendo, movendo, motibus localibus inſtruendo, ſenſibus compellendo ad operandum, totaque anima ſenſus, qui ejus ſunt officia, velut ramos ex principali parte illâ, tanquam trabe, pandit futuros eorum quæ ſentiunt nuncios, ipſa de ijs, quæ nunciaverint, judicat ut rex. Ex his porrò, quæ ſentiuntur, compoſita ſunt; utpote corpora, ſingulique item ſenſus, unum quiddam ſentiunt, hic colores, ſonos alius, aſt ille ſuccorũ ſapores diſcernit, hic vapores odoraminum, ille aſperum lævigationéq; tactu. Atque hæc omnia ad prȩſens.

Neque tamen præteritorum meminit ſenſus ullius, nec ſuſpicatur futura. Intimæ verò deliberationis & conſiderationis proprium, cujuſque ſenſus intelligere paſsionem, & ex ijs, quæ nunciant, colligere quid ſit illud, & præſens quidem accipere, abſentis autem meminiſſe, futurum providere. Definit idem intimam mentis deliberationem ſic. *Intimus eſt motus animæ vis rationabilis. Habent quippe etiam muta vim animæ principalem qua diſcernunt cibos, imaginantur, declinant inſidias, prærupta & præcipitia ſuperſiliunt, neceſsitudinem recognoſcunt, non tamen rationabilem, quin potius naturalem.* Solus verò homo ex mortalibus principali mentis bono, hoc eſt, ratione utitur, ut ait idem Chryſippus. Sicut aranea in medietate caſsis omnia filorum tenet pedibus exordia, ut cùm quod ex beſtiolis plagas incurrerit ex quacunque parte de proximo ſentiat, ſic animæ principale, poſitum in mediâ ſede cordis, ſenſuum exordia retinere, ut cùm quid nunciabunt de proximo recognoſcat. Vocem quoque dicunt è penetrali pectoris, id eſt corde, mitti, gremio cordis nitente ſpiritu, qua

nervis obſitus limes interjectus cor à pulmone ſecernit utroque, & vitalibus cæteris, quo faucium anguſtias arietante formanteque linguâ, & cæteris vocalibus organis, articulatos edi ſonos ſermonis elementa, Quo quidem interprete mentis arcani motus aperiantur. Id porrò principale animæ vocat. Ergo, ſpiritum animam eſſe dicentes, corpus eſſe animam planè fatentur. Quòd ſi ita eſt, corpus corpori ſociatum eſt. Societas porrò vel ex applicatione fit, vel ex permixtione, vel ex concretione. Si applicita ſint corpus & anima, quid ex applicatione compoſitum horum duûm, quatenus totum erit unum? Vita enim ſecundùm ipſos in ſolo ſpiritu; qui applicitus non permanat ad corpus intimum. Nihil enim penetrat applicitum; & totum animal vivere ajunt. Non igitur anima, & corpus, applicatione ſociantur. Si verò permixta ſunt, anima unum aliquid non erit, ſed permixta multa. Stoici ſpiritum, id eſt animam, unum quid eſſe profitentur. Non ergo permixta ſunt. Supereſt ut ex concretione manent: ergo & per ſe invicem tranſeunt duo corpora, & locus unus, quo cor-

pus continetur, duobus corporibus præbebit capacitatem, cùm vas, quod aquam recipit, vinum & aquam ſimul capere non poſsit. Neque igitur ex applicatione, neque permixtione, neque verò concretione, corpus & anima ſociantur: ex quo conſit, animam non eſſe corpus. Eſt igitur virtus, & potentia, carens corpore: quodq́ue eſt in eâ principale, competentem naturæ ſuæ ſedem habeat neceſſe eſt. At verò Ariſtoteles animam definit hactenus. Anima eſt prima perfectio corporis naturalis organici poſsibilitate vitam habentis. Perfectionem nunc appellans ſpecialem eſſentiam, quæ eſt in effigie. Eſſentia enim trifariam intelligitur. Vna, quæ conſtat ex corpore; velut animalia, vel quæ arte fiunt, eſſentia dicta, quia hæc ipſa eſt, & cætera, quæ ſunt, facit eſſe. Altera, quâ materiam informem, & adhuc ſylvam, mente conſideramus. Hæc quippe poſsibilitate omnia eſt, quæ ex eâ fieri poſſunt, effectu autem nondum quicquam: ut maſſa æris, & intractata ligna. Tertia, cui accidens effectum perficit eam, exornatq́ue impreſsione formæ: ex quâ formâ, quam inſignivit

nivit ars, id quod perfectum eſt, nomen accipit: ut ſtatua, quæ ex ſimilitudine formæ, cujus eſt ſtatua, ſimulacrum vocatur. Similiter, inquit, homo certè animal eſt: & eſt ut ſylveſtris, & materialis, eſſentia: & hæc compoſita ex materiâ formaque, quippe ex corpore conſtat, & animâ: ergo corpus ejus materia eſt, anima verò ſpecies, ſive forma. Iuxta quam ſpeciem, id eſt, animam, animal eſt cognominatum. Hanc ergo ſpeciem, quâ formantur ſingula, generaliter Ariſtoteles ἐντελέχειαν, id eſt, abſolutam perfectionem, vocat. Hac enim obveniente, ſylvæ, quæ olim fuerant in ſolâ poſsibilitate, perveniunt ad effectum. Item quia innuit, duplex eſt anima & corpus, opinor; ut, quæ diſcuntur, duabus rebus diſcuntur: ſociantur doctrinâ, & animâ; ſed prius doctrinâ, quâ ipſa anima eruditur. Item ſalvi ſumus ſalute, & corpore; ſed priùs ſalute, per quam corpus incolume eſt. Sic etiam vivimus priùs animâ, quàm corpore: ſiquidem vita corporis in animâ locata eſt, propterea que anima entelechia eſt corporis. Quodque corpora partim dicuntur mathematica, ut ſphæra,

& cu-

& cubus; partim artificiosa, ut navis, & statua: pleraque naturalia, quæ motus originem intra habent, vitâ videlicet utentia: Naturalis anima corporis entelechia sit necesse est. Competit etiam alia divisio. Nam corporum quædam simplicia, ut elementa, quædam composita, ut quæ ex simplicibus coagmentantur. Compositorum partim organica nuncupantur, partim sine nomine, ut aurum, æs, gemmæ, & cætera immobili naturâ minimè organica. Animalium verò, & stirpium, & omnino qualiumcunque vitâ utentium, organica sunt, quippe modulata; & habent membrorum, per quæ agant *aliquid*, aut patiantur, opportunitatem: ut ad sumendos cibos, & ad generandam prolem, paris ejusdemque naturæ, tum ad sentiendum, & translativum ex loco ad locum motum, ut cuncta gradientia, tum ad faciendum impetum juxta desideria & appetitus, ut animalia quæ sunt firmiora. Ex quibus concludit Aristoteles, ἐντελέχειαν animam esse corporis naturalis organici. Tale porrò est, quod corpus recipere oportet: & est inquit. Nam sunt quædam solâ possibilitate animalia, ut ova, vel

vel ſemina: quædam cum effectu, & operatione, vt quæ adhibito fotu ex ijſdem excluduntur animalia. Ex quo apparet, entelechian eſſe animam, non cuiuſlibet corporis, ſed eius, quod poteſt animam ſumere, & iuxta eiuſdem viuere patrocinium, motúſque vitales exercere in agendo, vitæ quoque paſsiones experiri, proptereáque definitioni additum: poſsibilitate vitam habentis. Et definitiò quidem animæ Peripateticis auctoribus talis eſt. Quæ tamen ex eâ confiunt, manifeſtant principio animam neque corporeum quicquam eſſe, vel ſenſile, ſed intelligibile potiùs, & ſine corpore, quæ tamen recipiantur à corpore, quippe corpori perfectionem det ipſa, ſitque eius entelechia, res per ſemetipſam immobilis, ſicut ſunt artes, & diſciplinæ. Ex accidenti verò aliquo mobilis propterea, quòd ſit in animalibus; quæ, dum viuunt, moventur. Dum enim motus naturales edit anima, moventur animalia, vel cùm agunt aliquid, vel cùm patiuntur. Quæ cúm ſit intelligibilis, & ſine corpore, conſequenter etiam ſine quantitate eſſe

invenitur: quippe cuius neque prolixitas vlla, neque latitudo, neque profunditas extet. Non enim eſt vt linea, vel ſuperficies, nec verò figuram habet vllam, nec eſt dividua, vt quæ conſtant ex partibus. Dividitur tamen alio quodam genere, ſic vt ex eâdem diuiſione non magis partes eius vllæ quàm potentiæ, & virtutes, conſiderentur. Nec verò ſpecies eius vllæ ſunt, vt generis alicuius ſpecies dici ſolet; vt Rhetoricæ diſciplinæ, quæ eſt intelligibilis res, & ſine corpore, ſpecies tamen eius eſſe dicitur ea oratio, quæ facta eſt ad doctrinæ oſtentationem, & item ſpecies concionabilis, vel ſpecies orationis forenſis. Sic ergo, cùm anima quoque res ſit ſine corpore, & ſine magnitudine; nihil intereſt dicere partes animæ, & item potentias animæ, vel cùm dividimus eam, cùm ſit illa naturæ individuæ, in ſpeciem naturalem, iuxta quam nutritur omne animal, & ſobolem creat: vel in ſpeciem ſenſilem, iuxta quam differunt inter ſe, quæ animam habent, & item quæ ſolâ vitâ fruuntur, id eſt animalia, & ſtirpes. Item in eorum ſpeciem,

ciem, quæ locum ex loco mutant, vt ſerpentia omnia, vel quæ habent appetitum, qui in perfectioribus invenitur animalibus, in quibus cupiditas, & iracundia: & item in eam ſpeciem, quæ eſt perfectior cæteris, ratione viuentium, quæ in naturâ hominis tantum invenitur. Eſt igitur tota anima, inquit, in totis partibus viuentis animalis. Et naturalis quidem eius ſpecies per omne ſe diuidit corpus. Senſus verò tactus quidem per omne corpus. Viſus autem, vel auditus, & cæteri, in cæteris membris, quæ ſunt organa ſentiendi. Principalis verò animæ pars, ſiue potentia, eſt ad quam feruntur, quæ nunciant ſenſus ſinguli, & quæ de iis, quæ ſentiuntur, iudicium facit, examinátque cuiuſmodi ſint ea, quæ occurrunt ſenſibus variè. Hanc verò Ariſtoteles aſſerit locatam eſſe in penetralibus cordis, vbi aliæ quoque ſpecies animæ ſunt locatæ, id eſt, imaginatio, memoria, appetitus, excurſio. Quippe omnium animæ virium initia, & quaſi quædam radices, à ſede cordis emanant, quando confecti cibi ſuccus per venas cordis cæterum

corporis irrigat, & motus corporeus, qui locularis eſt, à corde initium ſumit. Namque venarum & nervorum initium, & quidem nodus, ipſum cor eſt, iuxta quod intellectus agitatur, & rationabiliter ignitus ibidem coaceruare ſe creditur, poſsibilitate quidem illic habitans, effectu verò extra conſeptum corporis, atque viciniam, commeans. Hæc, & multa alia huiuſmodi, probationum genera aſſeruntur à ſupra memorato viro ad probandum, quòd principalis animæ vis in corde ſit: quæ vſque adeo ſit animantium propria, vt cætera ex vitalibus vim pulſúſque patiantur, ſine animantis interitu: cordis verò ſedem ne minimas quidem pulſationes ſine interitu animalium ſuſtinere.

Quòd ſi quis nominis præſumptione inductus cardiacam dicat frequenter eſſe curatam; errat in nomine: quippe cùm conſtet, illam paſsionem non cordis eſſe, ſed ſtomachi. Adverſum quæ ita reſpondetur. Alia quidem fere omnia rectè, & prout fert natura rerum, Platonicíſque dogmatibus conſentaneè dicta: ſed de animæ

mæ ſubſtantiâ erratum videri. Non enim ſpecialem eſſentiam eſſe animam, quam appellat Ariſtoteles ἐντελέχειαν. hæc quippe forma eſt corporib; accidens: vt cenſet Plato, quam hic ſpecialem eſſentiam nuncupat: & eſt imago ſpeciei puræ à corpore, & intelligibilis, penes quam eſt dignitas exemplaris. Igitur iuxta hanc formam, quâ formantur corpora, nomina eſſe impoſita rebus verum eſt: animam tamen eſſe formatilem hanc ſpeciem nemo ei concedit. Hoc quippe formatile fit, & corrumpitur corporibus ſolutis. Anima verò omni eſt corpore antiquior; habens olim, & ante coniugationem corporis, ſubſtantiam propriã: extinctiſque animalibus ſeparatur ſine perpetuitatis incommodo: vt quam conſtet in æterno eſſe motu, quia habet internum, domeſticúmque, ex naturâ ſuâ motum. Aliud eſt igitur anima, & item aliud ſpecialis eſſentia. Itémque hæc Entelechia in rebus quoque cernitur, quæ ſunt ſine animâ. Si enim eſt plena cuiuſque ſeminis conceptúſque perfectio, quî magis animalia, quàm ſtirpes, & arbores, legitimo tem-

pore accipiunt perfectionem? At verò anima in ſolis animalibus. Deinde perfectio adultis iam, quæ in conceptu ſunt, adhibetur, & cùm iiſdem creſcit. At verò anima ſine ortu, & ex æternitate, non ſine motu: quemadmodum ἐντελέχειαν Ariſtoteles fore confitetur: ſed in motu perpetuo, vtpote cuius naturaliter motiua vis ſit. Propterea que dividitur primitùs in duas ſpecies: rationabilem, & eam, ex quâ ſunt appetitus. Deinde ſubdividitur in opinionem, intellectúmque: & demum in iracundiã, & cupiditatem. Atque his ex diviſione speciebus ſingulis apta membra, tanquam organa, ſunt diſtributa.

Sed ne præcurrere, & delibare, videamur quicquam ex Platonis ſententiâ, ponemus ipſam, quæ illuſtrabit cuncta, quæ in aliquâ obſcuritate verſantur. Eſt igitur anima, iuxta Platonem, ſubſtantia carens corpore, ſemetipſam movens, rationabilis. Et eſſe animã rem aliquam nullus ambigit. Movet enim corpus, præcedente impetu quodam ſenſib; excitato. Sed quia cuncta, quæ ſunt, dividuntur in decem genera: quod cuiuſque

generis

generis ſuſcipiet proprietatem, eidem generi ſociabitur. Conſtat porrò inter omnes ex omnibus categoriis proprium eſſentiæ eſſe, ſuſcipere contrarias paſsiones viciſsim, & eſſe antiquiſsimam, prænoſcíque generibus cæteris. Vt igitur corpus, vtputa hominis, eſſentia eſt ſine vllâ dubitatione; propterea quòd contrarias paſsiones viciſſim ſuſcipit: vt ęgritudinem, & ſoſpitatem: turpitudinem, & item decentiam: ſic animam eſſentiam eſſe apertè probatur: quia hæc quoque contrarias paſsiones viciſsim ſuſcipit, vt iuſtitiam. competit porrò hæc corporeę ſoſpitati: & item iniquitatem, quę demum competit corporeis morbis: ſicut pulchritudini quidem temperantia, turpitudini libido; item fortitudini quidem magnanimitas, imbecillitati porrò timiditas, & ignauia, Et omnino bona quidem corporis valetudo comparatur animæ bonæ valetudini, quæ virtus eſt. Mala verò corporis valetudo vitioſitati. Deinde anima, ſicut in ſuperioribus conſtitit, modulata eſt, poſitáque in motu ſuo, habétque cum numeris cognationem. Quæ

cuncta

cuncta essentiæ quidem non sunt: sed iuxta ea, quæ sunt, habéntque essentiam, versantur. Si igitur proprium est essentiæ vicissim contraria sustinere, idem autem hoc etiam animæ commune est: proculdubiò nihil est aliud anima quàm essentia. Certè ridiculum, id quod paret, atque obsequitur, essentiam esse concedere, scilicet corpus: quod verò dominatur, & regit, negare in substantiâ positum: quoniam Plato tam dignitate, quàm virtutum præstantiâ, venerabilem dicit esse animam, & planè corporis dominam. Et essentiam quidem esse animam sic probatur, eandémque antiquiorem esse corpore, nec vt entelechiam crescere cum conceptis seminibus, cúmque ijsdem maturari, & ad perfectionem venire. Sed quia duplex essentia est, altera corporea, altera carens corpore, consequenter docebimus, quòd sit anima essentia carens corpore. Principio quòd omne corpus penetret, idque viuificet. Proprium verò est hoc eius naturæ, quæ est sine corpore, vt dulcedinis, quæ pervadit melleum corpus: vt lucis, quæ corpus aëreum penetrat. Nam si

hæc

hæc corpora essent, ut applicata corpori, vel mixta, vel concreta, invenirentur. Sed applicata non sunt hæc, nec anima corpori. Nec enim ex applicatione ejus vita corpori provenit; sed quia anima per omnes se diffundit artus. Nec verò ex permixtione; non enim esset unum quiddam anima, sed multa commixta. Sed nec ex concretione. Nullum quippe corpus aliud penetrare corpus valet usquequaque. Non ergo anima corpus est, vel corporeum aliquid, ut quidam putant: sine corpore igitur. Deinde, omne corpus vel intimo vel externo motu movetur; quæ externo, sine animâ sunt; quæ interno, cùm animâ. Quoque si corpus esset, vel animâ aliunde sumptâ uteretur, vel sine animâ esset. Neutrum porrò horum rationem habet: est ergo sine corpore. Probatum quoque in superioribus, quòd motu intimo, genuinoque, moveatur, & ex semetipsâ. Sequitur ergo, ut etiam immortalis sit, & sine ullâ generatione. Simplex etiam, nec ex ullâ compositione. Hoc loco calumniari solent homines, quibus veri indagandi cura nulla est. Dicunt enim.

Platonem in Phædro quidem asserere, animam esse sine ullâ compositione, proptereaque indissolubilem. In Timæo tamen compositam rem confiteri: siquidem faciat eam constare ex dividuâ individuaque substantiâ, & item diversâ eademque, aliâ naturâ conflante eam, & velut coagmentante ab opifice Deo: Malè, ac miserabiliter, nescientes compositum id esse, quod ex aliquo initio temporis factum sit: ut navim, & domum. quiddam verò, quod compositum quidem non sit, habeat tamen rationem compositionis, ut in musicâ symphoniâ, quæ διὰ τεσσάρων vocatur: & item geometrica theoremata. Similiter etiam generatum quidem, quod ex aliquo temporis initio natum factúmve sit, ut statua. Porrò aliud esse, longeque diversum, quod habeat rationem generationis intelligibilis, ut sphæra. Igitur cùm dicit Plato natam animam, & ab opifice Deo factam, compositamque; non ex certo tempore initium substantiæ dicit trahere, nec ut, quæ ante non fuerit, pòst esse cœperit: sed quòd habeat rationem ortus, & compositionis. Cùm verò sine genitura, & sine

& ſine compoſitione, dicit; apertè nullum ei dat initium, nec ullam originem compoſitionis. Aliâ igitur ſignificatione diverſâque regenerata, & item aliâ diversâque ſine generatione anima eſſe dicitur à Platone, cujus diverſiſsimæ vires. Eſt enim quædam virtus ejus in ratiocinando; & item alia, quæ dicitur vigor iracundiæ, & item quæ cupit: quæ ſpecies ſunt appetitus, quæ tamen rationi naturaliter pareant. Erit igitur optima virtus ejus, quæ ratiocinatur: cæteræ ſecundæ, ac tertiæ, poteſtatis. Hæc Plato de animâ ſentit, quæ ſtrictim, breviterque, à nobis diſcuſſa ſunt. Cenſet verò eam per omnes artus, ac totum corpus, meare; & per ſingula membra, velut organa, vim ſuam oſtentare: perinde ut in ſentiendo ad eam quidem referri omnia, quæ ſenſibus occurrant: ea verò, quæ ſenſus referant, eſſe diverſa. Quia igitur principales vires animæ duæ ſunt, una deliberativa, altera, quæ ad appetendum quid impellitur: & eſt deliberativa quidem virtus propria rationabilis: illa verò alia id ipſum animantis: conſequenter competentia viribus, & apta, membra

diversa sunt. Rationabili, velut arx corporis, & regia, utpote virtuti, quæ regali quâdam eminentiâ præstet, id est domicilium capitis, in quo habitet animæ principale, quod ad similitudinem mundi sit exædificatum teres, & globosum, purum, separatumque ab eâ, quæ cibo alimentisque nascatur, illuvie. In quo quidem domicilio sensus quoque habitent: qui sunt tanquam comites rationis, & signis scilicet ut de proximo sensibus interpellantibus statuatur super ijs quæ sentiuntur. Atque etiam intellectus à ratione advocatus facilè ab eâ commonefiat eorum omnium, quæ quondam vidit, & imaginum recordatione ad veri spectaculi commemorationem retractatus. Quis enim nesciat, quòd quam rationem habet sensus adversus deliberationem, habet deliberatio adversus intellectum? Ex conjecturâ siquidem nascitur opinio, ex opinione intellectus, ut idem Plato docuit in Politiâ. Facile est assequi naturalia arcana ex his, quę frequenter accidunt. Omnes quippe passiones corporeæ, quæ mẽtem deliberationemque ejus impediunt, non nisi in capite proveniunt. Phrenesis enim

oblivio, lapſus epilepticus furor, atque atri fellis incendia, ex arce capitis trahunt initia, non quòd mens deliberatioque ejus lædatur, propterea que fiat obtuſior, ſed quòd organum morbo impeditum, officium ſuum juxta naturam implere non poſsit, nec animæ juſsis occurrere. Cerebrique ſedes nullam, opinor, fert paſsionem, provenit enim paſsionis ſenſu hominis interitus. Quòd ſi & ratio ijs quæ videntur, & quæ videntur rationi teſtimonium invicem præbent, utroque genere verum ſynceræ fidei eſſe dogma Platonis probatur, quòd animæ vis principalis in cerebri locata ſit ſede. Illud verò aliud principale, quod ſecundæ dignitatis eſſe prædiximus, non rationabilis animantis, ſed ipſum animantis. Commune ergo ut animalis, in corde ac medietate, ut verò rationabilis animantis, in cerebro. Vnde cætera quidē animalia uno utuntur principali, quod in corde eſt. At verò homo duobus, uno in corde, altero in capite. Certè hominis membra ſequuntur ordinationem mundani corporis. Quare ſi mundus, animaque mundi, hujus ſit ordinationis, ut ſummitas quidem

ſit dimenſa cæleſtibus, ijſque ſubjecta divinis poteſtatibus, quæ appellantur angeli, & dæmones; in terrâ verò, terreſtribus: & imperant quidem cæleſtia, exequuntur verò angelicæ poteſtates; reguntur porrò terrena, prima ſummum locum obtinentia, ſecunda medietatem: ea verò, quæ ſubjecta ſunt, imum. conſequenter etiam in naturâ hominis eſt quiddam regale, eſt aliud quoque in medio poſitum, eſt tertium in imo. Summum quod imperat, medium quod agit, tertium quod regitur, & adminiſtratur. Imperat igitur anima, exequitur ejus vigor in pectore conſtitutus, reguntur, & diſpenſantur, cætera pubetenus, & infra. Atque hanc eandem ordinationem invenimus etiam in libris Politiæ. In quibus cùm ea juſtitia quæreretur, quâ homines adverſum ſe utuntur, hæc porrò tunc convaleſcit, cùm animæ poteſtates opificia ſua recognoſcunt, nec aliena appetunt, ex unius hominis ingenio ad illuſtre civitatis & populi confugit exemplum, & de gentium diſputat juſtitia. Principales quidem urbis illius viros, ut prudentiſsimos, ſapientiſsimoſque, editiores urbis locos habitare juſsit.

jussit. Post hos militarem, atque in armis positam, juventutem, quibus subjecit sellularios, atque vulgares. Vt illi quidem, ut sapientes, præcepta dent; militares agant, atque exsequantur; vulgares verò competens, & utile, præbeant ministerium. Sic animam quoque ordinatam videmus. Rationabilem quidem partem ejus, ut sapientissimam, principem partem obtinentem, tanquam totius corporis capitolium. Vigorem verò, qui est iracundiæ similis, ut militarem juventutem, in cordis castris manentem. Vulgare, & sellularium, quod est cupiditas, seu libido, inferioribus abditum, occultatumque naturâ. Cùm igitur horum, inquit, omnium consensus talis erit, & quasi quædam conspiratio: ut, quod oportet præcipere, rectè officium suum compleat; huic pareat, quod est dignitatis secundæ: postremum verò, atque ultimum, morem gerat melioribus, tunc non solùm hominum vita, sed etiam civitatum, & gentium, erit laudabilis, & apprime beata. Ex quibus ostendit Plato, verã hominis proprietatẽ in capite consistere, cujus species sit mundi formæ simillima, & quòd germana sustẽtetur

tur animâ vivificantis animæ corpus universæ rei: cuique cuncta cognitionis rerum instrumenta, sensus videlicet, adjuncta sint: quoque, quæ aguntur extra, indicio vicinorum sensuum mens assequatur. Quibus quidem sensibus minimè opus fuit mundo, quippe nihil extra ambitum mundi est, aut agitur. At verò perfectæ hominis instructioni sunt sensus admodum necessarij: qui initium, & quasi quædam intelligendi sapiendique semina, sunt in sentiendo. Deinde causam demonstrat, cur capiti cætera membra subjecta sint. Oportebat, inquit, animal terrenis negotiis præfici: terræ autem superficies, in quâ ex parte maximâ declivibus, & item acclivibus impedimentis. Erat igitur posibile motu capitis naturali, hoc est, globosâ decursione terras obiri, propterea que divinæ potestates vehiculum consimilis ejusdemque naturæ capiti, cæterum corpus, &, quæ partui futura erant necessaria, membra subterserunt, quo rationis domicilium cæteris emineret. Quodque ex translatitiis motibus quædam est præcedendi conjugatio, retro quidem, unde est exordium motus, ante autem, ad quod

quod ſit impetus : præcedendi officium commodius, inquit, viſum eſt quàm recedendi. Opinor ideo, quia mundi quoque motus agitur in antecedentia. naturæque animalium congruentis progredi, quàm receſsim moveri. Totius denique corporis conformatio providâ naturæ ſolertiâ ſic ordinata eſt, ore vultúque ad præcedentia verſum locata, ducibus quoque ad ſpatiandum ſenſibus prorſum ſpectantibus.

Dehinc ſubtexit de ſenſibus, & organis ſentiendi: & incipit ab optimo, præclariſsimóque, ſenſuum omnium viſu; cauſas, quibus videmus, ediſſerens. Sed quoniam de hoc plerique alij poſt ipſum opiniones varias libris conditis ſunt executi, eas, quæ ſunt in honore, perſtringam, quo perfectior propoſitæ rei tractatus habeatur. Omnes qui rerum initia corpora cenſuerunt, vel cœtum innumerabilium minutorum congeſto inani, vel perpetuorum continuatâ proceritate, dicunt videre nos ſimulacrorum incurſionibus. Fluidâ quippe materiem formatas iuxta ſui ſimilitudinem exſudare ſubtiles corporum fuſiones, quę ſunt

visibilium simulacra rerum. Eáque cùm visus noster incurrerit, hausta, & recepta meatibus, transmittat ad eum, per quem sentimus, spiritum. Cúmque delicatior simulacri moles erit, separatur pandíturque visus, opinor; & candida tunc, quæ sentiuntur, videntur. Si corpulentior, confundunt aciem, & videntur atra. atque ad eundem modum cætera formata, & colorata; pro formarum, & colorum, cognatione. Multáque ab his dicuntur alia in eundem modum, quibus singulis immorandum non erit. At verò Heraclitus intimum motum, qui est intentio animi, siue animadversio, dicit porrigi per oculorum meatus: atque ita tangere, tractaréque, visenda. Stoici verò videndi causam in natiui spiritus intentione constituunt. Cuius effigiem coni similem volunt. Hoc quippe progresso ex oculorum penetrali, quæ appellatur pupula, & ab exordio tenui, quo magis porrigitur in soliditatem opinato exordio, penes id, quod videtur, locata fundi omnifariam, dilataríque visus illustratione. Quódque omnis natura modo, mensuráque, moveatur;

tur; ſpatij quoque, magnitudiníſque, commodum eſſe: eáque, quæ neque valde applicata viſui, nec nimium diſtantia, viſibilia clarè videri. certè conum ipſum pro modo, menſuráque, intentionis augeri. & pro vt baſis eius vel directa vel inflexa erit, incidétque in contemplabilem ſpeciem, ita apparebunt, quæ videntur. Oneraria quippe navis eminus viſa perexigua apparet, deficiente contemplationis vigore, nec ſe per omnia navis membra fundente ſpiritu. Turris item quadrata rotunditatem ſimulat cylindri, atque etiam ex obliquo viſa porticus in exile deficit, oculorum deprauatione. Sic etiam ſtellarum ignis exiguus apparet, atque ipſe Sol, multis partibus quàm terra maior, intra bipedalis diametri ambitum cernitur. Sentire porrò mentem putant, perinde vt eam pepulerit ſpiritus, qui id, quod ipſe patitur ex viſibilium ſpecierum concretione, mentis intimis tradit. Porrectus ſiquidem, & veluti patefactus, candida eſſe denunciat, quæ videntur. Confuſus porrò, & conſęcatior, atra, & tenebroſa,

 ſigni-

ſignificat: ſimiliſque eius paſsio eſt eorum, qui marini piſcis contagione torpent, ſiquidem per linum, & arundinem, pérque manus, ſerpat virus illud, penetrétque intimum ſenſum. Geometræ cum Peripateticis concinentes radij effuſione viſum operari putant, cùm per fulgidam, lucidámque, pupulæ ſtolam in directum emicans radius, ſerenam porrigit lineam, quæ gyris oculorum circumuecta motibus diſpergat vndique lucem comtemplationis. Quippe teres, & lævis, oculi globus, & humori lubrico velut innatans, ſequacem lineam viſus vtrobique facile contorquet. Ergo notæ geometricæ comparant quòd videtur: & illuc verſum ferri cenſent viſus intentionem: ſed ob nimiam, repentinámque, conuerſionem omnia videri per illuſtrem contuentis ſuperficiem putant, vt cùm in theatro, alióve quolibet conventu popularis multitudinis, decurſis ſtrictim vultuũ partibus, totum populum videre nobis videmur. Idem aiunt videre nos vel tuitione, quam φάσιν vocant; vel intuitione, quam ἔμφασιν; vel detuitione, quam παράφασιν nominant.

nant. Tuitione quidẽ, vt quæ ſimpliciter, & propriè, videntur, quæque clementer viſum recipientia minimè eum à ſe repellunt: vt flexus, quinimmo fractus, rurſum ad oculus redeat. Intuitione verò, vt quæ fragmento radij recurrente ad oculorum aciem videntur: qualia ſunt, quæ in ſpeculis, & aquâ, conſiderantur; cæteris itẽ, quorum terſa eſt quidem ſuperficies, ſed ob nimiam denſitatem idoneus vigor eſt ad repellendum quod offenderit. Ergo etiam radius, in quo eſt vis videndi, fractus in ſpeculo facit angulum, quem contineant duæ lineæ, Vna, quæ ab oculo profecta pervenit ad ſpeculum. Altera, quæ à ſpeculo recurrit ad vultum. Qui quidem angulus, cùm erit acutus, imaginem vultuum noſtrorum facit in ſpeculo videri, remeante ad vultum acie, atque inde occultè præcipitante ſimulacrum in ſpeculi ſinum. Ex quo fit, vt vultus noſter tranſiſſe ad ſpeculum putetur, Quoque ſimuacrum, è ſpeculo reſultans, ex adverſo videtur conſiſtere: perinde ac ſi duo contra ſtantes dextras partes ſiniſtras, item dextris

obuias habeant: ſic adverſum nos imagines noſtræ, dextras & ſiniſtras partes cùm immutatione demonſtrant. Idem angulus acutus, ſi ex aliquâ converſione, vel immutatâ qualitate poſitionis, erit acutior & procerior factus, longius euagatus, cuncta, quæ poſt tergum nobis ſunt, in ſpeculo videri facit. Quòd ſi non acutus, ſed rectus, erit angulus; tunc ea, quæ ad directum rigorem ſupra nos erunt, videbuntur. Sin verò hebes, & latior; ea, quæ contra nos excelſiora ſunt, apparebunt. Nullo porrò angulo facto, nec fracto radio, nulla in ſpeculis duntaxat imago proveniet, vt in globoſis, & ſphæræ ſimilibus, vaſis. At verò ſi talis erit ſpeculi figura, vt ſit eius concaua ſuperficies, & tornata in modum ſcaphij quadrati, vel imbricis, dehinc intueamur hoc idem ſpeculum ita converſum, vt rectus cernatur imbrex, margines porrò eius, ſeu ſupercilia, hinc & illinc pro lateribus aſsiſtant; tunc, opinor, radius incidens, & infractus, ob lævem ſpeculi rigidámque ſoliditatem, in proximum latus eius delabitur, in decumani apicis effi-

effigiem. Ita dextri lateris imagine in ſiniſtrum,ſiniſtri etiam in dextrum,ob eminentiam marginis vtriuſque, directæ dextræ partis noſtræ,etiam in ſpeculo, dextræ, ſiniſtræque item ſiniſtræ videbuntur,& erit imaginis falſæ remedium imago falſa. Hoc idem ſpeculum, ſi demum ita erit adverſum nos locatum , vt eminentium alter ſuperior ſit,alter inferior ; nec rectus , ſed obliquus,cernatur imbrex; reſupinas oſtentat imagines, & ſimulacra præpoſtera , ob ſimilem lapſum fracti radij per accliuia. Directus quippe viſus ad ſpeculi ſupercilia , cùm quidem ſuperiorem conſpexerit eminentiam , deiicitur ſimulacrum ad ima reſupinum; cùm verò inferiorem , facit ſaltum vultus ad imaginem ſuperiorem. Indicat porrò cauſam prauæ intuitionis eſſe in radij fragmine commentum tale. Etenim ſi duo ſpecula ſic collocentur, vt vnum ſit ante vultum, alterum à tergo obliquatum,ne impediatur obiectu corporis viſus radij commeantis, tunc occipitium noſtrum interni videmus in ſpeculo quod habetur à tergo. Quod

non

non fieret nisi radius visualis applicans se ad speculum adversum, fractúsque eius obiectu faceret angulum, ex quo rursum re currens in posterius se speculum arietaret, rursumque illic angulo facto desineret in occipitij sedem. Atque ita quod vero visu non sentitur, discursantis aciei lumine proditur. Similiter cùm in modum sectæ concauæ sphæræ formatum erit speculum, maiores veris vultus apparent. Ideo quòd vndiq; se fundente radij lumine velut exæstuans imago porrigitur. Quæ autẽ παράφασις ab his appellatur, provenit quoties non in cute speculi, sed introrsum, & tanquam penetrabilibus, simulacrum invenitur, obumbrante aliquâ nigredine, vt in perlucidi quidem, sed fusci, vitri laminâ; vel stagnis atris ex alio profundo. Tunc quippe visus ingreditur non adeò densam cutem, & videt interiora, sed non adeò clarè. Infringitur tamen radius, ob tersam perlucidæ materiæ superficiem, & obumbrationem atri coloris, vsque adeo vt ipsi etiam nosmet videntes, intra speculũ nosmet putemus consistere, nec os nostrum è speculo, sed intra speculum

ſpeculum videre. Quæ cauſa eſt, ut cùm accedimus ad ſpeculum, imago etiam proximare, & cùm redimus, illa etiam videatur una recedere. Ijdem unum eſſe radium, qui ex utroque oculo porrigitur, argumentantur ex eâ paſsione quæ ὑπόκρισις dicitur: & ex viſu eorum, qui duplicia videre creduntur, & habere pupulas binas. Etenim cùm craſſus humor ita oculos obſederit, ut non omnem eorum occupaverit & obtexerit ambitum, ſed in medietate conſtiterit, liberis hinc inde partibus ſuis, tunc ſciſſo radio dividitur bifariam viſus, & qui hoc vitio laborant, duplicia videre ſe cenſent. Ergo etiam in geminis pupulis idem vitium medicorum detegit experientia. Nanque bicorni naturali quidem pupulâ rectè, quæ ſunt, videntur: illa verò alia, ſimulacra rerum. Quapropter medici, quod plus eſt, quàm natura deſiderat, tollunt: & illam præter naturam pupulam interimunt, impoſitâ cicatrice. Quo facto revocatur viſus naturalis integritas. Hæ ſunt de viſu probatæ ſententiæ veterum; qui mihi videntur acceptis occaſionibus à Platone ſuum proprium feciſſe dogma. Nam cùm ille perfe-

ctam rationem attulerit, docueritque tam ipsam causam videndi, quàm cætera, quæ causam sequuntur, atque adjuvant, & sine quibus visus non potest existere, juniores sumptis ex plenâ sententiâ partibus; de ijsdem partibus, tanquam de universitate, senserunt: propterea que, ut qui vera dicant, meritò movent. Sed quia nulla partis perfectio est, aliquatenus succidunt, ut, expositâ Platonis sententiâ, res ipsa demonstrabit.

Censet enim Plato, lumen ex oculis profundi purum, & liquatum, quod sit velut fons quidam ignis intimi nostri, habens cum solstitiali lumine cognationem. Solis porrò lumen instrumentum animæ fore ad visibilium specierum contemplationem: siquidem ad oculos feratur, quorum lævigata soliditas, & tersa rotunditas, utpote munita tunicis textis tenui nervorum subtegmine, fert facile obuiam lucem, Medietas verò, in quâ constituitur videndi vis, delicati corporis, & synceræ, propemodumque incorporeæ, puritatis, admittit contemplationis ingressum. Causaque principalis videndi lumen est intimum, nec tamen usquequaque perfecta, &

cta, & sufficiens ad muneris competentis perfunctionem. Opus est quippe adjumento cognati extimi luminis, maximè quidem solstitialis, alias tamen etiam eorum, quæ Solis lumen imitantur. Igitur extimum lumen, accorporatum lumini, quod ex oculis fluit, confirmat illud, & facit idoneum obtutum fluere, propterea ducit ex ipsis corporibus, quæ videntur, colores. Colorum porrò proprium esse visus sensum quis nesciat? Flamma est igitur quædam, inquit, corporum color infundens superficiem. Quæ cùm erit æqualis oculorum capacitati, manifesta sunt, atque erunt, quæ videntur. Cùm verò minor, clara, & candida; ut quæ patulus, & apertus, visus admittat. Si verò major erit color, qui ex corporibus evaporatur, quàm est oculorum ambitus, tegitur, confunditurque acies, & quæ videntur, atri coloris videntur. Tribus ergo his concurrentibus visus existit, trinaque est ratio videndi: lumen coloris intimi per oculos means, quæ principalis causa est: lumen extra positū consanguineum lumini nostro, quod simul operatur, & adjuvat; lumen quoque, quod ex corporibus visibilium specierū

 fluit,

fluit, flamma, seu color. Qui perinde est atque sunt omnia, sine quibus propositum opus effici non potest, ut sine ferramentis, quæ sunt operi faciendo necessaria. Quorum si quid deerit, impediri visum necesse est. His tam plenè, tam diligenter, elaboratis, juniores philosophi, ut non optimi hæredes, paternum censum in frusta dissipantes, perfectam atque uberem sententiam in mutilas opiniunculas incîderunt. Quare faciendum, ut ad certam explorationem Platonici dogmatis commentum vetus advocetur medicorum, & item physicorum, illustrium sanè virorum, qui, ad comprehendendam sanæ naturæ sollertiam, artus humani corporis, factâ membrorum exsectione, rimati sunt: qui existimabant, ita demum se suspicionibus, atque opinionibus, certiores futuros, si tam rationi visus, quàm visui ratio concineret. Demõstranda igitur oculi natura est. de quâ cùm plerique alij, tum Alcmæus Crotoniensis, in physicis exercitatus, quique primus exsectionem aggredi est ausus; & Callisthenes, Aristotelis auditor; & Herophilus, multa, & præclara, in lucem protulerunt: Duas esse angustas se-

ſtas ſemitas, quæ à cerebri ſede, in quâ eſt ſita poteſtas animæ ſumma, & principalis, ad oculorum cavernas meent, naturalem ſpiritum continentes; quæ cùm ex uno initio, eâdemque radice, progreſſæ, aliquantiſper conjunctæ ſint, in frontis intimis ſeparatæ, bivij ſpecie, perveniant ad oculorum concavas ſedes: quà ſuperciliorum obliqui tramites porriguntur, ſinuatæque illic tunicarum gremio, naturalem humorem recipiente, globos complent munitos tegmine palpebrarum, ex quo appellantur orbes. Porrò quòd ex unâ ſede progrediantur luciferæ ſemitæ, docet quidem ſectio principaliter; nihilominus tamen intelligitur ex eo quoque, quòd uterque oculus moveatur unà, nec alter ſine altero moveri queat. Oculi porrò ipſius continentiam in quatuor membranis, ſeu tunicis, notaverunt, diſparili ſoliditate; quarum differentiam, proprietatemque, ſi quis perſequi velit, majorem propoſitâ materiâ ſuſcipiet laborem. Interim, verbis Platonis expoſitis, eam, quæ ſit in his naturalium arcanorum comprehenſio, atque expreſsio, conſideremus. Cùm de ſenſibus loqueretur, quos

capitis instruméta esse dixerat, addidit. *E quibus primi luciferi oculorū orbes coruscāt.* & mox. *Duæ sunt, opinor, virtutes ignis, altera edax, & peremptoria; altera mulcebris innoxio lumine. Huic igitur, ex quâ lux diem invehens panditur, cognatum & familiare corpus oculorū divinæ potestates commentæ sunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem, utpote germanum ignis lucidi, sereni, & defæcati liquoris, fluere per oculos, ac demanare, voluerunt.* Solis & oculorum cognationem scit ab ineunte ætate cōmunis omnium anticipatio. Quippe Sol mundi oculus appellatur ab omnibus. Ideoq́, idem auctor in Politiâ, Solem quidē simulacrum esse ait invisibilis Dei, oculum verò Solis, & solstitiale quiddam, ut sit eminens. Sol intelligibili mundo suus. huic similis in sensili globus iste ignitus lucifer, cujus simulacrū id lumen, quo illustratur visus animalium, idest, oculus. Fluere porrò visum per oculos, consentiunt tam physici quàm etiam medici, qui, exsectis capitis mēbris, dum scrutantur naturæ providam sollertiam, notaverunt ferri bivio tramite ignis liquorem. *Ut per læves,* inquit, *congestosque, & tanquam firmiori soliditate pandos orbes luminum, quorum tamen*

men esset angusta medietas, subtilior serenus ignis per eandem flueret medietatem. Quid ergo? Non aliter physici mẽbranis, vel etiam tunicis solidis, contineri oculorum orbes asseverantes, de naturâ eorum interpretari videntur. Angusta porrò illa medietas, quæ pervenit usque ad oculorum cavas sedes, quæ alia est quàm hæc, per quam fluit ignis serenus? *Itaque*, inquit, *cùm diurnum jubar applicat se visus fusioni, tunc nimirũ incurrentia semet inuicem duo similia in unius corporis cohærẽt speciem, quo concurrunt oculorum acies emicantes, quoque effluentis intimæ fusionis acies contiguæ imaginis occursu repercutitur.* Evidenter visum fieri dicit, quoties intimi caloris lumen, quod inoffensè per oculos fluit, aliquam visibilẽ materiam, quam contiguam imaginem appellat, incurrit: ibidemque juxta materię qualitatem formatum, & coloratum, sensus, visusque confit ex lumine, qui contiguæ imaginis occursu, repercusso radio, reditu facto ad oculorum fores, usque ad mentis secreta porrigitur. Atque etiam diurni jubaris applicatio cum ignis intimi lumine manifestat, sine Solis effulsione nihil videri. Denique, *postquam in noctem*, inquit, *discesserit*

cognatus

cognatus ignis, desertum ejus auxilio lumen intimum remanet otiosum, nullam habens cum proximo tunc aëre naturæ communicationem, videreque desinit fractum illecebrâ somni. Obductis quippe palpebris, quarum tegmẽ salubre oculorum auxilium dixit esse, vis illa ignis intimi coërcetur, compressaque fundit se per membra. Quo pacto intimorum motuum relaxatur intentio in soporam quietem, minimè tunc interpellante mentẽ visus inquietudine.

Cumque erit altior, inquit, quies, crassiore facto naturali spiritu, nihil, aut leve quiddam, incertumque, & perfunctorium, somniamus. Sin erunt insignes reliquiæ commotionum animi, cujusmodi erunt, & quibus in locis, talia visuum simulacra nascentur, pressa, &, ob insigne imaginum, diu penes memoriam residentia. Sunt porrò reliquiæ commotionum vel ex modestis, vel ex intemperantibus, interdumque sapientibus, interdumque stolidis cogitationibus sedatæ, vel ad iracundiam incitatæ, proque locis, ut in capite, ubi est sedes domiciliumque rationis; vel in corde, in quo dominatur virilis ille indignationis vigor; vel in jecore, subterque, dimissa

dimiſſa porrò hæc omnis regio libidinis. Et quoniam tractatum incurrimus ſomniorum, de quo variè ſenſerunt veteres, fiat earum, quę in honore ſunt, opinionum commemoratio. Ariſtoteles, ut qui Dei providentiam uſque ad Lunæ regionem progredi cenſeat: infra verò, neque providentiæ ſcitis regi; nec angelorum ope, conſultiſque, ſuſtentari: nec verò dæmonum proſpicientiam putet intervenire, proptereáque tollat omnem divinationem, negetque prænoſci futura: unum genus ſomniorum admittit, atque approbat: quod ex his, quæ vigilantes agimus, aut cogitamus, reſidens in memoriâ, monet interpellatque per quietem geſtarum deliberatarumque rerum conſcias animas. Nec errat. Eſt etiam hæc progenies ſomniorum: ſed non ſola, ut Ariſtoteles putat. Multa quidem incognita, inopinataque, neque unquam tentata animis, ſomniamus; quoties proveniſſe uſpiam ſignificantur, quæ nondum ſcientiæ fama conciliaverit; vel futura portenduntur, quæ nondum provenerint. Sed hic ſuo quodam more pleni perfectique dogmatis, electo quid viſum ſit, cætera faſtidioſâ incuriâ ne-

 gligit.

ligit. Heraclitus verò, consentientibus Stoicis, rationem nostram cum divinâ ratione connectit, regente ac moderante mundana, propter inseparabilem comitatum, consciam decreti rationabilis factam, quiescentibus animis opere sensuum, futura denunciare. Ex quo fieri, ut appareant imagines ignotorum locorum, simulacraque hominum, tam viventium quàm mortuorum. Idemque asserit divinationis usum, & præmoneri meritos instruentibus divinis potestatibus. Hi quoque parte sunt abutentes sententiæ pro solidâ perfectaque scientiâ. Sunt qui nostrum intellectum pervolitare convexa mundi putent, miscereque se divinæ menti, quam Græci νοῦν vocant: & velut ex majore disciplinâ minusculas scientias mutuatas: quæ summa & eminens imaginetur mens, nunciare mentibus nostris, invitante ad cœtum animæ nocturnæ solitudinis opportunitate. Sed cùm pleraque non inreligiosa modò, verùm etiam impia, somniemus; quæ imaginari summam eximiamque intelligentiam, sive mentem, seu providentiam, fas non sit putare: falsam esse hanc opinionem hominum liquet.

Sed

Sed Plato magnâ diligentiâ, ſummaque curâ, diſcuſsit penitus latibulis quæſtionis, vidit, atque aſſecutus eſt, non unam ſomniorum eſſe genituram. Gignitur quippe ex reliquiis cogitationum, & accidentis alicujus rei ſtimulo: ut in nono Politiæ libro docet oratione tali. Inutiles minimeque neceſſariæ cupiditatis, quæ adverſantur legibus, videntur mihi omnium quidem hominum promiſcue labefactare mentes. Quædam tamen earum tam caſtigatione legum, quàm ſobriis, & melioribus, rectæ voluptatibus, vel omnino exoleſcere, vel in paucas admodum, ac exîles, attenuatæ reliquias otioſæ latere. Porrò aliæ uſque ad præcipitem amentiam confirmari; quæ ſe exerunt immanius per quietem, quoties ratione ſopitâ, quæ eſt rector manſuetiſsimus, cætera pars animi agreſtior, immani quâdam ebrietate luxurians, pulſâ quiete, pergit ad inceſtas libidines. Tunc quippe nihil eſt quod non audeat, velut ſoluta, & libera honeſtatis verecundiæque præceptis. Namque maternos, ut putat, amplexus, concubituſque, non expaveſcit: nec quemquam dubitat laceſſere,

 vel

vel hominum, vel deorum: nec ab ullâ ſibi videtur cæde, aut flagitio, temperare. Contrà cùm erit in ſalubri ſtatu poſita, caſteque cubitum ibit, rationabili quidem mentis induſtriâ vigiliis imperatis, eaque partâ ſapienti virtutis indagine, atque etiam libidine manſuefactâ, ut neque de inopiâ queri poſsit, nec expletione nimiâ gravetur, ultraque modum mœrens, vel geſtiens tumultuetur, impediatque prudentiam: ſed purâ vitiis ratione opus proprium efficere in ratiocinando atque indagine veritatis inſtituat, nihiloque minus iracundiâ delinitâ, & minimè ſæviente, dormiat: tum certè rationabilis animæ pars, nullis ſibi obſtrepentibus libidinis, aut iracundiæ, vitiis, perveniet ad indaginem veri: quæ eſt ſyncera prudentia, nec ulla exiſtet ſpecies nefaria ſomniorum. Quippe in his perfectè docuit, quod perfunctorie poſuit in Timæo. At verò ſomniorum, quæ divinâ providentiâ, vel cæleſtium poteſtatum amore juxta homines, oboriuntur, cauſam rationemque expoſuit in eo libro, qui φιλόσοφος inſcribitur. Ait enim, divinas poteſtates conſulere nobis, quoties per quietem ea, quæ grata ſunt Deo,

intimant veris, minimeque fallacibus, visis. Earumque miram quandam esse dicit memoriæ tenacitatem, dignitatique, & divinitati, congruam sapientiam. Quibus cùm cogitationes hominum perspicuæ sint, consequenter amorem bonis, odium malis exhiberi. Probationemque affert de exemplis illustribus mutuatam, ut in eo libro, quem appellavit Critonem, præsagit Socrates proventum imminentem, regente somnium relatione. *Visa est mihi quædam*, inquit, *mulier eximiâ venustate, etiam candidâ veste, nomine me appellasse, dixisseque illud Homericum.*

Ternâ luce petes Phthiæ præfertilis arva.

Rursus in Phædone. *Sæpenumerò unum & idem mihi somnium, adventans in aliâ atque aliâ formâ, jubebat me nauare operam musicæ. Id ego nunc usu, & necessitate moriendi, admonitus, interpretor hactenus; ut hymnum, quem jamdudum institueram in Apollinem, compleam: ne promissi debitor, & voti reus, vitam prius finiam. Musicæ quipse consanguineam esse poëticam, palam est omnibus.* Socratem verò hæc evidenter solitum somniare arbitror, ex eo quòd tam cor-

poris quàm animæ puritate totum ejus animal vigeret. Denique etiam vigilanti non deerat propitia divinitas: quæ ejuſdem moderaretur actus, ut Plato demonſtrat in Euthydemo, ita dicens. *Eſt ab ineunte ætate numen mihi comes quoddam, idque vox eſt, quæ cùm ad animum ſenſumque meum commeat, ſignificat ab eo, quòd agere propoſui, temperandum. hortatur verò ad nullum actum. Atque etiam ſi quis familiaris uti meo conſilio volet aliquid acturus, hoc quoque agi prohibet.* Quarum quidem rerum, & ſignificationum, fides certa eſt. Eget enim imbecilla hominum natura præſidio melioris præſtantioriſque naturæ, ut idem aſſeruit ſupra. Vox porrò illa, quam Socrates ſentiebat, non erat (opinor) talis, quæ aëre icto ſonaret, ſed quæ ob egregiam caſtimoniam terſæ, proptereaque intelligentiori, animæ præſentiam, cœtumque, ſolitæ divinitatis revelaret. Siquidem pura puris contigua eſſe, miſcerique, fas ſit. Atque ut in ſomnis audire nobis videmur voces, ſermonumque expreſſa verba, nec tamen illa vox eſt, ſed vocis officium imitans ſignificatio, ſic vigilantis Socratis mens præſentiam divinitatis ſigni perſpi-

petſpicui notatione augurabatur. Nec verò dubitare fas eſt, intelligibilem Deum, pro bonitate naturæ ſuæ, rebus omnibus conſulentem, opem generi hominum, quòd nulla eſſet ſibi cum corpore conciliatio, divinarum poteſtatum interpoſitione, ferre voluiſſe. Quarum quidem beneficia ſatis clara ſunt ex prodigiis, & divinatione nocturnâ ſomniorum, vel diurnâ famâ præſciâ rumoribus ventilante, medelis quoque adverſum morbos intimatis, & prophetarum inſpiratione veridicâ. Multiformis igitur eſt ratio ſomniorũ. Siquidem ſunt, quæ, velut gravius percuſſâ verberataque mente, veſtigiis doloris penitus inſignitis, per quietẽ refovent imagines præteritæ conſternationis. Sunt item, quæ juxta cogitationes rationabilis animæ partis, vel puræ, atque immunis à perturbatione, vel in paſsionibus poſitæ, oboriuntur: nihiloque minus, quæ divinis poteſtatibus conſulentibus præmonſtrantur, vel etiam pœnæ loco, ob delictum aliquod, formata in atrocem, & horridam, faciem. Conſentit huic Platonico dogmati Hebraica philoſophia. Appellant quippe illi variè, ut ſomnium: & item

viſum,

visum, tum admonitionem, etiam spectaculum, nihiloque minus revelationem. Somnium quidem, quod ex reliquiis commotionum animæ diximus oboriri. Visum verò, quod ex divinâ virtute legatur. Admonitionem, cùm angelicæ bonitatis consiliis regimur, atque admonemur. Spectaculum, ut cùm vigilantibus offert se videndam cælestis potestas, clarè jubens quid, aut prohibens, formâ, & voce, mirabili. Revelationem, quoties ignorantibus sortem futuram imminentis exitus secreta panduntur. De somniis satis dictum: sermo nunc ipse est considerandus.

At verò simulacrorum, inquit, *quæ in speculis oboriuntur*. Docet nunc aliam visus rationem, quæ intuitio dicitur, intra speculum, vel stagnorum ptofundum, simulacris resultantibus: nec tamen eodem, quo Aristoteles, magisterio. Nanque ille censet radij visualis impactu in solidam speculi superficiē, proptereaque infracti, mucronem ad os reverti, obviumque vultui factum vultum suum cernere: & in speculo putare sibi vultus apparere simulacrum. At verò Plato, pro ingenij prudentiæ-

dentiæque divinitate, duûm luminum cœtum, confluentium in tersam speculi & solidam cutem, id est, diurni luminis & intimi, quod per oculos fluit, trahentis secum de vultu manantem colorem in speculo corporali, coloratísque vultus liniamentis, & formato ac deliniato colore, simulacrum æmulum vultus adumbrari. Sic quippe loquitur. *At verò simulacrorum, quæ in speculis oboriuntur, facilis assecutio est. Siquidem utriusque ignis, tam intimi quàm extra positi, concursu* intimi sc. coloris, extrapositi luminis, *incidentis in tersam aliquam lævèmque materiam*, hoc est speculum, *formatique in multas & varias figuras*, quæ ad se formata specula diversas edunt imagines, *simulacra*, inquit, *ex læuigati corporis conspectu resultant. Dexteræ porrò partes, quæ sunt sinistræ, videntur.* Agit uunc de immutatione visus, & quia specula quædam facta sunt ad similitudinem dimidiatæ sphæræ concaua, si ad eam partem, quæ vmbonis habet tumorem, contemplatio dirigatur, dexteræ partes sinistræ videbuntur, contráque item oculi dextri contemplatio læuas simulacri par-

tes, ſiniſtríque item acies dexrtas tangent inſolito more. Meritò. Cùm enim in directum rigorem vtriuſque oculi viſus ferantur, erat conſequens dexterioris viſus directione partes dexteras tangi , ſiniſtríque item ſiniſtras. Nunc fit contrà, velut circunactis, & è diverſo conſiſtentibus, imaginibus. At verò dexteræ partes corporis dexteræ, ita vt ſunt in ſpeculis quoq;. Perſequitur aliud duplicis imaginationis genus, quod apparet in iis ſpeculis, quæ facta ſunt ad formam cylindri, cauis, ſiue imbricis. Rurſum enim, cùm in directum rigorem vtriuſque oculi viſus ferantur, dexter viſus, dexterum latus eminens & obliquum, ſiniſter etiam ſiniſtrum tale latus incurrant, neceſſe eſt. Formæ tunc in lateribus geminis conglobatæ, ob terſam, & inclinatam, proptereáque lubricam, vtriuſque lateris ſuperficiem, labuntur in latera diverſa, quæ quidem ad dexteram viſu naſcitur in ſiniſtrum latus, quæ verò à ſiniſtro ſimiliter in dextrum. Quæ quia in diverſa latera tranſitum faciunt, & ſimul è diverſo videntur conſiſtere, dexteras ſimulacrorum partes dextris

dextris noſtris, ſiniſtras item ſiniſtris obuias exhibent. Cæteros errores videndi ab hoc iuniores philoſophi mutuati expoſuerunt, ita vt ſupra comprehenſum eſt. Deinde proſequitur.

Qui quidem ſenſus famulantur actibus opificis Dei, ſummam, optimámque, & primariam, ſpeciem molientis. Quia cùm viſu loqueretur, qui eſt optimus omnium ſenſuum, corporeis eum nominibus appellaverat: modò ignem, modò lumen, interdum flammam cognominans, ne quis putaret ſe ita exiſtimare, quaſi corporeis opificiis ſenſus adminiſtrentur ſine melioris incorporeæ potentiæ conſortio: dicit hos ipſos ſenſus famulari divinis actibus, perinde vt opifici famulantur organa. Porrò optimum Dei opus eſt id quod intelligit. Sed opinari pleroſque dicit, eos videlicet, qui exiſtimant, nihil eſſe, quod carens corpore quicquam patiatur, aut faciat; nihil etiam incorporeum eſſe, cui pareat famuletúrque corpus, vtputa mentis intellectui animæ naturæ; ſed ipſa corpora qualitatibus propriis rerum creare di-

diversitatem: frigus quidem terram & aquam, calorem verò ignem & aera. Rursum adstrictionem quidé, & duritiam, terram & ignem; elaxationem, verò & effusionem, aera, & aquam. Igneámque vim contraria molientem pro corporum diversitate, modò adstringentem, modò relaxantem, vt cùm vno & eodem calore limus quidem durescit, cera verò liquescit. Hæc porrò omnia, inquit, neque sentiunt, nec rationem intellectúmque in rebus ratione prudentiáque agendis sciunt. Præclarè. Siquidem ratiocinari, aut intelligere, non corporis, sed animæ proprium. hæc porrò incorporea, non enim videtur; cùm omne corpus sit visibile, ac sentiatur. Itaque cùm discreta sint corpus & anima, diversáque eorum natura sit; dignitas quoque, & ordo, diversus est. Quotusquisque igitur amator est sapientiæ, dabit operam, vt prudentis naturæ causas, priusquam cæteras, assequatur. Sunt porrò hæ, deliberatiua, & item intelligens animæ potentia, quibus deliberat, ratiocinatur, intelligit. Illas verò, inquit, quæ ab aliis motæ mo-

vent

vent alias, ſecundas exiſtimandum. Perſpicue patibilem partem rationabilis animæ vitioſamque ſignificat, in quâ eſt quippe impetus. Principaliter quidem ab eâ parte animæ movetur, quæ motu intimo, genuinóque, ex ſemetipſâ movetur, ex accidenti verò etiam deſideriis moventibus. Ipſe autem impetus movet corpus. Itaque principalis animæ motus definitur æterna ſubſtantia, ſemetipſam movens. Hic verò communis, qui commotus movet, operatio moventis eſt in eo quod movetur, vt ſectio operatio ſecantis in eo quod ſecatur. Cuius quidem motus aliquot diverſitates ſunt, quas demonſtravit in Legibus, octo corporis, animæ duas. Corporeum motum, loculárem vocans, cuius duæ ſunt ſpecies; tranſlatio, & circumlatio. Item alium, quem appellat qualitatem, atque in duplici ſpecie, concretione & diſcretione. Tertium, quem poſitum eſſe dicit in quantitate, habentem duas ſpecies, incrementũ, & item diminutioné. Quartum iuxta eſſentiam, cuius æquè duæ ſpecies intelliguntur, vna generatio, altera interitus. Animę item

duplex

duplex motus, vnus qui alia movet, ipse à nullo movetur, sed proprio genuinóque motu. Alius, qui alia movens ab alio movetur, qui est patibilis habitus animæ, & ægritudine oppressus. Rectè igitur faciat amator sapientiæ; si, cùm de his rebus tractandum erit, naturalem ordinem servet, ac principe loco de animâ disserat, post demum de corpore. Deinde, cùm de animâ tractabit, de illâ prius disserat, quæ tam semetipsam movet quàm cætera, in quâ est vis deliberandi, & intelligendi; tunc consequenter illam quoque tractabit, quæ ab aliâ re potiore mota quædam movet. Id porrò motus genus, si quidem pareat intellectui, erit aliquatenus ordinatum. si minus, temere, inquit, & vt libet se exerens, confusa, & inordinata, quæ agit relinquit, & addit. *Nobis quoque igitur in eundem modum faciendum.* ac prius de eâ loquendum naturâ, quæ suo motu movetur: hæc quidem præcedit ordine: per quam intelliguntur, & sciuntur, æterna: quæ sola sempérque verè sunt. Tunc demum illa quoque alia demonstranda, quæ ad movendum quid,

quid, motu indiget alieno. Vtrique porrò motui ſenſus neceſſarij ſunt, quoniã ex his tam cupiditates excitantur improbæ, quàm rerum optimarum intellectus, & ſcientia, conualeſcit.

Et de oculorum quidem miniſterio ſatis dictum eſt. Nunc de præcipuâ operis eorum vtilitate dicendum. Quæ cùm in pleríſque rebus, tum in obtentu philoſophiæ clarè perſpicitur: quo beneficio negat quicquam maius à Deo eſſe generi humano tributum. Duplex namque totius philoſophiæ ſpectatur officium; conſideratio, & item actus. Conſideratio quidem, ob aſsiduam contemplationem divinarum rerum & immortalium nominata. Actus verò, qui iuxta rationabilis animæ deliberationem progreditur in tuendis conſeruandíſque rebus mortalibus. Vtrique autem officiorum generi viſus eſt neceſſarius, ac primùm conſiderationi. Dividitur porrò hæc trifariam in theologiam, & item naturæ ſciſcitationem, præſtandæque etiam rationis ſcientiam. Neque enim quiſquam Deum quære-

ret,

ret, aut ad pietatem aſpiraret, quod eſt theologiæ proprium: nec verò id ipſum, quod nunc agimus, agendum putaret, niſi priùs cælo ſideridúſque viſis, & amore nutrito ſciendi rerum cauſas, eorum etiam, quæ ortum habent temporarium, exordia. Hæc quippe demum ad naturalem pertinent quæſtionem. Quid? quòd dierum & noctium vice conſideratâ menſes, & anni, & horarum curricula, dinumerata ſunt; numerique ortus, & genitura dimenſionis, introdata? quod ad tertiam partem philoſophiæ pertinere perſpicuum eſt. At verò actuoſæ philoſophiæ viſus quatenus ſit vtilis & neceſſarius, docet ita, dicens. Deum oculos hominibus idcirco dediſſe, vt mentis providentiæque circuitus, qui fiunt in cælo, notantes, eorum ſimiles conſtituerent in ſuis mentibus. hoc eſt motus animi, qui deliberationes vocantur, quàm ſimillimos inſtituerent divinæ mentis providis motibus placidis tranquilliſque, perturbatos licet· quod eſt morũ vitæque correctio, quæ publice priuatímque prodeſt, tam ad domeſticas, quàm ad publicas res rectè

ſalubri-

ſalubriterque adminiſtrandas. Ex his quippe conſtat tertium philoſophiæ genus, quod actuoſum vocatur. Id porrò dividitur trifariam, in moralem, domeſticam, publicam. Quibus omnibus officiis prodeſt certus uſus videndi. Minora, inquit, alia prætereo, ſcilicet ea quæ in variis artibus diſciplinisque verſantur. Neque enim navium regimen, neque cultus agrorum, nec verò pingendi fingendique ſollertia rectè ſine viſu proprium efficere opus poſſet, ſolaque contemplatio eſt, quæ mentes hominum uſque ad cæli convexa protelat. Propterea que Anaxagoras, cùm ab eo quæreretur, cur natus eſſet, oſtenſo cælo, ſideribusque monſtratis, reſpondiſſe fertur. Ad horum omnium contemplationem. At verò Stoici Deum viſum vocantes, quòd optimum putabant. Id enim pulchro dei nomine tribuendum eſſe dixerunt. Theophraſtus, viſus pulchitudinem aſſerens, viſum formæ nomine appellat, quòd quorum extincta eſt acies videndi, vultus informes ſint, & velut in æternâ conſternatione. Denique ex oculorum habitu mens atque animus indicatur iraſcentium, mœrentium, lætantium.

Iraſcentium quidem, ut apud Homerum cō-motæ mentis orator

Stabat acerba tuens defixo lumine terræ.

& item.

——furor ignea lumina voluit.

Mœrentium verò infert poëta de eo, qui jugi fletu oculos amiſerat,

——mœrorem lumina linquunt.

Item apud Ciceronem. *In hujus amantiſſimi fratris ſui gremio mœrore, & lacrymis, conſeneſcebat.* Tranſit deinde ad alterius ſenſus examinationem. Ait enim.

Eadem vocis quoque & auditus ratio eſt, ad eoſdem uſus, atque ad plenam vitæ hominum inſtructionem datorum. Sunt igitur principales duo ſenſus, viſus, & auditus, utrique philoſophiam adjuvantes. Quorum alter quidem evidentior, utpote qui res ipſas acie ſuâ comprehendat: alter latior, ideo quòd etiam de rebus abſentibus inſtruat. Modulatus ſiquidem aër articulatæ voci, factuſque vox, & intelligibilis oratio, pergit ad intimos ſenſus, audientis intellectui nuncians tam præſentia

quàm

quàm abſentia. Idem auditus, quòd intellectum quoque adjuvet, ſic probat. Quantumq́ue per vocem utilitatis capitur ex muſicâ, totum hoc conſtat hominũ generi propter harmoniam tributum. Quia juxta rationem harmonicam animam in ſuperioribus ædificaverat, naturaleſq́ue ejus actus rhythmis modiſq́ue conſtare dixerat: ſed hæc exoleſcere animæ, ob conſortium corporis neceſſario obtinente oblivione, proptereaq́ue immodulatas eſſe animas plurimorum. Medelam hujus vitij dicit eſſe in muſicâ poſitam: non in eâ, quâ vulgus delectatur, quæq́ue ad voluptatem facta excitat vitia nonnunquam, ſed in illâ divinâ, quæ nunquam à ratione, atque intelligentiâ, ſeparatur. Hanc enim cenſet exorbitantes animas à viâ rectâ revocare demum ad ſymphoniam veterem. Optima porrò ſymphonia eſt in moribus noſtris Iuſtitia, virtutũ omnium principalis, per quam cæteræ quoque virtutes ſuum munus, atque opus, exequuntur. Vt ratio quidem dux ſit, vigor verò intimus, qui eſt iracundiæ ſimilis, auxiliatorem volens ſe rationi præbeat. Porrò hæc ſine modulatione provenire non

possunt. Modulatio demum sine symphoniâ nulla sit. Ipsa symphonia sequitur musicam. Proculdubiò musica exornat animam, rationabiliter ad antiquam naturam revocans, & efficiens talem demum qualem initio Deus opifex eam fecerat. Tota porrò musica in voce, & auditu, & sonis, posita est. Vtilis ergo etiam iste sensus est assecutioni totius philosophiæ ad notationem intelligibilis rei. Deinde ait.

Nunc quoniam cuncta, exceptis admodum paucis, exsecuti sumus, quæ providæ mentis intellectus instituit: oportet etiam de illis, quæ necessitas invehit, dicere. Mundi sensilis explanaturus omnem substantiam jure commemorat prope omnia se pertractasse, quæ provida mens Dei contulerit, efficiens eum ad exemplum, & similitudinem, intelligibilis mundi, solumque residuum superesse tractatum, ex quo ea, quæ necessitas invexit, considerentur, quando providis necessariisque rationibus mundi universitas constare videatur. Necessitatem porrò nunc appellat ὕλην, quam nos Latinè sylvam possumus nominare: ex quâ est rerum universitas, eademque patibilis natura:

tura: quippe ſubjecta corpori principaliter, in qua qualitates, & quantitates, & omnia, quæ accidunt, proveniunt. Quæ cùm à naturâ propriâ non recedat, diverſis tamen, & contrariis, ſpeciebus eorum, quæ intrà ſe recipit, formiſque variatur. Hanc ergo explanare propoſuit, dicturus deinceps rationem, ob quam neceſſe fuerit, tractatum hunc minimè præteriri. Denique addidit. *Mixta ſiquidem mundi ſenſilis ex neceſſitatis, intelligentiæque, cœtu conſtitit generatio.* Quia igitur de mundi generatione tractatur, perfecteq; id fieri convenit, oportet de utroque genere diſſeri: ex quo de naturâ ſylvę neceſſarius eſſe tractatus oſtenditur. Mixtam verò generationem dicit eſſe ideò, quòd ex diverſis elementis promiſcè conſtet. Recteque, ex neceſsitate, & providentiâ. Non enim ex his mixtus eſt mundus, ſed conſultis providæ mentis, & neceſsitatis, rationibus conſtitit; operante quidē providentiâ, & agente; ſylvâ verò perpetiente, exornationique ſe facilem præbente. Penetratam ſiquidem eam uſquequaque divina mens format plenè, non ut artes formam tribuentes in ſolâ ſuperficie: ſed perinde ut natura,

 atque

atque anima, ſolida corpora permeantes, univerſa vivificant. Dehinc conſequenter intelligentiæ, neceſsitatiſque, demonſtrat conſortium, cùm ita dicit: *Dominante intellectu.* Duplex porrò eſt dominatio; altera violentior, tyrannicæ potentiæ ſimilis: item alia, ſanctitatis imperatoriæ. Omne porrò violentum non diu ſubjectum conſervat, ſed facilè perdit. *Omne*, inquit, *quod rationabiliter etiam regit, & tuetur, prodeſt, & melius efficit, quod regit.* Vt igitur mundus æternus eſſet, oportuit ſylvam ei morigeram parentemque ſubdi, nec adverſum exornationem ſuam reſiſtentem: ſed ita victam, ut majeſtati opificis cedat, pareatque ejus ſapientiæ. propterea dixit: *Salubri perſuaſione rigorem neceſſitatis aſſiduæ trahente ad optimos actus. Itaque victâ,* inquit, *& parente providis auctoritatibus neceſſitate, prima rerum mundique exordia conſtiterunt.* Quia eſt & alia minus conſulta parentia, quæ error, & facilitas, dicitur: ut ſit provida parentia ratione nixa neceſsitas. Et opus Dei tale eſt, ut vi perſuadeat, vimque irroget perſuadentem: hoc eſt, ut perſuaſio vim, & vis adhibeat perſuaſionem. Id porrò perſpicitur

ſpicitur in ægritudinibus virorum prudentium, cùm præbent ſe medicis urendos, & ſecandos. Deinde progreditur. *Si quis igitur verè, juxtaque meram fidem, mundi hujus inſtitutionem inſinuaturus erit, hunc oportet erraticæ quoque ſpeciem demonſtrare* Rurſum alio ſylvam erroris nomine appellat, propter inordinatam ejus antiquam jactationem, ſimiliter ut neceſsitatem, propterea quòd non eſt principalis cauſa mundi conſtitutionis in ſylvâ, ſed neceſſe fuerat adſciſci eam, ob ſubſtantiam corporalem. Eſt quippe ſylva, perinde ut ſunt ea, ſine quibus, quod inſtitutum eſt, effici non poteſt. Facto igitur recurſu, tendit ad indaginem initiorum; & incipit ex eo tempore, quod præcedit ortum, generationemque, mundi. Quærit quoque naturam ignis ſinceri, & ſine permixtione qualitatem quoque ejus, & paſsionem: nec ſolius ignis, ſed cæterorum quoque corporum ſerenorum, nec ullâ contagione interpolatorum. Omnes quippe qui de originibus tractaverunt, univerſæ rei quatuor ſunt materias exſecuti; has, quæ concretione mutuâ ex majoris, atque obtinentis, materiæ vocabulo

bulo cognominatæ ſunt. Quatenus porrò eædem materiæ, & ex quibus antiquioribus ſubſtiterint, nemo uſque adhuc dixerat, ſed tanquam ſcientibus naturam ſynceritatemq́ue earum, ignem, & aëra, & aquam, & terram, velut elementa mundi ſenſilis eſſe dixerunt: quæ ne in ſyllabarum quidem ordinem locanda ſunt. Quia ſermonis elementa literæ ſunt, poſt quas ſecundi ordinis ſyllabæ. Rectè dixit, quatuor hæc mundana corpora ne in ſyllabarum quidem ordinem collocanda. quippe primum elementum univerſæ rei, ſylva eſt, & informis, & ſine qualitate: quam, ut ſit mundus, format intelligibilis ſpecies. Ex quibus, ſylvâ videlicet & ſpecie, ignis purus, & intelligibilis, cæteræq́ue ſynceræ ſubſtantiæ quatuor. E quibus demum hæ materiæ ſenſiles, igneæ, aquatiles, terrenæ, & aëreæ. Ignis porrò purus, & cæteræ ſinceræ, intelligibilesq́ue, ſubſtantiæ ſpecies ſunt exemplaria corporum, Ideæ cognominatæ. Quarum ad præſens differt examinationem, nec quærit; una ne ſit archetypa ſpecies eorum quæ ſunt communis omnium, an innumerabiles, & pro rerum exiſtentium numero: quarum

quarum cœtu, & congregatione, concreverit universa moles: an verò ideæ unum pariter & multa sint, ut docuit in Parmenide. Quæ causa declinandi fuit non laborem, sed ne instituto sermoni minimè conveniens tractatus admisceatur. Hæc quippe naturalis, illa epoptica disputatio est. Naturalis quidem, ut imago nutans aliquatenus, & in verisimili quadam stabilitate contenta. Epoptica verò, quæ ex syncerissimæ rerum scientiæ fonte manat.

Deum igitur, inquit, *etiam nunc liberatorem invoco.* Ex turbidâ, & procellosâ, sermonis jactatione laborat omnino, & id agit, ut instituamur ad pietatem venerationemque divinitatis, cujus opem implorat ingrediens procellosum de naturâ sylvæ fretum, propter novum, atque insolitum, etiam tunc, disputationis genus. Rursum igitur ab exordio dicamus, inquit. Meritò. Iam enim de utrâque origine, tam exemplari quàm corporeâ, tractaverat, concedens sensilem mundum ex hisdem substitisse. Quippe id, quod gignitur & perit, nec verè semperque est, corporea species est. Quæ quidem corpora sola, & per

ſe, ac ſine ſuſcipiente ex eâdem eſſentiâ, eſsentia eſse non poſſunt. Quam modò matrem, alias nutriculam; interdum totius generationis gremium, nonnunquam locum appellat. Quamque juniores ὕλην, nos ſylvam vocamus. Vt quod deerat adderet, hunc de ſylvâ tractatum initiorum tractatui jungit, poſterioremque diviſionem ait operoſiùs eſse ordinandum. Tunc quippe res omnis in duo fuerat initia diviſa. Quorum alterum intelligibilis erat ſpecies, quã mundi opifex Deus mente concepit, eamque εἰδέαν cognominavit Plato. Alterum imago ejus, quæ natura eſt corporis. Porrò corpora, ſi per ſeipſa ſpectentur, perfectam videbuntur habere ſubſtantiam: ſed ſi ad originem eorum convertis mentis intentionem, invenies cuncta, & eorum ſcatebras, ſylvæ gremio contineri. Tunc ergo compendio principalibus materiis quatuor ſumptis, exædificaverat ſermone mundũ. Sed quia philoſophi erat proprium, cuncta, quæ ad cauſam pertinent, ſummâ curâ mentis, & diligentiori indagine, peragrare; ratio porrò aſſerit, ſubiacere corporum diverſitati ſylvæ capacitatem; rectè, rationabiliterque,

biliterque, censuit hanc ipsam rationem trahendam usque ad intelligentiæ lucem. Difficile opus omnino, vel assequi; longè tamen difficilius, declarare, ac docere. Talis quippe natura est initiorum, quæ neque exemplis demonstrari, nondum his, quæ ad exemplum comparentur, existentibus, possit, nec ex præcedenti ratione aliquâ intimari. Nihil quippe origine antiquius. Sed obscurâ quâdam luminis præsumptione, non ut, quid sit, explices; sed contrà sublatis, quæ sunt, singulis, quod solum remanet, ipsum esse, quod quæritur, intelligendum relinquas. hoc est, ut universis corporibus, quæ intrà gremium sylvæ variè varia formantur, mutuâ ex alio in aliud resolutione singillatim ademptis, solū ipsum vacuum sinum speculatione mentis imagineris. Quâ ratione factum; ut, cùm nullus eam veterum dubitet esse, utrum tamen facta, an contra infecta sit, disceptetur. Eorumque ipsorum qui infectā sine generatione posuerūt, plerique continuam, & jugem, alij verò divisam putent. Rursumque eorum, quid dividuam esse censent, partim sine qualitate, & informem, partim formatam esse pronuncient.

Hi verò, qui jugem continuamq; posuerunt, disceptent inter se de qualitatibus, formaque eorum, quæ ibidem conformantur, & omnium, quæ hisdem accidunt: utrum ex sylvâ proveniant, an ex alio potiore numine accommodentur. Quorum breviter perstringentur opiniones. Hebræi sylvam generatam esse confitentur. quorum sapientissimus Moyses non humanâ facundiâ, sed divinâ, ut ferunt, inspiratione vegetatus, in eo libro, qui *De geniturâ mundi* censetur, ab exordio sic est profatus, juxta interpretationem septuaginta prudentium. *Initio Deus fecit cœlum, & terram. Terra autem erat invisibilis, & incompta.* Vt verò ait Aquila: *Caput rerum condidit Deus cœlum, & terram Terra porrò inanis erat, & nihil.* Vel ut Symmachus: *Ab exordio condidit Deus cœlum, & terram. Terra porrò fuit otiosum quid, confusumque, & inordinatum.* Sed Origenes asseverat ita sibi ab Hebręis esse persuasum, quòd in aliquantum sit à verâ proprietate derivata interpretatio. Fuisse enim in exemplari, *Terra autem stupidâ quâdam erat admiratione.* Omnia tamen hæc in unum ajunt concurrere, ut & generata sit ea, quæ sub-
jecta

jecta est universo corpori, sylva, sermonesque ipsos sic interpretantur. Initium minimè temporarium dici. Neque enim ullum tempus fuisse ante mundi exornationem, dieique & nocturnas vices, quibus temporis spatia dimensa sunt. Tum initij multas esse significationes. ut *Initium sapientiæ timorem Domini esse* Salomon dixit. Item, *Initium sapientiæ cultus Dei.* Nihilque minus, *Initium vitæ bonæ actus justus.* Atque etiam in præconio sapientiæ cælestis auctor. *Initium vitæ panis & aqua, & tunica* (inquit) *domus idonea velandis pudendis.* Quippe in his non una initij, sed diversa, & multiplex, habetur significatio. Est tamen unum rerum omnium initium, de quo Salomo in proverbiis. *Creavit me* (inquit) *Deus progressionis suæ semitam, cui nitens efficeret opera divina: constituitque ante mundi ortum, terræque & profundi fundationem: ante tractus fontium, aggestionesque montanas.* Apertè indicans, præeunte divinâ sapientiâ cœlum terramque factam, eandemq; sapientiam divinam esse universitatis primordium. Ex quo apparet, sapientiam factam quidē à Deo, sed non aliquo in tempore. Neque enim fuerit

tempus ullum, quo Deus fuerit sine sapientiâ. Quodque Deum percipi cogitationibus hominum antequam sapientiam ejus necesse, ob eminentiam naturæ, quia prius cujus res est, demum res ipsa noscitur. Et de initio quidem sic habendum. Quod autem cœlum, quámve terram, scriptura loquatur, intelligendum. Qui tumultuario contenti sunt intellectu, cœlum hoc, quod videmus; & terram, quâ subuehimur, dici putant: porrò qui altius indagant, negant hoc cœlum ab initio factum, sed secundo die. Nanque ab initio factum lumen, idque diem esse cognominatũ. Hoc verò cœlum postea, quod Deus appellaverit soliditatem. Tertio deinceps die, remotis aquis, apparuit sicca: eique terræ nomẽ impositum. Vt sit evidens, neq; hoc cœlum, cognitum nobis; neque hanc, in quâ sumus, terram, ab exordio facta. sed alia esse antiquiora, intellectu potius, quàm sensibus, haurienda. Aliud igitur verum cœlum, & aliud quiddam esse soliditatem, scriptura testatur: eodemque modo aliud terram, & item aliud siccam. Quod igitur illud cœlum prius quàm cætera Deus condidit, quámve terram? Philo carentes

rentes corpore, atque intelligibiles, eſſentias eſse cenſet; ideas, & exemplaria, tam ſiccæ iſtius terræ, quàm ſoliditatis. Denique etiam hominem prius intelligibilem, & exemplum archetypum generis humani, tunc demum corporeum factum à Deo eſse dicit. Alij non ita. Sed ſcientem prophetam duas eſse ſpecies rerum omnium, alteram intelligibilem, alteram ſenſilem, eas virtutes, quæ utranque naturam circumplexæ contineant, cœlum & terram cognominaſse. Cœlum quidem, incorpoream naturam; terram verò, quæ ſubſtantia eſt corporum, quam Græci ὕλην vocant. Aſtipulantur his ea, quæ ſequuntur. *Terra autem erat inviſibilis, & informis.* hoc eſt, ſylva corporea, vetus mundi ſubſtantia, prius quàm effecta Dei opificis ſollertiâ ſumeret formas, etiam tunc decolor, & omni carens qualitate. Quod verò tale eſt, inviſibile certè habetur, & informe. Inanis porrò, & nihil propterea dicta, quia, cùm ſit omniũ qualitatum receptrix, propriam nullam habet ex naturâ. Sylva ergo, ut quæ cuncta, quæ accidunt, recipiat in ſe, inanis appellata, ut quæ compleri nunquam poſse videatur.

Porrò

Porrò quia sit expers omnium, nihil dicta. Otiosa verò, & indigesta, nuncupatur à Symmacho. Quòd quidem per se nihil valeat, otiosa; verò quòd habeat opportunitatem suscipiendi ordinis ab exornante semet Deo, mundum moliente, indigesta censetur. Stupidè verò ex admiratione significatio animæ vim quandam similitudinemque declarat; siquidem opificis, & auctoris, sui majestate capta stuperet. Quòd si facta est à Deo sylva corporea quondam informis, quam scriptura terram vocat; non est, opinor, desperandum, incorporei quoque generis esse intelligibilem sylvam, quæ cœli nomine sit nuncupata. Factam verò, & ita factam, ut sit, quæ non fuerit, sic probant, quòd opificibus mortalibus apparata ab aliis opificibus sylva præbeatur, hisque ipsis natura suppeditet, naturæ Deus; Deo nemo apparuerit, quia nihil Deo sit antiquius. Ipse igitur sylvestres impensas, mundi fabricæ sufficientes, utilesque, constituit. Multasque alias probationes afferunt, quas singillatim persequi longum est. Restat nunc, ut eorum quoque, qui generatam esse corpoream sylvam negant, sententias exequamur.

Quo-

Quorum æquè diverſæ opiniones omnino ſunt. Sunt enim qui textum eius, & quaſi continuationem quandam, corpuſculis, quæ intelligantur potiùs quàm ſentiantur, connexis ſibi invicem, aſsignent, in aliquo modo poſitis, & aliquatenus figuratis, vt Democrito & Epicuro placet. Addunt alij qualitatem, vt Anaxagoras; ſed hic omnium materiarum naturam, proprietatémque, in ſingulis materiis congeſtam eſſe cenſet. Alij propter exiguitatem individuorum corporum, quorum numerus in nullo fine ſit, ſubtilitatem ſyluæ contexi putant; vt Diodorus, & nonnulli Stoicorum: quorum ſit fortuitus tam cœtus quàm ſegregatio. Quas opiniones, cùm ſint omnino ſine fine, prætereo. Qui tamen providentiæ opus ſyluæ quoque conſtitutionem eſſe pronunciauerunt, cenſent eam vnâ quâdam ab exordio vſque ad finem continuatione porrectam. Nec tamen omnes eodem modo. Aliter enim Pythagoras, & item aliter Plato, diverſóque Ariſtoteles modo, & cum aliquantâ differentiâ Stoici. Sed hi quidem omnes informem eam, &

ſine vllâ qualitate, conſtituunt. Alij formam dederunt, vt Thales: quem ferunt ante omnes naturalia ſecreta rimatum, cùm initum rerum aquam eſſe dicat. Opinor ideo, quòd omnem victum, quo vtuntur quæ viuunt, humectum videret. Inque eadem ſententiâ Homerus eſſe invenitur, cùm Oceanum & Thetim dicat parentes eſſe genituræ: cúmque iuſiurandum Deorum conſtituat aquam, quam quidem ipſe appellat Stygem, antiquitati tribuens reverentiam, & iureiurando nihil conſtituens reverentius. At verò Anaximenes aëra iudicans initium rerum, initium quoq; corporum cæterorum, & ipſius aquæ, non conſentit Heraclito, caput rerum ignem putanti. Omnes igitur hi, qui vel aquæ, vel aëri, vel igni tribuunt principatum, in motu poſitam rerum originem cenſuerunt. Sunt tamen, qui immobilem eſſe defendant, & eandem ex omnibus in vnam molem redactam: vnum omnia eſſe cenſentes immobile, ſine ortu, & ſine interitu, vt Xenophanes, Meliſſus, Parmenides. Sed Parmenides quidem vnum perfectum

ctum omne, & definitum, pronunciat. Melissus, infinitum & indeterminatum. Empedocles varium, & multiforme quiddam, esse syluam docet, quatuor diversis sustentatum radicibus ignis, aquæ, aëris, terræ, atque ex his fieri corporum modò concretionem, modò discretionem. Idémque concretionem quidē vocat amicitiam, discretionem verò discordiam. Hi sunt, opinor, qui formatam, descriptámque qualitatibus, & corpus syluam esse pronunciant. At verò, qui detrahunt ei qualitates, informémque constituunt, & sine consortio corporum solam per semetipsam entem intuentur, Aristoteles quidem tria initia constituit corporeæ rei, syluam, speciem, carentiā. Eáque singula sine duûm residuorum connexione considerat; licet profiteatur, altera sine alteris esse non posse. Idem sine geniturâ, & sine interitu, dicit mundum esse, diuinâ prouidentiâ perpetuitati propagatum. Cuius sententia cùm sit præclara, & nobilis, & ad Platonici dogmatis considerationem satis accommodata, non otiosè prætereunda est.

Prius tamen exponendus videtur physicorum veterum syllogismus, qui asserit; nihil eorum, quę sunt, generatum esse, nec periturum esse. Formula syllogismi talis est. Si quid fit, id necesse est vel ex eo fieri, quod iam erat; vel ex eo, quod non est. vtrunque autem impossibile. De existente quidem; quia, quod iam dudum est, fieri ad præsens non potest: denique, quod gignitur, nondum est. Nec verò de non existente, quia necesse est ei, quod fit, subesse aliquam materiam, ex quâ fiat. Nihil igitur fit. Sed nec corrumpitur. Id enim quod corrumpitur, vel in aliquas, vel in nullas, dissoluitur: sed neque in aliquas, vt docebitur, neque in nullas. Nihil igitur corrumpitur. Ostensum est porrò, quòd nec fiat quid. Neque igitur fit aliquid, neque corrumpitur. Quatenus igitur quod est, & corrumpitur, negamus in nihilum posse dissolui? Quia quod est, & idem corrumpitur, ac perit, si in nullas reliquias dissoluatur, erit pariter, & non erit: quod rationem non habet. Rursum si erit aliquid futurum, quod dissoluitur, illud & perit, & non perit.

rit. Hoc ſyllogiſmo veteres phyſici tollere conabantur rerum genituram, & interitum. Sed Ariſtoteles dividit ſyllogiſmum, notatâ & patefactâ duplici ſignificatione nominũ, exiſtentis, ſcilicet, & non exiſtentis, itẽ verborum *Fieri*, & *Corrumpi*. Etenim omnia, quæ fiunt, vel ſecundùm naturã ſuã fiunt, vel ex aliquo accidenti; vtputa, ſi muſicus ægrotus conualeſcat, quod quidem ex naturâ eſt, ægrotat, & convaleſcit, non tamẽ quia muſicus eſt. Ex accidenti porrò, quia muſicus eſt. Accidit quippe vt muſicus eſſet, qui ægritudinem ſuſtineret. Similiter quod corrumpitur, ſi quid candidum pedalis proceritatis corrumpatur in atrum colorem, ſecundùm naturam ſuam quidem, & principaliter, patitur immutationem ſui, quia eſt candidum, ex accidenti verò, quia eſt pedalis modi. Cùm igitur dicimus, muſicum convaleſcere, tunc quod fit, ex accidenti fit, quia provenit vt conualeſcat. Porrò, cùm ægrotare eum dicimus, ſecundùm naturam patitur. Rurſum, cùm dicimus, candidum illud pedalis menſuræ corrumpi, quia converta-

tur in nigredinem: hoc ex accidenti fieri dicimus. Cùm verò candidum cognominamus, naturam eius exprimimus. Si igitur dicimus, etiam de non existente fieri aliquid, dupliciter dicimus non existere, semel iuxta naturam, quod est impossibile, vt quod nusquam omnino gentium est, ex eo aliquid fiat quod sit; iterum ex accidenti dicimus non existere, cùm quod sit, aliter se habebit, quàm erat anteà: & cui plus accidit, quàm à naturâ tributum est: vt si ex informi massâ æris simulacrum fiat. Informitas quippe æris ex naturâ est; formæ verò impressio, quam imponit opifex, de non existenti provenit: proptereáque ex accidenti dicitur provenire. Fieri enim potest, vt ex eo quoque, quod est, fiat aliud quod sit: sed hoc est ex accidenti: vt sicui grammatico proveniret medicinæ scientia. Nam & hic ex perito fit alterius quoque disciplinæ peritus. Consequenter etiam igitur corrumpetur aliquid, & dissolvetur, existens in aliud existens, sed non principaliter, verum ex accidenti, vt si ex simulacro Liberi patris formam quis

trans-

transferat in ſimulacrum Apollinis. Videtur autem hoc quoque pacto forma in aliam ſpeciem demigrare, ſed non propriè, verùm ex accidenti. Similiter poterit exiſtens quid in non exiſtens corrumpi, ac reſolvi, ſed non vt ex corruptelâ plenus afferatur interitus; proveniátque vt id, quod erat, nihil omnino, neque vſpiam gentium ſit. Vnà igitur hæc ratio eſt, iuxta quam poſſe Ariſtoteles putat & fieri aliquid tam de exiſtente, quàm de minimè exiſtente; & interire vel in exiſtens vel in nihilum. Aliâ verò ratione eſſe & non eſſe dicitur quid, quoties nondum adhibito effectu eſſe dicitur, quod futurum proculdubio erit; ſi adhibeatur effectus. quæ cuncta poſsibilitate eſſe dicuntur: præſumptâ eorum exiſtentiâ contemplatione poſsibilitatis: vt cùm æs dicimus poſsibilitate ſtatuam eſſe, cùm adhuc metallum ſit informe. Eſt ergo ſtatua, & non eſt; & eſt quidem, quia poteſt eſſe: non eſt autẽ, quia nondũ effectus acceſsit, Eodemque modo aliquatenus eſt, aliquatenus nõ eſt: & ex eo quod aliquatenus eſt, poteſt aliquid effici,

nihiló-

nihilóque minus etiam in id, quod aliquatenus non eſt, poteſt aliquid diſſolui, atque interire. Eſt ergo genitura, & interitus. Hæc ad præſens, viſa nobis neceſſaria fore, ad explanationem Ariſtotelici dogmatis de initiis rerum, in quibus etiam ſylua eſt, pertractari curauimus, ſicut eiuſdem Ariſtotelis verba declarant. Ait enim ſic. *Nobis ergo videtur induidua eſſe ſylua carentiæ, ita vt ſylua non ſit exiſtens quid, ſed ex accidenti. Carentia verò principaliter, & omnino nihil. Et ſylua quidem prope habeat eſsentiam, carentia nulla porrò ſit ſubſtantia. Et aliјs, inquit, videtur carentia & ſylua vnum eſſe, non rectè ſpectantibus: cùm idem breue & grande cognominent, duáſque res ſeparatim ſpectandas in vnam eandémque redigant, & vnum aliquid ſubiacere putent corporibus. Qui etiam ſi dividant maius illud & minus, vt ſint duo, æquè ex hac dividitate vna res ſignificatur, alia intermittitur. Siquidem ſylua, tanquam mater, corporum formationi adiumento eſt. Carentia verò non adiuuat formationẽ, ſed potius impedit, ac renititur. Quatenus quia cùm ſpecies diuina res ſit, & appetibilis, contraria eſt ei carentia. Sylua verò appetit formam, &*

illuſtratio-

illustrationem, cupidaque ejus est juxta naturam propriam. Porrò carentia si appetat formam, appetere eam necesse est contrarietatem suam, & omnis contrarietas interitum affert. Minimè igitur interitum suum carentia desiderabit. Nec verò species seipsam potest cupere. Est enim plenum, & perfectum, bonum; & omne, quod desiderat, in indigentiâ positum est. Sola igitur sylva est, quæ cupit illustrationem, perinde ut fœmineus sexus virilem, & deformitas pulcritudinem; ita tamen, ut deformitas sylvæ non ex naturâ, sed ex accidenti, sit. Quæ sylva fit, & corrumpitur certè. Cumque fit, est aliquatenus: & cùm dissolvitur, non est aliquatenus: corruptelaque ejus propter individuam carentiam provenit. Ipsa verò possibilitate non naturâ immortalis est, ac sine generatione: propterea quòd necesse erat ijs, quæ nascuntur, subiacere aliquid antiquius; ex quo fierent, atque ad generationem venirent. Talis est porrò hæc natura. Necesse est igitur, fuisse sylvam antequam fieret, siquidem ex eâ fiunt cætera, sive quòd dissolvitur, & perit, ad hanc eandem naturam postremò redeat necesse est. Ergo etiam corruptelam, dissolutionemque. Hæc Aristoteles, assistens sententiæ suæ, de initiis rerum, deque

naturâ ſylvæ loquitur: ſed quia obſcurior ſermo eſt, explanandus videtur. Tres ab eo ponuntur origines univerſæ rei, ſpecies, ſylva, carentia. Speciem laudat, ut ſummi Dei ſimilē divinitatem, pleno perfectoq́ue nixam bono, ideoq́ue appetibilem. Quid eſt ergo quod appetit? Neque ipſa ſe, inquit, quia nihil ei deeſt ad perfectam exornationem, & eſt proprius indigentium appetitus. Nec verò carentia cupit ſpeciem; interitum enim ſuum cuperet. quippe acceſſu ſpeciei formæq́ue tollitur indigentia, nec in habitu proprio perſeverat. Supereſt ergo, ut ſylva cultum ornatumq́ue deſideret, quæ deformis eſt, non ex ſe, ſed ad indigentiam. etenim turpitudo eſt, ſylvam cultu, formaq́ue, indigere. Sic quippe erit vidua carens ſpecie, perinde ut carens viro fœmina. Proptereaq́ue, inquit, appetit ſpeciem, ut ſexus fœmineus virilem: quoq́ue ſit in aliquâ poſita deformitate, formam atque cultum cupiens ſimul perire atque exoleſcere: quod eſt in ſemet ex indigentiæ vitio. Contraria ſiquidem hæc duo ſibi, & repugnantia, ſpecies, & item carentia. Quorum quod obtinuerit, alterum perimit.

Cupiditatem verò negat esse talem, qualis est animalium; sed ut cùm quid cœptum atque inchoatum est, dicitur perfectionem desiderare; sic, opinor, etiam sylva speciem cupit. Potest enim ejus florere consortio. Ergo juxta Aristotelem propriè quidem, & principaliter, existens est species. Ex accidenti verò esse dicitur sylva, propterea quòd naturæ talis est, ut recipiat formam. Rursum quod minimè est propriè quidem, & principaliter, carentia. Ex accidenti verò sylva patitur: quippe id quod verè atque ex naturâ non est, id est, carentia. Ergo sylva alio quodam genere est, item alio non est. Et potest aliquid ex eâ fieri, ut de re non existente: non una tamen, sed diversâ significatione. Consequenter ergo dicemus, malitiam esse atque initium malorum, non sylvam, sed carentiam. Hæc est enim informitas, & nullus cultus, & turpitudo sylvæ, proptereaque etiam maleficentia. Et ideo sylvam definit, seu potius appellat, corpus incorporeum, ut possibilitate quidem sit corpus, effectu verò atque operatione nullum corpus. Hæc Aristotelis de sylvâ sententia, nisi quòd addit Platonē tria illa nominibus

tantum attigisse, effectu autem duo posuisse initia, corporeæ rei speciem, & minimum grande, quod sit sylva. Non igitur tria, sed duo, hæc erunt initia, inquit, species, & sylva, quam ait ex naturâ nullam habere substantiam. Aut si, inquit, grande hoc minimum carentiam esse intelligendum est, rursum sylva præterita erit, & duo videbuntur initia rerum, species, atque carentia. Stoici quoque ortum sylvæ reiiciunt; quin potius ipsam, & Deum, duo totius rei sumunt initia: Deum, ut opificem; sylvam, ut quæ operationi subiiciatur. Vnâ quidem essentiâ præditos facientem; & quod fit, ac patitur, id corpus esse: diversâ verò virtute, quia faciat, Deum; quia fiat, sylvam esse. Quorum ab re non erit opinionem diligentius explicari. Ajunt enim, ut ænea quæque ex ære sint, argenteaque ex argento, sic corporeas materias ex sylvâ esse cum hisdem, ut ære, & argento, etiam similibus cæteris. Esse enim quasdam magis alias minus sylvestres materias, aliasque alijs corpulentiores. Quarum tamen exordium esse unam quandam antiquiorem communem omnium sylvam. Atque ut statua, quæ,

cùm ſit formatum corpus, habet tamen ſubjectam ſibi æris antiquiorem ſubſtantiam, ſic æs, informe corpus, compos tamen qualitatis, habere dicunt ſubjectam præeuntem ſubſtantiam, eamque eſſe corpus cohærens ſine qualitate, patibile totum & commutabile, quod ſylvam ſimul & eſſentiam appellant, hactenus definientes. Eſsentia & ſylva eſt, quod ſubjacet corpori cuncto: vel, ex quo cuncta ſunt corpora, vel in quo proveniunt rerum ſenſilium commutationes, ipſo ſtatu proprio manente. Item, quod ſubditum eſt corporibus qualitates habentibus, ipſum ex naturâ propriâ ſine qualitate. Plerique tamen ſylvam ſeparãt ab eſsentiâ, ut Zeno, & Chryſippus. Sylvam quippe dicunt eſse id quod eſt ſub his omnibus quæ habent qualitates. Eſsentiam verò primam rerum omnium ſylvam, vel antiquiſsimum fundamentum earum, ſuapte naturâ ſine vultu, & informe. Vtputa æs, aurum, ferrum, & cætera hujuſmodi, ſylva eſt eorum, quæ ex hiſdem fabrefiunt, non tamen eſsentia. At verò quod tam his quàm cæteris ut ſint cauſa eſt, ipſum eſse ſubſtantiam. Plerique etiam hoc pacto ſyl-

vam & ſubſtantiam ſeparant, quòd aſſeverant, eſſentiam quidem operis eſſe fundamentum, ut mundi eſſe meritò dicatur, atque exiſtimetur, eſſentia: Sylvam verò contemplatione opificis dictam, quòd eam fingat ac formet. Deinde Zeno hanc ipſam eſſentiam finitam eſſe dicit, unamque eam communem omnium, quæ ſunt, eſſe ſubſtantiam. Dividuam quoque, & uſquequaque mutabilem. Partes quippe ejus verti, ſed non interire, ita ut de exiſtentibus conſumantur in nihilum. Sed ut innumerabilium diverſarum, etiam certarum figurarum; ſic neque formam, neque figuram, nec ullam omnino qualitatem, propriam eſse cenſet fundamenti rerum omnium ſylvæ. Conjunctam tamen eſse ſemper, & inſeparabiliter cohærere qualitati. Cùmque tam ſine ortu ſit quàm ſine interitu, quia neque de non exiſtente ſubſtitit, nec conſumetur in nihilum, non deeſse ei ſpiritum, ac vigorem, ex æternitate, qui moveat eam rationabiliter, totam interdum, nonnunquam proportione; quæ cauſa ſit tam crebræ, tamque vehementis, univerſæ rei converſionis. Spiritum porrò motuum illum eſse

eſse non naturam, ſed animam, & quidem rationabilem, quæ vivificans ſenſilem mundum, exornaverit eum ad hanc, quâ nunc illuſtratur, venuſtatem. Quem quidem beatum animal, & Deum, appellant. Ergo corpus univerſum juxta Stoicos determinatum eſt; & unum, & totum, eſsentiâ. Totum quidem, quia nihil ei partium deeſt. Vnum autem, quia inſeparabiles ejus partes ſunt, & invicem ſibi cohærent. Eſsentia verò, quia princeps ſylva eſt omnium corporum; per quam ire dicunt rationem ſolidam, atq; univerſam, perinde ut ſemen per membra genitalia. Quam quidem ratioñe ipſum eſse opificem volunt. Cohærens verò corpus, & ſine qualitate, patibile totũ, & commutabile, ſylvam, ſive eſsentiam, quæ vertatur quidẽ, nec intereat tamen, nec tota, nec partium excidio: ideo quia philoſophorum omnium commune dogma eſt, neque quid fieri ex nihilo, nec in nihilum interire. Licet enim cuncta corpora caſu aliquo defluant, ſylva tamen ſemper eſt, & opifex, Deus; ratio ſcilicet, in quâ ſit fixum, quo quid tempore tam naſcatur quàm occidat. Proptereaque de exiſtentibus

geni-

genituram fieri , & in exiſtens deſinere quod finiatur, immortalibus perſeverantibus à quò fit, & item ex quo fit, quòd gignitur. Reprehendunt etiam, quòd, cùm ſint in eminenti, prȩſtantiſsimaque, & vetere exiſtente aliâ ſubſtantiâ rerum omnium exempla, mundum ſenſilem juxta immortale exemplum à Deo factum eſſe dicat Plato. Non enim opus ullo exemplo fuiſſe, quando ſeminum ratio incurrens aliquam concipientem comprehendentemque naturam, totum mundum, quæque in eo ſunt, enixa ſit. Hæc Stoici de ſylvâ, deque initiis rerum, partim à Platone uſurpantes, partim commenti: ſic ut facile ſit intelligere, nullam eos ne ſuſpicari quidem potuiſſe divinam virtutem, ſubſtantiamque, carentem corpore, cunctis corporibus, vel etiam ſeminibus, efficaciorem: proptereaque factum, ut opiniones incurrerent impias, Deum ſcilicet hoc eſse quod ſylva ſit, vel etiam qualitatem inſeparabilem Deum ſylvæ: eundemque per ſylvam meare, veluti ſemen per membra genitalia: & omnium, quæ naſcuntur, tam originem quàm etiam cauſam eſse non malorum modò, ſed turpitudinis quoque,

que,& obſcœnitatis: omniáque agere, & pati,vel pudenda. Cuius opinionis deformitas euidentius detegetur expoſitâ Platonis ſententiâ.

Nunc iam Pythagoricum dogma recenſeatur. Numenius ex Pythagoræ magiſterio Stoicorum hoc de initiis dogma refellens Pythagoræ dogmate , cui concinere dicit dogma Platonicum , ait Pythagoram Deum quidem ſingularitatis nominaſſe; ſyluam verò,duitatis. Quam duitatem,indeterminatam quidem , minimè genitam; limitatam verò,generatam eſſe dicere.Hoc eſt , antequam exornaretur quidem , formámque & ordinem nanciſceretur , ſine ortu,& generatione;exornatam verò , atque illuſtratam, à digeſtore Deo eſſe generatam. Atque ita , quia generationis ſit fortuna poſterior,inornatum illud minimè generatum,æquæuum Deo,à quo eſt ordinatum , intelligi debeat. Sed nonnullos Pythagoreos , vim ſenteniæ non rectè aſſecutos, putaſſe,dici etiam illam indeterminatam, & immenſam, duitatem, ab vnâ ſingularitate inſtitutam,recedente à naturâ

suâ singularitate,& in duitatis habitum migrante. Non rectè; vt,quę erat singularitas, esse desineret; quæ non erat duitas, subsisteret: atque ex Deo sylua,& ex singularitate immensâ, & indeterminatâ, duitas converteretur. Quæ opinio ne mediocriter quidem institutis hominibus competit. Denique Stoicos definitam, & limitatam, syluam esse naturâ propriâ; Pythagoram verò infinitam,& sine limite,dicere. Cúmque illi, quod naturâ sit immensum, non posse ad modum naturæ, atque ordinem, redigi censeant; Pythagoram solius hanc Dei esse virtutem, ac potentiam asserere: vt, quod natura efficere nequeat, Deus facilè posit: vt qui sit omni virtute potentior, atque præstantior, & à quo natura ipsa vires mutuetur. Igitur Pythagoras quoque, inquit Numenius, fluidam,& sine qualitate, syluam esse censet;nec tamen,vt Stoici,naturæ mediæ, intérque malorum bonorúmque viciniam, quod genus illi appellant indifferens, sed planè noxiam.Deum quippe esse (vt etiam Platoni videtur) initium, & causam,bonorum;

rum; Syluam, malorum. At verò quod ex ſpeciei bonitate ſyluæque ſit, indifferens. Non ergo ſyluam, ſed mundum, ex ſpeciei bonitate ſyluæque malitiâ temperatum, denique ex providentiâ & neceſsitate progenitum, veterum Theologorum ſcitis haberi. Syluam igitur informem, & carentem qualitate, tam Stoici quàm Pythagoras conſentiunt; ſed Pythagoras malignam quoque, Stoici nec bonam, nec malam. Dehinc, tanquam in progreſſu viæ malum aliquod obuium, perrogati vnde igitur mala? perverſitatem ſeminarium malorum eſſe cauſati ſunt: nec expediunt adhuc vnde ipſa perverſitas, cùm iuxta ipſos duo ſint initia rerum, Deus, & Sylua. Deus ſummum, & præcellens, bonum; Sylua, vt cenſent, nec bonum, nec malum. Sed Pythagoras aſsiſtere veritati, miris licet, & contra opinionem hominum operantibus, aſſeverationibus nõ veretur. Qui ait, exiſtente providentia, mala quoque neceſſariò ſubſtitiſſe; propterea quòd ſylua ſit, & eadem ſit malitiâ prædita. Quòd ſi mundus ex ſylvâ, certè factus eſt de exiſtente olim naturâ

malignâ. Proptereáque Numenius laudat Heraclium, reprehendentem Homerum, qui optaverit interitum, ac vastitatem, malis vitæ; quòd non intelligeret, mundum sibi deleri placere. Siquidem sylua, quæ malorum fons est, exterminaretur. Platonémque idem Numenius laudat, quòd duas mundi animas autumet. Vnam beneficentissimam; malignam alteram, scilicet syluam. Quæ licet modicè fluctuet, tamen, quia intimo proprióque motu movetur, viuat, & animâ conuegetetur, necesse est; lege eorum omnium, quæ genuino motu moventur. Quæ quidem etiam patibilis animæ partis, in quâ est aliquid corpulentum, mortaléque, & corporis simile, auctrix est, & patrona, sicut rationabilis animæ pars auctore vtitur ratione, ac Deo. Porrò ex Deo, & syluâ, factus est iste mundus. Igitur iuxta Platonem mundo bona sua Dei, tanquam patris, liberalitate collata sunt; mala verò, matris Syluæ vitio cohæserunt. Quâ ratione intelligi datur Stoicos frustra causari nescio quam perversitatem, cùm, quæ proveniunt, ex motu stellarum

ſtellarum provenire dicantur. Stellæ porrò corpora ſunt, ignéſque cælites. Omnium quippe corporum ſylua nutrix eſt; vt etiam, quæ ſidereus motus minus vtiliter, & improſperè, turbat, originem trahere videantur ex ſyluâ, in qua eſt multa intemperies, & improvidus impetus, & caſus, atque vt libet exagitata præſumptio. Itaque ſi Deus eam correxit, vt in Timæo loquitur Plato, redegítque in ordinem ex inconditâ, & turbulentâ, iactatione, certè confuſa hæc intemperies eius caſu quodam, & improſperâ ſorte, habebatur; nec ex providentiæ conſultis ſalubribus. Ergo iuxta Pythagoram ſyluæ anima neque ſine vllâ eſt ſubſtantiâ, vt plerique arbitrantur; & adverſatur providentiæ, conſulta eius impugnare geſtiens malitiæ ſuæ viribus. Sed prouidentia quidem eſt Dei opus, & officium: cœca verò, fortuitáque, temeritas ex proſapiâ ſyluæ. Vt ſit euidens, iuxta Pythagoram, Dei, ſyluæque, item prouidentiæ, fortunæque, cœtu cunctæ rei molem eſſe conſtructam. Sed poſtquam ſyluæ ornatus acceſſerit, ipſam quidem matrem eſſe

factam corporeorum; & natiuorum, deorum; fortunam verò eius prosperam esse magnâ ex parte, non tamen vsquequaque: quoniam naturale vitium limari omnino nequiret. Deus itaque Syluam magnificâ virtute exornabat, vitiáque eius omnifariam corrigebat, non interficiens, ne natura syluestris funditus interiret: nec verò permittens porrigi dilataríque passim, sed vt manente naturâ, quæ ex incommodo habitu ad prosperitatem devocari commutaríque possit, ordinem inordinatæ confusioni, modum immoderationi, & cultum fœditati coniungens, totum statum eius illustrando, atque exornando, convertit. Denique negat inveniri Numenius, & rectè negat, immunem à vitiis vsquequaque generatorum fortunam; non in artibus hominum, non in frugibus, non in aëris serie, nec in aquæ tractu; ne in ipso quidem cælo, vbique miscente se providentiæ deterioris naturâ, quasi quodam piaculo. Idémque nudam Syluæ imaginem demonstrare, & velut in lucem destituere, studens, detractis omnibus singillatim

gillatim corporibus, quæ gremio eius formas invicem mutuantur, & invicem mutant; illud ipſum, quod ex egeſtione vacuatum eſt, animo conſiderari iubet: eámque Syluam, & neceſsitatem, cognominat. Ex quâ, & Deo, mundi machinam conſtitiſſe, Deo perſuadente, neceſsitate obſecundante. Hæc eſt Pythagoræ de originibus aſſeveratio. Supereſt ipſa nobis ad tractandum Platonis de ſyluâ ſententia; quam diverſè interpretati videntur auditores Platonis. Quippe alij generatam dici ab eo putaverunt, verbáque clàm potius quàm rem ſecuti. Alij verò ſine generatione, ſed animâ præditam: quando ante illuſtrationem quoque motu inſtabili, atque inordinato, dixerit eam fluctuaſſe: cùm motus intimus, genuinúſque, ſit viuentium proprius: quódque idem ſæpe alias duas eſſe mundi animas dixerit. Vnam malignam, ex Syluâ; alteram beneficam, ex Deo. Exiſtentibus itaque bonis, ac malis; bona quidem, ex animâ beneficâ mundo tributa; incommoda porrò, ex

ſylueſtri

ſylueſtri malignâ. Cùm diuina ſapientia, intelligentiáque opificis Dei, ſyluæ ſeuerè atque efficaciter perſuadeat, præbere cultui, atque exornationi ſuæ, patientiam: perſuaſio verò non niſi animantibus, vitáque fruentibus, adhibeatur. Quibus Hebræi concinunt, cùm dicunt, homini quidem à Deo datam eſſe animam ex inſpiratione cæleſti; quam rationem, atque animam rationabilem, appellant: mutis verò, & agreſtibus, ex ſyluâ rationis expertem iuſſu Dei viuis animantibus & beſtiis, terræ gremio profuſis: quorum in numero fuerit etiam illa ſerpens, quæ primitias generis humani malis ſuaſionibus illaqueauerit. Nec deſunt qui putent, inordinatum illum, & tumultuarium, motum Platonem non in ſyluâ, ſed in materiis, & corporibus, iam notaſſe; quæ initia mundi, atque elementa, cenſentur. Quippe ſi eſt informis, & inordinata, nimirum etiam immobilis naturâ ſuâ. Nec immobilis modò, verùm etiam incommutabilis. Quippe commutationes non ſyluæ accident, ſed corporibus, in quibus ſint qualitates. Eodémque

demq́ue pacto etiam exanimis, quandoquidem immobilis. Malitiam porrò ajunt virtutis eſſe carentiam, ut informitatem, inopiam, intemperantiam, proptereaq́ue virtutibus, additâ orationis parte negativâ, contra quàm virtutes, cognominatas eſſe, imprudentiam, injuſtitiam, imperitiam. Hæc atque hujuſmodi diſſenſio eſt Platonicorum philoſophorum.

Nos tamen, quam ex his putamus potiorem, & ad veritatis examen propenſiorem, maximeq́ue tanti auctoris prudentiâ dignam, exequemur. Eſt igitur propoſitarum quæſtionum duplex probatio. Altera, quæ ex antiquioribus poſteriora confirmat, quod eſt proprium ſyllogiſmi. Præcedunt quippe ordine acceptionis, quæ elementa vocantur, concluſionem. Altera item, quæ poſterioribus ad præcedentium indaginem gradatim pervenit, poſteriora confirmat. Quod genus probationis *Reſolutio* dicitur. Nos ergo, quia de initiis ſermo eſt, quibus antiquius nihil eſt, utemur probationis remediis ex reſolutione manantibus. Certum eſt ſiquidem apud omnes vel philoſophantes, vel qui ſe

non dederint huic studio, in nobis esse sensus, esse etiam intellectum, & hæc esse sibi non eadem. Ergo etiam effectus tam sensuum quàm intelligentiæ, si quidem ipsa genera diversa sint, esse diversos. Quæ cum ita sint, necesse est etiam illa esse, quorum sint tam intellectus quàm etiam sensus. Sunt ergo tam sensilia quàm intelligibilia. Et intelligibilia quidem sunt, quæ intellectu comprehenduntur rationabili indagine. Sensilia verò, quæ irrationabili opinione præsumuntur, incerto quodam opinionis eventu. Illa quidem ex æternitate, nec ullum initium habentia; hæc temporaria, & ex aliquo initio temporis è regione nostrâ primaria, ad naturam versus secunda. Rursum intelligibilia, è regione quidem naturæ priora, juxta nos verò secunda sunt. Quotusquisque igitur in disputatione sic exordietur, ut ab ijs, quæ prima sunt ad nos versum, ascendat ad ea, quæ sunt à nobis secunda, resoluere dicitur quæstionem. Siquidem ab his orsus, quæ verè non sunt, sed imagines potius sunt verè existentium rerum, perveniat ad ea, quæ verè existentium initia causæque sunt. Sunt igitur vicina nobis omnia

quidem quæ ſentiuntur, ignis, aër, terra, aqua. Aliquanto tamen propiora, quæ ex ijs concreta ſunt. Rurſum magis applicita nobis noſtra corpora. Eſt igitur in corporibus noſtris contiguum quiddam, eſt etiam ſolidum, eſt viſibile, eſt calidum. Contiguum quidem, ac ſolidum, nihil erit ſine terrâ. Rurſum viſibile, & calidum, ſine igne eſſe non poterit. Eſt ergo in nobis terrenum quiddam, & igneum, eſt etiam ſpirabile. Siquidem ſpiritus in venis, quæ arteriæ dicuntur, conditus invenitur. Eſt humectum quoque, quod humectum ſine aquâ demum eſſe non poteſt. Nec verò ſpiritus ſine aëre. Quòd ſi hæc omnia partes ſunt corporis, neceſſe eſt etiam illa eſſe, quorum hæc partes ſunt, ut diximus, id eſt, ſolidum univerſumq́ue corpus. Eſt igitur in ſolido, atque univerſo, corpore tam ignis quàm terra, & cæteræ materiæ. Deinde harum ipſarum congrua, & moderata, concretio, quæ conſtat ex formis, & qualitatibus. Ignis quidem ſplendor, levitas, calor, & figura. Terræ verò ſiccitas, gravitas, figura. Earum etiam ſimiliter materiarum, quæ inter ignem terramq́ue inſertæ ſunt, aliquæ

ſint naturales proprietates oportet. Si ergo has qualitates, & quantitates, etiam formas, figuráſve, volemus ratione animi ſeparare, tum demum deliberare quid ſit illud, quod hæc omnia inſeparabiliter adhærens, complexumq́ue, contineat; inveniemus nihil aliud eſſe, quàm, id quod quærimus, ſylvam. Inventa igitur eſt origo ſylveſtris. Et hoc quidem eſt unum duarum probationum genus, quod *Reſolutio* dicitur. Nunc illud aliud conſideremus, quod compoſitio cognominatur. Sequitur quippe reſolutionem compoſitio, & diſcretionem concretio. Quæ igitur modò ſeparare animo videbamur à ſylvâ, rurſus ei repræſentemus, ac velut in ſuum locum reponamus, hoc eſt genera, qualitates, figuras. Nec inordinatè hæc ipſa, & utcunque, ſed cum cultu, & ordine. Ordo autem ſine harmoniâ eſſe non poteſt. Harmonia demum analogiæ comes eſt. Analogia item cum ratione, & demum ratio comes individua providentiæ reperitur. Nec verò providentia ſine intellectu eſt; intellectuſq́ue ſine mente non eſt. Mens ergo Dei modulavit, ordinavit, excoluit omnem continentiam

corpo-

corporis. Inventa ergo eſt demum opificis divina origo. Operatur porrò opifex, & exornat omnia juxta vim rationabilem, majeſtatemq́ue operum ſuorum. Opera verò ejus intellectus ſunt, qui à Græcis ἰδέαι vocantur: quo pacto invenitur tertia exemplaris origo rerum. Porro ideæ ſunt exempla naturalium rerum. Igitur ſylvam quidem juxta legem rationemq́ue diſſolutionis invenimus, juxta compoſitionis verò præcepta ipſum opificem Deum. Ex operibus porrò opificis Dei exemplum. Et quoniam ſingula hæc initia ſunt, rurſus erit ex integro de initiis diſſerendum. Eſt igitur initium primus limes, poſt quem ſunt cuncta, quæ ex eodem ſunt limite. Et quia omne initium, utpote origo rerum, præcedit ortum, neceſse eſt eam eſse ſimplicem, ſine qualitate, perpetuam. Si ſimplex non erit, perinde erit atque ea, quæ ſunt eâdem ſubſtantiâ: nec intererit quicquam inter ipſum initium & cætera, etiam ſi antiquitas in tempore conſtituatur, quando etiam illa ex aliquo tempore ſint, quæ poſt initium ſunt, & nullam eſse differentiam, rationem non habet. Simplex

ergo eſt rerum origo, nec habet qualitatem. Nam ſi detur ei qualitas, erit, opinor, compoſitum quiddam ex materiâ, & accidenti. Omnia quippe hujus generis ſunt, quæ habent qualitatem, igitur ſine qualitate. Æternum quoque initium eſſe ſic comprobatur. Nam ſi non æternum, ex aliquo tempore ſit neceſſe eſt. Si hoc ita erit, cauſa quoque cur ſit, præcedat ortum ejus neceſſe eſt. Ita erit initio aliquid antiquius. Sed hoc abſurdum eſt, initium initij ſuſpicari. æterna eſt igitur origo rerum, eademque immortalis. Nam ſi occidua, non deerit ei conditio interitus. Neque enim in ſimplex aliquid, neque in compoſitum diſſolvetur. In ſimplex, ideo quòd ſola initia ſimplicia; ergo in ſe diſsolvetur, & recreabitur, potius quàm interibit. Neque in compoſitum quidem. Continebitur enim ex compoſitis, ergo nec diſsolvetur. Quippe omne compoſitum ex ſimplicium naturarum connexione ſubſiſtit. Nec verò in nihilum diſsolvi poteſt, nec enim quicquam poteſt eſse, quod nihil eſt. Certè, ut ait Plato, initio perdito, nec ipſum ex alio quoquã, nec ex eodem aliud quicquam recreabitur.

Quo

Quo pacto immortale rerum initium reperitur. Quia igitur, quod, & cujusmodi, sit initium, demonstravimus; consequens erit jam nunc considerare, utrum hoc ignis sit, an terra, an aliquid cæterorum, quæ dicuntur elementa. Arbitror quippe non rectè horum quid initium putari. hæc enim minimè simplicia, sed ex diversis materiis, naturisque, contexta sunt corpora. Initij porrò simplicem esse naturam in superioribus constitit. His ita digestis, demonstrandum est, duo esse initia rerum, & hæc contraria sibi invicem. Sic quippe non solus Plato, sed antiquiores quoque omnes consentiunt: cùm partim calorem, & frigus, initia constituunt; partim humorem, & siccitatem. Alius quidem consensum, & dissensionem; vel unum, & item multa: parque & impar, id est, singularitatis duitatisque naturam, ut Pythagoræ placuit. Quorum omnium sententiæ de contrarietate initiorum concinunt: sed utrum ea æterna, an temporaria, & an corporeæ, an incorporeæ molis, dissentiunt: quorum alterum ut faciens, alterum ut patiens. Oportet porrò initia nec ex alijs ullis rebus originem

trahere,

trahere, nec ex ſe invicem conſtare, quin potius omnia ex hiſdem ſubſtantiam mutuari. Quod igitur faciens diximus Deus eſt; quod verò, ut patiens, Sylva corporea. Sed quia id, quod facit aliquid, ad exemplum aliquod reſpiciens operatur: tertiæ quoque originis intellecta eſt neceſsitas. Sunt igitur initia Deus, & Sylva, & Exemplum, & eſt Deus quidem, origo primaria moliens, & poſita in actu; Sylva verò, ex quâ primâ fit quod gignitur. Nunc jam de Sylvâ tractabitur, quam originem eſse rerum conſentiunt Pythagorei, Platonici, Stoici. Nomen verò ei dederunt auditores Platonis. Ipſe enim nunquam ſylvæ nomen adſcripſit, ſed alijs multis, ad declarationem naturæ ejus convenientibus, nuncupamentis uſus eſt, cùm animis noſtris intimare vellet intellectum ejus utcunque; vel ex naturâ propriâ rei, vel ex paſſionibus, commotionibuſque animorum noſtrorum. Ex naturâ quidem propriâ primam materiam nuncupans, & item ſimile quiddam mollis cedentiſque materiæ, in quam imprimuntur ſignacula rerum, & receptaculum, & interdum matrem, atque nutriculam,

totius

totius generationis. Ex paſsione verò audientium, cùm dicit adulterino quodam intellectu recordandum, & contiguam ſine tangentium ſenſu. Omnibus verò ſupra memoratis communiter placet ſylvam eſſe mutabilem totam & converſibilem: ſed converſionem mutationémque eius diverſè interpretantur. Nanque alij putant ex ſuâ propriâ ratione converti, & ſumere qualitates, cùm ex converſione nihil accidat præter variam qualitatem. Quã quidem qualitatem nihilominus eſſe ſyluam in alio atque alio habitu. Nobis autem nequaquam placet eandem ſyluam eſſe & qualitatem: quippe quarum altera ſit quaſi quædam ſubiecta materia, altera accidens quid eidem materiæ. Quæ cauſa eſt cur ſylua patibilis eſſe probetur. Quippe quæ ſuſcipiat diverſas qualitates ex immutatione. Fit porrò converſio iuxta ſyluam, non ipſâ ſyluâ perpetiente mutationem, ſed earum, quæ ſunt in eâdem, & continentur ab eâ, qualitatum. Quippe ſi ipſa mutabitur, in aliud quiddam convertatur neceſſe eſt, ac deſinet eſſe ſylua, quod ratione

certè caret. Namque vt cera, quæ transfigurata in multas diversásque formas non ipsa vertitur, sed figuræ, ipsâ in propriâ naturâ perseverante, cùm figuræ non sint quod cera est; sic opinor Syluam quoque, formis figurísque variatam, cùm de suâ conditione minimè recedat, rectè patibilem dici. Etiam hoc communiter ab omnibus pronunciatur, syluam sine qualitate esse, ac sine figurâ, & sine specie; non quòd sine his vnquam esse posſit, sed quòd hæc ex propriâ naturâ non habeat, nec posſideat, potius quàm comitetur species, & qualitates. Denique si mentis consideratione volumus ei hæc adimere, sine quibus non est, posſumus ei non effectu, sed posſibilitate, horum omnium posſesſionem dare. Posſibilitas autem geminâ ratione intelligitur. Vna, vt cùm dicimus in semine omnem totius corporis perfecti rationem intus latere, seménque posſibilitate animal esse. Altera, quòd rationem quidem in se futuræ generationis nondum habet; sed quia tale est naturâ, vt extrinsecus accipere posſit rationes formarum, & qualitatum; posſibilitate

tate dicimus esse quod nondum est, vt æris, ceræve, massa informis est, antequam ex arte recipiat formas. Quare si intrà sylvam ratio formarum & qualitatum latet, vt Stoicis videtur, abundat opificis moderatio. Sed opinor syluæ opificem necessarium, sicut ipsi etiam Stoici sanciunt. Opifex igitur syluæ vt æris informitati, ceræque, formas insigniet, atque ita constabit necessariam dogmatis rationem. Nihilominus de æternitate etiam syluæ consentiunt, perpetuam esse censentes, quando sit arx & origo rerum: sed vtrum limitata, id est, determinata, nequaquam consentiunt, quando determinatum quodq; magnitudinem habeat necesse est. Magnitudo autem est lineæ, vel superficiei, vel corporis, quæ cuncta proprias figuras habent, siue plana sint, seu solida. Figura porrò species qualitatis est. Quare si est limitata sylua, qualitate prędita, & figuræ cōpos erit per semetipsã, quę informis, & qualitate carens, euidenter ostensa est. Ergo infinita quoq;, & minimè determinata. Infinita porrò, nō vt quę immēsè, latéque, & inseparabiliter, porrecta sunt;

ſed vt quæ poſſunt aliquo limite circumiri, nec tamen adhuc mentis conſideratione vallata. Atque vt ſine qualitate, ſine figurâ quoque dicimus, ſic etiam infinitam, velut nondum ante exornationem, dúmque adhuc ſylua eſt, ſine circundatam. Eadémque nec incrementum, nec imminutionem, pati dicitur. Meritò. Fiat enim, vt ex nihilo ſubſiſtat aliquid, & diſſoluatur in nihilum, quod fieri non poteſt. Quippe quod augetur, acceſſu magnitudinis creſcit, & præter ipſam ſyluam nihil eſſe arbitror, ex quo fiat acceſsio, vel in quod id, quod de ſyluâ defluit, inanitâ ſyluâ minuatur. Sunt qui cenſent eam fundi, & item contrahi. Sed neque funditur quid ſine humore, nec contrahitur ſine replicatione. Vtrunque autem hoc non caret qualitate; at ſylua caret qualitate. Neque igitur vt fuſilis materia porrigitur, nec contrahitur vt replicabilis. Sunt item qui putent, infinitæ ſectionis patibilem ſyluam; ſed omne, quod ſecatur, compoſitum miniméque ſimplex erit, & in aliquo ſpatio, quod eſt proprium quantitatis: ergo ſylua minimè

mè ſecabitur. Caret enim quantitate, perinde vt qualitate, quanuis qualitaté quantitatémque comitetur. Sin verò, quia corpora qualitatibus & quantitatibus prædita, quæ ab eâ continentur, ſecari queunt, ipſam quoque ſecari cum iiſdem vnà fingamus; non erit omnino abhorrens à ratione, vel inconueniens, præſumptio. Recta igitur noſtra eſt opinio, neque terram, neque aquam, nec ſpiritum, eſſe ſyluam; ſed materiam principalem, & corporis primam ſubiectionem, in quâ non qualitas, non figura, non forma ſit ex propriâ naturâ: ſed virtute opificis hæc ei coniuncta & connexa ſint, vt ex his vniverſo corpori & ſingillatim perfectio, & communiter varietas comparetur.

Quòd verò ſit vniverſi corporis fomes, & prima ſubiectio, facilè probatur ex elementorum in ſe converſione mutuâ, & ex qualitatum inconſtanti mutatione. Etenim terra duas habet proprias qualitates, frigus, & ſiccitatem. perinde enim tractemus ad preſens, quaſi terra ex aliquâ parte in aliud aliquod convertatur elemen-

tum. Similiter aqua in duabus qualitatibus invenitur, humoris videlicet, & frigoris. Et est propria qualitas terræ quidem ſiccitas, aquæ verò humor: communis verò vtriuſque natura frigoris. Cùm igitur terra latè fuſa convertetur aliquatenus in aquam, tunc ſiccitas quidem eius mutata erit in humorem, frigus verò, quod commune eſt, perſeverat in ſtatu proprio: quia neque etiam tunc eſt in terrâ, nec iam in aquâ. In terrâ quidem propterea, quia, quod converſum eſt, deſinit eſſe terra. Nec verò in aqua; dum enim mutatur adhuc, & conuertitur, neque plenè mutatum, neque perfectè converſum eſt, vt iam in aquæ materiam migrarit. Supereſt igitur, vt ſit vſpiam frigus. Nec enim poteſt eſſe ſine eo, in quo eſt: hoc porrò nihil eſſe aliud quàm ſyluam, ratio teſtatur. Rurſum dicimus, aëra duas qualitates habere, calorem, & humorem. Conſtitit autem, aquam quoque in duabus qualitatibus inveniri, humoris, & frigoris. Erunt ergo & horum propria, quæ videntur contraria, aquæ quidem frigus,

aëris

aëris verò calor; sed communis his humor. Cùm igitur, resolutâ in vapores aquâ, aëri, quod ex aqua conversum fluxit, quæritur ac vindicatur; tunc, opinor, frigus quidem ad calorem transitum facit; humor porrò communis manet, neque in aëris, neque in aquæ gremio. Esse tamen eum vspiam necesse est. Erit igitur in syluâ. Eodémque modo ignis duæ sunt qualitates, & calor. Aëris verò, vt suprà comprehensum est, calor, & humor. Ergo etiam & horum communis qualitas in calore. Ignis item propria siccitas, aëris humor. Ignito igitur aere, & aliquatenus converso in naturam ignis, humor quidem ad siccitatem facit transitum, calor autem, communis qualitas, neque in igne, neque in aëre residebit. Nec verò nusquam erit. Manebit igitur in syluâ. Ex quo perspicuum est, quòd in illâ corporũ mutuâ permutatione invenitur sylua antiquissima, & principalis subiectio: perinde vt cera mollis, in quâ imprimuntur signacula, aut eorum, quę generantur, commune omniũ receptaculum. Quibus ita decursis, sequitur

vt,

vt, an corpus ſylua ſit, conſideremus. Neque corpus, neque incorporeum quiddam, poſſe dici ſimpliciter puto; ſed tam corpus, quàm incorporeum, poſsibilitate. Quippe quod propriè dicitur corpus, ex ſyluâ conſtat, & qualitate. Sylua autem nequaquam ex ſyluâ conſtat, & qualitate: minimè ergo corpus eſt. Deinde, nullum corpus ſine qualitate; ſylua autem per ſe ſine qualitate: non igitur corpus eſt. Quid? quòd omne corpus habet figuram, & ſylvæ iuxta naturam ſuam nulla figura eſt? non ergo corpus. Deinde, omne corpus finitum, ac determinatum, eſt: Sylua autem infinita, & minimè determinata, non ergo corpus. Item omne genus corporis ſub categoricam redigitur appellationem. Dicimus enim corporis eſſentiam, vtpote quod diverſis temporibus contrarias ſuſtineat paſsiones, & in quo alterum ex duobus contrariis inveniatur neceſſe eſt. Idem hoc dicimus quantitatem, cùm eſt perfectum longitudinis, latitudinis, ſoliditatíſque conſortio. Nihilominus corpus quale, & qualitate prædituum, nuncupamus.

Idem

Idem hoc ad aliud corpus comparantes majus esse dicimus, ant minus, vel æquale, quam comparationem Græci vocant πρός τι. Quippe majus sine comparatione minoris, & æquale sine comparatione alterius æqualis intelligi non potest. Cæteramque significationem de categorijs mutuamur. At enim sylvæ detrahimus hæc omnia, quando passionem quoque ipsam, quæ propria ejus videtur, adimimus; ideo quòd nunquam ex propriâ conditione desciscat, sed alijs, id est corporibus, intrà eam perpetientibus, illa consors perpessionis putetur. Denique passio ejusmodi est, ut ipsa quidem in nihil aliud convertatur; sed quia recipit ea, quæ mutantur, pati aliquid falsò putatur. Denique ut Deus, qui primitus operatur, ac facit, neque genus est, neque ulli subjacet generi, sic etiam, quod primitus patitur, id est, sylva, origo altera, neque genus est, neque ulli subjacet generi. Quapropter cùm sit origo, nihil antiquius eâ mente concipiendum est. Quæ cùm ita sint, corpus sentitur, sylva sensilis non est. Sylva igitur non erit corpus. Eodemque modo sylva simplex res est, & incomposita, cor-

pus neque ſimplex, & compoſitum: minimè igitur ſylva corporea. Dico eandem hanc ne incorpoream quidem, quia quicquid incorporeum eſt, nullam conditionem corporis patitur: nec corpus unquam fieri poteſt. At verò ſylva formata qualitatibus, quantitatibus etiam, figuriſque, & omni cultu convenuſtata, corpus munduſque facta eſt effectu opificis atque operatione: igitur ne incorporea quidem. Deinde, ſi corpus eſt, ſenſile eſt. At enim ſenſile non eſt; ne corpus quidem igitur erit. Si autem incorporeum quiddam erit ſylva, intelligibilis ejus natura eſt. At intelligibilis non eſt, ne incorporea quidem. Rectè igitur ſimpliciter eam, & ex naturâ ſuâ, neque corpoream, neque incorpoream cognominamus, ſed poſsibilitate corpus, & item poſsibilitate non corpus. Iam cùm omnia, quæ propoſitum erat recenſere, perſpicaci conſideratione decurſa ſint, juxta Platonici dogmatis auctoritatem, ſupereſt reditum fieri ad orationis ipſius explanationem. Ait ergo. *Quam igitur ejus vim, quámve eſſe naturam, putandum?* Vim nunc appellat oportunitatem ſylvæ vultus intuendi.

tuendi. Etenim tam vultus, quàm qualitates varias, nec non quantitates habet, non effectu, sed posſibilitate, ob inconſtantem eorum mutuam ex alio in aliud converſionem. Naturam verò ſubſtantiam ejus ſignificat. Rectéque etiam putandum. Non enim poſſumus certâ aliquâ comprehenſione, vel ex ſenſu cognitâ, vel ex ratione intellectâ, de veritate ejus præſumere. Quippe ut ſomnium, quo magis contrectare cupimus, hoc impenſiùs imago effugit. Opinor, inquit, omnium, quæ gignuntur, receptaculum eſt, & quaſi quædam nutricula. Omnia, quę gignuntur, & ex aliquo tempore ſint neceſſe eſt. Sunt igitur mortalia immortalium, verę́que exiſtentium, ſimulacra, & imagines. Accipiunt autem ſubſtantiam in ſylvâ, propteréaque & ipſa illic apparent, & ſylvæ nobis iniiciunt recordationem. Quam quidem receptaculum eorum appellat, quia non ex gremio ſylvæ generatæ ſpecies floreſcunt, ut putant Stoici, ſed extrinſecus obveniunt, ut in ceram ſignacula. Nutriculam verò ideò, quòd alienos fœtus velut proprijs humeris vehat. Quippe nihil his præbet amplius

præter ſubjectionem. Deinde progreditur. Atque hoc, quod de eâ dicitur, verum eſt quidem, & dicendum videtur apertiùs. Quia non ſtatim, quæ verè dicuntur, apertè etiam manifeſteque dicuntur. Multæ quippe ſunt orationes veræ quidem, ſed obſcuræ. Naſcitur quippe obſcuritas vel dicentis nonnunquam voluntate, vel audientis vitio, vel ex naturâ, de quâ tractatur. Iuxta dicentem fit obſcuritas, cùm vel ſtudio, dataque operâ, dogma ſuum velat auctor: ut fecerunt Ariſtoteles, & Heraclitus: vel imbecillitate ſermonis. Iuxta audientem verò, uel cum inaudita, & inſolita, dicuntur: vel cùm is, qui audit, pigriore ingenio eſt ad intelligendum. Iuxta rem porrò, cùm talis erit, qualis hæc ipſa eſt, de quâ ſermo nunc nobis eſt, ut neque ullo ſenſu contingi, neque intellectu comprehendi queat; utpote carens formâ, ſine qualitate, ſine fine. Sed quid? neque Timæus, qui diſſerit, inſtabilis orator, nec audientes tradi. Reſtat ut res ipſa difficilis, & obſcura. ſit. Nec ſylvâ quicquam difficilius ad explanandum. Ergo cuncta, quæ de naturâ ejus dicta ſunt, merâ prædita veritate ſunt; nec tamen

men apertè, dilucideque, intimata. Denique præſtat cauſam difficultatis, quùm ita dicit. Eſt tamen arduum eo magis, quòd præconfundi mentis aciem neceſſe eſt, & æſtuare, tam de igni, quàm de cæteris materijs, quid magis aquam jure aquam dici putarique oporteat quàm terram, cùm nulla ſit certa, & ſtabilis, proprietas corporum: quæ cujuſque indicet naturalem proprietatem. Initium quæſtionis arripit ex reciprocâ de alio in alio in aliud elementorum converſione.

Principio ut de aquâ, cujus modò, inquit, fecimus mentionem, ordiamur, cùm aſtringitur in glaciem, certè ſaxum, terrenæque ſoliditatis corpus, minimeque fuſile, apparet. Acriter, & nimium vigilanter, *apparet.* Quippe non in ſuâ propriâ naturâ perſeverans aqua ſolidatur, & fit terra; ſiquidem eſt humida, ſed quòd ea, quæ ſubjacet, videlicet ſylva, contrariam naturam, hoc eſt ſiccitatem, ſuſcipiens, fit ex converſione erra, mutato repente habitu: mutataque conditione apparens quod non erat. Sed aquam in ſaxum ſolidari dicit, quia in glacialibus, & gelidis, locis aqua diu conſtricta mutatur in ſaxum,

quod cryſtallus vocatur ab Alpinis gentibus montium Rheticorum. Eſt quoque in Aſiâ Tripolis civitas, aquis immenſum calentibus vaporata, quæ cùm miſſa in formulas diverſas obriguerit, formatur in úvarum, pomorum, aliorúmve, figuras. Idem, quomodò hæc fiant, deinceps dicturus erit. Nunc exſequitur quod aggreſſus eſt, & quia converſam aquam fieri terram dixerat, hanc eandem aquam, demum tenuatam in vapores, aëreæ miſceri ſubtilitati docet. Rurſumque ambuſtum aëra converti in ignem, deinde gyris, ſeu anfractibus, genituram eorum, converſionemque, procedere admonet; cùm ignis, à propriâ ſubtilitate diſcedens, conditionem aëris accipit: qui denſatus primò quidem nebulas, nubeſque, operatur: pòſt ſolutâ, & liquefactâ, ſaginâ in pluvias diffluit. Ex aquâ rurſum ſoliditas, & ſaxa, ſubſiſtunt. Igitur ſecundùm hanc orbitam, rationemque ejus circuitus, terra quoque videtur in alia elementa mutari. Si enim ſola non convertitur, ad poſtremum omnia terra fient. Siquidem cætera in ipſam convertentur, ipſa autem in nihil eorum habebit converſionem.

Sed

Sed quia probatio consistit in visu, & nunquam visa est terra in aquam, aliámve quam materiam, converti; idcirco abstinuit, ac refugit, terrenæ immutationis assertionem, ne pugnare adversum sensus videretur. Sumpsit tamen, quo perfectius tractaret, de mutuâ elementorum ex alio in aliud conversione. Ait enim. Atque ita circuitu quodam vires fomentaque generationis corporibus invicem sibi mutuantibus, nec in unâ eademque formâ perseverantibus, quæ tandem erit certa eorum, & à cunctatione semota, comprehensio? Nulla certè. Meritò. Fingamus enim esse hunc ignem sincerum, & sine ullius materiæ permixtione, ut putat Heraclitus; vel aquam, ut Thales; vel aëra, ut Anaximenes; hæc, inquit, si semper eadem, & immutabilia, censeamus; multos, & inextricabiles, incurremus errores. Quare non oportet facile de hujuscemodi naturis accommodare consensum; nec, si verisimile quid videbitur, statim habere pro certo. Quid igitur est, quod errore nos liberet? Quoniam est essentia, est etiam qualitas; & hæc diversa sunt. Nam essentia quidem alicujus rei substan-

ſubſtantia eſt; qualitas autem, quæ rebus ſubſtantiam habentibus contingit, ac provenit. Si obſervemus, ut ſemper, quoties naturam iſtam penitus introſpicimus, partemq; aliam ejus videmus deficere à ſe, & in aliam materiam migrare, utputa ignem, non ut conſtans aliquid, & ſemper idem, certâ pronominis appellatione monſtremus, dicentes *hoc*, vel *illud*; hæc quippe pronomina ſunt eſſentiæ ſigna, ſed illo magis utamur in demonſtratione, quod eſt proprium qualitatis, dicamuſque non *hoc*, ſed potius *tale*; nec *illud*, ſed potius *illiuſmodi*, vel *hujuſmodi*. Neque enim ignis quam patitur immutationem jactura eſt eſſentiæ, ſed qualitatis. Cùm ignis fit aër, tranſit in diverſam, contrariámve, materiam. Certum eſt ſiquidem, eſſentiam nihil in ſe ſibi habere contrarium, ſed potius circa eandem eſſentiam res verſari contrarias. Itaque converſio, commutatioque, fit non eſſentiæ, ſed qualitatis, in quâ & diverſitas, & contrarietas, invenitur. Eadem ratio eſt cæterorum quoque elementorum. Quippe nihil eorum habet eſſentiam propriam, & nos præſumimus ex conſuetudine uti demõſtratione pronomi-

nominum eorum quæ ſunt eſſentiæ, cùm qualitati accommodatis pronominibus utẽdum potius ſit. Semper enim, & ſine intermiſſione ullius temporis, fluunt hæc quatuor corpora; priuſq́ue ex converſione mutantur, quàm erant cognominata: more torrentis, inrefrenabili quodam impetu proruentis. Itaque, inquit, ignis iſte, qui velut exſudans in aëreas auras diſſolvitur, cùm inſtabilis mutabiliſq́ue ſit, nec habeat perpetuam proprietatem, non eſt ignis cenſendus, ſed igneum quiddam. Nec, quæ exhalatis vaporibus in auras aqua vertitur, humor eſt nuncupanda, ſed humidum quid. Cætera ſimiliter. Et exequitur.

At verò id, in quo fieri videntur hæc cuncta ſingillatim, & demum diſſolui, pereuntiaque ad alias tranſire formas, Sylvam ſcilicet, *ſolum illud appellandum puto certo pronomine: recteque de eo dici poſſe* hoc, *vel* illud. Meritò. Sola enim hæc, ut cujus nulla qualitas ſit, nullaq́ue forma, nec in contrarias qualitates, nec in diverſas formas, patitur converſionem: & quia ſemper eadem manet, certo nomine appellari firmè poteſt. Atque ut omne nubilum

naturalis discuteret obscuritatis adhibito splé-
dore illustris exempli, jubet concipere ani-
mo, & infigere cogitationi, opificem, ex uno
eodemque auro innumeras sine intermissio-
ne formantem figuras; modò pyramidis, &
ex eâ mox octahedri, dictoque citius icosa-
hedri, & item cubi species cæteras, id est, tri-
angulorum quadratorum hemicycli circuli.
Tunc si quis electâ qualibet figurâ quærat
quid illud sit; aurum esse responderi opor-
tere censet, ne si pyramidem esse responsum
sit, illâ in aliam figuram mox, & inter ipsa
verba responsionis, migrante, qui sic respon-
derit, mentiatur. Eodem igitur modo nec
ignem, qui est pyramoides, ignem esse re-
spondebimus, sed vel ignitam sylvæ partem,
vel igneam qualitatem, nec octahedrum spi-
rabilem sylvam, nec icosahedrũ, nec cubum,
sed humectam hanc, terrenam illam, sylvæ
soliditatem. Nec verò putandum est, agere
nunc Platonem de nominum proprietate,
quin potius dare operam, ut assuescamus sin-
ceram sylvam, quæ concursu variorum cor-
porum tegitur, ab eorundem corporum per-
mixtione sollertiâ mentis distinguere. Ait
enim.

enim. *Eadem & consimilis ratio, difficultasque, in eâ, quæ cunctas recipit corporũ formas, reperitur. Hæc quippe minimè recedit ex conditione propriâ. Recipit enim cuncta, nec ullam de hisdem trahit formam.* Ergo formata quidem sunt corpora, sylva sine formâ. *Cumque intrà gremium ejus formentur,* inquit, *quæ recipiuntur.* Consequenter supradictis dixit. *Quæ recipiuntur.* Omnium quippe eam corporum appellaverat receptaculum. Ipsa informis manet, estque usus ejus molli cedentique materiæ similis, in quâ imprimuntur varia signacula. Perspicuum est aliqua esse mollia corpora, quæ cedentia variorum simulacrorum impressionibus recepta diu conservent imposita signacula, ut si ceram quis vel plumbum, vel argentum consignet undique, erit tunc in sylvæ vicem cera informis, & habebit innumeras formas, non suas, sed aliunde adhibitas sibi. Ratione igitur, & rectè, usui sylvæ corporeæ, quæ consignata est undique corporum formis, natura mollis, cedentisque, materiæ comparatur. Sed de cerâ quidem etiam in Theæteto locutus est, cùm diversæ hominum memoriæ, tenacioris, & labidæ, causas

exprimeret. Ait esse in hominum ingenijs vim quandam ceræ simillimam, quæ faciat & acutos ad intelligendum, & celeres ad ediscendum, & eosdem subinde obliviosos. Item alios quidem tardos ad ediscendum, verùm jugiter memores. Quosdam ita ingeniatos ut citò discant, & diu memoriâ vigeant. Nam quorum in animo illa similitudo, quam Homerum dicit cognominasse κήρινον, fluxior solutiorque erit, facile quidem discunt, sed citò amittunt, obsoletis ob nimiam remissionem ceræ signaculis. Contrà ingenij mentisque durior cera vix recipit formas quæ imprimuntur: sed si unquam receperit, diu conservat operosè impressas figuras, utpote stabili materiâ locatas. Tertia divinæ felicitatis concretio, cùm ceræ similitudo sic solida est, ut neque respuat formas, nec renitatur adversum impressionem signaculorum, nec ita fluxâ recipiat sede, ut incertæ minimeque visibiles impressiones sint. Nunc quoniam informem esse, ac sine qualitate, Sylvam manifestaverat, immobilem quoque curat ostendere, asserens moveri eam, conformarique, ab introeuntibus

bus multimodis, cùm ipsa ita ut formæ sic motus quoque sit expers, sed à speciebus formam habentibus vel motum variè diverseque formari. Manet ergo hæc in tali fortunâ, & conditione, semper. Archetypum quoque exemplum manet in substantiâ propriâ, Idea scilicet cujusque existentis rei natæ: similiter ut Deus opifex per ævum manet. Sed archetyporum exemplorum simulacra, quæ sylvæ obveniunt, non permanent; namque assiduè, ac sine intermissione, mutantur, mortis nascendique perpetuâ successione, ob inexcusabilem naturæ cujusdam necessitatem. Quamobrem dicta est à Platone Sylva posita esse ad recipienda rerum signacula. Præclarè, posita: quia cùm sit natura immobilis, ingredientium, formantiumque eam, specierum commeatu movetur, & easdem invicem movet species, ut progrediens docebit. Rectè itaque, cùm eadem sit semper, & immutabilis, videtur tamen, inquit, ob specierum multiformium cœtum dispariles induere formas. At verò quæ obveniunt sylvæ species, & in ea dissoluuntur, ac pereunt, æternarum atque immortalium spe-

cierum ſimulacra ſunt, earum videlicet, quas Ideas vocamus, formanturque ab hiſdem miro quodam modo, juxta memorati videlicet exempli conſignationem. Miro autem modo propterea, quòd difficile, atque inexplicabile, eſt mente concipere, quatenus ex idearum ſynceritate nativis vera rebus ſimilitudo proveniat: Vtrum perinde ut mollibus materiis ſignacula, ſicut ſupra dictum eſt, an ut cùm de exemplo liniamenta in materias tractabiles transferuntur, quòd in pictoriâ, & item fictoriâ, fieri videmus.

Quare differt ad præſens tractatum hunc, ſuo reſervans loco, ac tempori; ac diſtinguit intellectum, temperatâ animi conceptione tali, ut tria genera nobis occurant. Genera nunc impropriè appellans. neque enim ſylva, nec verò exemplum genera ſunt, ſed ut appellatio generum ſignificet primas ſubſtantias. Illud quidem, inquit, quod fit, & quod gignitur, generata videlicet ſpecies, quæ in ſylvâ ſubſiſtit, & ibidem diſſolvitur. Item aliud in quo gignitur, in quo eſt ipſa ſylva. In hâc quippe ſpecies diſſolubiles ſubſtantiam ſortiuntur. Tertium præterea, ex quo ſimi-

ſimilitudinem trahit mutuaturque quòd gignitur, Idea ſcilicet, quæ exemplum eſt rerum omnium, quas natura progenuit, hoc eſt eorum, quæ ſylvæ quaſi quodam gremio continentur, exemplorum imagines eſſe dicuntur. Deinde evidenti quadam comparatione, atque exemplo, quæſtionem revelat. Comparat enim, quod percipit in ſe ſpecies, matri, videlicet ſylvæ. Hæc enim recipit à naturâ proditas ſpecies. Illud verò, ex quo ſimilitudo commeat, patri, hoc eſt Ideæ. Hujus enim ſimilitudinem memoratæ ſpecies mutuantur. Quod verò ex his duobus eſt, proli generatæ, ſcilicet ſpeciei. Eſt enim hæc poſita inter naturam verè exiſtentem, conſtantem, eandemque ſemper, nimirum Ideam, quæ intellectus Dei æterni eſt æternus: & inter eam naturam, quæ eſt quidem, ſed non eadem ſemper, id eſt ſylvam. Quippe hæc naturâ ſuâ nihil eſt eorum quæ ſunt, cùm ſint æterna. Ergo quod inter has duas naturas poſitum eſt, verè exiſtens non eſt. Cùm enim ſit imago verè exiſtentis rei, videtur eſſe aliquatenus. Quia verò non perſeverat, patiturque immuta-

tionem

tionem ſui: nón eſt exiſtens verè, ut ſunt exempla. Illa quippe exempla rata, & immutabili conſtantiâ vigent. Erunt igitur tria hæc, quod ſemper eſt, quod ſemper non eſt, deinde quod non ſemper eſt. Nec verò moveri quenquam oportet, ſi exempla exemplis non uſquequaque ſimilia videbuntur. Comparatio enim juxta ſimilitudinem inſtituitur, quæ ſimilitudo parilitatis diſparilitatiſque concretio eſt. Quare ſi quid in hujuſmodi rebus perfunctoriam ſimilitudinem habere invenietur, amplecti nos oportet, intellectus manifeſtationiſque cauſâ. Deinde ait, *fieri non poſſe, ut una exiſtat facies, quæ omnes rerum omnium formas, vultuſque, contineat, variaque univerſi corporis undique ora demonſtret, niſi ſubjecto prius informi aliquo corporum gremio: perinde ut quæ in picturis ſubſternitur infectio decolor ad colorũ lumina ſubvehenda.* Nunc præſtat cauſas, cur neceſſe fuerit, ſylvam eſſe inopé qualitatis. Etenim ſi erit aliquod opus futurum, cui nihil deſit ad perfectam atque integram pulchritudinem, præditum eſſe debet exemplum juxta quod fit, nec tantum opifex optimus, & præſtantiſsimus; ſed etiam

ipſa ſylua, atque materies, ex quâ illud opus fieri neceſſe eſt. Erit porrò materia idonea, ſi habebit opportunitatem, facilitatémque formabilem. habebit autem, ſi erit pura, & qualitate omni carens. Quippe ſi habebit propriam qualitatem, erit impedimento cæteris qualitatibus gemina qualitas. Maximè igitur ſi erunt variæ, multiplicéſque, inſigniendæ; nec multiplices modò, ſed omnes etiam formæ, ac figuræ. Igitur quia omnis ſylua recipit figuras, omnes quoque colores, & cæteras, quotquot ſunt, qualitates; nihil autem horum habet ipſa ex naturâ ſuâ: iure eam modò informẽ, modò minimè figuratã, interdũ ſine qualitate cognominat. non quòd habuerit hæc vnquã, & amiſerit, ſed vt quæ potuerit habere: vtpote naturâ prædita ſplendoris, atque ornatus, capacitate; quemadmodũ appellatur informe ſaxũ, cui nondũ acceſſerit ex artificio forma, formari tamen poſsit. Et concludit, aſſerens omne, quod benè, atque affabrè, recepturum erit formas, informe eſſe debere, purúmque ab iis omnibus, quæ erit recepturum, hoc eſt, ſine figu-

râ, & ſine colore, odore etiam, & cæteris, quæ corporis naturam ſequuntur.

Etenim ſi erit, inquit, *alicuius eorum, quæ in ſe recipit ſimile receptaculũ; quicquid obueniet diſſimile his, quibus ſimile eſt, diſcordabit, opinor, vultu, nullámque exprimet ſimilitudinem.* Quod dicit tale eſt. Si aqua ſit vniverſæ rei ſylua, ſiue ſubſtantia, vt Thales cenſet, habebit certè qualitates, naturæ ſuæ proprias, quæ nunquam ab eâ recedent. Sed ſi neceſſe ſit, eam à naturâ ſuâ declinare aliquatenus, & igneſcere, ſuſcipiet certè rurſum igneas qualitates. Humecta, & ignea, contraria ſibi ſunt. Quippe alterius, humor & frigus propria ſunt; alterius, ſiccitas & calor. Hæc igitur, inquit, diverſa ſibi, & repugnantia, non patientur alterius ſynceram exprimi qualitatem, cùm calor quidem frigus impugnet, ſiccitas demum interimat humorem. Vel, ut alio utamur exemplo, ſi ſit aliquid candidum, ut ψιμμύθιον, deinde oporteat hoc transferri in alium colorem, vel diverſum, vt ruborem, ſiue pallorem: vel contrarium, vt atrum. tunc candor non patietur introeuntes colores ſynceros perſevera-

ſeverare: ſed permixtione ſui faciet interpolatos. Quid igitur ſibi vult, dicet aliquis, iſta diviſio diverſorum colorum, & item contrariorum? Quia contraria ſunt ea quæ à ſe plurimum diſtant, licet ſint generis eiuſdem, vt puta candor, & item nigredo, quorum genus vnum eſt, quod vocatur color. Sed hæc duo plurimum à ſe diſtant. Candido enim minimum diſtat quod dicitur pallidum, aliquanto plus quod appellatur rubrum, hoc amplius cyaneus color: plurimum verò nigredo. Ideóque candidum & item nigrum non diverſa ſunt, ſed contraria, quia intercapedo prolixior. Ergo contraria ſeparata quidem à ſe ſunt magna quâdam ſeparatione, nec tamen aliena ſunt omnino. Facit enim ea veluti cognata, & conſanguinea, genus ſuum, quod colorem eſſe prædiximus. Natura verò omnino diſtant ea, quæ diverſa dicuntur; vt candor, & dulcedo: nigredóque, & odor: Illorum quippe genus color, horum ſuccus, & vapor: proptereáque diverſis ſenſibus comprehenduntur. Vt igitur

ea, quæ ſubiacet his omnibes ſylua, poſsit horum facies ſynceras, minimèque interpolatas, oſtendere, ipſam neceſſe eſt nullas qualitates habere. Idipſum quod generaliter adſeverat, nunc ſpecialiter vult probare, poſitis exemplis in vſu frequenti. Vt qui odora pigmenta conficiunt, nō patiuntur eſſe odoris naturalis, ac proprij, quod condiunt; quo meracos, ſinceróſque, ſuſcipiat ſuccos odoraminum. Vaſcularij quoque argento informi ſigna impreſſuri, lævigant prius ſuperficiem, vt figuræ ſynceræ imprimantur molli cedentíque materiæ. Ita, inquit, illa etiam, quæ omnium ſpecierum formas receptura erat, pura, & ſine qualitatibus, debuit apparari. Factum verò, generatumque, & viſibile animal, vult intelligi ſenſilem mundum: matrémque eius, & corporum receptaculum, ſylvam vocat, ob rationem ſupradictam; ſed neque terram hanc, neque aquam, nec ignem, vel aëra, rectè exiſtimari. Hæc quippe corpora eſſe; ſed eam, quæ cuncta hæc ambiat, inviſibilem ſpeciem, & informem eſſe capacitatem, mirâ quadam, & incom-

pre-

prehenſibili, ratione inter nullam & aliquã ſubſtantiam, nec planè ſenſilem, nec planè intelligibilem poſitam. Hæc operoſiùs in Parmenide, cùm quæreret quatenus res exiſtentes Idearum participarent ſimlitudinem. Etenim eſt difficilis conſideratio, propter ſyluæ naturales tenebras. quippe quæ ſubterfugiat non modò ſenſus omnes, ſed etiam rationis inveſtigationem, intellectuſque indaginem. Siue enim per ſemetipſam, & ſine conſortio corporum, quę recipit, ſpectare curet, nihil eſſe propemodum videtur; ſed cum illis confundetur, nec naturalem oſtendet proprietatem. Eſtque inter ſenſum, & rationem, neque planè ſenſile quid, nec omnino rationabile: ſed motu animi comprehendenda tali, vt, qui contigerit eam, nihil ſentiat; &, qui rationem eius animo exercuerit, adulterinâ quadam ratione aſſecutus eſſe videatur. Solum ergo remedium aſſecutionis id erit, vt putemus ignem eius eſſe partem, quæ ignita; aquam verò, quæ humecta eſt: ſimiliter cæterea. Quatenus igitur iſta natura omnia decem, quæ ſunt, genera complectitur?

Essentia est, opinor, cùm eam species cœtu proprio esse ac videri aliquid effecerit, vel hominem, vel equum, vel quid aliud ex animalibus, arboribus, stirpibus. Qualitas verò, cùm aliquam percipit qualitatem, calefacta, vel colorata. Quantitas, cùm corporum est augmentis, imminutionibúsque, variata. Ad aliquid, cùm erit in aliquo habitu, & comparatione, eminentiâ suâ, vel humilitate, adversum alterius eminentiam æstimata. Vbi autem, cùm determinatur, & accipit aliquam figuram. Sic enim in aliquo esse loco putatur. Quando, cùm circumactio mundi incrementa ei temporis dederit. Positio porrò, cùm ordinaretur inter prima corpora, quæ dicuntur elementa, ratiocinantibus nobis, terram quidem in medietate mundi sitam, summum autem ignem, alto omnia vndiq; capessentē. Habere, vt cùm dicimus, mundum non solum animâ, sed etiam ratione, atque intelligentiâ, præditum. Facere verò, cùm eadem Sylua intrà se movet species. Pati, cùm invicem ipsa speciebus se moventibus commovetur. Deinde progreditur.

Est ne aliquis ignis seorsum positus, & incommunicabilis? Nunc iam de his tractare incipit, volens ostendere quòd intelligibilis illius ignis, sensilis iste ignis simulacrum sit: similiter terra sensilis, imago quædam intelligibilis terræ. Sic etiam cæteræ species. Quódque hæc omnia, quæ videmus, aliarum specierum invisibilium simulacra sint: illa item horum invicem exempla. Oporet ergo nos etiam de exemplari breviter, quæ sunt dicenda, differere. Atque vt de syluâ diximus, cùm de eâ tractatum haberemus, esse eam principaliter subiectam rerum naturalium generationi: si etiam de exemplo dicendum, quòd sit species principalis. Omnis quippe materia syluestris opifici subiacet, vt æs statuarum artifici; naupego item ligna. Sed hæc non primitus subiacent, quia sunt aliarum artium inventa: æs quidem metallicæ, ligna verò sectionis, siue putationis. His demum subest terra, terræ item sylua, syluæ nihil. Vnde rectè principalis subiectio est cognominata. Eodem igitur modo etiam in exemplo rerum gemina species consi-

deratur, illa, quâ exornata ſylua eſt, nihiloque minus alia ſpecies conſideratur, ad cuius ſimilitudinem illa ſpecies facta eſt, quæ ſyluæ tributa eſt. & eſt impoſita quidem ſyluæ ſpecies ſecunda, prima autem illa, ad cuius hæc ſecunda ſimilitudinem facta eſt. Sed nimirum fiet hoc manifeſtius in aliquâ ſimilitudine, & comparatione, conſideratum. Vt enim in ſimulacro Capitolini Iovis eſt vna ſpecies eboris; eſt item alia, quam Apollonius artifex auxit animo, ad quam directâ mentis acie ſpeciem eboris poliebat; harum autem duarum ſpecierum altera erit antiquior: ſic etiam ſpecies, quæ ſyluam exornavit, ſecundæ dignitatis eſt. Illa verò alia, iuxta quam ſecunda ſpecies abſoluta eſt, principalis eſt ſpecies, de quâ ſermo habetur ad præſens. Rurſum ſyluam dicebamus eſſe inopem qualitatis, dicebamus etiam principalem ſpeciem, neque qualitate præditam, neque ſine qualitate. Siquidem omne præditum qualitate habeat in ſe qualitatem neceſſe eſt. At verò primaria ſpecies non eſt particeps qualitatis: deeſt enim

natura

natura, cui qualitas poſsit inſidere. Minimè igitur poſita eſt in qualitate. Omnia enim carere dicuntur, quæ, cùm naturâ talia ſint ut habeant, non habent. Vt igitur non dicimus intrepidum lapidem, quia non eſt natura ejus hujuſmodi, ut aliquid poſsit timere: ſic ne primaria quidem ſpecies qualitate dicetur carere, quia & natura ejus aliena eſt à qualitate, atque ipſa alijs cauſa eſt cur prædita ſint qualitate. Atque ut animam neque animatam dicimus, neque exanimem; animatam quidem ideo, quia anima animæ præſidio non eget: exanimem verò, quia ipſa cauſa eſt cæteris animalibus vitæ: ſic ſylvam quoque neque ſylveſtrem putamus, nec ſylvâ carere. Sylveſtrem quidem non dicimus, quia ſylvæ ſylva non eſt neceſſaria; carere autem ſylvâ, ideo quòd omnia ſylveſtria propter hanc ſint materialia. Quæ cùm ita ſint, etiam de principali ſpecie perinde ſentiemus, ut neque qualitate. Rurſum ſylva non dicebatur formata, ſed nec informis. Formatum enim quidque compoſitum ſit neceſſe eſt ex participante, & ex participabili, ut ſtatua, in quâ participat quidem æs, participatur verò impreſſa for-

ma, quæ res est simplex, & incomposita. Propterea igitur, sylva negatur esse formata, nec verò minimè est formata. Nã propter hanc quoq; alia omnia, quæ sunt formata impressione vultus, sunt. Est igitur principalis species, ut cũ aliqua dicatur effigie: juxta nos quidem, qui intellectus compotes sumus, primũ intelligibili; juxta Deũ verò, perfectus intellectus Dei: juxta sylvam, modus mensuraq; rerũ corporearum, atque sylvestrium. juxta ipsam verò speciem, incorporea substantia, causaque eorũ omnium, quæ ex eâ similitudinem mutuantur. juxta mundũ verò, exemplum sempiternum omnium, quæ natura progenuit. Atque ut conceptim dicatur, primaria species, quæ Idea, id est, substantia, definitur carens corpore, colore, figurâ, sine tactu, intellectu tamẽ cum ratione comprehendenda, causaque omnium, quæ ex se similitudinem mutuantur.

Quòd verò hæc sit ex æternitate, manifestat ipse cùm dicit. *Si intellectus, itemque vera opinio, duæ res sunt, necesse est hæc ipsa per semet esse intellectu, potius quàm sensibus, assequenda. Sin verò, ut quibusdam videtur, vera opinio ab intellectu nihil differt: omnia, quæ corpore sensimus,*

certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicendum. Propterea quòd utraque magnâ differentiâ distent. quippe quorum alterum doctrina nobis insinuet, alterum persuasionis assumptio. Et alterum quidem semper cum ratione verâ: porrò sine ullâ ratione alterum. Item alterum eorum nullâ persuasione transducibile. Alterum nutans, incertumque semper, & derivabile. Quid, quòd rectæ opinionis omnis homo particeps: intellectus verò Dei proprius, & paucorum admodum lectorum virorum?

Quadrifariam dividit intellectus opinionisq; differentiam, cùm docet alterum eorum, id est intellectum, provenire ex disciplinâ, alterum solâ persuasione. Deinde cùm asserit, alterum cum ratione verâ, porrò alterum sine rationis examine. Quid cùm dicit, alterum eorum nulli persuasioni derivabile: & ad postremum, alterum eorum, id est opinio, in quemvis hominem cadat: intellectus verò Dei solius, & paucorum admodum sit examinatorum virorum? Quòd si horum tanta est differentia, eorum etiam, quæ comitantur alterutrum, magnam necesse est esse distantiam. Sunt porrò hæc, intelligibile genus, & item opinabile. Vnde rectè pronun-

ciat, unam esse speciem per semetipsam, sine ortu, sine occasu, neque quid in se recipientem, nec progredientem uspiam, invisibilem, insensilemque. Intellectus est species, quæ Idea dicitur. Est igitur exemplum. Nec verò, ut in superioribus dubitat; ne forte frustra præsumat esse intelligibilem speciem hanc, cujus sint imagines sensiles, eamq; nihil aliud esse quàm verba. Id tamen ipsum syllogisticis quoque rationibus explanare non dubitat, quippe cavens, ne vel inexaminatum quicquam relinquat, vel ad prolixum naturâ suâ tractatum, minimè pertinens ad quæstionem verborum agmen addat, omnem dubitationem syllogisticis compendiis dirimit ductu & viâ pergens ad syllogismum. Etenim inter intelligentem, & item verè opinantem, hoc interest; quòd intelligens fidem rerum habet, rationis indagine comprehensam. Confirmata porrò ratio fit intellectus, scientia est, eademque sapientia. Itaque intelligens, ut qui rectè sciat quod intelligit, neque verisimilibus persuasionibus inductus mutat sententiam; & potest, ut scius, præstare rationem rei comprehensæ. At verò, qui

verè opinatur, ut qui ſolâ mentis elegantiâ nitatur, ſine ratione, ac diſciplinâ, neque rationem, cur ita opinetur, præſtare poteſt, & falſis aliquando perſuaſionibus captus mutat ſententiam, nutans, & ambiguus, ut quem nulla ſtabilis ratio ſuſtentet. Itaque Plato ſyllogiſticæ rationis formulam exprimit talem.

Si intellectus, & vera opinio, una res eſt; omnia, quæ corpore ſentimus, certa ſunt: eritque eorum indubitabilis veritas. Si autem vera opinio minus habet, atque intellectus, non una atque eadem res eſt, ſed duæ atque diverſæ; & erunt alia, quæ ſentiuntur; & alia, quæ intelliguntur. Si diverſa ſunt, quæ ſentiunt, & quæ intelligunt, ſint intelligibiles ſpecies neceſſe eſt, quæ Ideæ nuncupantur. At enim non omnia, quæ corpore ſentimus, vera & certa ſunt. Sunt igitur Ideæ. Sed, opinor, explanari dilatarique oportet, quæ contracta ſunt anguſtiis ſyllogiſmi. Intellectum appellat hoc in loco, motum animi comprehendentem. Huic comparat opinionem cùm in pleriſque alijs libris, tum evidenter in Politiâ. Secat enim intellectum quidem in duo hæc, ſcientiam, & recordationem. Opinio-

nem verò in alia totidem, hæc, credulitatem & æſtimationem. Singulaque hæc quatuor convenientibus ſibi rebus accommodat. Scientiam quidem altis, & ſapientiâ ſolâ percipibilibus rebus, cujuſmodi ſunt Deus, & intellectus ejus, quas Ideas vocamus. Recordationem verò rebus deliberativis, hoc eſt, ijs, quæ præceptis artificialibus, & theorematibus, percipiuntur. Credulitatem porrò ſenſilibus, ſcilicet quæ oculis, auribus, cæteriſque ſenſibus comprehenduntur. Æſtimationem figmentis, commentitiiſque & imaginariis rebus, quæ juxta veros ſimulata vultus, corpora tamen perfecta, & viva, non ſunt. Quę cuncta dicit per ſemet eſſe intellectu potius quàm ſenſibus aſſequenda, quia nihil ex his quatuor ſub ſenſus noſtros venit, ſed tam ſcientiam, quàm opinionem, & cæteras, mente diſcernimus. *Sin verò, ut quibuſdam videtur,* inquit, *vera opinio ab intellectu nihil differt.* Meritò. Multæ quippe ſectæ ſunt philoſophorum, quas certum eſt initia rerum putaſſe corpora. Cumquę intelligibile genus, id eſt, Ideas, pene ſub oculos conſtituiſſet, dicens intelligibilem ſpeciem ſemo-

ſemotam à ſenſibus in ſeipſâ locatam ſine ortu, ſine occaſu, quæ nec recipiat in ſe quicquã aliunde, nec ipſa procedat ad aliud quicquam, invisibilem, inſenſibilem, ſoli mentis intuentis intentioni animadverſionique perſp cuam, cõſequenter addidit. Porrò quòd ab hoc ſecundum eſt, nativum ſenſile, ſuſtentabile, conſiſtens aliquo in loco, & inde rurſum cum immutatione atque interitu recedens, ſenſibus & opinione noſcendum. Quo loco vult intelligi ſecundam ſpeciem, quæ naſcitur, cùm opifex concipit animo futuri operis liniamenta, effigieque intus locatâ juxta eandem format quod aggreſſus eſt. Id ergo conſiſtere aliquo in loco dicit, & inde rurſum cum immutatione & interitu procedere. Præclarè. Demolitionem quippe ſtatuæ formæ quoque interitus ſequatur neceſſe eſt, & item ad alterius ſtatuæ collocationem revocari, ac redire. Senſibus autem noſcendam dicit hanc ſpeciem, quia impreſſæ formæ operi ſpectantium oculis videntur. Opinione verò noſcendam, quia mens opificis non deſerto exemplari transfert hanc ſpeciem, ſed ex propriâ mente hauſtam pro

viri-

viribus. Tertium genus esse dicit loci. Puto eum dignitatis respectu tertium genus dixisse sylvam. Quippe secunda species, id est, nativa mutuatur substantiam de specie principali, quæ sine ortu est. Et æternam censet Ideæ nomine. Sylva demum ex nativâ specie sumit substantiam. At verò locum vocat eam, velut regionem quandam, suscipientem specierum incorporearum intelligibiliumque simulacra. Semper eandem, vel, quia sine generatione est, & interitu; vel, quia necesse est eam locum stationemque esse, & velut receptaculum corporearum specierum: quæ sunt membra mundi, ut videtur prope omnibus, indissolubilis, & æterni. Ipsa ergo immortalis est, sed his, quæ pariuntur in ejusdem gremio, datur substantia. Deinde progrediens mirâ quâdam conceptione animi dicit, ipsam sine tangentis sensu tangi. Quippe omne, quod tangitur, sensile est, & sensibus subjacet. Quicquid ergo tangitur, sensu sentiatur necesse est. Quomodo igitur possumus dicere, tangi aliquid, quod ex naturâ suâ minimè contiguum est? Vide altitudinem pectoris, & ut brevi elocutione suspicionem

mentis

mentis ſuæ de ſylvâ revelaverit. Omne certè, quod alicujus ſimile eſt, ex ſimili ſuo recognoſcitur. Vt igitur certæ rei definitæque certa & definita eſt comprehenſio, ſic incertæ minimeque definitæ incerta & indefinita ſuſpicio ſit neceſſe eſt. Quia igitur ſenſus certarum definitarumque rerum ſenſus eſt, quippe habentium figuras & qualitates, neceſſe eſt etiam comprehenſionem earum certam definitamque eſſe. Sed enim ſylva indefinita eſt res, utpote informis, & figurâ carens juxta naturam ſuam. Minimè igitur cum ſenſu ejus ſit imaginatio, ſine ſenſu igitur. Fit tamen evanida quædam ejus attrectatio ſine contagio, nec ipſius mage, quàm eorum, quæ intrà ipſam ſunt, corporum. Quæ cùm ſentiuntur, ſuſpicio naſcitur ipſam ſentiri: propterea quòd ex ijs ſpeciebus, quas recipit, formari, cùm ſit informis, videtur. Itaque ſenſus quidem ſpecierum, in ſylvâ conſtitutarum, clarus eſt; ipſius autem ſylvæ, quæ ſpeciebus ſubjacet, obſcurus: & conſenſus potius, quàm ſenſus eſt. Ergo quia ſylveſtria quidem ſentiuntur, ſylva verò minimè ſentitur naturâ propriâ, ſed propter ſylveſtria cum hiſdem ſen-

tiri putatur, fit hujuſmodi ſenſus incertus. Præclareq; dictum, ſylvam ſine ſenſu tangentium tangi, quia puro ſenſu minimè ſentiatur, ut ſi quis dicat, tenebras quoque ſine ſenſu videri. Non enim perinde ſentit viſus hominis tenebras intueri intuentis, ut cùm ſolet intueri res coloratas, dilucidaſque; ſed contrariâ paſsione, & amiſsione, atque indigentiâ eorũ omnium, quæ oculi vident. Sunt enim tenebræ decolores, & ſine claritudinis illuſtratione. Nec poteſt viſus comprehendere aliquam qualitatem tenebrarum, ſed ſuſpicari quod non ſit, potius quàm quid rerum ſit. Nihilq; videns idipſum ſibi videtur videre quod non videt, & videre ſe aliquid putat, cum nihil videat. Quis enim viſus in tenebris? Sed quia natura oculi hæc eſt, ut colores diſcernat, conans opinor diſcernere naturam decolorem, tenebras ſentire ſe ſuſpicatur. Sic igitur etiam ſylva contigua quidem eſt, quia contingi putatur: cum ea quæ principaliter continguntur, ſub ſenſus veniant, ſed contactus ejus provenit ex accidenti. Verum hoc ipſum ſine ſenſu, quia ipſa per ſe neque tactu ſentitur, neque cæteris ſenſibus. Nec conten-

tus

tus hac tantâ diligentiâ, ſuperaddidit nothâ & adulterinâ quâdam ratiocinatione, ſylvam eſſe dicens opinabilem. Filios omnes naturales eſſe nullus ignorat: ſed tam Græci, quàm nos legitimos, & item præſumptos, nominibus diſcernimus. Legitimos Græci γνησίους vocant. Vt ſine vocalibus quidem per ſe mutæ ſunt, mixtæ verò vocalibus conferũt aliquid, impertiuntq́ue genuinum ſonum. Oratio tamen de ſylvâ, infinitam eam & incertam eſſe aſſerens, certa eſt. Rectè igitur nothâ & ſpuriâ ratiocinatione, atque opinione, potius quàm intellectu certo, comprehendi eam cenſet Plato, utpote cujus natura rectæ rationis, & non recti confuſiq́ue intellectus, præſumatur conſortio. Diviſa igitur à ſe ſunt tria illa, ſeparatimq́ue examinata: & eſt Idea quidem intelligibilis ſpecies, utpote quæ puro intellectu comprehendatur. Species verò nativâ opinione percipibilis, proptereaq́ue opinabilis: Sylva porrò neque intelligibile quid, neque opinabile, quia neque intellectu neque ſenſu comprehendatur. Verum eſt ſuſpicabilis. Suſpicio autem ſpuria quædam ratio eſt, atque adulterina. Pergit ulterius,

 inſi-

insistitque probationi cœptæ perfectiùs, ita dicens. *Denique cùm idem animo intuemur, patimur quod somniantes. Putamus enim necesse esse, ut omne quòd est, in aliquo sit loco positum, regionemque obtineat ullam.* Incertam & caligantem animi nostri intentionem cùm sylvæ naturam consideramus, vanis somniis comparat, & opinioni, quæ ex sensibus nascitur. Etenim cùm corpus aliquod videmus, aut tangimus, necesse est id à nobis sentiri cum locis suis, & regionibus. Neque enim sine loco, nec verò sine sede, sentiri corpus ullum potest. Dicit ergo nos hac opinionis percelebratæ consuetudine ita esse imbutos, ut cùm res intelligibiles contemplamur animo, putemus eas consistere aliquo in loco, ullámve regionem obtinere, perinde ut mundi corpus, quod situm est loco, quem complet mundana moles, habens etiam regionem, quæ perceptis corporum formis exornata est, videlicet sylvam. Cujus partes, ex quibus constat, quia divisas locis ac regionibus consideramus, putamus omnia, quæ sunt, eodem modo consistere in locis, ac regionibus, certis. Denique si quis dicat,

dicat, esse substantiam sine sede, ac loco, quæ neque in terrâ, neque in cœlo sit, portento similia dici putamus, & res vanâ mentis opinione conceptas. Iamdudum quippe, & ab ineunte ætate, præjudicavimus omne, quod sit, corpus esse, nec quicquam esse, quod substantiâ sensili careat, cognitoribus, & velut assertoribus, corporum credentes sensibus. Et concludit. *Ob quam depravationem, itemque alias consanguineas, ne in reputatione quidem & consideratione verè existentis, vereque pervigilis, naturæ mente consistimus propter hujusmodi somnia.* Exsomnem, pervigilemque, naturam nuncupat intelligibile, atq; incorporeum, genus, quod semper idem est, principaliterque subsistit, sine ortu, sine occasu, minimè mutabile, nullam habẽs cum sensibus societatem, purâ mente percipibile: Deum videlicet, & cogitationes ejus intelligibiles, atque incorporeas species. Has porrò esse quidam negant, quod his usu accidit ex alto & profundo sopore. Denique si quis eos ad contemplationem veram, minimeque soporatam, excitet æternarum & immortalium rerum, indignantur, ac molestè ferunt: simi-

liter ut in Politiâ illi dedititij, perpetuis abditi tenebris ſpeluncæ, denſis umbris opacæ. At verò qui ſe à profundâ imperitiâ vindicāt, laborioſiùs licet, ex tenebris ad lumen emergunt, & ad ſcientiæ, veritatiſq́ue, claritudinem aſpirant. Nec moleſtè ferunt, excellentes in ſtudiis humanitatis viros dividere, ac ſeparare, ſenſilem intelligibilemq́ue naturam. Docere etiam, ac demonſtrare, quòd ſint rerum initium ſpecies archetypæ, ſive quòd exempla genuinâ ſubſtantiâ ſint prædita. Neque enim ad cujuſquam alterius rei ſimilitudinem facta atque inſtituta ſunt, quia nihil eſt originibus antiquius. Imagines verò exemplorum, quia juxta exempla ſunt factę, aliunde oportet ſubſtantiam mutuentur, ut forma Socratis naturalis exiſtens, comparatione imaginis velut archetypa ſpecies eſt. Imago autem ex arte facta, & juxta archetypam ſpeciem effigiata, niſi habeat ſylvam, ſi quidem erit pictura, id eſt, colores, ſi autem fictura, id eſt, lignum vel æs, cæteræq́ue hujuſmodi ſupellectiles, carebit certâ perfectione. Igitur quia ſenſiles quoque ſpecies imagines ſunt ſpecierum intelligibilium, ſicut ſæpe jam diximus, & ab intelli-

telligibilibus ſubſtantiam trahunt: nec ſubſtantiam modò, ſed etiam ſimilitudinem, opus eſt his, opinor, ſylva in quâ fiant, & ſubſtantiam ſortiantur. Deinde interponit auctoritatem ſuam dicens. *Hæc eſt quidem meæ ſententiæ mens, eſſe, & ante mundi quoque ſenſilis exornationem fuiſſe, tria hæc, Exiſtens, locum, Generationem.* Suam profitetur ſententiam. Meritò. Nullus quippe veterum etiam tunc tria hæc animadverteret, quippe quorum plerique ſola opinati ſunt eſſe ſenſilia, ut Empedocles; alij ſola intelligibilia, ut Parmenides: ſylvam nullus omnino mente conceperat, ut ipſe dixit in ſuperioribus. Vult autem intelligi exiſtens quidem Ideam, ſive intelligibilem ſpeciem, locum autem ſylvam, generationem verò quantitates & qualitates: & cæteras ſenſiles confirmationes. Et Exiſtens quidem, quia ſuapte naturâ ſit, idemq́ue aliis quoque rebus cauſa exiſtendi ſit. Locum verò propterea, quòd ſylva receptaculum eſt corporum, & qualitatum, cæterorumq́ue ſenſilium. Generationem porrò, quia hæc non diu perſeverant in uno ſtatu, ſed alia ex alijs invicem ſubrogantur.

Igitur

Igitur generationis, inquit, *nutriculam humectam modò, modò ignitam, terræque item & aëris formas ſuſcipientem.* Generationis nutriculam ſylvam ſignificat, quia quicquid naſcitur recurſum habet ad materias principales. Materiæ demũ principales huic in acceptũ feruntur. Etenim earũ omnium ſylva nutrix, eaſdemque geſtat. *Humectam modò, modò ignitam.* Rectè. Non enim ipſa ſylva vel humectatur, vel ignitur, immutationémve patitur ullam. Omnino enim eſt incommutabilis, nec declinat à naturâ ſuâ, ſed ut quæ recipiat qualitates & quantitates humoris, & item caloris, humectari atque igniri putatur. Explanat evidentiùs, cùm adjungit. *Terræque & item aëris formas ſuſcipientem, cæteraſque pediſſequas paſſiones perpetientem.* Rationabiliter. Non enim tantùm ſolent hæ qualitates humectari, & calefieri, ſed etiam ſiccari, & frigeſcere, quæque his ſimilia proveniunt. *Cæteras pediſſequas paſſiones perpetientem.* Ideo, quia formantur & figurantur conventu formatorum corporum. Nam ipſa ea naturâ ſuâ impatibilis eſt, nec ullam fert perpeſsionem. Deinde ait.

Quod

Quòd tamen privatim neque similibus viribus, neque exæquatis potentiis instruatur, nihil esse ejus æquale. Nunc jam, veluti separato opifice Deo, solam per semetipsam syluam intuetur duplici consideratione. Vna nondum susceptis qualitatibus, altera post qualitates. Et ante consortium quidem qualitatum neque stabat opinor neque movebatur. Erat tamen quædam in eâ naturalis opportunitas ad motus stationísque perceptionem. Post qualitatum porrò consortium exornata, & perfectum corpus à Deo facta, motus stationísque sumpsit officia, quibus diversis temporibus vteretur. Ergo volens motus eius præstare causam, dicit syluæ primitus corporibus iniectis, & ex præponderatione eorum hinc illinc vergentium substitisse motum: sed incertum adhuc, & fluctui similem, cùm hinc illinc oppressa modò, modò subleuata, syluæ imbecillitas reciprocaret: & iniquus turbulentúsque motus per universã eius fluctuaret capacitatem. Ex quo factum, ut hunc inordinatum motum intimam sylvæ, propriâmque, & ex naturâ eius, agitationem

plerique esse censerent, qui alienus pulsus est: proptereáque animatam eam vitæque compotem arbitrarentur. Motus igitur, qui in eâ fiebat, alienus erat. Confusio porrò motus, & inordinatio, secundùm naturam syluæ proveniebat, præbentis instabilem tremulámque sedem, ideò quòd privatim neque similibus viribus neque exæquatis potentiis instructa, nec quicquam in eâ esset æquale, quod iactationem præponderationémque corporum coerceret; sed vt in stagnis, cùm immobilis est aquæ superficies, incidente aliquâ graviore mole, primò nascitur initium motus, deinde agitione factâ totius elementi, non solum agmen aquæ movetur, sed illud ipsum, quod incidit, causamque motus præbuit, vicissim movet: sic sylva quoque, ex initio corporum sumpto motu, non solùm ipsa omnifariam movetur, verùm ipsa corpora, quæ initium motus sunt, invicem pellit. Talem porrò motum eius significat non ad aliquem vsum rerum nascentium fieri, sed ad solam conversionem, commutationémque, corporum. Siquidem

dem dicit. *Ex quo fluctu turbatas materias in diverſa raptari, diſcerniquo à ſe*, hoc eſt ſeparari. Quo pacto clarè demonſtrat, non unam eſſe in ſylvâ potentiam, opportunitatémque, formarum recipiendarum, ſed multiformem. Nam ſi una eius eſſet potentia, unum quiddam ſemper eſſet. At nunc, cùm in omnes qualitates, figuráſque, vertatur, atque omnia fiat, potentias eius neceſſe eſt, opportunitatéſque variæ commutationis, prænoſci mentibus. Deinde manifeſto exemplo quod dicit explanat, cùm ſeparat à ſe quatuor materias, id eſt ignem, terrámque, & cæteras, ſeparationis cauſam dicens in fluctu ſyluæ atq; agitatione conſiſtere, perinde vt in frumenti purgatione. Novimus enim eſſe quædam iamdudum parata (vt ſolent poëtę dicere) arma cerealia, quibus ea, quæ miſta erunt, ſecernuntur, & grana quidem ſeorſum motu & agitatione, paleę verò aliorſum ex iactatione: & leuia quidem volitare, gravia verò reſidere. *Sic*, inquit, *quatuor quoque illa prima corpora velut in Euripo fluctuante jactantur, & ad poſtremum generatim ſecernuntur.* Euripum quidem *ſylvam*

cognominans, ſecretionem verò ſedem elementi cuiuſque, divinâ providentiâ ſeparatam. Quæ ordinatio eſt ſcilicet, ne ex diverſorum corporum cohærentiâ confuſio, & inordinatio, quæ ante conſtitutionem mundi fuerat. Hanc ait fortunam mundi fuiſſe, prius quàm, exornatâ ſylvâ, ſplendor & pulcritudo proveniret univerſitati.

Sed ubi cunct, inquit, *redigi ad modum placuit*. Dei voluntatem ſignificat providam: cui cùm placuiſſet, dicit ignem primo terrámque, & aera atque aquam, continuaſſe, non talia vt nunc ſunt, ſed eorum exigua veſtigia. Quippe veſtigiũ ignis nondum ignis eſt. Nec verò cæterorum corporum veſtigia ipſa corpora ſunt. Veſtigium quippe potentiam rei, non rem, ſignificat. Multóque etiam minus corpus ſignificatur veſtigij nomine. Ergo ſylua etiã veſtigium corporis fuit ante mundi exornationem. *In eo*, inquit, *ſqualore, ac deformitate, quæ apparet in his, quibus divina eſt proſpicientia*. Iure meritóque. Quid enim divinâ operâ carens pulcrum, aut venuſtate

erit præditum? Apparatus ille igitur erat etiam tunc, elementis confusis inconditè, nondum mundus: nec claritudo, quæ ex opportunitate providæ ordinationis accessit. Erat igitur subiecta sylua naturali opportunitate suscipiendæ pulchritudinis, ac venustatis. Erant etiam quatuor corporum potentiæ, seu vestigia, confusa adhuc, miniméque ordinata. Hæc igitur, cùm voluit, Deus disponens, & ordinans, immortale hoc sensilis mundi animal figuris, & qualitatibus, convenustavit certis, & in æternum duraturis rationibus. Omnia porrò, quæ fiunt optima, divinâ mente, ac voluntate, fieri præsumere nos iubet: quâ præsumptione nihil esse verius asseverat. *Nunc jam ordinationem, genituramque, eorum singillatim demonstrari*, inquit, *convenit, novo quidem & inusitato genere demonstrationis, verùm vobis, qui omnes eruditionis ingenuæ vias peragraveritis, neque incognito, & ex levi admonitione perspicuo.* Demonstraturus ratione substantias quatuor principalium corporum, quæ censentur elementa, ordinationem quidem vocat habitum eorum iuxta

 se, com-

ſe, communicationémque, & quaſi quandam ſocietatem, quæ noſcitur iuxta analogiam, quæ talis eſt. Vt hoc iuxta illud, ſic illud iuxta aliud. Genituram verò appellat ipſam formam, & effigiem: de quibus ſecundùm geometricam rationem diſputaturus: quæ ratio minimè nutat, ſempérque certas, & inexpugnabiles, affert probationes: novam quidem aliis, & incognitam, dicit eſſe hanc eandem rationem, ipſis tamen, qui omnes ingenuæ eruditionis vias peragraverint, neq; ignotas, & ex levi admonitione perſpicuas. Etenim, qui aderant, omnes erant inſtructi præcipuis doctrinis, quas ingenuas diſciplinas appellavit: propterea quòd à pueris ætas illa iis veluti principiis altioris doctrinæ, & tanquam gradibus, imbuebatur, geometricâ, muſicâ, arithmeticâ, aſtronomiâ. De quibus Cebes pronuntiavit. Si quidem philoſophiæ cauſſâ diſcantur, vt per eas, tanquam gradibus, ad ſummum culmen Philoſophiæ perveniatur, operæ pretium eſſe. Si ſine Philoſophiâ, plenæ tamen dignitatis eſſe

tis esse fundamenta, imperfectæ licet eruditionis. Hos igitur, tanquam exercitatos in geometricâ viros, admonet, quod sciebat, huiusmodi quæstiones non nisi geometricis probationibus explicari. simul habet exhortationem sermo ad effectionem institutionis ingenuæ.

IOANNIS MEVRSI AD CHALCIDII Timæum, & Commentarium, NOTÆ.

IOANNIS MEURSI
In
CHALCIDII
Timæum, De Platonis translatum,
NOTÆ.

PAG: 9. lin: 19. *Quem aui mei.*) Omiſſa, quæ præcedunt. Ἦν μὲν οὖν οἰκεῖος καὶ σφόδρα φίλος ἡμῖν Δρωπίδου τοῦ προπάππου, καθάπερ λέγει πολλαχοῦ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ποιήσει. Erat hic Dropides proavus Critiæ, quem loquentem hic introducit Plato, & frater Solonis. Ecce apud Diogenem Laërtium in vitâ Platonis, lib. III. Τούτου (τοῦ Σόλωνος) γὰρ ἦν ἀδελφὸς Δρωπίδης, οὗ Κριτίας, οὗ Κάλλαισχρος, οὗ Κριτίας ὁ τῶν τριάκοντα. Vides proſapiam. Critiæ hujus, qui unus de Triginta erat, pater Calæſchrus; illius Critias; iſtius Dropides, Solonis frater. Meminit Dropidis etiam Philoſtratus Sophiſt: lib: I. Ἐπεὶ δὲ ἄριστα μὲν ἦν πεπαιδευμένος, γνώμας δὲ πλείστας ἑρμηνεύων, ἐς Δρωπίδην δ' ἀναφέρων, ὃς μετὰ Σόλωνα Ἀθηναίων ἦρξεν. Sed aliquoties omiſſa quædam in Chalcidio; quod nos ſemel monere maluimus, quàm ſemper indicare.

Pag: 11. lin: 9. *Iuxta quam Saïs nomine, civitas magna; quam regit mos vetus, Lex Saïtica appellatus.)* Platonis verba ita habent. Σαϊτικὸς ἐπικαλούμενος νομός. τούτου δὲ τοῦ νομοῦ μεγίστη πόλις Σαΐς. Non rectè interpretatus est Chalcidius.

Lin: 12. *Conditrix verò vrbis dea Aegyptiacâ linguâ censetur Neuth, Græcâ dicitur Athena.)* Scribe *Neith*. Nam ita est apud Platonem. Οἷς τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός ἐστιν, Αἰγυπτιστὶ μὲν τοὔνομα Νηΐθ, Ἑλληνιστὶ δὲ, ὡς ἐκείνων ὁ λόγος, Ἀθηνᾶ. Arnobius ita ipsam de se Minervam loquentem introducit lib: IV. *Quod si fidem inquiris facti, Aegyptios & ego testes dabo, quorum Neith linguâ dicor.* Hesychius. Νηΐθ, ἡ Ἀθηνᾶ παρ' Αἰγυπτίοις Ita scribendum. Minus rectè editur vulgo. Νηΐθη, Ἀθηνᾶ. π. Α'.

IN CHALCIDII Commentarium.

Pag: 85. lin: 19. *Quod* Competens *appellatur,* *ἀναλογία verò à Græcis.)* Macrobio *Competentia* dicitur in Somn. Scip. lib. II, cap. II. *Cognovit nullam esse posse sine his numeris jugabilem competentiam.* Agellius lib. I. cap. I. *Comprehensa autem mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensuræ conveniret, secundùm naturalem omnium membrorum inter se competentiam.*

Pag: 109. lin: 1. *Decumanum numerum Pythagorici appellant primam quadraturam.)* Variè à Pythago-

thago-

thagoricis appellatus fuit numerus denarius; Κόσμος, Οὐρανὸς, Πᾶν, Εἱμαρμένη, Ἀγὼν, Κράτος, Πίστις, Ἀνάγκη, Ἄτλας, Ἀκάμας, Θεὸς, Φάνης, Ἥλιος. Accipimus ex Anonymo in Theologiâ Arithmeticâ, cap. περὶ δεκάδος. Καὶ ἐπωνόμαζον αὐτὴν θεολογοῦντες οἱ Πυθαγορικοὶ ποτὲ μὲν Κόσμον, ποτὲ δὲ Οὐρανὸν, ποτὲ δὲ Πᾶν, ποτὲ δὲ Εἱμαρμένην, καὶ Ἀγῶνα, Κράτος τε, καὶ Πίστιν, καὶ Ἀνάγκην, Ἄτλαντά τε καὶ Ἀκάμαντα, καὶ Θεὸν ψιλῶς, καὶ Φάνητα, καὶ Ἥλιον. Ad Εἱμαρμένην quod attinet, innuit quoque Proclus in Timæum lib: 5. Τὴν δεκάδα καὶ τῷ δημιουργῷ προσοικειοῦσι, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ Πυθαγορείων παῖδες. Quod ad Κόσμον; inde capiendus est Proclus libro citato, cum dicit. Καὶ γάρ ἐστιν ἡ δεκὰς κοσμική. Ad Πᾶν & Ἀκάμαντα respexit Hymnus Pythagoricus apud eundem ibidem, istis versibus

> Πανδεχέα, πρέσβειραν, ὅρον περὶ πᾶσι τιθεῖσαν,
> Ἄτροπον, ἀκαμάτην, δεκάδα κλείουσί μιν ἁγνήν.

De nomine τοῦ Κράτους, & τοῦ Παντὸς, est iste locus Anatolij, Καλεῖται δὲ (ἡ δεκὰς) Κράτος, καὶ Παντέλεια, ἐπεὶ πάντα περαίνει τὸν ἀριθμὸν, περιέχουσα πᾶσαν φύσιν ἐντὸς ἑαυτῆς ἀρτίου τε καὶ περισσοῦ. De primæ quadraturæ appellatione non memini me alibi legere.

Pag: 111. lin: 2. *Propterea*q́ *Minerva est à veteribus cognominatus.*) Varijs quoque nominibus à Pythagoricis numerus septenarius appellatus fuit; Ἀθηνᾶ, Καιρὸς, Τύχη. Anonymus in Theologiâ Arithmeticâ ex Anatolio, Διὰ τὸ οὖν τυχαίως καὶ ἐπὶ καιρόν τινα τρόπον ἀπαντᾶν, καὶ ἀποκρίνεσθαι ἕκαστα τὴν τῆς ἑβδόμης χώραν, Καιρὸν αὐτὴν καὶ Τύχην ἐπωνόμαζον. καὶ ἡ συνήθεια Καιρὸς καὶ Τύχη εἴθισθη λέγειν. οἷον γὰρ δεινῶν καὶ περὶ τῶν κλιμακτήρων λεπτολογεῖν ἑβδομαδικὸν μάλιστα παρὰ ἀπο-

πλεσματολόγοις δογματιζόμενον, ὅτι Ἀθηνᾶν, καὶ Καιρὸν, καὶ Τύχην, τὴν ἑπτάδα ἐπωνόμαζον. Macrobius in Somn. Scip. lib. I. cap. VI. *Huic autem numero septenario adeò opinio virginitatis inolevit, ut* PALLAS *quoque vocitetur.* Eulogius in eundem Ciceronis librum. *Numerus septenarius Minervæ tribuitur, quæ ex Iovis capite sine matris utero procreata memoratur. Videlicet quod ad senarium sapientem convenientemq́ suis partibus numerum, monas, quæ est caput numerorum, cùm accesserit, Septenarium creat, qui ab Arithmeticis* MINERVA *dictus est.* Martianus Capella lib. VII. *Quid autem te, septas veneranda, commemorem; quæ, quod naturæ opera sine fœturarum cōtagione conformas, inter deos Tritoniæ virginis vocabulum possedisti.* Hinc intelligendus est Porphyrius περὶ ἀποχῆς, lib. II. Οἱ γοῦν Πυθαγόρειοι περὶ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰς γραμμὰς σπουδάζοντες, ἀπὸ τούτων τὸ πλέον τοῖς θεοῖς ἀπήρχοντο, τὸν μέν τινα ἀριθμὸν Ἀθηνᾶν καλοῦντες. Ad τοῦ Καιροῦ appellationem quod attinet, de eâ est locus etiam Hesychij. Καιρὸς, χρόνος, ἢ τόπος καίριος. ἢ ὁ τῶν ἑπτὰ ἀριθμός.

Lin: 20. *Et Hippocrates cùm sæpe aliàs in plerisq́ libris suis, tum etiam in his evidenter, quos De Hebdomadibus instituit.)* Laudat quoq; hunc Hippocratis librum Eulogius in Somn. Scip. *Hippocrates Cous, naturæ scrutator egregius, hunc numerum in libris, quos* περὶ ἑβδομάδων *appellat, ait creandis inesse corporibus.* Sed hic liber inter Hippoctatis hodie Opera non comparet. Itaque aut non totum Hippocratem nunc habemus, aut alterius est Hippocratis istud scriptum. Nam, ut sciamus, plures eo nomine

mine & Scriptores, & Medici, pariter exstiterunt. Atque ex octo, quos invenio, septem fuere, omnes Coi. Primus, Gnosidici filius. Secundus, Heraclidis; prioris nepos: cujus hodie Opera habemus. Tertius, secundi hujus itidem nepos ex filio Thessalo. Quartus, Draconis F. Quintus, & sextus, Thymbræi filij. Septimus, Praxianactis F. Recenset omnes hos ordine Suidas. Ex his tres nominat Palladius Comment. in librum Hippocratis περὶ ἀγμῶν; primum nempe, secundum, & quartum; Heraclidis, Gnosidici, & Draconis filios. Verba ejus ista. Καὶ ὅτι μὲν γνήσιόν ἐστι, δῆλον. τίνος δὲ Ἱπποκράτους ἐστιν, ἄδηλον ἡμῖν ἐστιν. εἴτε τυχὸν τοῦ Γνωσιδίκου, εἴτε τοῦ Ἡρακλείδου, εἴτε τοῦ Δράκοντος. Octavum ego his omnibus addo, Chium patriâ. Meminit ejus Aristoteles Meteorolog. lib. 1. cap. VI. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ οἱ περὶ τὸν Ἱπποκράτην τὸν Χῖον, καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Αἰσχύλον, ἀπεφήναντο. Et ex eo Theodorus Metochita in Paraphrasi. *Similia autem, atque adeò ferè eadem dixisse, dicit Hippocratem Chium mathematicum, cujus fertur quædam circuli quadratura, & Aeschylum ejus discipulum.* Et observa, mathematicum istum fuisse, ac scripsisse, περὶ τετραγωνισμοῦ. Laudat Opus alibi quoque Aristoteles lib. Περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων. Verba ecce ista sunt. οὐδέ γε εἴ τι ἐστι ψευδογράφημα, περὶ ἀληθές, οἷον, τὸ Ἱπποκράτους, καὶ ὁ τετραγωνισμὸς ὁ διὰ μηνίσκων. Et Themistius in Paraphrasi libri primi De Nat. Auscult. Δύο τινὲς κύκλον ἐπεχείρησαν τετραγωνίζειν, Ἱπποκράτης τε ὁ Χῖος, καὶ Ἀντιφῶν. Item Proclus in Euclidis primum librum libro II. Ἐφ' οἷς Ἱπποκράτης, ὁ τὸν τοῦ μηνίσκου τετραγωνισμὸν εὑρών.

εὐρῶν. Designat quoque Eutocius Comment. in Archimedis περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου, lib. II. Πάντων δὲ διαπορούντων ἐπὶ πολὺν χρόνον, πρῶτον Ἱπποκράτης ὁ Χῖος ἐπενόησεν, ὅτι ἐὰν εὑρεθῇ δύο εὐθειῶν γραμμῶν, ὧν ἡ μείζων τῆς ἐλάσσονός ἐστι διπλασία, δύο μέσας ἀνάλογον λαβεῖν ἐν συνεχεῖ ἀναλογίᾳ, διπλασιασθήσεται ὁ κύβος. Iterum in ejusdem τὴν τοῦ κύκλου μέτρησιν. Δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη τὸ ζητούμενον, ὅπερ Ἱπποκράτης ὁ Χῖος καὶ Ἀντιφῶν ζητήσαντες ἐπιμελῶς ἐκείνους ἡμῖν τοὺς παραλογισμοὺς εὑρήκασιν, οὓς ἀκριβῶς εἰδέναι νομίζω. Neque alius est, qui laudatur ab Aristotele Ethic. Eudem. lib. VIII. Οἷον Ἱπποκράτης, γεωμετρικὸς ὤν, ἀλλὰ περὶ τὰ ἄλλα δοκεῖ βλὰξ καὶ ἄφρων εἶναι. Aliquis è Cois fuit, qui medici omnes, cujus librum Περὶ πτισάνης nominat Alexander Aphrodiseus lib. II. Problem. IX. Διὰ τί Ἱπποκράτης, ἐπὶ τῶν πυρεττόντων φεύγων τὴν τροφὴν ἐν τῇ ἀκμῇ ἐπὶ τῶν πλευριτικῶν καὶ περιπνευμονικῶν ἐπιτρέπει δίδοσθαι κατὰ τὴν ἀκμήν; λέγει γὰρ ἐν τῇ Περὶ πτισάνης. &c. Incertum est, cui adscribere debeamus τὴν Παρακαταθήκην, cujus meminit Pollux lib. IX. cap. VI. Καὶ ὅταν εἴπωσι πενταστάτηρον, πεντάμνουν δοκοῦσι λέγειν, ὡς ἐν τῇ Ἱπποκράτους Παρακαταθήκῃ. Æquè incertum, cujus sit Opus Πρὸς τὰς Κνιδίας δόξας, quod idem commemorat lib. X. cap. XXIII. Ἱπποκράτης δὲ, ἐν τῷ Πρὸς τὰς Κνιδίας δόξας, λεκίσκον εἴρηκε. Laudatur quoque in Hippiatricis Hippocrates quidam.

Pag: 144. lin: 22. *Cum ambitu cumali.*) Quid est? *ambitus cumalis*. An, qui cumam refert? Atqui *Cuma* quid sit, docēt Glossæ Latinogræcæ Philoxeni. *Cuma*, Ἀσπάραγος, Κράμβη, Σπάραγος, Ἀροτρίασις. An legendum? *ambitu cucumali*. Vt sit à cucumâ.

mâ. Arbitrabitur eruditus Lector.

Pag. 154. lin. 7. *Tertia quæ appellatur achronicos.)* Ita mox quoque. *Tertia achronicos, cùm sole occidente diametro distans mergitur stella.* Vtrobique rescribendum, *Tertia acronychos.* Laborat in hâc voce etiam Martiani Capellę locus lib. VIII. vbi de Mercurij stellâ agit. *Nam à Chronico ortu hic nunquam poterit elevari : Quippe in diametro solis posse positis evenire sideribus diametrum in signo septimo perhibetur. ita fit, ut iste, qui ultra signum, & alteram exiguam portionem sequentis, abesse non poterit, non illic contingat ortu à Chronico sublevari.* Itidem restituo. *Nam acronycho ortu hic n. p. e.* Et mox. *Non illi contingat ortu acronycho sublevari,* Græcis ἀκρόνυχος est, Vespertinus; Qui est, aut fit, initio noctis.

Pag. 155. lin. 16. *Consentit his Alexander Milesius.)* Designat Alexandrum Cornelium Polyhistorem. Suidas Ἀλέξανδρος, ὁ Μιλήσιος, ὃς Πολυΐστωρ ἐπεκλήθη, καὶ Κορνήλιος. διότι Κορνηλίῳ Λεντούλῳ αἰχμαλωτισθεὶς ἐπράθη, καὶ αὐτῷ παιδαγωγὸς ἐγένετο, εἶτα ἠλευθερώθη. Scripsit plurima; itaque idem Suidas de eo nobis commemorat. οὗτος συνέγραψε βιβλία ἀριθμοῦ κρείττω. καὶ περὶ Ῥώμης βιβλία πέντε. Et observa illic περὶ Ῥώμης, libros quinque. Ejus Φρυγιακὰ nominat Plutarchus de Flum. Καθὼς ἱστορεῖ Ἀλέξανδρος Κορνήλιος ἐν τρίτῳ Φρυγιακῶν. Idem Opus est, quod Περὶ Φρυγίας indigetat Stephanus in Γάλλος, istis verbis. οὓς παραδίδοται ὁ Πολυΐστωρ ἐν τῷ περὶ Φρυγίας τρίτῳ. Neque assentior Maussaco præstantissimo, qui in Notis ad Plutarchi istum locum Alexandrum Cornelium, &

Polyhistorem, duos facit Περὶ Βιθυνίας, citat in Κύβελον Auctor Etymologici. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Πολυΐστωρ ἐν τῷ περὶ Βιθυνίας, &c. Et Stephanus in Καλλίπολις. Ὡς Ἀλέξανδρος ἐν τῷ περὶ Βιθυνίας. Plutarchus allegat τὰ Ἰταλικὰ in Parallelis. Ἀριστείδης Μιλήσιος, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυΐστωρ ἐν τρίτῳ Ἰταλικῶν. Scripsit & Περὶ Ἰουδαίων. Clemens Strom. I. Ἀλέξανδρος δὲ, ὁ Πολυΐστωρ ἐπικληθεὶς, ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι, ἀνέγραψέν τινας ἐπιστολάς. Et ex hoc Opere erunt intelligenda ista petita esse, quæ Stephanus profert in Ἰουδαία. Idem Clemens laudet τὰ Ἰνδικὰ ejus, Strom. III. Ὥς φησιν Ἀλέξανδρος ὁ Πολυΐστωρ ἐν τοῖς Ἰνδικοῖς. Item. τὰ Πυθαγορικὰ σύμβολα, Strom. I. Ἀλέξανδρος δὲ ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων Ναζαράτῳ τῷ Ἀσσυρίῳ μαθητεῦσαι ἱστορεῖ τὸν Πυθαγόραν. Et Cyrillus adversus Iulianum lib. IX. *Alexander, cognomento Polyhistor, tradit in libro De Symbolis Pythagoricis, Pythagoram venisse ad Zoran, Assyrium genere.* Commemorat τὰ Πυθαγορικὰ ὑπομνήματα Diogenes Laertius in Pythagora, lib. VIII. Καὶ ταῦτα μέν φασιν Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς Πυθαγορικοῖς ὑπομνήμασιν εὑρηκέναι. Puto idem Opus esse. Λιβυκὰ citat Stephanus in Ἀφάκη, & Γάργη. Λυκιακὰ, in Λάμος, nominatque Περὶ Λυκίας in Φελλός. Περὶ Κιλικίας, in Ἀφροδισιάς. Περὶ τῶν παρ' Ἀλκμᾶνι τοπικῶς εἰρημένων, in Ἄραξα, & Ἀσσός. Fuerunt autem Alexandri nomine Scriptores plurimi, de quibus aliàs suo loco dicturus sum, volente Deo.

Pag. 173. lin. 4. *Alias casas solidasve.)* Scrib. *alias cassas, s.*

Pag: 181. lin. 4. *Hipparchus in eo Opere, quod*

scribitur

ſcribitur, DE SECESSIBVS ATQVE INTERVALLIS SOLIS ET LVNÆ.) Hipparchi nomine Auctores plures. Vnus, veteris Comædiæ poëta. Suidas de eo. Ἵππαρχος, κωμικὸς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας. δράματα αὐτοῦ περὶ γάμων, Hujus, puto fuerunt Ἀνασωζόμενοι, quam laudat Athenæus lib. XI. & Θαΐς, Item Παννυχὶς, cujus meminit idem Athenæus lib. XIV. Pollux Πολιτρίχους nominat, lib. X. cap. XXIV. Stobæo Ζωγράφος commemoratur, Serm. LVIII. Alius fuit, itidem Poëta, cujus Ἰλιὰς Αἰγυπτιακὴ, carmine hexametro conſcripta, citatur ab Athenæo libris III. & IX. Tertius, Stagirita, Ariſtotelis propinquus; cujus opera. Τί τὸ ἄρρεν, καὶ θῆλυ, παρὰ θεοῖς. Item, Τίς ὁ γάμος, Et alia quædam. Suidas. Ἵππαρχος Σταγειρίτης, φιλόσοφος, Ἀριστοτέλους γνώριμος, καὶ συγγενής. τί τὸ ἄρρεν, καὶ θῆλυ, παρὰ θεοῖς. καὶ τίς ὁ γάμος, καὶ ἄλλα τινα. Quartus Nicæenſis, Bithynus, hic noſter, de quo Chalcidius. De eo ita Suidas, Ἵππαρχος Νικαεὺς φιλόσοφος, γεγονὼς ἐπὶ τῶν ὑπάτων. ἔγραψε περὶ τῶν Ἀράτου φαινομένων. περὶ τῆς τῶν ἀπλανῶν συντάξεως, καὶ τοῦ καταστηριγμοῦ. περὶ τῆς κατὰ πλάτος μηνιαίας τῆς σελήνης κινήσεως. καὶ εἰς τοὺς ἀρίστους. Ex ijs Operibus, quæ Suidas nominat, primum habemus, beneficij V. CL. Petri Victorij editum Florentiæ anno CIƆ IƆ LXVII. Chalcidius hic citat, *De ſeceßibus atque intervallis Solis & Lunæ*. Fortaſſe eſt illud Opus, quod titulo περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων laudat Pappus in Ptolemæi Σύνταξιν, lib. V. ὁ μὲν Ἵππαρχος ἀπὸ τοῦ ἡλίου μάλιστα τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν οὐκ ἀκριβῶς πεποίηται. Deinde. Ἐν γὰρ τῷ πρώτῳ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων λαμβάνει φαινόμενον τοῦτο, ἔκλειψιν ἡλίου, &c. Et mox. εἶτα

πάλιν αὐτὸς ἐν τῷ βιβλίῳ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων ἐκ πολλῶν ἀποδείκνυσιν. Commemorat *De signis* Servius ad Georgic. lib. I. *Hipparchus scripsit* DE SIGNIS, *& commemoravit etiam, unū quodque signum quot claras, quot secundæ lucis, quot obscuras stellas habeat.* Hunc ipsum nostrum puto, qui nominatur à Pelagonio, Hippiatric. lib. I. cap. XIV. Κλωνίῳ ἀπὸ ἐρέας διάσυρον, καὶ εἰ στέξει μὴ ἐκκοπῆναι, ποίησαι χρήσιμον κήλωνα. τοῦτο γὰρ Ἵππαρχος διαβεβαιοῦται. Quintus, philosophus Pythagoricus, scripsitq́; Περὶ εὐθυμίας. Laudat Stobæus Serm. CVI, Hic ipse est, quem de scholâ Pythagoræ ejectum, quod præcepta doctoris apertè tradidisset, refert Clemens Alexandrinus Strom. V. Φασὶ γοῦν Ἵππαρχον τὸν Πυθαγόρειον, αἰτίαν ἔχοντα γράψασθαι τὰ τοῦ Πυθαγόρου σαφῶς, ἐξελαθῆναι τῆς διατριβῆς, καὶ στήλην ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι οἷα νεκρῷ.

Pag. 200 lin. 13. *Heraclides Ponticus, cùm circulum Luciferi describeret.*) Puto esse ex libro Περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ. Nam plurima scripsit, teste Suida: & habes syllabum eorum apud Diogenem Laertium in ejus vitâ, lib. V. Ex istis Περὶ δικαιοσύνης citat Athenæus lib XII. Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ Περὶ δικαιοσύνης φησί. Et mox iterum. Ἡρακλείδης δ' ὁ Ποντικὸς ἐν δευτέρῳ Περὶ δικαιοσύνης φησίν. Περὶ ψυχῆς. Plutarchus in Camillo. Ἡρακλείδης γὰρ ὁ Ποντικὸς, οὐ πολὺ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπολειπόμενος, ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς συγγράμματί φησιν. Ex hoc est quod Tertullianus ait lib. de Animâ, cap. IX. *Nec ut lumen, etsi hoc placuit Pontico Heraclidi.* Περὶ ἀρχῆς, citat ipse Diogenes Laertius in Periandro, lib. 5. Ὥς φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ Περὶ ἀρχῆς. Hos, puto, libros respexit Cicero

cero ad Q. Fr. lib. III. Epist. V. *Hi libri cùm in Tusculano mihi legerentur, audiente Salustio, admonitus sum ab illo, multo majore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de republicâ. præsertim, cùm essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis versatus in republicâ rebus essem.* Ἀκούσιος ἐρωτικός. Est istud Opus, puto, quod Περὶ ἐρωτικῶν indigetat Atheneus lib. XIII. Μελάνιππος δ᾽ ἦν τὰ παιδικά, ὥς φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ Περὶ ἐρωτικῶν. Περὶ βίων. In eo Opere fuerit βίος Ἀρχιμήδους, cujus meminit Eutocius in Archimedem. Ἀλλ᾽ ἐστὶ μὲν τοῦτο τὸ βιβλίον, ὥς φησιν Ἡρακλείδης ἐν τῷ Ἀρχιμήδους βίῳ, πρὸς τὰς τοῦ βίου χρείας ἀναγκαῖον. Neque aliud erit existimandum, quod allegat Plutarchus in Solone, Themistocle, ac Pericle. Περὶ νόσων. Meminit etiam Diogenes in Empedocle, lib. VIII. Ὁμοίως καὶ Ἡρακλείδης ἐν τῷ Περὶ νόσων. Et posteà. Ἡρακλείδης δὲ ἐν τῷ περὶ νόσων φησὶ καὶ Παυσανίᾳ ὑφηγήσασθαι αὐτὸν τὰ περὶ τὴν ἄπνουν. Περὶ τῆς Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ἡλικίας. Item. Περὶ Ἀρχιλόχου καὶ Ὁμήρου Ex alterutro erit, quod Περὶ Ὁμήρου nominat Eustratius Ethic. lib. III. cap. I. Λέγει δέ καὶ περὶ Αἰσχύλου καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ὁμήρου. Περὶ Μουσικῆς. Plutarchus lib. de Musicâ. Ἡρακλείδης δ᾽ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἐν μουσικῇ τὴν κιθαρῳδίαν καὶ τὴν κιθαρῳδικὴν ποίησιν πρῶτόν φησιν Ἀμφίονα ἐπινοῆσαι. Diogenes ejus operis duos fuisse libros tradit; atqui tamen tertium citat Athenæus lib. X. Ὥς φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τρίτῳ Περὶ μουσικῆς. Iterum lib. XIV. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Ποντικὸς ἐν τρίτῳ Περὶ μουσικῆς, οὐδ᾽ ἁρμονίαν φησὶ δεῖν καλεῖσθαι τὴν φρύγιον, καθάπερ οὐδὲ τὴν Λύδιον. Ergo apud Diogenem

reſcribendum erit. Περὶ μουσικῆς. α΄. β΄. γ΄. Περὶ ἡδονῆς. Allegat non ſemel Athenæus lib. XII. Συνθῆκαι tribuuntur à Suida Heraclidi Lembo, non huic noſtro Pontico, ut mox dicemus. Περὶ Πυθαγορείων. Hinc cenſeo petita illa à Clemente lib. II. Πυθαγόραν δὲ ὁ Ποντικὸς Ἡρακλείδης ἱστορεῖ τὴν ἐπιστήμην τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς εὐδαιμονίαν εἶναι παραδεδωκέναι. Non recenſetur à Diogene Opus Περὶ νήσων. Nominat illud disertè Stephanus. Ὠλίαρος, νῆσος τῶν Κυκλάδων μία. περὶ ἧς Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ Περὶ νήσων οὕτω φησίν. Fortè omiſit, quia de Auctore hujus Operis controverſia inter veteres fuit, erantque qui Philoſtephano aſſcriberent. Obſervo apud Harpocrationem in Στρύμη. Ἡρακλείδης, ἢ Φιλοστέφανος, ἐν τῷ περὶ νήσων. Itaque pro eo Philoſtephanum nominat Conſtantinus de Them. lib. I. cap. XV. Ὡς Φιλοστέφανος ἐν τῷ περὶ νήσων. Sed neque nominat Περὶ χρηστηρίων. Meminit Clemens Strom. I. Μέμνηται τούτων Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς, ἐν τῷ Περὶ χρηστηρίων. Nec Περὶ τοῦ ἄπνου. Laudat tamen ipſe in Procemio. Καθά φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῇ Περὶ τοῦ ἄπνου. Ubi vide Notas V. Cl. Iſaaci Caſauboni. Neque Ἀλληγορίαι Ὁμηρικαὶ, neque Περὶ πολιτείας, quæ exſtant, in Diogenis Indice commemorantur. Plures autem Heraclidæ nomine exſtiterunt. Recenſet Diogenes quatuordecim. Videamus. Γεγόνασι δ' Ἡρακλεῖδαι τέσσαρες καὶ δέκα. πρῶτος, αὐτὸς οὗτος. δεύτερος, πολίτης αὐτοῦ, πυρρίχας καὶ φλυαρίας συντεταγμένος. τρίτος, Κυμαῖος, γεγραφὼς Περσικὰ ἐν πέντε βιβλίοις. τέταρτος, Κυμαῖος, ῥήτωρ, τέχνας γεγραφώς. πέμπτος, Καλατιανὸς, ἢ Ἀλεξανδρεὺς, γεγραφὼς τὴν διαδοχὴν ἐν ἓξ βιβλίοις, καὶ Λεμβευτικὸν λόγον, ὅθεν καὶ Λέμβος ἐκαλεῖτο. ἕκτος, Ἀλεξανδρεὺς, γεγρα-

φὼς τὰ Περσικὰ ἰδιώματα. ἕβδομος, διαλεκτικὸς Βαργυλιήτης, κατ' Ἐπικούρου γεγραφώς. ὄγδοος, ἰατρὸς τῶν ἀπὸ Ἱκεσίου. ἔννατος, ἰατρὸς Ταραντῖνος ἐμπειρικός. δέκατος, ποιητικὸς, παραινέσεις γεγραφὼς. ἑνδέκατος, ἀνδριαντοποιός, Φωκαεύς. δωδέκατος, ἐπιγραμμάτων ποιητὴς, Λιγυρός. τρισκαιδέκατος, Μάγνης, Μιθριδατικὰ γεγραφώς. τεσσαρεσκαιδέκατος, ἀστρολογούμενα συγγεγραφώς. Ecce, Heraclidæ Pontici duo fuerũt; unus hic noſter, de quo diximus: alter, philoſophus, qui ſcripſit Πυῤῥίχας & Φλυαρίας. Suidas ait contra Aprum pro Didymo ſcripſiſſe libros tres, carmine Sapphico & Phalæcio, valde obſcuros, Λέσχας inſcriptos. Ἡρακλείδης, Ποντικὸς, ἀπὸ Ἡρακλείας τοῦ Πόντου, γραμματικός. ὅστις Διδύμῳ τῷ πάνυ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐφοίτησεν. οὗτος ἐπειδὴ ἤκουσεν Ἄπερος τοῦ Ἀριστάρχου μαθητοῦ εὐδοκιμοῦντος κατὰ τὴν Ῥώμην, πολλά τε τοῦ Δίδυμον διασύροντος, ἔγραψε μέτρῳ σαπφικῷ ἤτοι φαλαικίῳ βιβλία γ'. δυσερμήνευτα, καὶ πολλὴν τὴν ἀπορίαν ἔχοντα προβαλλομένων ζητήσεων, ἅτινα Λέσχας ἐκάλεσεν, ἔγραψε δὲ καὶ ποιήματα ἐπικὰ πολλά. Nominat Λέσχας hujus & Ποιήματα iterum alibi. Λέσχαι καὶ Ποιήματα Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ, μέτρῳ Φαλαικείῳ, ἢ Σαπφικῷ γραφέντα. Et Artemidorus Onirocritic. lib. IV. cap. LXV. εἰσὶ γὰρ καὶ παρὰ Λυκόφρονι ἐν τῇ Ἀλεξάνδρᾳ, καὶ παρὰ Ἡρακλείδῃ τῷ Ποντικῷ ἐν ταῖς Λέσχαις, καὶ παρὰ Παρθενίῳ ἐν Ἐλεγίαις, καὶ παρ' ἄλλοις πολλοῖς, ἱστορίαι ξέναι καὶ ἄτριπτοι. Tertius, Cumanus, ſcripſit Περσικά. Memorat quoque Athenæus lib. XI. φυλάσσουσί τε αὐτὸν καὶ τριακόσιαι γυναῖκες, ὡς ἱστορεῖ Κυμαῖος Ἡρακλείδης ἐν πρώτῃ Περσικῶν. Et Auctor Etymologici in Δανάκης. Δανὰ γὰρ τὰ ξηρά. Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ Περσικῶν. Idẽ Παρασκευαστικὰ quoq; ſcripſit, Diogeni nõ nominata. Athen. l. IV. Ἡρακλείδης

κλείδης δ' ὁ Κυμαῖος, ὁ τὰ Περσικὰ συγγράψας, ἐν τῷ δευ-
τέρῳ τῶν ἐπιγραφομένων Παρασκευαστικῶν. Iterum lib.
XII. Ἡρακλείδης δ' ὁ Κυμαῖος, ὁ τὰ Περσικὰ συγγράψας,
ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις Παρασκευαστικοῖς εἰπών, ὡς ἐν τῇ λι-
βανοφόρῳ χώρᾳ βασιλεὺς αὐτονόμος τέ ἐστι, καὶ οὐδενὸς ὑπή-
κοος, γράφει καὶ ταῦτα. De quarto, itidem Cumano,
rhetore, non me alibi legere memini. De quinto,
cujus Διαδοχὴν commemorat, erat Epitome libro-
rum Sotionis. Ipſe tradit in Demetrio. Ἡρακλείδης
ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Σωτίωνος διαδοχῶν. Hic autem Sera-
pionis F. fuit; ut teſtatur alibi quoque in Pytha-
gora, lib. VIII. Φησὶ δὲ Ἡρακλείδης ὁ τοῦ Σαραπίωνος ἐν
τῇ Σωτίωνος ἐπιτομῇ. Diogenes eum Calatianum, aut
Alexandrinum, facit; Suidas Oxyrynchitam tra-
dit. Ἡρακλείδης, Ὀξυρυγχίτης, φιλόσοφος, ὁ τοῦ Σαραπίω-
νος. ὃς ἐπεκλήθη Λέμβος. γεγονὼς ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ ἕκ-
του. ὃς τὰς πρὸς Ἀντίοχον ἔγραψε συνθήκας. ἔγραψε φιλό-
σοφα, καὶ ἄλλα. Obſerva autem, Lembum cognomi-
natum fuiſſe; & Diogenes id confirmat, ac cogno-
minis cauſam tradit, quod ſcripſiſſet Λεμβευτικὸν
λόγον. Citat eum hoc cognomine Feſtus in *Romam.*
*Lembus, qui appellatur, Heraclides exiſtimat, rever-
tentibus ab Ilio Achivis quoſdam tempeſtate dejectos
in Italiæ regiones, ſecutos Tiberis decurſum perve-
niſſe, ubi nunc ſit Roma.* Et Athenæus lib. XIII.
Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λέμβος ἱστορεῖ, ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυ-
μάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος. Scripſit autem ingens quo-
que Opus Hiſtoriarum; ex quo librum viceſimum
primum nominat Athenæus lib. VIII. Ἡρακλείδης
γοῦν ὁ Λέμβος ἐν τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν, περὶ τὴν
Παιονίαν καὶ Δαρδανίαν βατράχους, φησίν, ὕσεν ὁ θεός. Et
triceſi-

tricesimum septimum antea laudaverat, lib. III. Ἱστορεῖ δὲ περὶ αὐτοῦ Ἡρακλείδης ὁ Λέμβος ἐν τῇ τριακοστῇ ἑβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν. Et hic, ut opinor, est ille ipse, cujus inter Historicos meminit Dionysius Halicarnasseus Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων. Τοιγάρτοι τοιαύτας συντάξεις κατέλιπον, οἵας οὐδεὶς ὑπομένει μέχρι κορωνίδος διελθεῖν. Φύλαρχον λέγω, καὶ Δοῦριν, καὶ Πολύβιον, καὶ Σάωνα, καὶ τὸν Καλλατιανὸν Δημήτριον, Ἱερώνυμόν τε, καὶ Ἀντίλογον, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Ἡγησίαν Μάγνητα, καὶ ἄλλους μυρίους. De sexto, Persicorum idiomatum Scriptore, adhuc quæro; ut & de septimo, Dialectico, Bargyleïte; qui contra Epicurum scripsit. Neque magis notus octavus, Medicus, de Hicesij sectatoribus. Nonus, Tarentinus, commemoratur ab Athenæo lib. II. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Ταραντῖνος ζητεῖ, πότερον προπαρατίθεσθαι δεῖ τὰ τραγήματα, καθάπερ ἔν τισι τόποις τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν ἑλλάδα γίνεται, ἢ οὐ, ἀλλὰ μετὰ τὸ δεῖπνον. Scripsit Συμπόσιον. Id citat idem Athenæus quinquies lib. II. Meminit ejus Galenus. Περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως, lib. VI. Ταῦτά τε οὖν ἀναγινώσκειν χρὴ, τὸν ἔμπειρον γενέσθαι ὕλης βουλόμενον, ἔτι τε πρὸς τούτοις, τά θ' Ἡρακλείδου τοῦ Ταραντίνου, καὶ Κρατεύα. Iterum, Περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους, lib. VI. Εὕροις δ' ἂν μετὰ τοὺς παλαιοὺς Μαντίᾳ, καὶ Ἡρακλείδῃ τῷ Ταραντίνῳ πλεῖστα φάρμακα γεγραμμένα. Vnde colligas quoddam ejus Opus fuisse, Περὶ φαρμάκων. Quemadmodum ex alio quodam loco ejusdem Galeni, Περὶ συνθέσεως τῶν φαρμάκων τῶν κατὰ γένη, lib. II. Φαρμάκων συνθέσεις. παμπόλλων ἀξίων ἐπαίνου πρῶτος ὧν οἶδα Μαντείας ὁ Ἡροφίλειος ἔγραψεν, οὗ μαθητὴς γενόμενος Ἡρακλείδης ὁ Ταραντῖνος, οὐ μόνον ἐν τῇ τῶν φαρμάκων χρήσει φαίνεται

μιμούμενος ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ διαιτητικὸν μέρος τῆς τέχνης. Scripsit quoque Θηριακά. Allegat idem Galenus, Περὶ ἀντιδότων lib. I. Ὄπια τά θ' Ἡρακλείδους τοῦ Ταραντίνου Θηριακὰ, καὶ Κρατεύα, καὶ Διοσκορίδου. Et Ἐξηγητικὸν in Hippocratem. Citat Erotianus in Lex. Hippocratis. Στλεγγίδα. Ἡρακλείδης μὲν ὁ Ταραντῖνος διὰ τοῦ ρ γράψας στρεγγίδα ἐν δευτέρῳ Ἐξηγητικῷ τῆς τετάρτης Ἐπιδημίας. Citat quoque, sed designato potius, quam expresso, Operis titulo, in Procemio, & in θεραπευτικῷ. Meminit ejus etiam Dioscorides in Procemio. Ἰόλας μὲν γὰρ ὁ Βιθυνὸς, καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ταραντῖνος, ἐπ' ὀλίγον ἥψαντο τῆς αὐτῆς πραγματείας. Et hic ipse, aut Hicesij discipulus, quem octavum enumerat Diogenes, cujus mentionem facit Plinius. lib.xx. capp.v. XVII.& lib.XXII. cap.VII. De decimo, cujus Παραινέσεις nominat, nihil alibi observavi, ut nec de undecimo, Phocensi. Duodecimum, epigrammatarium, arbitror fuisse Sinopensem, cujus Epigramma exstat Anthologiæ lib. III. Ejusdemque esse censeo alia duo, quæ Heraclidis simpliciter nomen illo ipso libro præferunt. Decimum tertium, Magnesium, ejusque Mithridatica; & decimum quartum cum Astrologumenis, pariter ignoro. Sed præter hos alij mihi alibi observati. Fuit enim Heraclides quoque Comicus; cujus meminit Athenæus lib. XII. Περὶ οὗ καὶ Ἡρακλείδης ὁ τῶν κωμῳδιῶν ποιητὴς μέμνηται οὕτως. Fuit Heraclides Lycius, sophista. De eo Philostratus in Niceta, Sophistarum lib. I. Τὸν δὲ ἄνδρα τοῦτον χρόνοις ὕστερον Ἡρακλείδης ὁ Λύκιος σοφιστὴς διορθούμενος, ἐπέγραψε Νικήτην τὸν κεκαθαρμένον. ἠγώνιζε δὲ, ἀκροθίνια Πυγμαῖα

μαῖα

μαῖα Κολοσσῷ ἐφαρμόζων. Ex quo loco adumbratus est iste Suidę. Ἡρακλείδης ὁ Λύκιος σοφιστὴς ἔφη. Νικήτης ὁ κεκαθαρμένος, ἀγνοήσας ἀκροθίνια Πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν. Describit vitam ejus Philostratus, Operis citati lib. II. Inter cætera scripsit, Ἐγκώμιον πόνου. Philostratus in vitâ ejus. Καί ἐστιν αὐτοῦ φρόντισμα οὐκ ἀηδὲς, βιβλίον ξύμμετρον, ὃ ἐπιγέγραπται. Πόνου ἐγκώμιον. Heraclides Mopseates legitur apud Athenæum lin. 6. Ὡς ὁ Μοψεάτης Ἡρακλείδης λέγει, καταριθμούμενος αὐτὸν καὶ ἀπ' ἄλλων πόλεων. Heraclides Cretensis scripsit. Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεων. Apollonius Hist. Mir. XIX. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Κρητικὸς, ἐν τῷ Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεων, κατὰ τὸ Πήλιον ὄρος φύεσθαί φησιν ἄκανθαν καρποφόρον. Heraclides Soranus occurrit apud Auctorem Etymologici in Λημῶ. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Σωρανὸς λέγει λημᾶν λέγεσθαι τὸ ἀπολαυστικῶς βλέπειν. Heraclides Syracusanus inter rei culinariæ Scriptores recensetur à Polluce lib. VI. cap. X. Πολλὰ δ' ἂν εἴη τῶν περὶ τὴν ἡδυντικὴν σκευασίαν ἀνευρεῖν ἐκ τῶν ὀψοποιητικῶν συγγραμμάτων Παντελέοντος, καὶ Μιθαίκου, καὶ Ζωπυρίνου, καὶ Σόφωνος, καὶ Ἡγησίππου, καὶ Παξάμου, καὶ Ἐπαινέτου. συναριθμοῖτο δ' ἂν τούτοις Ἡρακλείδης τε ὁ Συρακούσιος, καὶ Τινδάρχος ὁ Σικυώνιος. Citaturque ejus Ὀψαρτυτικὸς ab Athenæo lib, II. Ἐπαίνετος δὲ, καὶ Ἡρακλείδης ὁ Συρακούσιος ἐν Ὀψαρτυτικῷ, τῶν ᾠῶν φησὶ πρωτεύειν τὰ τῶν ταῶν. Occurritque iterum III. IV, & VII. Ejusdem fuit, Περὶ θεσμῶν. Meminit idem Athenæus lib. XIV. Ἡρακλείδης ὁ Συρακούσιος ἐν τῷ περὶ θεσμῶν. Indigetatur alius item Terinæus, apud Etymologici Auctorem in Τέρινα. ἔστι δὲ καὶ πόλις, ὅθεν Ἡρακλείδης ὁ Τεριναῖος. Sed & Opera varia

citantur Heraclidis alicujus auctoris, quæ tamen cui assignare certò possis, minimè liqueat. Ecce; in primis est; Τῶν Σατύρου βίων Ἐπιτομή. Diogenes Laërtius in Pythagora, lib. VIII. Ἡρακλείδης δέ φησιν ἐν τῇ τοῦ Σατύρου βίων ἐπιτομῇ. Laudaturque ab eodem rursum in Empedocle, eodem libro; & in Zenone Eleate, lib. IX. Ἄβαρις. Plutarchus lib. De Aud. Poet. Τὰ Αἰσώπεια μυθάρια, καὶ τὰς ποιητικὰς ὑποθέσεις, καὶ τὸν Ἄβαριν τοῦ Ἡρακλείδου, καὶ τὸν Λύκωνα τοῦ Ἀρίστωνος διερχόμενοι. Κτίσεις ἱερῶν. Clemens in Protreptico. Ἡρακλείδης δὲ ἐν Κτίσεσιν ἱερῶν περὶ Ἀκαρνανίαν φησὶν, ἔνθα τὸ Ἄκτιόν ἐστιν ἀκρωτήριον, καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀκτίου τὸ ἱερὸν, ταῖς μυίαις προθύεσθαι βοῦν. Περὶ τοῦ Χρὴ καὶ Δεῖ. Etymologici Auctor in Δοῦλος. Ἡρακλείδης δὲ ἐν τῷ Περὶ τοῦ Χρὴ καὶ Δεῖ, σχηματίζει παρὰ τὸ δέω, τὸ ἐλλείπω. Περὶ καθολικῆς προσῳδίας. Apollonius De Syntaxi, lib. IV. Ἡρακλείδης γοῦν, ἐπιμερίζων τὰς οὐ δυναμένας λέξεις ὀξεῖαν ἐπιδέξασθαι, ἐν τῷ Περὶ καθολικῆς προσῳδίας, φησίν.

Pag. 220. lin. 22. *Quæ Orpheus, & Linus, & Musæus, de divinis potestatibus vaticinati sunt.*) Respicit eorum Opera, quorum inscriptio, Χρησμοί. De Orphei hoc Opere, putatum hoc fuit à quibusdam Onomacriti exstitisse. Suidas, cum inter Poëmata ejus enumerat, recenset quoque Χρησμοὺς, οἳ ἀναφέρονται εἰς Ὀνομάκριτον. Lini Χρησμοὺς qui citaret, non memini legere. De Musæi dictum est à me Attic. Lect. lib. II. cap. XIX. Illic vide, si tanti est.

Pag. 227. lin. 16. *Multos porrò esse dæmonas, etiam Hesiodo placet. Ait enim item esse eorum decem millia, eosq́ue esse tam in obsequio Dei, quàm in tutelâ mortalium.*) Corruptus locus. Restituo. *Ait*

enim

enim ter eſſe deorum decem millia. Hoc evincunt quoque ſequentia ſtatim verba. *Non certam ſummam conficiens numeri eorum, ſed juxta vim pleni numeri trium multiplicans decem millia.* Deinde mendoſum quoque iſtud, *quàm in tutelâ mortalium.* Quid enim? an in hominum tutelâ ſunt dij? Immò contra, homines ſunt in tutelâ deorum. Ergo reſcribo. *q. in tutelam mortalium.* Repetenda erat litera finalis fugitiva à principio vocis ſequentis, cui adhæſerat. Locus Heſiodi, quem reſpexit, iſte eſt Ἔργων lib. I.

Τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ἀθάνατοι Ζηνὸς, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Pag. 245. lin. 11. *Amica ſibi paratura necem.)* Lego. *Arma ſibi p. n.*

Pag. 261. lin. 1. *Perdet Crœſus.)* Notiſſimus eſt verſus oraculi Crœſo dati.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Exſtat apud Ariſtotelem Rhet. lib. III. cap. V.

Pag. 262. lin. 5. *Argivis per oraculum quærentibus.)* Verſus oraculi iſti ſunt apud Herodotum, qui hiſtoriam commemorat, lib. VII.

Ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Εἴσω τὸ προβόλαιον ἔχων, πεφυλαγμένος ἧσο,
Καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σαώσει.

Pag. 274. lin. 2. *Id enim nec me latet nunc quàm cruenta cogitem, ſed vincit ira ſanitatem pectoris.)* Corruptus locus. Latent enim hîc ipſa Medeæ verba. Itaque reſtituo. *Ait enim;*

Nec me latet nunc quàm cruenta cogitem,
Sed vincit ira ſanitatem pectoris.

Ipſi Euripidis verſus, quos Latinos fecit, in Medeâ ſunt, atque ita habent.

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα τολμήσω κακά,
Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Pag. 291. lin. 10. *Vt Diodorus.*) Intelligit, puto, Diodorum, cognomento Cronum; de quo habemus apud Diogenem Laertium lib. II. Cæterùm plures Diodori. Vnus, Alexandrinus, mathematicus, cujus meminit Achilles Statius in Prolegomenis ad Aratũ. Εὔδωρος ὁ φιλόσοφος φησὶ Διόδωρον τὸν Ἀλεξανδρέα μαθηματικὸν τούτῳ διαφέρειν εἰπεῖν τὴν μαθηματικὴν τῆς φυσιολογίας. Alius fuit ab eo, item Alexandrinus, Valerius cognominatus, Teleclis diſcipulus, Pollionis F. tempore Adriani Cęſaris. Suidas. Διόδωρος, ὁ Οὐαλέριος ἐπικληθεὶς, φιλόσοφος, μαθητὴς Τηλεκλέους, Ἀλεξανδρεὺς, υἱὸς Πολλίωνος τοῦ φιλοσόφου, τοῦ γράψαντος τὴν Ἀττικὴν λέξιν, γεγονὼς ἐπὶ τοῦ Καίσαρος Ἀδριανοῦ. Tertius, Elaites, elegiarum auctor. Parthenius Erotic. XV. Περὶ Δάφνης ἡ ἱστορία παρὰ Διοδώρῳ τῷ Ἐλαΐτῃ ἐν Ἐλεγείαις. Quartus, Epheſius, qui ſcripſit ΠΕΡΙ ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΥ. Diogenes Laertius in vitâ Empedoclis, lib. VIII. Διόδωρος δὲ ὁ Ἐφέσιος περὶ Ἀναξιμάνδρου γράφων, φησὶν ὅτι τοῦτον ἐζηλώκει. Quintus, ὁ Περιηγητής. Plutarchus extremo Theſeo. Ὡς ἱστόρηκε Διόδωρος ὁ Περιηγητής. Scripſit autem Περὶ τῶν μνημάτων. Plutarchus iterum extremo Themiſtocle. Διόδωρος δ' ὁ Περιηγητὴς ἐν τοῖς περὶ τῶν μνημάτων εἴρηκεν. Meminit rurſum in Cimone. Sextus, Prienæus, ſcripſitque De Re Ruſticâ. Laudat Varro De R. R. lib. I. cap. I. & ex eo Columella. Septimus, & octavus, Sardiani, rhetores;

tores; quorum major Zonas dictus: minor ſcripſit Hiſtorias, odas, et alia carmina. Strabo lib. XIII. vbi commemorat viros claros Sardibus natos. Ἄνδρες δ' ἀξιόλογοι γεγόνασι τοῦ αὐτοῦ γένους, Διόδωροι δύο οἱ ῥήτορες, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἐκαλεῖτο Ζωνᾶς, ὁ δὲ νεώτερος, φίλος ἡμῖν γενόμενος, καὶ ἱστορικὰ συγγράμματά ἐστι, καὶ μέλη, καὶ ἄλλα ποιήματα. Alterius horum meminit Schol. Aphthonij. Ῥητορικὴ τοίνυν ἐστὶν, ὡς Διόδορός φησι, δύναμις εὑρετικὴ καὶ ἑρμηνευτικὴ, μετὰ κόσμου τῶν ἐνδεχομένων πιθανῶν ἐν παντὶ λόγῳ. Octavus, Siculus, cujus Bibliotheca exſtat. Nonus, Sinopenſis, Comicus; de quo videre eſt apud Suidam: ejuſque Ἐπίκληρος bis laudatur ab Athenæo lib. VI. Αὐλητρὶς, ab eodem lib. X. Decimus, Tarſenſis, Grammaticus. Strabo, ubi recitat viros claros ex urbe Tarſo oriundos, lib. XIV. Γραμματικοὶ δὲ, ὧν καὶ συγγράμματά ἐστιν, Ἀρτεμίδωρός τε καὶ Διόδωρος. Meminit ejus Erotianus. Διόδωρος ὁ γραμματικὸς, καὶ Ζήνων ὁ Ἡροφίλειος, τὸ κάμορον, κάμμορον, ἢ κάμαρον φασὶ καλεῖν τὸ κώνειον τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Δωριέας. Hunc cenſeo eſſe cujus Ἀπομνημονεύματα citat Diogenes Laërtius in Speuſippo, initio libri IV. Καθά φησι Διόδωρος ἐν ἀπομνημονευμάτων πρώτῳ. Eundem etiam, cujus Περὶ σταθμῶν citat Suidas in Τάλαντον. Neque alius putandus videtur, cujus Γλῶσσαι Ἰταλικαὶ, & Πρὸς Λυκόφρονα commemorantur ab Athenæo lib. XI. Nominat eum, ſed incerto Opere, Heſychius in Διαγόρας. Διόδωρος, ὁ Ταρσεὺς, ἀναγινώσκει περὶ αὐτῶν Διαγόρας.

Lin. 12. *Vt Anaxagoras.*) Nempe Clazomenius, de quo eſt apud Diogenem Laertium, lib. II. Primus ſcripſit τὰ φυσικὰ, ut volunt nonnulli. Clemens

mens Strom. I. Ἀλκμαίων γοῦν Περίθου Κροτωνιάτης πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέταξεν. οἱ δὲ, Ἀναξαγόραν Ἡγησιβούλου Κλαζομένιον, πρῶτον διὰ γραφῆς ἐκδοῦναι βιβλίον ἱστοροῦσιν. Citant Cicero, Plinius, Athenæus, alij. Scripſit etiam in carcere τὸν τοῦ κύκλου τετραγωνισμόν. Plutarchus De Exilio. Ἀλλ' Ἀναξαγόρας μὲν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὸν τοῦ κύκλου τετραγωνισμὸν ἔγραφε. Fuerunt & tres alij iſto nomine. Diogenes. Γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι τρεῖς Ἀναξαγόραι, ὧν ἐν οὐδενὶ πάντα. ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ῥήτωρ, Ἰσοκράτειος. ὁ δ' ἀνδριαντοποιός. οὗ μέμνηται Ἀντίγονος. ἄλλος, γραμματικὸς, Ζηνοδότειος. De rhetore, Iſocratis diſcipulo, neſcio an alibi aliquid legerim. De ſtatuario, quem ſubjungit, obſervo Æginetam fuiſſe, apud Pauſaniam Eliac. lib. I. Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ ἀνατεθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐποίησεν Ἀναξαγόρας Αἰγινήτης. Vltimum verò, Grammaticum, Zenodoteum, eundem arbitror, quem incerto Opere citat Scholiaſtes Apollonij lib. IV. Ἀναξαγόρας φησὶν, ὅτι ταῖς ἀληθείαις Ἀχιλλέα τιμῶσι τοῖς περὶ Λακωνικὴν ταῦτα πέπλασται. Videtur ſcripſiſſe Περὶ τραγῳδίας. Obſervo apud Vitruvium in Proœmio lib. VII. *Namq; primum Agatharchus Athenis Aeſchylo docente tragædiam ſcenan fecit, & de eâdem commentarium reliquit. Ex eo moniti Democritus, & Anaxagoras, de eâdem re ſcripſerunt.* Neque enim alius eſt putandus; ut neque iſte, quem Περὶ βασιλείας ſcripſiſſe teſtatur Ælianus Var. Hiſt. lib. IV. cap. XIV. Καὶ Ἀναξαγόρας ἐν τῷ Περὶ βασιλείας φησί.

Lin 14. *Vt Democritus.* Hujus ſcripta complura recenſet Diogenes in vitâ ejus, lib IX. Idem ſex Democritos commemorat. Γεγόνασι δὲ Δημόκριτοι ἕξ. πρῶτος,

πρῶτος, αὐτὸς οὗτος. δεύτερος, Χῖος, μουσικὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. τρίτος, ἀνδριαντοποιὸς, οὗ μέμνηται Ἀντίγονος· τέταρτος, περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ γεγραφὼς, καὶ τῆς πόλεως Σαμοθρᾴκης. πέμπτος, ποιητὴς ἐπιγραμμάτων, σαφὴς καὶ ἀνθηρός. ἕκτος, Περγαμηνὸς, ἀπὸ ῥητορικῶν λόγων. Primi multa ubique mentio. Secundi, neſcio an alibi exſtet. Tertij meminit Pauſanias Eliac. II. Ἵππων δὲ Ἠλείων πυγμῇ παῖδα κρατήσαντα ἐποίησε Δημόκριτος Σικυώνιος. Et obſerva illic, Sicyonium fuiſſe, quod Diogeni non annotatum. Quartus, quem commemorat de Epheſino templo ſcripſiſſe, Epheſius fuit. Accipio ex Athenæo lib. XII. Καὶ περὶ αὐτῶν δὲ τῶν Ἐφεσίων Δημόκριτος ὁ Ἐφέσιος ἐν τῷ προτέρῳ Περὶ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ. Quinti, Epigrammatarij, unicum nobis Epigramma ſupereſt. Εἰς τὴν ἀνερχομένην ἀπὸ θαλάττης Ἀφροδίτην, Anthologiæ lib. IV. cap. XII. De ſexto, Pergameno, non alibi legi. At verò addo his Trœzenium, qui ſcripſit Κατὰ σοφιστῶν. Laudat ipſe Diogenes in Empedocle, lib. VIII. Δημόκριτος δὲ ὁ Τροιζήνιος ἐν τῷ κατὰ σοφιστῶν βιβλίῳ φησὶν αὐτὸν, &c. Et incertum eſt, cui tribuere debeamus Opus Περὶ τῆς σκηνῆς. Indicat illud Vitruvius in Proœmio lib. VII. *Agatharchus Athenis, docente Aeſchylo tragœdiam, ſcenam fecit, & de eâ commentarium reliquit. Ex eo moniti Democritus, & Anaxagoras, de eàdem re ſcripſerunt.*

Ibid. *Et Leucippus.)* Hic ſcripſit Περὶ νοῦ. Citat Stobæus in Eclog. Phyſ. Theophraſtus attribuit quoque ipſi τὸν μέγαν διάκοσμον, quod Opus alij Democrito aſſignabant. Diogenes in Elencho Operum Democriti. Μέγας Διάκοσμος. ὃν οἱ περὶ Θεόφραστον Λευκίππου φασὶν εἶναι.

Pag. 302. lin. 23. *Vt Asclepiades putat.*) Meminit Asclepiadis quoque medici Plinius lib. XXIX. cap. I. & Aëtius lib. VII. Tertullianus De Animâ, cap. XV. XXV. XXXVIII. Sed duos ego hoc nomine invenio. Vnus est Φαρμακίων cognominatus; cujus Θηριακὰ, & Γυναικεῖα, item Δυνάμεις, quod Opus in libros decem distinctum, citat Galenus De Comp. Med. per. gen. lib. I. Καὶ Ἥρας μὲν ἓν ἔγραψε βιβλίον τῶν Δυνάμεων. Ἀσκληπιάδης δὲ, ὁ ἐπικληθεὶς Φαρμακίων, δέκα, χωρὶς τῶν Θηριακῶν, καὶ Γυναικείων. Alter ab hoc, Asclepiades Metrodorus; cujus meminit idem Galenus De Simpl. Medic. Pot. lib. I. Ὥσπερ δὲ ὑπερβάλλεσθαι βουλόμενος αὐτὸν τοῖς κατὰ τῶν αἰσθήσεων ψεύσμασιν ὁ Ἀσκληπιάδης Μητρόδωρος, ἀλλά τε καὶ ῥητίνην, καὶ ἄσφαλτον, οὐχ ὁμολογεῖ θερμαίνειν ἡμᾶς. Incertum utrius esse dicemus Τὰ Ἐκτὸς, quæ citat ille ipse De Compos. Medicam. per partes, lib. II. Τὰ ὑπὸ Ἀσκληπιάδου γραφέντα ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐκτός. Ac laudat id Opus pluries eo ipso libro. Et Μαρκέλλας inscriptum fuit. Ecce in fine libri III. Τὰ ὑπὸ Ἀσκληπιάδου γεγραμμένα πρὸς τὰς ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ἐκτός, ἃ Μαρκέλλας ἐπιγράφει. Iterum lib. IV. Τὰ ὑπὸ Ἀσκληπιάδου κατατεταγμένα κατὰ τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν ἐκτὸς, ἃ Μαρκέλλας ἐπιγράφει. Sic alterum fuit ejusdem Opus, Τὰ ἐντός; inscriptum, Μνάσωνος. Idem Galenus ejusdem Operis lib. VII. Αἱ ὑπὸ Ἀσκληπιάδου γεγραμμέναι θηριακαὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐντὸς, ἃ Μνάσωνος ἐπιγράφει. Et occurrit illic pluries. Emendandus autem idem De Antid. lib. II. ubi semel atq; iterum Ἄσωνος scribitur pro Μνάσωνος. Invenio etiam Asclepiadis Ἐξηγητικὸν τοῦ κατ᾽ ἰητρεῖον.

τρεῖον apud Erotianum in Σκέπαρνος. Μαρτυρεῖ δὲ Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ Ἐξηγητικῷ τοῦ κατ᾽ ἰητρεῖον. Laudat Περὶ ἑλκῶν Cassius Iatrosophista Problem. XXXIX. Ὁ οὖν Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ περὶ ἑλκῶν φησὶν, ὅτι πρὸς τὰ πληθύοντα κατ᾽ ἀρχὰς ἡ ὕλη φέρεται. Et ex isto ipso opere est sine dubio quod profert Problem. I. Pariter incertũ est Opus *Celcrum Passionum*, apud Cælium Aurelianum Chron. lib. I. cap. IV. & lib. II. cap. VII. *Salutarium*, lib. II. cap. VII. *De Clysteribus*, lib. II. cap. XIII. *Parasceuasticῶν libri*, ibidem. *De Hydrope*, lib. V. cap. I. De alterutro capiendus est Stephanus in Νάξος. Ἀσκληπιάδης ἱστορεῖ τὰς Ναξίας γυναῖκας μόνας ὀκταμήνια τίκτειν, ἢ διὰ τὸ τὴν Ἥραν φίλην γενομένην τῷ Διονύσῳ, ταῖς Ναξίαις τοῦτο δῶρον παρασχεῖν. ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Διόνυσος οὕτως ἐτέχθη. Alius ab utroque hoc fuit Asclepiades Alexandrinus. Meminit ejus Scholiastes Aristophanis ad Nubes. καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τοὺς κατὰ δῆμον ἄρχοντάς φησι. Alius Asclepiades Cyprius. Porphyrius Περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων lib. IV. Ὡς φησι Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς, καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Κύπριος. Scipsit autem Περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης. Porphyrius loco citato. Λέγει δὲ ὁ Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ Περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης ταῦτα. Invenio quoque Asclepiadem Arei F. qui scripsit Περὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Athenæus lib. XIII. Ὡς Ἀσκληπιάδης εἴρηκεν ὁ τοῦ Ἀρείου ἐν τῷ Περὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως συγγράμματι, τὸ κύριον αὐτῆς ὄνομα φάσκων εἶναι Μηλίχην. Celeberrimus omnium, Diotimi F. Myrleanus, Grammaticus, de quo est videre apud Suidam; qui ait eum scripsisse plurima, & recenset, Φιλοσόφων βιβλίων διορθωτικά. Ejus Opus Περὶ Κρατί-

νυ commemorat Athenæus lib. XI. Περὶ Νεστορίδος, bis terve ibidem. Περὶ γραμματικῶν, citat Anonymus in vitâ Arati. Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Μυρλεανὸς ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ Περὶ γραμματικῶν Ταρσέα αὐτὸν φησὶ γεγονέναι, ἀλλ᾽ οὐ Σολέα. Suidas. Ὀρφεὺς, Κροτωνιάτης, ἐποποιός. ὃν Πεισιστράτῳ συνεῖναι τῷ τυράννῳ Ἀσκληπιάδης φησὶν ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ τῶν γραμματικῶν. Ejus Ὑπόμνημα εἰς Ὀδύσσειαν nominat Etymologici Auctor in Ἀρναῖος. Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Μυρλεανὸς ἐν τῷ Ὑπομνήματι τῆς Ὀδυσσείας. Parthenius Erotic. XXXV Τὰ Βιθυνιακὰ laudat. Περὶ Εὐλιμένης ἱστορεῖ Ἀσκληπιάδης ὁ Μυρλεανὸς Βιθυνιακῶν πρώτῳ. Ex eoque Opere librum decimum legere est apud Scholiasten Apollonij lib. II. Ἱστορεῖ Δεινίας ἐν πρώτῳ Ἀργολικῶν, καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Μυρλεανὸς ἐν δεκάτῳ Βιθυνιακῶν. Ælius Asclepiades Περὶ στεφάνων legitur apud Athenæum lib. XV. Τὰ ἐκ τῶν ἐπιγραφομένων Αἰλίου Ἀσκληπιάδου στεφάνων φέρε ἡμῖν. Fuit Asclepiades Anazarbensis, qui multa alia scripsit, & Περὶ ποταμῶν. Stephanus in Ἀνάζαρβα. Καὶ Ἀσκληπιάδης Ἀναζαρβεὺς, ὁ πολλά τε καὶ ἄλλα, καὶ Περὶ ποταμῶν γράψας βιβλίον. Alius item fuit Nicæensis, cujus meminit idem Stephanus in Νίκαια. Alius rursum Tragilensis, qui scripsit Τὰ τραγῳδούμενα, libris sex. Stephanus. Τράγιλος, πόλις μία τῶν ἐπὶ Θρᾴκης, πρὸς τῇ Χερρονήσῳ καὶ Μακεδονίᾳ. ἐκ ταύτης ἦν Ἀσκληπιάδης ὁ τὰ τραγῳδούμενα γράψας ἐν ἓξ βιβλίοις. Citat ejus Operis librum primum Schol. Pindari Nemeonic. Od. VII. sed corrupto valde loco. Ἀσκληπιάδης διὰ τῶν τραγῳδουμένων φησὶν οὕτω. Restituo. Ἀσκληπιάδης δὲ ἐν ά τῶν τ. Scholiastes Apollonij secundum nominat in Commentario ad lib. II.

lib. II. Καὶ Ἀσκληπιάδης ἱστορεῖ ἐν δευτέρῳ τραγῳδουμένων. Tertius citatur apud Pindari Schol. Pythionic. Od. II. Ἀσκληπιάδης δὲ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν τραγῳδουμένων οὕτω γράφει. Quartum obſervo apud Harpocrationem in Δυσαύλης. Ἀσκληπιάδης δ' ἐν τετάρτῳ τῶν τραγῳδουμένων, τὸν Δυσαύλην αὐτόχθονα εἶναί φησι. Sextus ab Heſychio laudatur in ῥησίαρχος. Ὡς Ἀσκληπιάδης ἐν ἕκτῳ τραγῳδουμένων. Quæ totidem verbis apud Suidam in eâdem dictione. Sic apud Pindari Scholiaſten Pythionic. Od. IV. Καὶ Ἀσκληπιάδης ἐν ἕκτῳ τραγῳδουμένων ἱστορεῖ Ἀπόλλωνος καὶ Καλλιόπης Ὑμέναιον. Et indiſtinctè, ſine ullo librorum numero, citant alij. Plutarchus in Iſocrate. Καὶ Ἀσκληπιάδης, ὁ τὰ τραγῳδούμενα συλλέξας. Scholiaſtes Heſiodi in Theogoniam. Ἀσκληπιάδης δὲ ἐν τοῖς τραγῳδουμένοις εἰς κύκνον φησὶ μεταβληθῆναι τὸν Δία. Schol. Homeri ad Iliad. ζ. ἡ ἱστορία παρὰ Ἀσκληπιάδῃ ἐν τραγῳδουμένοις. Et mox iterum ad extremum η. Ἐξ ἧς γενέσθαι τὸν Εὔηνον. ἡ ἱστορία παρὰ Ἀσκληπιάδῃ ἐν τραγῳδουμένοις. Athenæus lib. 10. Ἀσκληπιάδης ἐν τραγῳδουμένοις τοῖχον εἶναί φησι. Harpocration in Μελανίππειον. Μελανίππου τοῦ Θησέως ἡρῷόν ἐστιν, ὥς φησιν Ἀσκληπιάδης τραγῳδουμένοις. Incertum eſt, cui tribuere debeamus τὰ Αἰγυπτιακά. è quibus librum ſexageſimum commemorat Athenæus lib. III. Ἀσκληπιάδης εἴρηκεν ἐν ἑξηκοστῷ Αἰγυπτιακῶν. Pariter incertum cujus ſint τὰ Παντοδαπά, è quibus librum decimum citat Etymologici Auctor in Δίκρον. Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν παντοδαπῶν.

Pag. 303. lin. 4. *Vt Epicuro placet.)* Puto in Opere, Περὶ ἀτόμων. Scripſit autem plurima, & non-

 nulla

nulla recenſet Diogenes Laertius in ejus vitâ, lib. x in his erat, Περὶ τέλους. Id commemorat etiam Athenæus, lib. VII. Ἐπίκουρος γὰρ ἦν ὁ τούτων διδάσκαλος, ὃς καὶ βοῶν ἔλεγεν, ἀρχὴ καὶ ῥίζα παντὸς ἀγαθοῦ ἡ τῆς γαστρὸς ἡδονὴ, καὶ τὰ σοφὰ καὶ τὰ περιττὰ εἰς ταύτην ἔχει τὴν ἀναφοράν. κἀν τῷ Περὶ τέλους δέ φησιν οὕτω πως. Ac meminit iterum bis lib. XII. Idem laudat Epiſtolam ejus, Περὶ ἐπιτηδευμάτων, lib. VIII. & alias ad Hermachum, lib. XIII. Ἐπιτομὴ πρὸς Ἡρόδοτον exſtat apud Diogenem loco citato, meminitque ipſe Epicurus in Epiſtola ad Philoclem. Καὶ διὰ μνήμης ἔχων ὀξέως αὐτὰ περιόδευε μετὰ τῶν λοιπῶν, ὧν ἐν τῇ μικρᾷ ἐπιτομῇ πρὸς Ἡρόδοτον ἀπεστείλαμεν. Et Achilles Tatius in Prolegomenis ad Arati Phænomena. Τοὺς ἀστέρας δὲ ζῶα εἶναι οὔτε Ἀναξαγόρᾳ, οὔτε Δημοκρίτῳ δοκεῖ, οὔτε Ἐπικούρῳ ἐν τῇ πρὸς Ἡρόδοτον ἐπιτομῇ. Invenio quoque Περὶ ῥητορικῆς, non commemoratum Diogeni. Citat Scholiaſtes Hermogenis: Ὁ δέ γε Ἐπίκουρος ἐν τῷ Περὶ ῥητορικῆς αὐθαδέστερον οἶμαι λέγων φησὶν, αὐτὸς μόνος εὑρηκέναι τέχνην πολιτικῶν λόγων.

Pag. 305. lin. 8. *Empedocles quidem principalem animæ vim conſtituit in corde.*) Empedoclis Opera commemorãtur à Diogene Laërtio in vitâ ejus, lib. VIII. Περὶ φύσεως. Καθαρμοί. Ἰατρικὸς λόγος. Τραγῳδίαι. Et Phyſicorum quidem tres libros fuiſſe dicit Suidas, habuiſſeque verſus bis mille. Verba ejus in Ἐμπεδοκλῆς ecce iſta ſunt. Ἔγραψε δι' ἐπῶν Περὶ φυσέως τῶν ὄντων βιβλία τρία. καί ἐστιν ἔπη ὡς δισχίλια. Et hoc puto Opus hic reſpectum à Chalcidio. Ariſtoteles pluries citat. Καθαρμοὶ recẽſentur item ab Atheneo lib. XIV. Τοὺς δ' Ἐμπεδοκλέους Καθαρμοὺς ἐρραψῴδησεν Ὀ-

λυμπιάσι

λυμπιάζι Κλεομένης ὁ ῥαψῳδός. Iſacius Tzerzes allegat Περὶ νείκους in Commentario ad Lycophronem. Κόρσις κυρίως ἡ μήνιγξ λέγεται. νῦν δὲ τὴν κεφαλὴν φησὶν, ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐν τῷ Περὶ νείκους.

Ὡς πολλῶν μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλάστησαν.

Etiam Περσικὰ laudat Ariſtoteles Problem. Sect. XXI. Problem. XXII. Ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς μετήνεγκεν ἐν τοῖς Περσικοῖς εἰπὼν,

Ἄλφιτον ὕδατι κολλήσας.—

Sed vereor ne mendoſus ille locus, legendumque ſit; ἐν τοῖς Φυσικοῖς. Nam ecce apud eundem Ariſtotelem Meteorolog. lib. IV. cap. IV. Ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐποίησεν ἐν τοῖς Φυσικοῖς,

Ἄλφιτον ὕδατι κολλήσας.

Pag. 306. lin. 20. *Spiritum quippe Zenon quærit hactenus.)* Loquitur de Stoicis, ideoque intelligendus Zeno Cittieus, ejus ſectæ conditor; cujus ſcripta enumerat Diogenes Laertius in ejus vitâ, lib. VII. quibus ego addo libros Χρειῶν, quos commemorat idem Diogenes in Cratete, lib. VI. Ζήνων δ' αὐτὸν ὁ Κιτιεὺς ἐν ταῖς Χρείαις, καὶ κῴδιον αὐτόν φησί ποτε προσράψαι τῷ τρίβωνι. Octo autem Zenones commemorat. Γεγόνασι δὲ Ζήνωνες ὀκτώ. πρῶτος, ὁ Ἐλεάτης, περὶ οὗ λέξομεν. δεύτερος, αὐτὸς οὗτος. τρίτος, Ῥόδιος, τὴν ἐντόπιον γεγραφὼς ἱστορίαν ἑνιαίαν: τέταρτος, ἱστορικὸς, τὴν Πύῤῥου γεγραφὼς ἱστορίαν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτομὴν τῶν πεπραγμένων Ῥωμαίοις τε καὶ Καρχηδονίοις. πέμπτος, Χρυσίππου μαθητὴς, βιβλία μὲν ὀλίγα γεγραφὼς, μαθητὰς δὲ πλείστους καταλελοιπώς. ἕκτος, ἰατρὸς Ἡροφίλειος, νοῆσαι μὲν ἱκανὸς, γράψαι δὲ ἄτονος. ἕβδομος, γραμματικὸς, οὗ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπιγράμματα φέρεται.

ὄγδοος,

ὄγδοος, Σιδώνιος τὸ γένος, φιλόσοφος Ἐπικούρειος, καὶ νοῆσαι καὶ ἑρμηνεῦσαι σαφής. De duobus prioribus ipse agit, libb. VII. & IX. De tertio, Rhodio, quem ait τὴν ἐντόπιον ἱστορίαν ἐνιαίαν scripsisse, intelligit Opus, quod respexit Diodorus Siculus Biblioth. lib. V. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχαιολογουμένων παρὰ Ῥοδίοις οὕτω τινὲς μυθολογοῦσιν· ἐν οἷς ἐστι καὶ Ζήνων, ὁ τὰ περὶ ταύτης συνταξάμενος. Quartum, & quintum, non memini alibi allegari. Sextum, medicum Herophileum, laudat Erotianus in Ἄμβην. Ζήνων δ᾽ ὁ Ἡροφίλειος, ὑπεροχὴν τῶν θυρῶν μανδάλῳ ὁμοίαν. Iterum in καμμάρῳ· Διόδορος ὁ γραμματικὸς, καὶ Ζήνων ὁ Ἡροφίλειος, τὸ Κάμορον, Κάμμορον, ἢ Καμαρόν φασι καλεῖν τὸ κώνειον τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Δωριέας. Galenus in Lexico Hippocratis. Ζήνων δὲ ὁ Ἡροφίλειος, τὸ κώνειον. Idem est, cujus meminit Rufus Περὶ ἀνθρωπ. μορ. Θερμασίαν δὲ καὶ πνεῦμα Ζήνων τὸ αὐτὸ εἶναί φησιν. Nec alius putandus est, cujus meminit Plinius lib. XXII. cap. XXII. Septimus, Grammaticus, ille ipse est, qui Myndius ab alijs indigetatur, cujusque meminerunt Clemens in Protreptico, Arnobius lib. VI. Zenobius Cent. II. Proverb. XXX. Etymologici Auctor in Μορίαν. Stephanus in Μύνδος. Octavi, Sidonij, mentionem facit Proclus ad primum Euclidis lib. III. Οἱ δὲ, ἤδη καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἐπιστρέψαντες, οὔ φασι τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς ἀποδείκνυσθαι, μὴ συγχωρηθέντος αὐτοῖς καὶ ἄλλου τινὸς, ὃ μὴ προσείληπται ἐν ταῖς ἀρχαῖς. τοῦτον γὰρ τρόπον τῆς ἀντιῤῥήσεως μετῆλθεν Ζήνων ὁ Σιδώνιος.

Lin. 24. *Item Chrysippus.*) Plurima Chrysippi scripta fuerunt, in συντάξεις varias distincta, ut est videre apud Diogenem Laertium in ejus vitâ, lib. VII.

VII. Meminitque harum Chryſippi Συντάξεων etiam Arrianus in Epictetum lib. II. cap. XVII. Κἂν πάσας τὰς Συναγωγὰς καὶ τὰς Συντάξεις τὰς Χρυσίππου μετὰ τῶν Ἀντιπάτρου καὶ Ἀρχεδήμου διέλθωμεν. Sed Diogenis liber citatus, quod per occaſionem hanc monendum, ubi Chryſippi hujus Opera recenſet, omninò mutilus. Neque enim ibi laudatur liber Περὶ νόμου· è quo Marcianus lege ſecundâ D. *De Legibus* quædam profert. Deinde vel illinc conjecturam facere liceat, quod, cum dixerit; Ἠθικοῦ τόπου Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν σύνταξις πρώτη, nullæ amplius Συντάξεις ſequantur. Atqui cum ſcriberet, Σύνταξις πρώτη. indicium ſatis manifeſtum eſt, etiam alias ſubjeciſſe; quæ ſine dubio ibi exciderunt. Et ecce titulos, qui deſiderantur, apud Athenæum. Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν πραγματείαν, libb. IV. & XI. Περὶ τοῦ καλοῦ, καὶ τῆς ἡδονῆς. libb. III. IV. VIII. IX. XIII. XIV. Περὶ ὁμονοίας lib. IV. Περὶ τῶν δι' αὑτὰ αἱρετῶν, lib. VII. Περὶ τῶν μὴ δι' αὑτὰ αἱρετῶν, lib. IV. Πολιτεία, apud Sextum Pyrrhon. Hypotyp. lib. III. cap. XXIX. *Atque adeò Chryſippus in Politiâ ſuâ dogma hoc ponit.* Περὶ εἱμαρμένης. Apud Fulgentium Mytholog. lib. I. *Fortuitis compulſationibus moti naſcuntur errores, ut etiam Chryſippus* DE FATO *ſcribens ait.* Sed plures hoc nomine fuerunt; & alter Cnidius, medicus; tertius, hujus filius, item medicus: quartus, Eraſiſtrati diſcipulus. quintus, qui Γεωργικὰ ſcripſit. Diogenes Laertius. Γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Χρύσιππος Κνίδιος, ἰατρὸς, παρ' οὗ φησιν Ἐρασίστρατος τὰ μάλιστα ὠφελῆσθαι· καὶ ἕτερος, υἱὸς τούτου, ἰατρὸς Πτολεμαίου· ὃς διαβληθεὶς περιήχθη, καὶ μαστιγού-

μῆνος ἐκολάσθη. ἄλλος, μαθητὴς Ἐρασιστράτου. καί τις, γεωργικὰ γεγραφώς. Ac Cnidij certè, aut filij ejus, puto fuisse *De Brassica*, quod citat Plinius lib. xx. cap. ix. *Brassicæ laudes longum est exsequi, cum & Chrysippus medicus privatim volumen ei dicaverit.* Item alterum *De Lumbricis*. Cælius Aurelianus Chron. lib. iv. cap. viii. *Chrysippus, Asclepiadis sectator, libro tertio De Lumbricis, solis in celeribus causis, sive periculosis, mortuos inquit lumbricos egestos interfectionem ægro portendere.* Meminit ejus iterum lib. i. cap iv. & lib. ii. cap. v. Ejusdem videri potest Opus Περὶ λαχάνων, quod laudat Scholiastes Nicaneri Alexipharmacis. Μνημονεύει δὲ αὐτῆς Χρύσιππος ἐν τῷ Περὶ λαχάνων. Meminit Chrysippi quoque medici cujusdam Rufus περὶ τῶν ἐν νεφροῖς, cap. περὶ φλεβοτομίας. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ τοῦ Χρυσίππου κατάπλασμα. Sextus est Chrysippus Tyaneus; cujus Ἀρτοκοπικὸν nominat Atheneus libb. iii. & xiv. Citatur sæpe Chrysippus aliquis ab Auctore Etymologici, quem ego illum esse autumo, de quo primo loco dictum. Solensem, philosophum; cujus libros quinque Περὶ τῶν λέξεων πρὸς Σωσιγένην καὶ Ἀλέξανδρον. & quatuor alios, Περὶ τῆς κατὰ τὰς λέξεις ἀνωμαλίας πρὸς Δίωνα, recenset Diogenes.

Pag. 330. lin. 13.) *At verò Heraclitus.*) In Physicis nempe. Videndus de eo Diogenes lib. ix. ubi plures quoque isto nomine nobis enumerat; quibus addo Heraclitum Sicyonium, qui scripsit Περὶ λίθων. Meminit Plutarchus De Flum. Γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ λίθος κρύφιος, ὃς μόνοις τοῖς μυστηρίοις τῶν θεῶν φαίνεν-

φαίνεται. καθὼς ἱστορεῖ Ἡράκλειτος Σικυώνιος ἐν δευτέρῳ Περὶ λίθων. Ac fortaſſis hoc ipſum Opus reſpexit Ariſtoteles Sect. XXIII. Problem. XXX. Διὸ καὶ φασί τινες τῶν Ἡρακλειτιζόντων, ἐκ τοῦ ποτίμου ξηραινομένου, καὶ πηγνυμένου, λίθους γίνεσθαι. Laudatur & Heraclitus Tyrius a Cicerone Academic. Quæſt. lib. VI.

Pag. 336. lin. 14. *Et tanquam penetrabilibus)* Malim. *Et tanquam in penetralibus.*

Pag. 340. lin. 24. *Alcmæus Crotonienſis)* Scrib. *Alcmæon C.* Hic primus Περὶ φύσεως dicitur ſcripſiſſe. Diogenes Laertius in ejus vitâ, lib. VIII. Δοκεῖ δὲ πρῶτος φυσικὸν λόγον συγγεγραφέναι. Clemens Strom. I. Ἀλκμαίων γ᾽ οὖν Περίθου Κροτωνιάτης πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέγραφεν, Theodoretus Auctorem Opuſque nominat Therapeut. lib. I. Καὶ Ἀλκμαν ὁ Περίθου Κροτωνιάτης, ὃν πρῶτον φασὶ Περὶ φύσεως συγγράψαι. Sed corruptum Auctoris nomen, ſcribendumque. Καὶ Ἀλκμαίων. Eſtque idem mendum iterum lib. V. Θαλῆς τοίνυν κέκληκε τὴν ψυχὴν ἀκίνητον φύσιν. Ἀλκμὰν δὲ, αὐτὴν αὐτοκίνητον εἴρηκεν. Reſtitue ad eandem faciem. Nam Alcman, & Alcmæon, ſunt nomina diverſa. Alius fuit à Philoſopho Alcmæon iſte, cujus tragædia Ἀστυδάμας citatur ab Ariſtotele de Poeticâ, cap. XV. Τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος. ἐν δ᾽ αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον ὁ Ἀλκμαίωνος Ἀστυδάμας. Ac cenſeo hunc ipſum eſſe, cujus mentionem facit Heſychius. Βλὴρ, δέλεαρ. τὸ δὲ αὐτὸ, καὶ ἆθμα. παρὰ δὲ Ἀκλμαίωνι ἡ λέξις.

Lin. 23. *Et Calliſthenes, Ariſtotelis auditor.)* Hic Calliſthenes fuit Olynthius, Ariſtotelis conſanguineus. Vide de eo Suidam in Καλλισθένης, Diogenem

in Ariſtotele, Plutarchum in Alexandro, Curtium lib. VIII. Iuſtinum lib. XV. Philoſtratum de vitâ Apollonij lib. VII. cap. I. Ciceronem in Orat. pro Rabirio, & Tuſc. Quæſt. lib. III. Sed an Philoſophicum aliquid unquam edidit? Non memini obſervare. Hiſtoriam ſcripſit Alexandri Magni, cujus in comitatu erat. Cicero de Orat. lib. II. *Calliſthenes, Comes Alexandri, ſcripſit Hiſtoriam.* Puto deſignari illud Opus, quod Μακεδονικὰ inſcriptum erat. Plutarchus in Parallelis ὁ δὲ ὀπίσω διαγηξάμενος πρὸς τοὺς οἰκείους σώζεται, ἀπολέσας τὸν ὀφθαλμὸν, ὡς Καλλισθένης ἐν τρίτῳ Μακεδονικῶν. Citat quoque Stobæus Serm. VII. Cicero laudat *Bellum Trojanum* ad Famil. lib. V. Epiſt. XII. *Conjunctè ne malles cum cæteris rebus noſtra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Calliſthenes Trojanum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis ſuis hiſtorijs ea, quæ dixi, bella ſeparaverunt.* Scripſit quoque Κυνηγετικά. Plutarchus de Flum. καθὼς ἱστορεῖ Καλλισθένης ἐν τρίτῳ τῶν κυνηγετικῶν. Citat Ἑλληνικὰ Stephanus in Τεγύρα Καλλισθένης ἐν τρίτῳ τῶν Ἑλληνικῶν εἶναι μαντεῖα φησί, Athenæus lib. X. πιστὸν δὲ καὶ Καλλισθένης ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς φησίν. Orſus id Opus ab Olympiadis XCVIII. anno II. libris decem hiſtoriam annorum triginta complectebatur. Anonymus in Deſcriptione Olympiadũ ad iſtum annum ita notat. Καλλισθένης ὁ ἱστοριογράφος τὴν τῶν Ἑλληνικῶν σύνταξιν ἀπὸ τοῦ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν γενομένης εἰρήνης τοῖς Ἕλλησι πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα τὴν ἱστορίαν ἤρξατο γράφειν. διελθὼν δὲ τὸν τριακονταετῆ χρόνον ἔγραψε μὲν βίβλους δέκα, τὴν δὲ τελευταίαν κατέπαυσε τῆς

συντάξεως εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλομήλου τοῦ Φωκέως κατάληψιν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ. Et mox ad Olymp. CV. annum IV. Καλλισθένης δὲ τὴν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἱστορίαν γέγραφεν ἐν βιβλίοις δέκα, καὶ κατέστροφεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἱεροῦ. Eadem, atque ijsdem verbis, dicit Diodorus Siculus lib. XVI. Scripsit & Θρᾳκικά. Plutarchus in Parallelis. οἱ δὲ ἐγχώριοι ὡς προδότην ὑποπτεύσαντες, λιθόλευστον ἐποίησαν, ὡς Καλλισθένης ἐν τρίτῳ Θρᾳκικῶν. Apostolius Περσικὰ commemorat in Proverbio, Σαρδαναπάλου βίος. Καλλισθένης ἐν δευτέρῳ τῶν Περσικῶν δύο ἔφη γεγονέναι τοὺς Σαρδαναπάλους. Invenio etiam Μεταμορφώσεις. Plutarchus in Parallelis, Τῆς δὲ ὡρισμένης προθεσμίας παρελθούσης, χρύσεος ὁρᾶται. ὡς Καλλισθένης ἐν δευτέρῳ Μεταμορφώσεων. Citat etiam Stobæus Serm. VI. Περὶ ἱεροῦ πολέμου laudat Athenæus lib. XIII. Καὶ ὁ Κρισαϊκὸς δὲ πόλεμος ὀνομαζόμενος, ὥς φησι Καλλισθένης ἐν τῷ Περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου, ὅτε Κιρραῖοι πρὸς Φωκεῖς ἐπολέμησαν, δεκαέτης ἦν. Apud Pollucem Ἀποφθέγματα citantur, lib. IX. cap. VI. Φησὶ γοῦν ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασιν ὁ Καλλισθένης, ὑπ᾽ Εὐβούλου τοῦ Ἀταρνίτου τὸν ποιητὴν Πέρσιον ἀμελούμενον εἰς Μιτυλήνην ἀπελθόντα θαυμάζοντα γράψαι. Ita Περίπλους apud Scholiasten Apollonij lib. I. Καλλισθένης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Περίπλου κατ᾽ ἔχθραν φησὶ τοὺς οἰκοῦντας τὴν Κύζικον ἐπιθέσθαι νυκτὸς τοῖς Ἀργοναύταις. Sed an hæc omnia unius Callisthenis? omnino ambigo. Nam ecce alter quoque fuit, Sybarita, cujus Γαλατικὰ nominat Plutarchus de Flum. Καθὼς ἱστορεῖ Καλλισθένης ὁ Συβαρίτης ἐν ιγ´ Γαλατικῶν. Ejusdem ex eodem Opere libri fragmentum habes apud Stobæum Serm. XCVIII.

Lin. 24. *Et Herophilus.*) Hic medicus celeberrimus citatur non ſemel à Plinio, Plutarcho, & medicis Græcis. Scripſit Περὶ Σφυγμῶν. Galenus citat Περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν, lib. IV. Ἐναντίως δ᾽ αὐτῷ τὸν Ἡρόφιλον εὕροις ἂν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς Περὶ σφυγμῶν πραγματείας διορίζοντα σφυγμὸν παλμοῦ. Et occurrit illic pluries. Deſignat Plinius lib. XI. cap. XXXVII. *Arteriarum pulſus, in cacumine maximè membrorum, evidens. index ferè morborum in modulos certos legeſque metricas, per ætates, ſtabilis, aut citatus, aut tardus, deſcriptus ab Herophilo medicinæ vate mirandâ arte* Scripſit quoque Περὶ νεύρων ἀνατομῆς. Galenus Περὶ τῶν πεπονθότων τόπων lib. III. cap. X. Ἀδιόριστον δὲ τοῦτο καταλειφθὲν ὑφ᾽ Ἡροφίλου τε καὶ Εὐδήμου, τῶν πρώτων μεθ᾽ Ἱπποκράτην νεύρων ἀνατομὴν ἐπιμελῶς γραψάντων. Etiam Gloſſas in Hippocratem. Obſervo ex Galeno, in prooemio Lexici Hippocratei. Τὰς γλώττας ἂν ἐξηγήσαιτο μόνας, ὥσπερ ὁ Ἡρόφιλος ἐποίησε, καὶ Βακχεῖος. Atque ex ijs fuerit quod Erotianus inquit in Ἀλυσμόν. Ἀλλ᾽, ὡς εἰκὸς, ἐπλάνησεν αὐτὸν Ἡρόφιλος, συνώνυμον θεὶς τὸ Ἀλύειν τῷ Πλανᾶσθαι.

Pag. 378. lin. 2. *Vt Thales.*) De Thalete, alijsq; iſtius nominis, & hâc ejus opinione, eſt videre apud Diogenem Laertium lib. I.

Lin. 6. *Inque eâdem ſententiâ Homerus eſſe invenitur, cùm Oceanum & Tethyn dicat parentes eſſe genituræ: cumque jusjurandum deorum conſtituat aquam, quàm quidem ipſe appellat ſtygem.*) Tres Homeri apud Suidam commemorantur. Antiquiſſimus, hic noſter; alter, Myrûs F. de Pleiade vnus: tertius, Sellius. Vide illic. Noſtri hujus de Oceano ejuſ-

que

que conjuge locus, quem designat Chalcidius, exstat Iliad. ξ.

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.

De styge, & deorum per eam jurejurando, locus est Odiss. ε.

Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅστε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι..

Vtrumque complexus est Aristoteles Metaphysic. lib. I. cap. III. Εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ τοὺς παμπαλαίους, καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας, οὕτως οἴονται περὶ τῆς φύσεως διαλαβεῖν. Ὠκεανόν τε γὰρ καὶ Τηθὺν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας, καὶ τὸν ὅρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν. Quod verò deorum per Stygem jusjurandum attinet, vide quæ de eo copiosè â me notata adhuc adolescente ante viginti amplius annos.

Lin. 13. *An verò Anaximenes.*) Intelligit Milesium, Philosophum; nam duo alij fuerũt, Lampsaceni uterque: unus Rhetor, simul & Historicus; alter, Historicus tantum: Diogenes in Anaximene lib. II. Γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι δύο, Λαμψακηνοί, ῥήτωρ, καὶ ἱστορικός. ὃς ἀδελφῆς υἱὸς ἦν τοῦ ῥήτορος, τοῦ τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις γεγραφότος. Ecce, Opus ejus Historicum, res ab Alexandro. Quin Philippi etiam scripsit. Observo apud Pausaniam Eliac. lib. II. Ἐνταῦθα καὶ Ἀναξιμένους οἶδα εἰκόνα ἀνδρῶν, ὃς τὰ ἐν Ἕλλησιν ἀρχαῖα, καὶ ὅσα Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος, εἰργάσατο, συνέγραψεν ὁμοίως ἅπαντα. Ad Philippica quod attinet, ex ijs librum IV. citat Eustratius in Aristotelis Ethic. lib. III. cap. VIII. Ἱστορεῖται περὶ τῆς μάχης ταύτης Κηφισόδωρος ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου

λέμου, καὶ Ἀναξιμένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν περὶ Φίλιππον. Librum VII laudat Harpocration in Μάστειρα. Ταύτας τὰς πόλεις εὑρίσκομεν παρ' Ἀναξιμένει ἐν ἑβδόμῳ τῶν περὶ Φίλιππον. Quem locum transſcripſit quoque in eadem voce Suidas. Librum VIII lego apud eundem Harpocrationem in Καβύλη. Ὥς φησι Θεόπομπός τε ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ἑβδόμῃ, καὶ Ἀναξιμένης ἐν ὀγδόῳ Φιλιππικῶν. Porrò neque hoc prætereundum, dicere Pauſaniam conſcripta ab illo item τὰ ἐν Ἕλλησιν ἀρχαῖα; quibus verbis deſignare ipſum puto aliud Opus, Πρῶται ἱστορίαι inſcriptum. Meminit ejus Athenæus lib. VI. Ἀναξιμένης δὲ ὁ Λαμψακηνὸς ἐν ταῖς Πρώταις ἐπιγραφομέναις ἱστορίαις. Illud Opus unde orſus, quo deduxerit, quidque in eo comprehenderit, & quot libris, docet Anonymus in Deſcript. Olymp. anno II. Olymp. CIV. Ἀναξιμένης δὲ ὁ Λαμψακηνὸς τὴν πρώτην τῶν Ἑλληνικῶν ἀπεγράψατο, ἀρξάμενος ἀπὸ θεογονίας, καὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου γένους τῶν ἀνθρώπων. κατέστροφε δὲ εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην, καὶ τὴν Ἐπαμινώνδου τελευτήν. περιέλαβε δὲ πάσας σχεδὸν τάς τε τῶν Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων πράξεις ἐν βίβλοις δώδεκα. Quæ totidem verbis habes in ejuſdem Olympiadis illo ipſo anno apud Diodorum Siculum lib. XV. Anaximenis Rhetoris meminit etiam Suidas. Ἀναξιμένης, Ἀριστοκλέους, Λαμψακηνὸς, ῥήτωρ. μαθητὴς Διογένους τοῦ κυνός. Et Plutarchus in Publicolâ. Εἴγε μὴ καὶ τοῦτο Σόλωνός ἐστιν, ὡς Ἀναξιμένης ὁ ῥήτωρ ἱστόρηκεν. Item Strabo lib. XIII. Ἐκ Λαμψάκου δὲ Χάρων ὁ συγγραφεὺς, καὶ Ἀδείμαντος, καὶ Ἀναξιμένης ὁ ῥήτωρ. Dionyſius quoque Halicarnaſſeus in Epiſtolâ ad Ammæum. Οὔτε Ἰσοκράτης, καὶ Ἀναξιμένης, καὶ Ἀλκιδάμας, οὔτε οἱ τούτοις συμβιώσαντες τοῖς ἀνδράσι,

παραγγελμάτων τεχνικῶν συγγραφεῖς, καὶ ἀγωνισταὶ λόγων ῥητορικῶν. Et Quintilianus lib. III. cap. IV. *Anaximenes judicialem, & concionalem, generales partes esse voluit.* Ac censeo hunc ipsum esse, quem nominat Diogenes in Thalete, lib. I. Ἀναξιμένης δέ φησι πάντας ἐπιθέσθαι ποιητικῆς. Historicum puto esse, cujus meminit Strabo libro citato. Ἀναξιμένης δὲ καὶ ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ φησὶ λέγεσθαι Κολωνὰς, καὶ ἐν τῇ Φωκίδι, καὶ ἐν Θετταλίᾳ, Iterum lib. XIV. Ἀναξιμένης γοῦν ὁ Λαμψακηνὸς οὕτω φησὶν, ὅτι καὶ Ἴκαρον τὴν νῆσον, καὶ Λέρον, Μιλήσιοι συνῴκισαν. Et Athenæus lib. V. Περδίκκας τοίνυν πρὸ Ἀρχελάου βασιλεύει, ὡς μὲν ὁ Ἀκάνθιός φησι Νικομήδης, ἔτη μά. Θεόπομπος δέ φησι λέ. Ἀναξιμένης μ΄. Opera ejus, Βασιλέων μεταλλαγαί. Stephanus in Πασαργάδαι. Παρατιθέμενος Ἀναξιμένην ἐν Μεταλλαγαῖς βασιλέων οὕτω γράφοντα. Athenæus lib. XII. Ἀναξιμένης δὲ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Βασιλέων μεταλλαγαὶ, περὶ τοῦ Στράτωνος τὰ αὐτὰ ἱστορήσας διημιλλᾶσθαι φησὶν αὐτὸν Νικοκλεῖ, τῷ τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος βασιλεύοντι.

Lin. 24. *Vt Xenophanes.*) Scripsit Ἔπη, Ἐλεγείας, Ἰάμβους. Diogenes in ejus vitâ, lib. IX. Γέγραφε δὲ καὶ ἐν ἔπεσι, καὶ ἐλεγείας, καὶ ἰάμβους, καθ' Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα. Et Elegias quidem laudat etiam in Pythagora, lib. VIII. Περὶ δὲ τοῦ ἄλλοτε ἄλλον γεγενῆσθαι, Ξενοφάνης δ' ὁ Κολοφώνιος ἐν τοῖς Ἐλεγείοις φησίν. Idem Παρῳδὰς ejus commemorat, lib. II. Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἐν Παρῳδαῖς. Ejusdem opera fuerunt, Κολοφῶνος κτίσις, &, Ἰταλίας εἰς Ἐλέαν ἀποικισμός. Diogenes loco citato. Ἐποίησε δὲ καὶ Κολοφῶνος κτίσιν, καὶ τὸν εἰς Ἐλέαν τῆς Ἰταλίας ἀποικισμὸν, ἔπη δισχίλια. Pollux citat etiam. Περὶ

φύσεως, lib. VI. cap. IX. Τάχα δ' ἂν τις καὶ κεράσια φαίη, κέρασον τὸ δένδρον ἐν τῷ Περὶ φύσεως Ξενοφάνους δώρων. Fuit & alius Xenophanes, Lesbius, poëta Iambicus. Diogenes loco citato. Γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Ξενοφάνης, Λέσβιος, ποιητὴς ἰάμβων.

Ibid. *Melissus.*) Intelligit Samium, Parmenidis auditorem. Alius fuit Melissus Euboicus, cujus meminit Fulgentius Mytholog. lib. II. *Ideò verò in Cycnum conversus dicitur, quod ferant Physiologi, quàm maximè Melissus Euboicus, qui omnium Physiologorum sententias disputavit, hujus generis avem ita convitiis plenam esse, ut ipsâ ave clamante reliquæ aves taceant, quæ præsto fuerint.* Hunc puto esse, quem nominat Servius Æneid. IV. *Hos Melissus ab Homero Achabas appellari ait.* Et *De apibus* scripsisse ait, lib. VII. *Melissus, qui* De apibus *scripsit, ait, Duobus pedibus se tenent.* Laudat tanquam Historicum Palephatus in prooemio libri Περὶ ἀπίστων ἱστοριῶν. Ἀεὶ δὲ ἔγωγε ἐπαινῶ τοὺς συγγραφέας, Μέλισσον, καὶ Λαμίσκον τὸν Σάμιον. Nescio an diversus fuerit Melisseus, quem Δελφικὰ scripsisse discimus ex Ioanne Tzetze Chil. VI. cap. XC.

Ἡ Πιερία ὕστερον Λύγκος μετωνομάσθη.
Ἧς τὴν ἀρχὴν, ὡς Μελισσεὺς ἐν Δελφικοῖς που γράφει.
Πρῶτος παῖς Ἠμαθίωνος Ἀέροπος ἐσχήκει.

Et corrigendus est eâdem de re alter ejus locus in Commentario ad Hesiodi lib. I. Καὶ ἡ μὲν Πιερία πρότερον ἀπὸ Πιέρου τοῦ Μεθώνης ἀδελφοῦ, πατρὸς δὲ Λίνου, Πιερία ἐκέκλητο. ἧς καὶ τὴν ἀρχὴν ἔσχεν Ἀέροπος, ὁ πρεσβύτατος τῶν Ἠμαθίωνος παίδων, καθὰ Μελισσεύς φησιν, ὁ τὰ Δελφικὰ συνταξάμενος. Perperam editur. ὁ τὰ Ἀδελφικὰ συνταξάμενος.

Ibid.

Ibid. *Parmenides.)* Hic philoſophiam carmine tractavit. Diogenes in ejus vitâ, lib. IX. Καὶ αὐτὸς δὲ διὰ ποιημάτων φιλοσοφεῖ, καθάπερ Ἡσίοδος. Plutarchus De Aud. Poet. Ἐμπεδοκλέους ἔπη καὶ Παρμενίδου, καὶ Θηριακὰ Νικάνδρου, καὶ Γνωμολογίαι Θεόγνιδος. Iterum De Auditione. Μέμψαιτο δ' ἄν τις Ἀρχιλόχου μὲν τὴν ὑπόθεσιν, Παρμενίδου δὲ τὴν στιχοποιΐαν. Ac citantur ex carminibus ejus ab Ariſtotele libris De Xenophane; & De Zenone. Clemens Strom. IV. V. VI. Stobæus Serm. CXII. Theodoretus Therapeut. lib. I. II. IV. Corruptum eſt ejus nomen apud Proclum in primum Euclidis, lib. II. Καὶ γὰρ οἱ ἀποφατικοὶ λόγοι προσήκουσι ταῖς ἀρχαῖς, ὡς ὅπερ Μενίδης ἡμᾶς ἀναδιδάσκει. Omninò reſcribendum cenſeo. ὡς ὁ Παρμενίδης ἡμᾶς ἀ.

Pag. 393. lin. 6. *Numenius, ex Pithagoræ magiſterio.)* De Numenio, ejuſque ſcriptis, vide quæ notavi pridem in Notis ad Heſychium Mileſium.

Pag. 422. lin. 1. *Quod cryſtallus vocatur ab Alpinis gentibus montium Rheticorũ.)* Cryſtallus in Alpibus commendatur. Plinius lib. XXXVII. cap. II. *Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu vehementiore concreto. Non aliubi certè reperitur, quàm ubi maxime hibernæ nives rigent, glaciemque eſſe certum eſt; unde & nomen Græci dedère. Laudata in Europæ Alpium jugis.*

Pag. 440. lin. 11. *Quam Apollonius artifex auxit animo.)* Meminit hujus Apollonij Plinius lib. XXXVI. cap. V. *Zethus, & Amphion, ac Dirce & Taurus, vinculumque ex eodem lapide, Rhodo advecta, opera Apollonij.*

Pag. 459. lin. 18. *Arma Cerealia.*) Respexit locum Virgilij Æneid. lib. 1.

Tum Cererem corruptam undis, Cerealiaq; arma,
Expediunt.

Pag. 462. lin. 20. *Cebes.*) Intelligit Thebanum, de quo Diogenes lib 11. & ex eo Suidas. Alius est Cebes Cyzicenus, cujus meminit Athenæus lib. IV.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM INDEX.

A.

Accentus exsistunt ex nimio incitatoque pulsu 121.
Actuosæ philosophiæ triplex genus, moralis, domestica, publica 361.
Actus, qui juxta rationabilis animæ deliberationem progreditur in tuendis conservandisque rebus mortalibus 359.
ᾅδης regio hæc nostra sic dicta, quod sit ἀειδής, id est obscura 227.
Admonitio, cùm angelicæ bonitatis consiliis regimur atque admonemur 352.
Æqualis motus. 161.
Aër 378.
Aër obtusus, subtilis, mobilis 93.
Aëreus dæmon 228.
Ævi neque initium, neque finis ullus 193.
Ævi substantia uniformis in solo perpetuoque præsenti 96.
Ævi proprium est manere, semperque in idem perseverare ibid.
Ævi nullæ sunt partes ibid.
Alcmæus Crotoniensis in physicis exercitatus, primus exsectionem aggredi est ausus 340.
Alexander Milesius 155.
Amor conservationi corporis plurimum confert 284.
Analogia cùm ratione 404.
Anaxagoras de atomis 291.
Anaxagoras, cùm ab eo quæreretur, cur natus esset, ostenso cælo, sideribusque monstratis, respondisse fertur, Ad horum omnium contemplationem 361.
Anaxagoras omnium materiarum naturam in singulis materiis congestam esse censebat 377.
Anaximenes aëra judicabat esse initium rerum 378.
Angeli sancti, dæmones dicti 225.
Angeli sic appellati ob assiduum officium nunciandi ibid.
Angeli partim dei sunt ministri, & qui ita sunt, sancti vocantur: partim adversæ potestatis satellites 226.
Angelorum legiones in undecim partes distributæ 269.
Anima secundum Aristotelem est pri-

est prima perfectio corporis naturalis organici possibilitate vitam habentis 310.
Animæ & corporis diiugium 283.
Animas sui juris esse in delectu atque optione 285.
Animæ divisio 314.
Animæ vires 323.
Animæ principale in corde 308.
Animæ circuitus 292.
Animæ ortus & origo 97.
Anima immortalis ibid.
Anima mundi est secunda mens 268.
Animas improborum cruciari à dæmonibus 229.
Animæ definitio ex peripateticis 313.
Anima omni corpore antiquior 317.
Anima incorporea 320.
Anima immortalis absque generatione, & simplex 321.
Anima mundi duæ una beneficentissima, maligna altera, sylva scilicet 396.399.
Animæ motus 358.
Anima immortalis 137.
Animæ ratio aplanes 188.
Animarum genitura 233.
Anima incorporea 193.
Animæ vis an in capite præcipua 303.
Animæ partes octo 307.
Animæ constitutio 363.
Anima, juxta Platonem, est substantia carens corpore, semetipsam movens, rationabilis 318.
Animæ duæ 358.
Annus 208.
Annus perfectus tunc demum erit, cùm omnium octo circumactionum cursus peracti velut ad originem & caput circumactiones alterius revertentur 240.
Aplanes, volucris currus imperatoris dei 269.
Appetitus divisio 289.
Aqua 378.
Aquæ mutationes 421.
Aquæ corpus obtusum, corpulentum, mobile 93.
Aquila 372.
Arbitrij, jurisque nostri quæ sunt, sponte nostra fiunt 238.
Archetyporum simulacra 429.
Aristides vir justissimus judicio populi sui condemnatus est 263.
Aristoteles de somniis 345.
Aristoteles dei providentiam usque ad lunæ regionem progredi censet, & divinationem tollit ibid.
Aristoteles tria initia corporeæ rei constituit, sylvam, speciem, carentiam 379.
Ars & disciplina naturam imitantur. 268.
Arteriæ caroticæ 302.
ἀςρόκυων. 218.

Atomos

Atomos vocat gomphos 291.
Atropos 237.
Auditus 362.
Aurum non mutari, sed figuras 426.

B.

Bonum summum. 256.

C.

Cælum diverse & dicitur & accipitur 190.191.
Cælum & terra 374.
Callisthenes Aristotelis auditor 340.
Caniculæ ortum Homerus canem Orionis appellat. 218.
Caput principale hominis 327.
Carentia, id est, privatio 387.
Carentia principaliter & omnino nihil est 384.
Casus, in rebus vita carentibus 249.
Casus citra propositum hominis fit 250.
Casus est concursus simul atque unà accidentium sine ratione causarum in vita carentibus, vel mutis animalibus, 251.
Causa est penes optantem. 245.
Causæ sunt fundamenta eorum quæ deus instituit 94.
Causæ operum omnium dei, tempore antiquiores sunt. 95.
Causarum altera principalis, altera accidens. 249.
Cautio nimia transit ad formidinis vitium. 284.
Ceræ ingenia similia 428.
Chaos 216.
ibid.
Christiani sectæ cujusdam sanctioris & prudentioris 135.
Chrysippus de fato & providentia 238.
Cleanthes de fato & providentia ibid.
Clotho 237.
Colorum contrarietas 435.
Comparationis non exigitur integra similitudo 432.
Compositio resolutionem sequitur 404.
Conjugatio duplex 217.
Consideratio ob assiduam contemplationem divinarum rerum & immortalium nominata 359.
Consideratio trifariam dividitur in theologiam, naturæ sciscitationem, præstandæque etiam rationis scientiam 360.
Consilium motus est intimus ejus quod est in anima principale 247.
Contrariorum repugnantia 435.
Cor semper in motu 192.
Corpora ex quatuor materiis 290.
Corpora perfecta sunt solida, quæ ex tribus constant, longitudine, latitudine, crassitudine.

dine 77.105.
Corporis fragilitas & educatio 282.
Corporis contiguum, solidum, visibile, calidum 403.
Corporum divisiones 311.
Corrumpi duobus modis res dicuntur 381.
Crocodilos avulsis cordibus aliquandiu vivere 304.
Crœsus 261.
Crystallus, aqua in glacialibus & gelidis locis diu constricta 422.
Cubus 107.

D.

δαήμονας Græci scios rerũ omnium nuncupant 225.
Dæmonum natura ibid.
Dæmonum præstantia 219.
Dæmones boni, bonis eximiè delectantur, improbos oderunt 226.
Dæmonum numerus ad decem millia 227.
Dæmonis definitio. dæmon est animal rationabile, immortale, patibile, æthereum, diligentiam hominibus impertiens ibid.
Dæmonum figuræ & officia 228.
Dæmones maligni, desertores angeli, scelerum & impietatis ultores ibid.
Decem, numerus est perfectus 108.
Decem genera rerum 436.
Defectus siderum Plato obstacula appellat 217.
Dementia summa est, cùm quis non solùm ignoret, sed idipsum, quod ignoret, nesciat 297.
Democritus de atomis 291.
Deus extra culpam 245.
Dei operum origo & initium incomprehensibile 94.
Dei jussum, ratio est continens ordinationem perpetuã, quæ fatum vocatur 239.
Dei scitum, lex est inexcusabilis ob inevitabilem causam 241.
Dij esse dicimur, & filij summi dei 306.
Deus triplex, summus jubet, secundus ordinat, tertius intimat 278.
Deus interdixit vitæ primigenis, ne edulibus arborum ex quibus notitia boni malique animis eorum obreperet, vescerentur 245.
Deorum origo 221.
Deus ut faciens 408.
Deus origo omnium 277.
Deus, & ejus majestas, ac regimen 267.
Deus opifex, & pater 232.
Deus neque genus est, neque ulli subjacet generi 417.
Dextera mundi 184.

δια-

διαπασῶν 122.
διαπέντε symphonia secūda 121.
διαςήματα ibid.
διατεσσάρων symphonia prima dicitur ibid.
δίεσις 123.
Dijugium animæ & corporis 283.
Dividua substantia & individua 100.
Diodorus de atomis 271.
δισδιαπασῶν 122.
Divinatio est rerum necessitati subjectarum 260.
Divinationum species 275.
Divinatio 248.
Dominatio duplex 366.
Dubium est possibile, cujus etiam contrarium possibile 247.
Duo sunt initia rerum 406.

E.

Eclipsis solis 178.
Elementorum proprietates 92.
Elementòrum qualitates 413.
Elementorū transmutatio 422.
ἐμμελὲς 121.
Empedocles de initiis rerum 379.
Empedocles principalem animæ vim constituit in corde 305.
Empedocles de dæmonibus 229.
ἔμφασι ςintuitio 332.
ἐντελέχια id est absoluta perfectio, est forma qua formantur singula 311.317.318.
Epicyclus quid 167.
ἐπόγδοος 122.
ἐποπτεία 220.
Eratosthenes 156.
Erroris causa multiplex 256.
Esse & non esse duplex 383.
Essentia triplex 310.
Essentia duplex 320.
Essentia alicujus rei substantia est 423.
Essentiæ nihil contrarium 424.
Essentia & sylva est quod subjacet corpori cūcto 389.390.
Euripus 459.
Exemplar 439.

F.

Fati vis 275.
Fatum trahit originem ex providentia 239.
Fatum ipsum finitum ac determinatum 240.
Fato omnia fieri opinātur 251.
Fatum excusantes 264.
Fatum, lex divina promulgata intelligentiæ sapienti modulamine ad rerum omnium gubernationem 267.
Fatum providentiæ scitum est, continet autem ea sunt in nostra potestate 278.
Fatum sine vi, ac sine ulla necessitate inextricabili, modo salubri atque ordine administratur 270.
Fatum, quod & parendi obsequium, & non parendi contumaciam

tumaciam velut edicto complectitur 242.
Fato non eliciente ferimus, sed victi intemperantia 245
Fatum ad res naturales & corporeas pertinere 238.
Fatum ex providentia, non providentiam ex fato 236.
Fatum duobus modis dicitur ibid.
Fatum, scitum inevitabile esse, legem minimè mutabilem ex inevitabili causa ibid.
Fatum cognominatum, quia series est causarum 237.
Fataliter quæ fiunt, non ex providentia 238.
Fatalia quæ sint 278.
Fieri duobus modis dicuntur 380.
Figura species qualitatis est 411.
Fortuita, quæ extra nos posita sunt 238.
Fortunæ proventus inopinus ex hominum proposito sumit originem 250.
Fortunæ potestas omnis in rebus hominum posita est 249.
Fortuna est concursus simul cadentium causarum duum originem ex proposito trahentium, ex quo concursu provenit aliquid præter spem cum admiratione 251.

G.

Generatio mixta 365.
Genera tria impropriè dicta 324
Geometria vicem obtinet fundamenti 105.
Globosus mundus 96.
Gomphi, invisibiles conjunctiones, vel minorum corpusculorum coacervatio 291.

H.

Harmonia analogiæ comes est 404.
Hemitonium 123.
Heraclides Ponticus de solis circulo 200.
Heraclitus caput rerum ignem putabat 578.
Herophilus 340.
Hesiodus 215.
Hesiodus de dæmonibus 227.
Hipparchus 177.181.
Hippocrates cibo nimio recreanda esse puerilia corpora censet 294.
Homerus Ægyptius 218.
Homerus aquam initium rerum esse censebat 378.
Hominum genus 230.
in Hominis potestate aliquid est 262.
Homo natura regium animal 258.
Homo natura laudis atque honoris est appetens ibid.
Homines in luna ut in terra 288.
Homo mundus brevis 291.

Hominis generatio 135.
Homo duo principalia habet, unum in corde, alterum in capite 325.
Hominum in feras transformatio 286.287.
Honor est virtutis testimonium 258.
Hyle sylva 370.
ὕλη 216.
ὑπάτη, *chorda edens gravissimum sonum* 122.

I.

Idea patris rationē habet 431.
Ignis 378.
Ignis locus 214.
Ignis propritates 92.
Imago ævi tempus est 196.
Ingenia ceræ similia 427.
Initia rerum sunt, deus, sylva, & exemplum 408.
Initium, origo rerum, æternum 405.406.
Initium minimè temporarium dici 373.
Initij significationes ibid.
Intellectus sine mente non est 404.
Intuitio 332.
Ira 284.
Ira & cupiditas, idonea vitæ agendæ instrumenta 276.
Jussum dei, ratio est continens ordinationē perpetuam 239.
Justitia morū symphonia 363.
Justitiam Thrasymachus definiebat, eam esse, quæ huic processet, qui plurimum posset 74.

L.

Lachesis 236.
Lajo prædictum 244.
Lajus ut homo nescius futurorum, ab eo qui sciret, quid agendum sibi esset sciscitabatur ibid.
λεῖμμα 123.
Legislator 277.
Leucippus de atomis 291.
Lex divina ipsū fatū est 278
Lex generaliter jubet omnibus quæ facienda sunt, prohibetque omnes ab inconvenientibus 270.
Lex, jussum sciscens honesta, probens contraria 248.
Leges & jura fatalia 280.
Liber Platonis qui philosophus inscribitur 221.
Linea sine latitudine prolixitas 105.
Linus 220.
Luciferi motus 199.
Lunæ cursus 205.
Lunæ eclipsis 179.181.

M.

Magi sapiētes viri inter Chaldæos 219.
Mare formam habet globosam 143.
Mars 177.

Mathematicorum opiniones de planetis 156.
Mathematicorum non eadem est opinio quæ philosophorum 175.
Medici pro natura vulnerum auxilia medicamentorũ adhibere solent 72.
Medius circulus 150.
Melissus de initiis rerũ 378.
Mens dei de intelligendo æternus actus providentia est 268.
Mens modualavit, ordinavit, excoluit omnem continentiam corporis 404.
Mens, animæ pars altera sanctior, divinior, nunquam exorditans, nec ullis erroribus falsísve opinionibus derivabilis 295.
Mensis 208.
Mercurij motus 199.
Minerva sine matre, perpetuoque virgo 111.
Motus corporei species octo 357.
Motus sex 293.
Motus unde initium 136.
Motus æqualis 161.
Moyses 245.
Moyses non humana facundia, sed divina inspiratione vegetatus 372.
Mundi quinque regiones 222.
Mundus sine genitura, & sine interitu, divina providentia perpetuitati propagatus 379.
Mundi formam esse rotundam 139.
Mundi formam esse rotundam 139.
Mundus, & omnia quæ facta sunt, dissolubilia sunt 94.
Musæus 220.
Musici stellarum sonitus 187.
Musici veteres octo solis chordis utebantur 122.
Musicæ consanguinea est poëtica 349.
Musica divina nunquam à ratione atque intelligentia separatur 363.

N.

Navij versus 159.
Natura simplex non est, sed bimembris 99.
Natura lege omnia quæ proveniunt, oriuntur & occidunt 439.
Necessarium dicitur, quod necessitate constrictũ est 246.
Necesse est omne quod sit natum, emori, & quod usque ad senectutum provectum, senescere ibid.
Necessitas, usus inexcusabilis, munusque incorporationis 281.
νήτη, chorda edens acutum sonum 122.
Nihil genitum ex omni parte perfe-

perfectum 398.
Numen cuique peculiare datū 260.
Numenius de Pythagoræ placitis 393
Numerorum apex, singularitas 107.
Numerus perfectus 209

O

Obscuritas orationis unde 420.
Occasus variè dicitur 154
Occasum differentiæ ibid.
Omnia quæ sunt, in tres partes divisa sunt, possibile, necessarium, ambiguum 246.
Opiniones veræ 195.
Opinio, animæ virtus est 234.
Oraculū Apollinis dubium 261
Oratio est interpres animo conceptæ rationis 195.
Ordinatus motus 161.
Ordo sine harmonia esse non potest 404.
Origo rerum 405.
Origenes 372.
Orpheus 220.
Ortus variè dicitur 154.
Ortuum differentiæ ibid.
Otiosa terra & indigesta 376.
οὐρανὸς dicitur quasi ὁρανὸς 191

P

παράφασις detuitio 332.
Parentia duplex 366.
Parmenides de initiis rerum 378.
Perfectus annus 209. 240
Phantasia 247,
φάσις tuitio 332.
Philo de ideis 375.
Philosophiæ totius duplex est officium, consideratio, & actus 360,
Pictores rapiunt animos ad suavitatē ab industria 259.
Planetum cursus 205.
Planetes 151.
Planetarum cursus 152.
Planetarum ordo 155.
Planetarum erroris causa 161.
Planetes motus animi 188.
Plato de fato & providentia 238.
Platonis sententia de sylva 399.
Plato de ordine planetarum 137.
Platonicorum errores de dæmonibus 229.
Pœnitendo 287.
Poëtæ blandientes humanis passionibus 221.
Poëtica mentium delinitrix 259.
Portio & pars 106.
Possibile omne, vel dubium, vel necessarium est 246.
Principia seu initia rerū 407.
Principij principalis testimonij

monia 372.
Principia rerum, species, sylva, carentia. i. forma, materia. privatio 386
Probatio illa certa est, quæ congruis accommodatisque rationib. quæstiones revelat 71
Prophetæ à conscleratis, unus membratim sectus, alter obrutus saxis 263.
Providentiam ad res divinas & intelligibiles pertinere 238.
Providentia, Dei est voluntas 237.
Providentia est intelligibilis essentia æmulæ bonitatis propter indefessam ad summum Deum conversionem 267.
Providentia unde dicta ibid.
Providentia quæ fiunt, fataliter quoque provenire 238.
Providentia, initium divinæ legis, id est fati 242.
Providentia sine intellectu non est 403.
Psychogonia 104.
Puerilis ætas adhibito cibo delectatur, imminuto aut denegato dolet 294.
Pythagoræ auctoritati credere oportere 220.
Pythagora de sylva 394.
Pythagoras de dæmonibus 229.
Pythagoras De musico stellarũ sonitu 187.
Pythagoras dicitur primus notasse & intellexisse sonos 122.
Pythagoreum dogma est, ratione harmonica constare mũdum 156.

Q

Quadratura prima est decumanus numerus 109.
Quadratura secunda, est numerus 36. 113.
Quadratura tertia, est numerus 54. ibid.
Qualitas, quæ rebus substantiã habentibus contigit ac provenit 424.
Quinque regiones vel locos in mundo esse capaces animaliũ 222.

R

Rabinorum opinio de constitutione mundi 223
Ratio est sine voce ac sono in intimis penetralibus residens 195.
Ratio comes individua providentiæ 404.
Ratio motus est intimus 250.
Ratio duplex, altera intelligens, opinatrix altera 301.

Regradationis causa 173.
Regradatio planetarum 158.
Resolutio, alterum probationis genus 401.
Revelatio quoties ignorantibus sortem futuram imminentis exitus secreta panduntur 352.
Rhetoricæ species 314.

S

Sanguis animæ pars principalis 305.
Saturni cursus 205.
Scitum Dei lex est inexcusabilis ob inevitabilem causam 241.
Sectæ sanctioris eminens quædã doctrina 135.
Senarius numerus, plenus & perfectus meritò habetur 113
Sensus principales duo sunt, visus & auditus 362.
Sensus communis intima deliberatio 308.
Sensus nascitur ex cõsortio corporis atque animæ passionum 283.
Sensus, est passio corporis ibid.
Septenarij numeri præstantia 110.
Septenarius numerus laudatur à Pythagoreis ut optimus, & naturalissimus, & sufficientissimus 42.12.27.108.110
Septuaginta interpretes 372
Sequacitas planetarum 157.
Sermonis lepor 231.
Sexus diversitas 281.
Signifer 150.
Similia non nisi à similibus cõprehendi 131
Singularitas, numerorum apex 107. *Socratis numen* 350.
Socrates ab inimicis judicatus 283.
Socrati à pueris comes dæmon rerum agẽdarum datus præceptor 260.
Sol 176.
Solis eclipsis 178
Solis & oculorum cognatio 342
Sol cordis rationem habet 192.
Somnium ex reliquiis commotionum animæ aboritur 352.
Somnia de non prævisis 345.
Somniorum progenies ibi.
Somnia non omnia à Deo 346,
Somniorum non unum genus 347.
Somnia à Deo 348.
Species .i. forma 386. *proprie & principaliter est* 387.
Spectaculum, cum vigilantibus offert se videndum cælestis potestas 352.
Speculi ratio 334,
Spes fruendi voluptatem creat, dilatio tristitiam ac dolorem

lorem 244.
Spontanea an sint delicta 356.
Statio planetarum 158.
Stationis causa 173.
Stellæ fixæ 150.
Stellæ animantes 223.
Stellæ motu harmonico rotatæ musicos edunt sonos 147.
Stellas non facere quæ proveniunt, sed futura prænunciare 218.
Stella in ortu Christi 219.
Stilbon 176.
Stoici de sylva 394.
Stoici, quicquid optimum putarent, Deum appellabant 361
Stoicorum erratum 392.
Stoici cor sedem esse principalis animæ partis cõsentiunt 306.
Seyx 378.
Substantia duplex 99.
Superficies, longitudo nacta latitudinem 105.
Syllogismi proprium est ex antiquioribus posteriora confirmare 401.
Sylua ὕλη 370.
Sylua, anima maligna 228.
Syluæ nomenclaturæ 408.
Syluæ mutabilitas 409.
Sylva informis 410.
Sylva sectionis expers 412.
Sylva neque corpus, neque incorporeum quiddam est 416
Sylva incorporea 418.
Sylva corporea ut patiens 408.
Sylva, est id quod est sub his omnibus quæ habent qualitates 389
Sylva matris rationem habet 431.
Sylva non est existens quid, sed ex accidenti 384.387.
Sylva an corporea, generataque sit 376.
Sylva .i. materia 386.
Sylvam informem & carentem qualitate tam Stoici quàm Pythagoras consentiunt, sed Pythagoram malignã quoq; Stoici nec bonam nec malam 396.
Sylva expers qualitatis 432.
Sylva corporea vetus mundi substantia 375.
Sylva est sine forma 427.
Sylva immobilis 428.
Symmachus 372.376.
Symphonia 109.
Symphonia prima διατεσσάρων dicitur 121.
συςήματα 121

T

Temporis partes 193.
Temporis species, præteritum, præsens, futurum 96.
Tempus imago ævi 196.
Temporis genitura 198.
Tempus est ævi simulacrũ 95.

Temporis

Temporis partes, sunt dies, mẽses, noctes & anni 96.
Temporis proprium est progredi ibid.
Terentianus Phædria 274.
Ternarius numerus, primus & ante omnes est perfectus 112,
Terra sicca 374.
Terra immobilis ex conversione manet 269.
Terræ proprietates 92.
Terram medietati mundi adhærentem quiescere, propterea que Vestam cognominari 215.
Terra cur sit inanis 375.
Terra invisibilis & informis ibid.
Thales ante omnes nauralia secreta rimatus, initium rerũ aquam esse dicebat 378.
Thetis exitium maturum cum ingenti fama filio prædixit si bellaret apud Trojam 245.
Timæi Platonis argumẽtũ 75.
Timæus Platonis à veteribus difficilis habitus est 71.
Torrens, sylva corporea 292.
Tria differentia inter se 432.
Trigemina figura 78.
Tuitio 333.

V

Vesta 214.
Vestam solam manere in sua sede, animam corporis universi 269.
Videndi ratio 329.
Videntes duplicia 337.
Virilis sexus melior, muliebris inferior 481.
Virtus libera est, nec ulli obnoxia necessitati 245.
Vis, opportunitas sylvæ vultus intuendi 418.
Visus 338.
Visus bona & utilitates 359.
Visum ex divina virtute legatur 352.
Visus intra speculum aut stagnum ibid.
Visus Stoicis Deus est 361.
Visus organa 410.
Vitia innata 285.
Vitiorum maxima excitatio est in corporis atque humorum animi concretione 259.
Vox Socrati familiaris 350.
Vocem è penetrali pectoris .i. corde mitti 308.
Vulgus imperitum propter ignorationem rerum, pro honore popularem existimationem colunt, pro virtute voluptatem sectantur, potestatem faciendi quæ velis, regium quiddam esse existimantes 258.

X

Xenophanes de initiis rerũ 378

Z

Zodiacus 149.

Errata.

Pag. 26. lin.7.ſcrib.*liqueret*. P.27. l.19.*vinciuntur*.P.29.lin. 13. *pateretur* P.33.l.3. *curvavitque*.P. 34 l.12. *coagmentatâ*.P.43.l.5. *fraternitate* P.64.l.7. *aliaſque* P.65.l.10. *quippe* P. 75.l.19.*quâdam*.P.77.l.13.*conſtant* P.79 l.29 *parallelogrammas*.P.81.l.15.*triangulorum* P.91 .l.10.*ſimilitudinem*.P.93 l. 19.*materiarum*.P.95.l. 13.*temporaria*.P.95.l.11. *alterius*.P.104.l.15 *ad*.P.105.l.7. *hoc adſerentibus*.l.10. *vicem obtinet*. P.113.l 9. *deſcriptionis*.P. 114. l. 23. *proptereaque*.P. 117.l.2. *interiectionem*.124. l. 2.*duplici* P.138.l.18. *interituſque* P 139 l. 20 *pertinent* P.145.l.18.*qualibet*. Pag.146.l. 25.*obvios*.P.161.l.1. *inconſtantia*.l.2 *ut ita v*.P.183.l. 24. *debet is*. P.185.l.19.*erit imum in effigie* P.188.l. 1. *cantilenam*. P. 224. l. 14 *terram, duæ medietates*.P 226.l. 14.*noſti*.P.248.l.3.*nimium* Pag. 274 l.11 *accrrimas*.P 275.l.14 *fortunâ* P.276.l 25.*iracundia*. P. 286.l.1. dele, *id* l.21. *patremque*.P. 290.l.6. *propagans*.P.296.lin. ult omiſſa typothetæ incuriâ verba. Itaque adde poſt *plurimū*. *pervigent. Atque ut totam rem plane expediret, exemplo quoque utitur perſpicua clari* P.297.l 20.*figat* P.303 l. 22.*anima*.P. 347.l.2.*diſcuſſis*. P.396.l.2.*Heraclitum*.P.421.l.21. *terra*.Pag.458.l.15.*agitatione*.

58.

63.

65.